

POLIROM

Premiul Nike 2008
Premiul Man Booker International 2018

Olga Tokarczuk

Rătăcitorii

BIBLIOTECA POLIROM

Un anatomist olandez din secolul al șaptesprezecelea descoperă tendonul lui Ahile secționându-și propriul picior amputat. Inima lui Chopin călătorește clandestin spre locul odihnei veșnice, dusă la Varșovia de sora lui preaiubită. O femeie trebuie să se întoarcă în Polonia natală ca să-și otrăvească iubitul din adolescență. Un tânăr simte că o ia razna când soția și fiul lui dispar misterios în timpul unei vacanțe, apărând apoi ca și cum nimic nu s-ar fi întâmplat. Prin personajele sale și poveștile lor, legate unele de altele printr-un fir narativ jucăuș-straniu și plin de revelații, *Rătăcitorii* arată ce înseamnă să călătorești, să fii hoinar, un trup în continuă mișcare nu numai în spațiu, dar și în timp. *De unde suntem? Pe unde am trecut? Unde ne ducem?*... se întreabă întruna cel care călătorește. Romanul *Rătăcitorii* dă sensuri acestor întrebări.

Scriitori contemporani, voci și tendințe noi
în literatura universală de azi.

Olga Tokarczuk, *Beiguni*

Copyright © Olga Tokarczuk, 2007

First published as *Bieguni* in Poland by Wydawnictwo Literackie, Kraków in 2007

© 2018 by Editura POLIROM, pentru traducerea în limba română

Această carte este protejată prin copyright. Reproducerea integrală sau parțială, multiplicarea prin orice mijloace și sub orice formă, cum ar fi xeroxarea, scanarea, transpunerea în format electronic sau audio, punerea la dispoziția publică, inclusiv prin internet sau prin rețele de calculatoare, stocarea permanentă sau temporară pe dispozitive sau sisteme cu posibilitatea recuperării informațiilor, cu scop comercial sau gratuit, precum și alte fapte similare săvârșite fără permisiunea scrisă a deținătorului copyrightului reprezintă o încălcare a legislației cu privire la protecția proprietății intelectuale și se pedepsesc penal și/sau civil în conformitate cu legile în vigoare.

Pe copertă: © VadimVasenin/Depositphotos.com (prelucrare)

www.polirom.ro

Editura POLIROM

lași, B-dul Carol I nr. 4; P.O. BOX 266, 700506

București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,

sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României:

TOKARCZUK, OLGA

Rătăcitorii / Olga Tokarczuk; trad. din lb. polonă și note de Cristina Godun. –
Ed. a 2-a. – lași: Polirom, 2018

ISBN print: 978-973-46-7525-8

ISBN ePub: 978-973-46-7490-9

ISBN PDF: 978-973-46-7491-6

I. Godun, Cristina (trad.) (note)

821.162.1

Printed in ROMANIA

Olga Tokarczuk

Rătăcitorii

Traducere din limba polonă și note
de Cristina Godun

POLIROM
2018

Exist

Am câțiva anișori. Stau pe pervazul ferestrei, de jur-împrejur, jucării împrăștiate, turnuri din cuburi dărâmate, păpuși cu ochi zgâiți. În casă este întuneric, aerul din încăperi se răcește încetul cu încetul, își pierde strălucirea. Nu mai e nimeni acasă; au plecat, au dispărut, se mai aud încă, tot mai slab, vocile, târșăitul picioarelor, ecourile pașilor și un râs îndepărtat. În spatele ferestrei – curtea pustie. Întunericul se prelinge lin din cer. Se așterne peste toate ca o rouă neagră.

Cea mai supărătoare este nemișcarea: densă, vizibilă – crepusculul rece și lumina slabă a lămpilor cu vaporii de sodiu, care e înghițită de beznă la nici un metru distanță de la sursă.

Nu se întâmplă nimic, marșul beznei se oprește în fața ușii casei, întregul vacarm al întunecimii amuțește, formează un caimac gros, ca pe laptele care se răcește. Contururile clădirilor pe fundalul cerului se întind la nesfârșit, își pierd treptat unghiurile ascuțite, canturile, marginile. Lumina care se stinge ia cu sine aerul – deja nu mai ai ce să respiri. Întunericul se infiltrează acum prin piele. Sunetele s-au încolăcit unul în jurul altuia, și-au retras ochii de melc; orchestra lumii a plecat și a dispărut în parc.

Seara aceasta este capătul lumii, l-am tatonat din întâmplare în timpul jocului, fără să vreau. L-am descoperit, căci m-au lăsat singură pentru o clipă, nu m-au păzit. E limpede că mă aflu într-o capcană, închisă. Am câțiva anișori, stau pe pervazul ferestrei, mă uit la curtea încremenită. S-a stins lumina în bucătăria școlii, toată lumea a plecat. Plăcile de beton ale curții, însiropate în întuneric, au dispărut. Uși închise, obloane

trase, jaluzele coborâte. Aș vrea să plec, dar nu am unde. Numai prezența mea capătă contururi clare care tremură, se unduiesc și asta doare. Într-o singură clipă descopăr adevărul: deja nu mai e nimic de făcut – exist.

Cu lumea din cap

Prima mea călătorie am făcut-o pe câmpuri, pe jos. Multă vreme nimeni nu mi-a observat lipsa, de aceea am reușit să ajung destul de departe. Am traversat tot parcul, apoi – pe drumuri de țară, prin lanuri de porumb și lunci umede pline de bulbucel și zăbrele cu șanțuri de ameliorare – am mers până pe malul râului. De altfel, râul și așa era pretutindeni în șesul acela, se infiltra pe sub căptușeala de iarbă, lingea câmpurile.

Când m-am urcat pe valul de apărare, am văzut panglica mișcătoare, drumul care ieșea în afara cadrului, în afara lumii. Și dacă cineva avea noroc, putea zări pe el șlepuri, bărci mari și plate care alunecau în ambele direcții, fără să bage în seamă malurile, arborii, oamenii care stăteau pe val, tratați deopotrivă ca puncte de orientare efemere, nedemne de luat în seamă, ca martori ai mișcării lor pline de grație. Visam ca, atunci când voi crește, să lucrez pe un astfel de șlep, ba și mai bine – să devin șlepuș în suși.

Nu era un râu mare, nu mai mare decât Odra; dar pe atunci și eu eram mică. Își avea propriul loc în ierarhia râurilor, fapt pe care l-am verificat mai târziu pe hărți, un râu destul de puțin important, dar vizibil, un fel de vicerege din provincie la curtea reginei amazoane. Însă mie îmi era mai mult decât de ajuns, mi se părea uriaș. Curgea după bunul plac, cursul îl avea de multă vreme neregulat, predispus spre inundații, nescotit. În unele locuri de lângă mal se lovea de unele obstacole subacvatice și atunci se nășteau vârtejuri în apă. Curgea, defila,

preocupat de propriile scopuri ascunse după linia orizontului, undeva departe în nord. Era imposibil să-ți oprești privirea asupra lui, fiindcă o ducea cu sine după orizont până îți pierdeai echilibrul.

Preocupată de sine însăși, apa schimbătoare, călătoare, în care nu poți niciodată intra de două ori, după cum aveam să aflăm mai târziu, nu mă băga în seamă.

În fiecare an, râul încasa un preț piperat pentru că purta pe spinarea sa șlepurile – fiindcă an de an cineva se îneca în el, fie un copil care se scălda în zilele caniculare de vară, fie vreun bețivan care se rostogolea printr-o bizară întâmplare a sorții pe pod și, în ciuda balustradei, cădea în apă. Înecații erau mereu căutați îndelung și cu mare larmă, fapt care ținea toată regiunea în tensiune. Se organizau scufundări și se foloseau bărci cu motor militare. Din povestirile adulților la care am tras cu urechea, trupurile găsite erau umflate și livide – apa spăla din ele orice urmă de viață și estompa trăsăturile până-ntr-atât, încât rudele aveau probleme cu identificarea cadavrelor.

Stând pe dig, fixând apa cu privirea, mi-am dat seama că – în pofida oricăror pericole – întotdeauna e mai bine când cineva se află în mișcare decât atunci când stă pe loc; că e mai nobilă schimbarea decât statornicia; că tot ce e nemișcat va fi supus degradării, degenerării și se va preschimba în praf și pulbere, în timp ce tot ceea ce se află în mișcare va dura chiar și o eternitate. Din acel moment râul a rămas ca un ac înfipt în peisajul meu sigur, statornic al parcului, răsadnițelor, unde în rânduri sfioase intrau legumele, și al trotuarului din plăci de beton, pe care jucam șotron. Îl străpungea dintr-o parte în alta, jalona pe verticală o a treia dimensiune; făcea o gaură în el și lumea copiilor se dovedea doar o jucărie de cauciuc din care aerul ieșea cu șuierat.

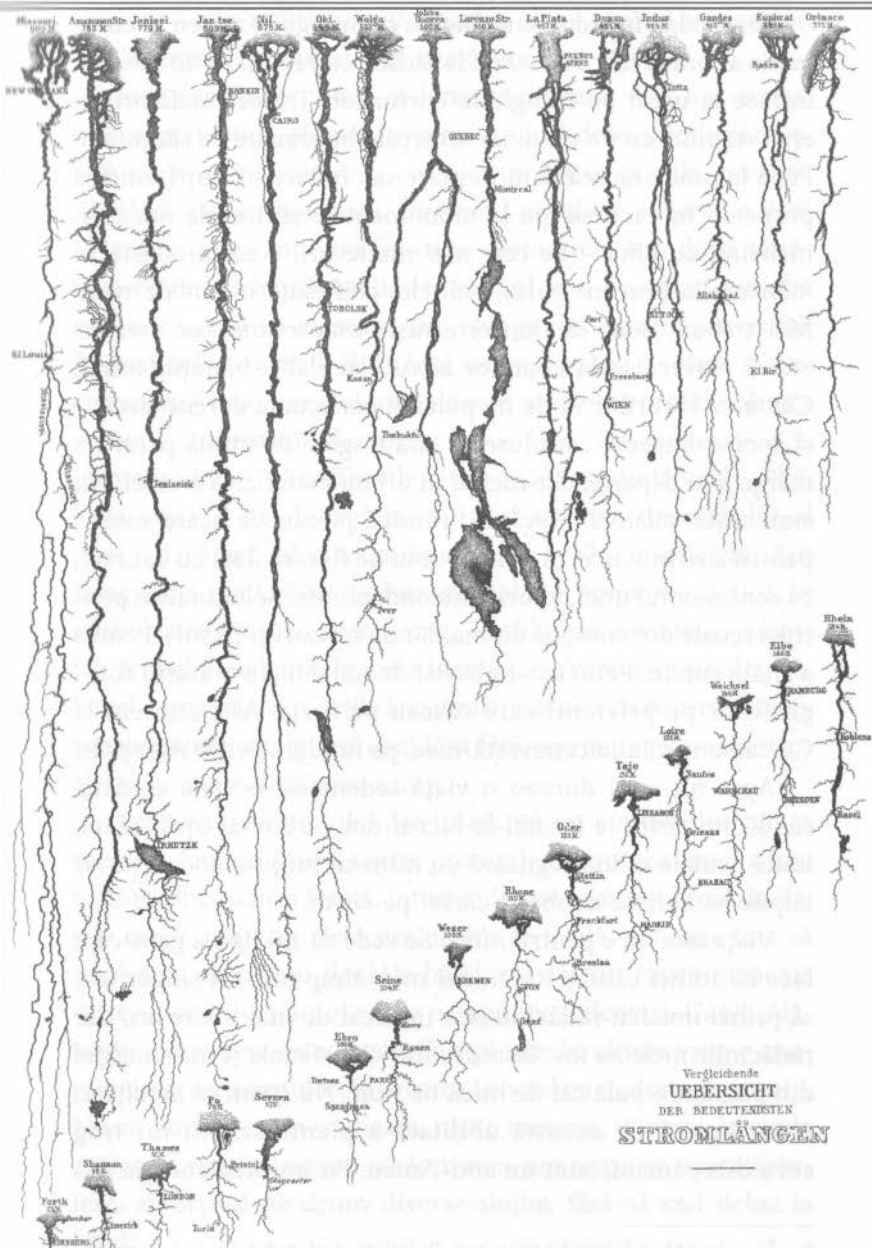
Părinții mei nu erau întocmai un neam sedentar. De multe ori s-au mutat dintr-un loc în altul, până când, în cele din

urmă, s-au oprit pentru mai multă vreme într-o școală din provincie, departe de un drum în toată regula și de o gară. O adevărată călătorie devenea însăși trecerea de hotar, adică excursia la oraș. Cumpărăturile, depunerea actelor la primărie, întotdeauna același frizer în piața primăriei, în același halat, spălat și băgat în clor fără efect, fiindcă vopsea de păr a clientelor lăsa pe el pete caligrafice, semne chinezești. Mama își vopsea părul, iar tatăl meu o aștepta în cafeneaua Nowa, la una dintre cele două mese așezate afară. Citea ziarul local, în care nesmintit cea mai interesantă era rubrica de criminalistică relatând despre jefuirea pivnițelor cu gemuri și castraveți murați.

Plecările lor turistice, în vacanță, cu Skoda ticsită până la acoperiș, erau de temut. Erau îndelung pregătite, planificate în serile de sfârșit de iarnă, când zăpada abia a dispărut, dar pământul încă nu s-a trezit la viață; trebuia să așteptăm până avea să-și dea în sfârșit trupul plugurilor și săpăligilor, până se lăsa fecundat și apoi avea să le ocupe deja timpul de dimineața până seara.

Făceau parte din generația care mergea cu rulota, trăgând după sine acel surogat al casei. Un aragaz de voiaj cu gaz, mese și scaune pliante. O frânghie de material plastic pentru întinsul rufelor în locurile de popas și clești de lemn. Mușamale pentru masă, impermeabile. Un set turistic pentru picnic – farfurii colorate de plastic, tacâmuri, solnițe și pahare.

Tata a cumpărat de undeva de pe drum, de la un târg de vechituri, unde lui și mamei le plăcea să meargă (atunci când nu se fotografiau în fața bisericilor și a monumentelor), un ceainic cazon – un instrument din aramă, un vas cu tub înăuntru, în care se băga o mână de vreascuri și se aprindea. Și cu toate că în locurile de camping aveai la dispoziție curent electric, în ibricul acela se fierbea apă, fumegând și zdrăngănind. Tata se apleca deasupra vasului fierbinte și asculta cu mândrie clocotul apei, pe care apoi o turna peste plicul de ceai – un adevărat nomad.

Vergleichende
 UEBERSICHT
 DER BEDEUTENDSTEN
 STROMLÄNGEN

Se instalau în locuri stabilite, în campinguri, mereu în compania altora la fel ca ei, stând la taclale cu vecinii peste șosetele întinse la uscat pe frânghiile corturilor. Traseele călătoriilor erau stabilite cu un ghid, iar atracțiile însemnate cu sânguință. Până la prânz ne scăldam în mare sau în lac, iar după-amiaza porneam în excursie pe la monumentele antice ale orașelor, încheind cu cina – de cele mai multe ori, aceasta consta în mâncare la borcan: gulaș, chiftele, chifteluțe în sos de roșii. Mai trebuia doar să fie fierte niște macaroane sau orez. O eternă chiverniseală a banilor, zlotul este slab, e bănuțul¹ lumii. Căutarea locurilor unde ne puteam conecta la curent electric și apoi strângerea catrafuselor fără tragere de inimă pentru a merge mai departe, dar mereu în orbita metafizică a casei. Nu erau niște călători adevărați, fiindcă plecau de acasă numai pentru a se întoarce. Și se întorceau de fiecare dată cu ușurare, cu sentimentul unei datorii bine îndeplinite. Se întorceau pentru a scoate din comodă un maldăr de scrisori și facturi. Pentru a spăla rufe. Pentru a-i plictisi de moarte cu arătutul fotografiilor pe prietenii care căscau pe furiș. Aici suntem la Carcassonne. Iar aici nevastă-mea, pe fundal se vede Acropole.

Apoi tot anul duceau o viață sedentară, o viață ciudată, când dimineața te întorci la lucrul din care te-ai oprit seara, unde hainele se impregnează cu mirosul propriei locuințe, iar tălpile bătătoresc neobosit cărări pe covor.

Viața asta nu e pentru mine. Se vede că-mi lipsea gena care face ca atunci când petreci mai mult timp într-un singur loc, să prinzi imediat rădăcini. Am încercat de mai multe ori, dar rădăcinile mele au fost întotdeauna superficiale și mă smulgea din pământ o pală cât de mică de vânt. Nu știam să încolțesc, eram lipsită de această abilitate a plantelor. Nu-mi trag seva din pământ, sunt un anti-Anteu. Eu îmi trag energia din

1. În original, referire la groș, subdiviziune a zlotului (n. tr.).

mișcare – din zgâlțâitul autobuzelor, din hurelul avioanelor, din legănatul bacurilor și al trenurilor.

Sunt practică, scundă și bine organizată. Am un stomac mic, nepretențios, plămâni puternici, un abdomen solid și mușchii brațelor viguroși. Nu iau nici un fel de pastile, nu port ochelari, nu iau hormoni. Îmi tund părul cu mașina, o dată la trei luni, aproape nu folosesc cosmetice. Am dinți sănătoși, poate nu foarte egali, dar întregi, am o singură plombă veche, cred că în măseaua din stânga jos. Ficatul e normal. Pancreasul – normal. Rinichiul drept și stâng în stare extraordinară. Aorta mea abdominală este în limite normale. Vezica urinară – normală. Hemoglobina – 12,7. Leucocitele – 4,5. Hematocritul – 41,6. Trombocitele – 228. Colesterolul – 204. Creatinina – 1,0. Bilirubina – 4,2 și așa mai departe. IQ-ul meu – dacă ar fi să credem în așa ceva – 121; e suficient. Am imaginația spațială foarte bine dezvoltată, aproape eidetică, în schimb stau prost cu lateralizarea. Profilul personalității – instabil, probabil nedemn de toată încrederea. Vârsta – psihologică. Sexul – gramatical. Cărțile le cumpăr mai ales cu coperte necartonate pentru a le putea apoi lăsa fără regret pe peron, pentru alți ochi. Nu colecționez nimic.

Am terminat studiile, dar în esență nu am deprins nici o meserie, fapt pe care îl regret profund; străbunicul meu a fost țesător, albea pânza țesută, întinzând-o pe coastă și expunând-o sub razele fierbinți ale soarelui. Mi-ar fi plăcut foarte tare să împletesc urzeala și firul de bătătură, dar nu există războaie de țesut mobile, țesutul e arta oamenilor sedentari. Când călătoresc, împletesc cu andrele. Din păcate, în ultima vreme anumite linii aeriene interzic urcarea la bord cu andrele și croșetă. Nu am învățat, cum spuneam, nici o meserie, și totuși, în ciuda a ceea ce repetau mereu părinții mei, am reușit să supraviețuiesc, săvârșind pe drum diverse slujbe, fără să cad deloc la fund.

Când părinții mei s-au întors la oraș după un experiment romantic de douăzeci de ani, după ce îi extenuaseră secetele și gerurile, alimentația sănătoasă, care toată iarna boala în pivniță, lâna de la propriile oi îngrămadită cu sânge pe gâturile puilor de pernă și pe plăpumi, am primit de la ei niște bani și am pornit pentru prima oară la drum.

Lucram ocazional în locurile unde ajungeam. Într-o fabrică internațională de la periferia unei mari metropole am învățat antene pentru iahturi exclusiviste. Erau acolo mulți asemenea mie. Eram angajați la negru, fără să fim întrebați ce origini și ce planuri de viitor avem. Vinerea primeam plata pe o săptămână, iar cui nu-i convenea nu se mai arăta la față luna. Erau acolo viitori studenți în pauza dintre bacalaureat și examenele de admitere. Imigranți aflați încă pe drum spre țara ideală de undeva din Occident, unde domnește dreptatea, unde oamenii sunt ca frații și surorile, iar statul potent joacă rolul de părinte protector; fugari care se ascundeau de familiile lor – de soții, soți, părinți; îndrăgostiți nefericiți, deconcertați, melancolici și veșnic înghețați. Cei pe care îi urmărea legea, fiindcă nu reușiseră să-și achite creditele contractate. Hoinari, vagabonzi. Nebuni care după o nouă recidivă a bolii erau duși înapoi la spital, de unde – prin forța unor dispoziții incerte – erau deportați în țara de origine.

Numai un indian lucra acolo permanent, de ani de zile, însă, la drept vorbind, situația lui nu se deosebea de a noastră. Nu avea nici asigurare, nici concediu. Lucra în tăcere, răbdător, în ritm constant. Nu întârzia niciodată, nu căuta niciodată motive să se învoiască. Am convins câteva persoane să înființăm un sindicat – erau vremurile Solidarității – fie și numai pentru el, dar nu a vrut. Emoționat de interesul pe care i l-am arătat, mă servea în fiecare zi cu curry picant, pe care îl aducea în sufertaș. Astăzi nici măcar nu-mi mai aduc aminte cum îl chema.

Am fost chelneriță, cameristă într-un hotel exclusivist și bonă. Am vândut cărți, am vândut bilete. Într-un teatru mic, vreme de un sezon, m-am angajat garderobieră și, în felul acesta, am rezistat toată iarna printre culise de pluș, costume grele, pelerine de atlas și peruci. După ce mi-am terminat studiile, am lucrat și ca pedagog, consultant de dezintoxicare, ba chiar în ultima vreme am lucrat și la o bibliotecă. Imediat ce reușeam să adun niște bani, o porneam din nou la drum.

Cu capul în lume

Am studiat psihologia într-un mare și sumbru oraș comunist, facultatea mea se afla într-o clădire care, în timpul războiului, fusese sediul departamentului SS. Partea aceasta a orașului fusese construită pe ruinele ghetoului, lucru ușor observabil dacă te uital cu atenție – întreg cartierul se afla la vreun metru deasupra restului orașului. Un metru de ruine. Niciodată nu m-am simțit bine acolo; printre blocurile noi și piațetele mizere bătea mereu vântul, iar cel mai supărător îmi părea aerul geros, te mușca de față. În esență, acel loc continua să fie, în ciuda reconstrucției lui, un spațiu al morților. Clădirea facultății mă bântuie și astăzi în vis – coridoarele lui late, ca săpate în piatră, lustruite de picioarele cuiva, marginile treptelor tocite, balustradele frecate de mâinile studenților, urme amprentate în spațiu. Poate de aceea ne bântuiau duhurile.

Când eliberam câte un șobolan în labirint, de fiecare dată era câte unul al cărui comportament nega teoriile și căruia puțin îi păsa de ipotezele noastre inteligente. Stătea pe etichetele din spate, total dezinteresat de premiul care îl aștepta la capătul traseului experimental; potrivit priorităților reflexului lui Pavlov, ne măsura pe toți cu privirea, apoi se întorcea sau pornea fără grabă să cerceteze labirintul. Căuta ceva pe culoarele laterale, încerca să atragă atenția asupra sa. Chițâia dezorientat

și atunci fetele, în pofida regulamentului, îl scoteau din labirint și-l luau în mâini.

Mușchii broaștei moarte, întinse pe masă, se contractau și se îndreptau sub imperiul impulsurilor electrice, dar nu într-un mod descris în manualele noastre – ne dădeau semnale, iar membrele executau gesturi evidente de amenințare și dispreț, care contraziceau convingerea consfințită în inocența mecanică a reflexelor fiziologice.

Aici ne învățau că lumea poate fi descrisă, ba chiar explicată cu ajutorul unor răspunsuri simple la întrebări inteligente. Că, în esența sa, lumea este nemișcată și inertă, că e guvernată de legi destul de simple care trebuie lămurite și indicate – de preferat cu ajutorul unei diagrame. Ni se cerea să desfășurăm experimente. Să formulăm ipoteze. Să le verificăm. Eram inițiați în tainele statisticilor, având credința că toate legitățile lumii pot fi perfect descrise cu ajutorul lor – că 90% este mult mai semnificativ decât 5%.

Însă astăzi știu un lucru: cel ce caută ordinea mai bine să evite psihologia. Să se hotărască mai bine asupra fiziologiei sau teologiei, cel puțin astfel va avea un sprijin solid – fie în materie, fie în spirit; nu va aluneca pe terenul ezitant al psihicului. Psihicul este un obiect de cercetare foarte nesigur.

Aveau dreptate cei care spuneau că domeniul acesta de studiu nu îl alegi prin prisma viitoarei activități, din curiozitate sau din vocația de a le veni altora în ajutor, ci dintr-o altă pricină mult mai simplă. Bănuiesc că toți aveam un defect adânc ascuns, cu toate că neîndoielnic făceam impresia unor tineri inteligenți și sănătoși – defectul era ascuns, camuflat cu abilitate la examenele de admitere. Un ghem de emoții foarte strâns legat, bătut, asemenea acelor noduli ciudați care se descoperă uneori în corpul omenesc și pe care îi poți vedea în orice muzeu de anatomopatologie care se respectă. Dar poate că și examinatorii noștri erau oameni de aceeași speță și în realitate știau bine ce fac. Eram astfel urmașii lor. Când în anul

II am discutat despre funcționarea mecanismelor de apărare și am descoperit cu admirație puterea acestei părți a psihicului nostru, am început să înțelegem că, dacă nu ar fi existat rațiunea, sublimarea, rezistența, toate aceste trucuri cu care ne hrănim singuri, dacă am fi capabili să privim lumea fără nici o măsură de protecție, cu îndrăzneală și bună-credință, ne-ar crăpa inima.

Am aflat la studii că suntem plămădiți din măsuri de apărare, din pavază și armură, că suntem asemenea unor orașe a căror arhitectură se reduce la ziduri de apărare, turnuri și fortificații; suntem asemenea unor state de cazemate.

Toate testele, interviurile și experimentele le-am desfășurat în egală măsură pe noi înșine și, la sfârșitul anului III, știam deja să spun ce mă supără; era ca și cum aș fi descoperit propriul nume secret, cel sub care ești chemat la inițiere.

Nu m-am jucat prea mult cu meseria pentru care fusesem formată. În timpul uneia dintre plecări, când am rămas fără bani într-un mare oraș și m-am angajat cameristă, am început să scriu o carte. Era o poveste de călătorie, de citit în tren, una dintre poveștile pe care aș fi scris-o pentru mine însămi. O carte-tartină – de înghițit dintr-odată, pe nemestecate.

Reușeam să mă concentrez corespunzător, deveneam pentru o vreme o ureche uriașă cu ajutorul căreia captam foșnete, ecourile și șoaptele; glasurile îndepărtate care răzbăteau până la mine prin pereți.

Dar niciodată nu am devenit scriitoare adevărată sau – mai bine zis – scriitor, fiindcă la genul masculin cuvântul acesta sună mai serios. Mie viața parcă mi-a scăpat mereu printre degete. Dădeam numai peste urmele ei, peste niște exuvii mizere. Când îi depistam coordonatele, era deja în altă parte. Nu mai găseam decât amprente, asemenea inscripțiilor de pe scoarța copacilor din parcuri: „Am fost aici“. În scrisul meu viața se preschimba într-o istorie incompletă, în povestioare

onirice, cu intrigi neclare, îmi apărea de departe în perspective neobișnuite și răsturnate sau în secțiuni transversale – și-mi era greu să trag niște concluzii cu privire la întreg.

Oricine a încercat vreodată să scrie un roman știe ce îndeletnicire anevoioasă este, desigur una dintre cele mai amarnice îndeletniciri cu care te poți ocupa. Trebuie să rămâi mereu în interiorul propriei tale ființe, într-o celulă individuală, în solitudine absolută. E o psihoză controlată, paranoia și obsesia fiind înhămate laolaltă în această activitate, de aceea sunt lipsite de penele, crinolinelor și măștile venețiene după care le recunoaștem și mai degrabă deghizate, cu șorțuri de măcelar, galoși și cuțit de măcelar în mână. Din această celulă de scriitor abia de se văd picioarele trecătorilor, se aude tăcânitul tocurilor. Uneori cineva se oprește pentru a se apleca și a arunca o privire înăuntru, și atunci poți zări un chip omenesc și poți chiar schimba câteva cuvinte. Totuși, în esență, cugetul este ocupat cu propriul joc pe care îl desfășoară singur în panopticul schițat în grabă, dispunând figurile pe scena provizorie – autorul și eroul, naratoarea și cititoarea, cel care descrie și cel descris; picioarele, pantofii, tocurile și chipurile vor deveni mai devreme sau mai târziu parte a acestui joc.

Nu regret că am îndrăgit această îndeletnicire în particular – nu aș fi un psiholog bun. Nu mă pricepeam să lămuresc, să scot din tenebrele minții imaginile de familie. Confesiunile altora adeseori mă plictiseau, fapt pe care îl admit cu tristețe. Sincer, adeseori se întâmpla să prefer să răstorn relațiile și să încep să le povestesc pacienților despre mine. Trebuia să mă supraveghez să nu-i prind brusc de mână și să nu-i întrerup în timp ce vorbeau: „Ce-mi spuneți! Dar eu simt cu totul altfel! Sau poate ați visat! Ascultați...”. Sau: „Ce știți dumneavoastră despre insomnie! Acesta este după părerea dumneavoastră un atac de panică? Nu mai glumiți. Ultimul pacient pe care l-am avut, abia acela...”.

Nu știam să ascult. Nu respectam limitele, le forțam. Nu credeam în statistici și în verificarea teoriilor. Postulatul: o

singură personalitate – un singur om mi s-a părut întotdeauna minimalist. Aveam tendința de a elimina certitudinile, de a pune la îndoială argumentele incontestabile – era un nărav, o perversă yoga a minții, o plăcere subtilă de a trăi o mișcare interioară. Scrutarea suspicioasă a oricărei păreri, degustarea ei îndelungată și, în final, descoperirea mult așteptată că nici una nu este adevărată, ci falsă, iar marca ei contrafăcută. Nu doream să am păreri definitive, erau un bagaj inutil. În discuții mă aflam când de o parte, când de cealaltă – și știu că interlocutorii mei nu mă plăceau din cauza aceasta. Eram martorul unui fenomen ciudat care se derula în capul meu: cu cât mai multe argumente „pentru” găseam, cu atât mai multe îmi veneau în cap argumentele „împotriva”, și cu cât mai mult mă atașam de primele, cu atât mai ispititoare deveneau celelalte.

Cum puteam eu să îi examinez pe alții, de vreme ce mie însămi îmi era greu să dezleg orice test. Chestionarul personalității, ancheta, coloane întregi de întrebări și posibilitățile de răspunsuri mi se păreau prea dificile. Am observat repede această infirmitate a mea, de aceea în timpul facultății, când ne analizam reciproc în cadrul seminarelor practice, dădeam răspunsuri la întâmplare, care cum îmi venea. De aceea rezultau mereu profiluri ciudate – strâmbe, dacă le priveai pe axa coordonatelor. „Crezi că cea mai bună decizie este cea pe care o poți cel mai ușor schimba?” Dacă eu cred asta? Ce decizie? Să o schimb? Când? Cât de ușor? „Când intri într-o încăpere, ocupi un loc central sau marginal?” Despre care încăpere e vorba? Și când? Încăperea este goală, de-a lungul pereților ei se află aliniate canapele roșii de pluș? Iar ferestrele – ce privilegii oferă? Întrebare despre carte: dacă prefer să o citesc în loc să merg la o petrecere sau acest lucru depinde de felul cărții și de felul petrecerii?

Ce metodologie! Se presupune de la sine că omul nu se cunoaște pe sine, dar dacă îi bagi sub nas întrebările istețe corespunzătoare, se descoperă singur pe sine. Singur își pune

întrebările și singur răspunde la ele. Își dezvăluie nechibzuit tainele despre care nu știe nimic.

Și cealaltă premisă, fatal de periculoasă – că suntem mereu aceeași, iar reacțiile noastre sunt previzibile.

Sindromul

Istoria călătoriilor mele este doar istoria unei indispoziții. Sufăr de un sindrom care poate fi găsit cu ușurință în orice atlas de sindroame clinice și care – după cum afirmă literatura de specialitate – devine tot mai frecvent. Cel mai bine e să consultați ediția veche (din anii șaptezeci) a *The Clinical Syndromes*, care este ceva de genul unei enciclopedii a sindroamelor. De altfel, pentru mine ea reprezintă o sursă de inspirație nesecată. S-ar mai încumeta oare cineva să descrie omul pe de-a-ntregul, la modul general și obiectiv? A folosit cu toată convingerea noțiunea de personalitate? A câștigat amploare asupra tipologiei convingătoare? Nu cred. Noțiunea de sindrom se potrivește ca turnată psihologiei călătoriei. Sindromul nu este mare, portabil, neatașat de o teorie inertă, episodic. Cu ajutorul lui poți explica ceva, apoi îl poți arunca la gunoi. Un instrument cognitiv de unică folosință.

Sindromul meu se numește Sindromul Detoxificării Perseverente. Dacă ar fi să-l traducem mai simplu și fără avânt, din el n-ar mai rămâne decât faptul că esența lui constă în revenirea îndârjită a conștiinței la anume reprezentări sau chiar în căutarea compulsivă a acestora. El este o variantă a Sindromului Lumii Abiecte (*The Mean World Syndrome*), destul de bine descris în ultima vreme în literatura de neuropsihologie ca fiind în mod deosebit infectat de mass media. În esență, aceasta este o maladie foarte burgheză. Pacientul petrece ore îndelungate în fața televizorului, căutând cu telecomanda doar acele

canale unde se transmit numai știrile cele mai catastrofice: războaie, epidemii și cataclisme. Fascinat de ceea ce vede, nu-și mai poate desprinde privirea.

Simptomele în sine nu sunt periculoase și îți permit să trăiești liniștit numai dacă reușești să păstrezi o anumită distanță. Neplăcuta afecțiune nu se tratează, în cazul acesta știința mulțumindu-se cu amara constatare a existenței sindromului. Când pacientul, speriat de sine însuși, ajunge în sfârșit la cabinetul psihiatrului, acesta îi recomandă să se îngrijească mai bine de igiena vieții – să renunțe la cafea și alcool, să doarmă într-o cameră bine aerisită, să lucreze în grădină, să croșeteze sau să tricoteze.

Suita mea de simptome constă în aceea că mă simt atrasă de orice este deteriorat, imperfect, infirm, crăpat. Mă interesează formele mediocre, erorile din opera creației, fundăturile. Ceea ce trebuia să se dezvolte, dar, din cine știe ce pricini, a rămas involuat; sau dimpotrivă – care a depășit cu mult planul inițial. Tot ceea ce se abate de la normă, ce este prea mic sau prea mare, abundent sau incomplet, monstruos și respingător. Formele care nu respectă simetria, care se multiplică, cresc pe margini, îmbobocesc sau, dimpotrivă, reduc multitudinea la unicitate. Nu mă interesează evenimentele repetabile, cele asupra cărora se apleacă statistica, cele glorificate de toată lumea cu mulțumire, cu zâmbet familiar pe chipuri. Sensibilitatea mea este teratologică, de natură monstrofilă. Am chinuitoarea și neobosita convingere că tocmai aici adevărata existență răzbate la suprafață și își dezvăluie natura. Brusc, o revelație accidentală. Un „ups” rușinos, o bucățică de chilotel vizibilă de sub fusta atent aranjată. Un schelet monstruos de metal care se ivește brusc de sub învelișul catifelat; erupția arcului unui fotoliu de pluș, care demască insolent iluzia oricărei moliciuni.

Sala rarităților

Niciodată nu am fost o vizitatoare înflăcărată a muzeelor de artă și, dacă ar depinde numai de mine, le-aș preschimba pe toate bucuros în săli ale curiozităților, unde se colecționează și se expun numai lucruri rare și insolite, stranii și monstruoase. Ceea ce există în umbra conștientului și care, când arunci o privire, dispare din raza vizuală. Da, neîndoielnic am acest nefericit sindrom. Nu mă atrag colecțiile de artă din centrul orașelor, ci colecțiile mici din laboratoarele spitalelor, depozitate adeseori în pivnițe ca nedemne să fie etalate în locuri de seamă, sugerând gustul îndoielnic al colecționarilor de altădată. O salamandră cu două cozi într-un borcan oval, așezată cu botul în sus, așteptând ziua judecării, când toate preparatele lumii vor învia în sfârșit. Rinichiul unui delfin în formol. Un cap de oaie, curată anomalie, cu dublă pereche de ochi, urechi și bot, frumos ca imaginea unui zeu cu natură ambiguă. Un fetus uman decorat cu mărgelile și cu inscripție frumos caligrafiată: „*Fetus Aethiopsis 5 mensium*“. Aceste anomalii ale naturii, colecționate ani de-a rândul, cu câte două capete sau fără cap, nenăscute, plutind somnolent în soluție de formol. Sau cazul Cephalothoracopagus Monosymetro, expus până în ziua de azi la un muzeu din Pennsylvania – unde morfologia patologică a fetusului cu un cap și două trupuri aruncă umbra îndoielii asupra fundamentelor logicii $1 = 2$. Și la sfârșit un emoționant preparat de casă, un produs de bucătărie: mere din anii 1848 dormind în spirt, toate stranii, de dimensiuni anormale; în mod clar cineva a considerat că acestor capricii ale naturii li se cuvine dreptul la nemurire și că durează numai ceea ce este altfel.

Tocmai spre asta mă îndrept cu multă răbdare în călătoriile mele, urmărind erorile și accidentele creației.

Am învățat să scriu în trenuri, hoteluri și săli de așteptare. Pe măsuțele rabatabile din avioane. Fac însemnări în timp ce

mănânc, pe sub masă sau la toaletă. Scriu în muzee pe scări, în cafenele, în mașina parcată pe marginea drumului. Fac notițe pe bucățele de hârtie, în agende, pe cărți poștale, în palmă, pe servetele de hârtie, pe marginile filelor de carte. De cele mai multe ori sunt propoziții scurte, imagini, dar uneori copiez fragmente din ziare. Se întâmplă să mă seducă un personaj desprins din mulțime și atunci mă abat de la traseul meu să îl urmăresc pentru o clipă, să încep istoria. E o metodă bună; o perfectez. De la an la an, aliatul meu, ca al oricărei femei, devine timpul – am devenit invizibilă, translucidă. Mă pot mișca asemenea unei năluci, să mă uit peste umărul oamenilor, să le ascult certurile și să-i privesc cum dorm cu capul pe rucsac, cum vorbesc singuri, inconștienți de prezența mea, mișcându-și buzele, formulând cuvintele pe care eu le voi rosti imediat pentru ei.

Să vezi înseamnă să știi

Scopul pelerinajului meu îl reprezintă întotdeauna un alt pelerin. De data aceasta infirm, fragmentar.

Aici, de pildă, se colecționau oase, dar numai acelea afectate de ceva; coloanele vertebrale contorsionate, coastele sucite, scoase desigur din trupuri la fel de răsucite, fuseseră pregătite, uscate și, în plus, acoperite cu un strat de lac. Un număr mic te ajută să găsești descrierea bolii în cataloage care nu mai există de mult. Căci cât de rezistentă poate să fie hârtia în comparație cu oasele? Trebuia să se fi scris direct pe oase.

Iată, de pildă, un femur, pe care cineva curios l-a pilit pe lungime pentru a vedea ce se ascunde înăuntru. Cu siguranță a fost dezamăgit de ce a văzut, fiindcă a legat ambele capete cu sfoară de cânepă și, cu gândul la altceva, l-a pus înapoi în vitrină.

În vitrina aceea se află câteva zeci de oameni diferiți, separați unii de alții în timp și spațiu – zac acum într-un mormânt atât de frumos, spațios și ferit de umezeală, bine iluminat, condamnați la eternitatea muzeală; poate că îi invidiază pentru asta oasele care au sfârșit luptându-se pe veșnicie cu pământul. Și oare unele dintre ele – osemintele catolicilor – nu își fac griji despre cum o să ajungă la Judecata de Apoi, cum, împrăștiate, vor reclădi corpul care a comis păcate și a săvârșit fapte bune?

Cranii cu excrescențe cu toate structurile posibil de imaginat, străpunse, găurite, atrofiate. Oase de mână, atacate de reumatism. Brațe fracturate în mai multe locuri, sudate la loc în mod natural, la nimereală, o durere îndelungată, pietrificată.

Oase lungi prea scurte și oase scurte prea lungi, tuberculoase, acoperite de desenul metamorfozelor; cineva ar putea crede că le-au ros carii.

Biete cranii umane în vitrine victoriene iluminate unde, rânjind, își etalează dantura. Acesta, de pildă, are o gaură mare în mijlocul frunții, dar dinți desăvârșiți. Sunt curioasă dacă gaura aceea a fost fatală. Nu neapărat. Un individ, inginer la căile ferate, căruia o tijă de metal i-a secționat creierul de pe o parte pe cealaltă, a trăit cu rana aceasta încă mulți ani, fapt care în mod evident a făcut un mare serviciu neuropsihologiei, care susținea sus și tare că existăm în creier. Nu a murit, dar s-a schimbat mult. Cum se spune – a devenit un alt om. Întrucât de creier depinde cum suntem, hai să o luăm acum pe coridorul din stânga, care este culoarul creierelor. Iată-le! De culoare crem, pluteau în soluție, mari și mici, cele geniale și cele care nu erau în stare să numere nici până la doi.

Mai încolo începe secțiunea fetoșilor, a oamenilor în miniatură. Iată păpușelele, preparatele; totul e miniatural, astfel că omul încape pe de-a-ntregul într-un borcan mic. Cei mai tineri, embrionii, pe care aproape că nici nu-i vezi, sunt niște peștișori micuți, niște broscuțe suspendate pe un fir de păr de cal în

soluție de formaldehidă. Cei mai mari ne arată rânduiala corpului omenesc, ambalajul lui minunat. Firimituri neomenești, micuți semiumanoizi, viața lor nu a depășit niciodată granița magică a potențialului. Au formă, dar nu au crescut să primească un suflet, poate că prezența sufletului depinde cumva de mărimea formei. În ele, materia cu îndărătnicie somnolentă a început să se pregătească pentru viață, să adune țesuturi, să stabilească legătura dintre organe, să se fixeze în rețea; deja a început să lucreze la ochi și să pregătească plămânii, chiar dacă de aici și până să vadă lumina și aerul mai e cale lungă.

Pe culoarul următor, aceleași organe, dar deja mature, fericite că circumstanțele le-au permis să atingă dimensiunile lor normale. Normale? De unde știau ele cât de mari trebuie să fie, când să se oprească din crescut? Unele nu știau – mațele acestea au crescut și au tot crescut, profesorul nostru a găsit cu greu un recipient în care să încapă. Cu atât mai greu este să-ți poți imagina cum de-au putut încăpea în pântecul acelui bărbat care figurează pe etichetă sub forma unor inițiale.

Inima. Întregul ei mister a fost dezlegat pentru totdeauna – inima este bucata aceasta de carne diformă de mărimea unui pumn, de culoare crem murdar. Căci aceasta este culoarea corpului nostru, crem murdar, pământie, urâtă, trebuie să o ținem minte. Nu am vrea la noi în casă pereți de o asemenea culoare. Aceasta este culoarea interiorului, a tenebrelor, a locurilor unde soarele nu poate pătrunde, unde materia se ascunde în umezeală de privirea străină, așa că nu trebuie să arate într-un anumit fel. Numai cu sângele își permitea să fie extravagantă; sângele trebuia să fie avertismentul ei, alarma roșie că scoica trupului nostru a fost deschisă, iar continuitatea țesuturilor – întreruptă.

În realitate, înăuntru suntem lipsiți de culoare. Când inima se curăță bine de sânge, chiar așa arată – ca un muc.

Șapte ani de călătorie

— De șapte ani de când ne-am căsătorit, în fiecare an facem o călătorie, mi-a povestit în tren un tânăr într-un pardesiu negru, distins, și cu o servietă neagră, rigidă, care semăna cu o cutie elegantă a unui set de tacâmuri.

Avem multe fotografii, îmi explica, ordonate cum se cuvine. Sudul Franței, Tunisia, Turcia, Italia, Creta, Croația, ba chiar și Scandinavia. Spunea că de obicei se uită la fotografii de vreo câteva ori: mai întâi cu familia, apoi la serviciu, apoi cu prietenii, apoi fotografiile zac cu anii la loc sigur în mape transparente, asemenea unor dovezi în seiful unui detectiv – dovada că a fost acolo.

A căzut pe gânduri, uitându-se pe fereastra în spatele căreia goneau peisajele grăbite. S-a gândit oare vreodată: Dar ce înseamnă „am fost“? Unde s-au dus cele două săptămâni petrecute în Franța, care astăzi încap în doar câteva amintiri – împunsătura bruscă a foamei care i-a apucat sub zidurile orașului medieval și străfulgerări ale serii petrecute într-un restaurant sub acoperișul împânzit de viță-de-vie. Ce s-a întâmplat cu Norvegia? A mai rămas în urma ei doar răceala apei lacului și ziua care nu mai voia să se încheie, poate și plăcerea berii cumpărate chiar înainte de închiderea magazinului sau prima contemplare a ameteitoarei priveliști asupra fiordului.

— Ceea ce am văzut îmi aparține, a conchis tânărul, înviorat brusc, bătându-se cu palma pe picior.

Prezicere după Cioran

Un alt individ, timid și blând, lua întotdeauna cu el în călătoria de serviciu o carte de Cioran, una dintre cele cu texte foarte scurte. În hotel o ținea pe noptieră, lângă pat, și imediat

ce se trezea o deschidea la nimereală, găsindu-și motto-ul zilei care începea. Considera că în Europa exemplarele de hotel ale Bibliei ar trebui cât mai grabnic înlocuite cu Cioran. Din România până în Franța. Fiindcă, în ceea ce privește prezicerile, Biblia și-a pierdut actualitatea. Ce poate rezulta dintr-un asemenea verset, când deschizi Biblia din neatenție într-o vineri din aprilie sau într-o miercuri din decembrie: „Toate uneltele rânduite pentru slujba Cortului, toți țărșii lui, și toți țărșii curții să fie de aramă” (Exodul 27, 19)? Cum putem să înțelegem asta? De altfel, spunea că nu insistă prea mult cu Cioran. S-a uitat la mine provocator și a spus:

— Chiar vă rog, propuneți dumneavoastră altceva. Nu mi-a trecut nimic prin cap. Și atunci a scos din rucsacul lui o cărțică subțirică, obosită, a deschis-o la întâmplare, după care chipul i s-a luminat.

— „În loc să fiu atent la chipul trecătorilor, le-am privit picioarele: toți apucații aceia se reduceau la niște pași ce se grăbeau – către ce? Și mi s-a părut evident că menirea noastră e să călcăm țarina în căutarea unui mister frivol”¹, a citit cu satisfacție.

Kunicki. Apa (I)

Este încă ora dimineții, nu știe exact cât, nu s-a uitat la ceas, dar i se pare că nu așteaptă de mai mult de un sfert de oră. Se reazemă confortabil de spătar și închide ochii; liniștea este pătrunzătoare ca un sunet strident și continuu, nu-și poate aduna gândurile. Încă nu știe că sună ca o alarmă. Dă în spate scaunul șoferului și își întinde picioarele. Capul i se pare greu,

1. Citat din Emil Cioran, *Mărturisiri și anateme*, traducere de Emanoil Marcu, Humanitas, București, 1994, p. 103 (n. tr.).

corpul îi urmează greutatea, se prăbușește în aerul alb, încins. Nu se va mișca, va aștepta.

Cu siguranță a fumat o țigară, poate chiar două. După câteva minute a ieșit din mașină și a urinat în șanț. Se pare că a trecut pe lângă el un automobil, dar acum nu mai e sigur de asta. Apoi a reintrat în mașină și a băut apă din sticla de plastic. În cele din urmă a început să se neliniștească. A claxonat de câteva ori insistent și sunetul asurzitor i-a precipitat valurile de furie care l-a readus cu picioarele pe pământ. Din momentul acela a început să vadă totul cu alți ochi: a pornit după ei pe cărare, răsucind distrat în minte cuvintele pe care avea să i le spună imediat: „Ce dracu’ faci atâta timp? Ce faci?”.

E un crâng de măslini, uscat iască. Iarba foșnește sub picioare. Printre măslinii răsucii cresc tufe de mure sălbatic; tulpinile tinere încearcă să se insinueze pe cărare și să-l prindă de picior. E plin de gunoaie peste tot: șervețele de hârtie, tamponi respingătoare, excremente omenști năpădite de muște. Și alții se opresc pe marginea drumului ca să își facă nevoile. Nici nu se obosesc să pătrundă mai în adâncul tufișurilor, se grăbesc, chiar și aici.

Nu se simte nici o adiere de vânt. Nu e nici soare. Cerul alb, imobil, seamănă cu pânza de cort. E înăbușitor. Particule de aer plutesc prin văzduh și pretutindeni simți mirosul mării – electrizant, oxigenat, piscicol.

Observă o mișcare, dar nu acolo, printre arbuști, ci aici, sub picioare. Pe cărare apare un cărăbuș negru, uriaș; cercețează o clipă aerul cu antenele, se oprește, în mod evident conștient de prezența omului. Cerul alb se reflectă în carapacea lui perfectă ca o pată lăptoasă și lui Kunicki i se pare pentru o clipă că dinspre pământ îl privește un ochi curios, care nu aparține nici unui corp, un ochi de sine stătător și nepăsător. Kunicki sfredelește distrat pământul cu vârful sandalei. Cărăbușul traversează cărarea, foșnind prin iarba uscată. Dispare în tufe de mure. Asta a fost tot.

Înjurând, Kunicki se întoarce la mașină și, pe drum, încă mai speră că ea și băiatul s-au întors deja pe un drum ocolit; da, chiar e sigur de asta. O să le spună: „Vă caut de o oră! Ce dracu' faceți?!“.

I-a spus: „Oprește mașina“. Când a oprit, a coborât și a deschis și ușa din spate. L-a scos pe micuț din fotoliul lui, l-a luat în brațe și au plecat împreună. Kunicki nu a avut chef să iasă, îi era somn, se simțea obosit, cu toate că parcurseseră doar câțiva kilometri. Doar s-a uitat la ei cu coada ochiului, distrat, nu știa că ar trebui să se uite. Acum încearcă să-și amintească acea imagine ștersă, să o limpezească în minte, să o apropie și să o rețină în fața ochilor. Așadar îi vede din spate, când merg pe cărarea foșnitoare. Ea cred că poartă pantaloni de pânză de culoare deschisă și un tricou negru, cel mic – un tricou de tricot cu elefant, de asta e chiar foarte sigur, fiindcă el i-l dăduse dimineață. Mergând, vorbesc unul cu altul, nu aude ce își spun, nu știa că ar trebui să asculte. Dispar printre măslini. Nu știe cât durează, însă nu mult. Un sfert de oră, poate puțin mai mult, e nesigur în privința timpului, nu s-a uitat la ceas. Nu știa că trebuie să verifice ora. Nu îi plăcea când ea îl întreba: „La ce te gândești?“. Îi răspundea că la nimic, dar nu-l credea. Spunea că nu se poate să nu te gândești la ceva, se supăra. Dar chiar așa era – acum Kunicki simte ceva ce seamănă cu satisfacția – el e în stare să nu se gândească la nimic. Știe să facă asta.

Totuși apoi se oprește brusc în mijlocul tufelor de mure, încremenește, ca și cum corpul său, atras de încălceala rugilor, și-ar fi găsit involuntar un nou punct de echilibru. Liniștea este acompaniată de bâzâitul muștelor și de vocile din cap. Pentru o clipă se vede de undeva de sus: un bărbat în niște banali pantaloni safari, tricou alb, cu un petec de chelie în

vârful capului, printre rugii de mure, un intrus, un musafir nepoftit într-o casă străină. Un om expus bătaii puştii, dezarmat în mijlocul unui armistiţiu temporar la care participă şi cerul încins, şi pământul crăpat. Îl cuprinde teama; ar vrea să se ascundă imediat, să se adăpostească în maşină, dar corpul nu-l ascultă – nu-şi poate mişca picioarele, nu le poate convinge să se mişte. Să facă un pas – n-ar fi crezut vreodată că poate fi atât de dificil; comunicarea cu picioarele s-a întrerupt. Piciorul în sanda este o ancoră care îl ţine fixat de pământ, rămâne înfîpt. În mod conştient, cu efort, mirat de sine, se forţează să se mişte. Nu există altă cale de a părăsi acest spaţiu infinit, încins.

Au venit pe 14 august. Bacul de la Split era plin de oameni – mulţi turişti, dar majoritatea localnici. Aceştia aduceau cu ei produse de pe continent, acolo totul era mai ieftin. Insulele nu sunt foarte fertile. Pe turişti îi deosebeai cu uşurinţă, întrucât atunci când soarele a început să se scufunde neconţinut în mare, au trecut la tribord şi au fixat obiectivele pe el. Bacul trecea încet pe lângă insuliţele împrăştiate în mare, apoi i s-a părut că a ieşit în marea largă. O senzaţie neplăcută, un scurt şi frivol moment de panică.

Au găsit uşor pensiunea la care stăteau, se numea Poseidon. Proprietarul, bărbosul Branko, într-un tricou cu scoică, a insistat să îi spună pe nume şi, bătându-l pe Kunicki pe umăr cu familiaritate, i-a condus la etajul înguste case de piatră, aflate chiar pe malul mării, şi le-a arătat cu mândrie apartamentul. Aveau la dispoziţie două dormitoare şi o bucătărioară mică pe colţ, mobilată tradiţional, dulăpioare din plăci de carton laminat. Ferestrele apartamentului dădeau direct spre plajă şi spre mare. Sub una din ferestre tocmai înflorise o agavă – floarea stătea pe o tulpină puternică şi îşi ridica triumfător capul deasupra apei.

Scoate harta insulei și cântărește posibilitățile. Ar fi putut să-și piardă simțul orientării și să iasă pur și simplu la șosea într-un alt loc. Cu siguranță acum stă pe undeva, poate chiar oprește o mașină și pleacă – dar încotro? Vede pe hartă că șoseaua pe Vis traversează ca o linie sinuoasă întreaga insulă și că poți merge pe ea de jur-împrejur, fără măcar să ajungi la mare. Așa au vizitat insula Vis cu câteva zile în urmă. Pune harta pe scaunul ei, peste geantă, și pornește. Merge încet, uitându-se printre măslini. Dar după vreun kilometru peisajul se schimbă: crângul de măslini face loc unui teren părăginit și pietros, împânzit de iarbă uscată și rugi de mure. Pietrele calcaroase, albe stau rânjite și împrăștiate asemenea colților uriași ai unei sălbăticiuni. Se întoarce după câțiva kilometri. Pe partea dreaptă vede acum podgorii amețitor de verzi, iar printre ele, din loc în loc, căsuțe mici de piatră pentru unelte – goale și sumbre. În cel mai bun caz s-a rătăcit, dar poate că au lăsat-o puterile, pe ea sau pe copil, este atât de sufocant, atât de irespirabil. Poate au nevoie imediată de ajutor, iar el în loc să facă ceva, merge de colo-colo pe șosea. O da, e un prost că a înțeles lucrul ăsta abia acum. Începe să-i bată inima mai tare. Poate a făcut insolație. Sau poate și-a rupt piciorul.

Se întoarce și apasă de câteva ori pe claxon. Trec pe lângă el două mașini nemțești. Se uită la ceas; a trecut cam o oră jumătate, ceea ce înseamnă că bacul a plecat. A înghițit mașinile, a închis porțile și a pornit spre mare, un vapor alb, puternic. Din minut în minut îi desparte o întindere tot mai mare de apă. Kunicki are un presentiment sumbru, de la care i se usucă gura, presentimentul a ceva ce are legătură cu gunoaiile acelea de la marginea drumului, cu muștele și excrementele umane. A înțeles. Ei au dispărut. Au dispărut amândoi. Știe că nu sunt printre măslini și, cu toate acestea, fuge în adâncul lor pe cărarea foșnitoare și îi strigă, deja fără să mai creadă că îi vor răspunde. Este ora siestei de după-amiază, când orașelul

este aproape pustiu. Pe plajă, chiar lângă drum, trei femei înalță un zmeu albastru. Le vede perfect când parchează. Una dintre ele poartă pantaloni crem, care îi strâng fesele grase.

Îl găsește pe Branko la măsuța cafenelei mici. Stă acolo împreună cu alți doi bărbați. Beau pelinkovac cu gheață ca și cum ar bea whisky. Branko zâmbește la vederea lui, surprins.

— Ai uitat ceva? întreabă.

Îi împing un scaun să ia loc, dar nu se așază. Vrea să le spună totul, pe rând, o dată pe engleză, în același timp undeva într-un alt colț de creier se întreabă, ca și cum ar fi fost un film, ce poți face într-o asemenea situație. Le spune că au dispărut, Jagoda și copilul. Spune unde și când. Spune că i-a căutat și nu i-a găsit. Și atunci Branko întreabă:

— V-ați certat?

Răspunde că nu, conform adevărului. Cei doi bărbați beau pelinkovac. Și el are chef. Simte în gură gustul lui iute-dulceag. Branko ia fără grabă de pe masă pachetul de țigări și bricheta. Și ceilalți se ridică oarecum cu greutate, ca și cum s-ar fi concentrat ca înaintea unei bătălii sau poate pur și simplu ar fi preferat să stea acolo, la umbra marchizei. Merg acolo cu toții, dar Kunicki insistă că trebuie mai întâi să anunțe poliția. Branko ezită. Barba lui neagră e înspicată de fire cărunte. Pe tricoul galben se vede scoica roșie, iar sub ea scrie Shell.

— Poate a coborât la mare?

Poate a coborât. Hotărâsc: Branko și Kunicki se întorc la locul cu pricina, iar ceilalți doi se duc la secția de poliție să sune la Vis. Branko îi spune că la Komiža este un singur polițist, că secția adevărată este la Vis. Pe măsuță rămân păhărelele cu gheața care se topește.

Kunicki recunoaște fără greutate micul golf de lângă drum, unde stătuse cu puțin timp în urmă. I se pare că asta s-a întâmplat cu secole înainte, timpul acum trece altfel, este dens și

aspru, e secvențial. Din spatele norilor albi iese soarele, se face brusc zăduf.

— Claxonează, spune Branko și Kunicki apasă claxonul.

Sunetul este prelung, jalnic, asemenea glasului unei jivine. Tace și se sparge în ecurile miniaturale ale unor cicade.

Pornesc spre crângul de măslini, strigând din când în când. Se reîntâlnesc abia lângă podgorie și, după o scurtă discuție, hotărâsc să o cerceteze pe de-a-ntregul. Alunecă de-a lungul rândurilor umbroase, strigând-o pe femeia dispărută: „Jagoda, Jagoda!”. Kunicki își dă seama de importanța aceluia nume¹, deja o uitase și brusc i se pare că participă la un ritual străvechi, neclar și grotesc. Pe rândurile de viță-de-vie atârână ciorchini grei vineții, o multitudine de sfârcuri perverse, iar el rătăcește în labirintul de frunze, stigând: „Jagoda, Jagoda”. Cui îi folosește? Pe cine caută?

Trebuie să se oprească o clipă, îl înțeapă într-o parte; se îndoiaie de mijloc între rândurile viei. Își cufundă capul în umbra răcoroasă; înăbușit de frunziș, glasul lui Branko amuțește și Kunicki aude acum bâzâitul muștelor – binecunoscuta urzeală a liniștii.

După podgoria aceasta începe alta, despărțită doar de o mică potecă. Se opresc și Branko sună de pe mobil. Repetă două cuvinte: „žena”² și „dijete”³ – numai asta e în stare să înțeleagă Kunicki. Soarele devine portocaliu; uriaș, umflat, slăbește văzând cu ochii. Peste o clipă va fi posibil să privești drept spre el. Iar podgoriile devin de un verde-închis foarte intens. În marea aceea verde și vărgată două siluete omenești stau neputincioase.

1. În polonă, *jagoda* înseamnă boabă de fruct sau fructul mai multor plante (n. tr.).

2. Femeie, în limba croată (n. red.).

3. Copil, în limba croată (n. red.).

La apus, pe șosea stau deja câteva mașini și un grup de bărbați. Kunicki stă într-o mașină cu însemnele *Policija* și cu ajutorul lui Branko răspunde la întrebările haotice – așa i se par – ale polițistului uriaș, transpirat. Vorbește o engleză simplă. „*We stopped. She went out with the child. They went right here*”¹, arată cu mâna. „*I was waiting, let's say, fifteen minutes. Then I decided to go and look for them. I couldn't find them. I didn't know what has happened*”². Primește niște apă minerală caldută, o bea cu aviditate. „*They are lost*”³. Și apoi mai spune o dată „*lost*”. Polițistul sună undeva de pe mobil. „*It is impossible to be lost here, my friend*”⁴, îi spune, așteptând să se facă legătura. Pe Kunicki îl frapează acest „*my friend*”. Apoi se aude walkie-talkie-ul. Mai trece vreo oră până pornesc în șir dezordonat spre inima insulei.

În tot acest timp, soarele umflat se lasă deasupra podgoriilor, iar când au ajuns și ei pe vârful muntelui, soarele deja atingea marea. Sunt involuntar martorii lungului spectacol ceremonial al apusului. În scurtă vreme, oamenii aprind lanternele. Coboară deja pe întuneric malul abrupt și înalt al insulei, unde e plin de golfulețe, și acolo verifică două dintre ele, în fiecare sunt căsuțe de piatră, locuite de cei mai excentrici turiști, cărora nu le plac hotelurile și preferă să plătească mai mult pentru lipsa apei curente și a electricității. Oamenii gătesc în bucătării de piatră sau au la ei butelii de voiaj cu gaz. Pescuiesc peștii care vin dinspre mare direct pe grătar. Nu, nimeni nu a văzut o femeie cu un copil. Imediat vor lua masa de seară – pe măsuțe pun pâine, brânzeturi, măsline și bieții peștișori care

1. Ne-am oprit. Ea a ieșit cu copilul. S-a dus acolo (n. red.).

2. Am așteptat, să zicem, cincisprezece minute. Apoi m-am hotărât să mă duc să-i caut. Nu i-am găsit. Nu știu ce s-a întâmplat (n. red.).

3. S-au rătăcit (n. red.).

4. E imposibil să te rătăcești aici, prietene (n. red.).

dimineată încă mai înotau nepăsători în mare. Din când în când Branko sună la hotelul din Komiža – Kunicki îl roagă să facă asta, fiindcă i se pare că soția s-a rătăcit și, în cele din urmă, a reușit să ajungă acolo pe un alt drum. Dar, după fiecare telefon, Branko îl bate pe umăr fără un cuvânt.

Pe la miezul nopții se dovedește că grupul de bărbați s-a mai împușinat și printre ei nu au mai rămas decât cei doi pe care Kunicki i-a văzut la masa cafelei din Komiža. Acum, când își iau rămas-bun, se prezintă: Drago și Roman. Merg împreună la mașină. Kunicki le e recunoscător pentru ajutor, nu știe cum să o arate, a uitat cum se spune în croată „mulțumesc”; trebuie să fie ceva de genul „*djakuju*“, „*djakuje*“ sau ceva de felul acesta. La drept vorbind, cu puțină bunăvoință ar putea să elaboreze împreună un esperanto slav, un grup de cuvinte similare și folositoare, folosite fără gramatică, în loc să apeleze mereu la versiunea stângace și simplificată a limbii engleze.

Noaptea, în fața casei lui trage o barcă. Trebuie să evacueze locuința, e inundație. Apa ajunge deja la primul etaj al clădirilor. În bucătărie ea își face acum loc printre rosturile faianței și se revarsă în firițele calde din prize. Cărțile s-au umflat de umiditate. Deschide una și vede că litere se scurg asemenea machiajului, lăsând în urmă foile de hârtie goale și mânjite. Se dovedește că toată lumea a fost evacuată la transportul anterior, numai el a rămas. Aude prin vis picăturile de apă căzând leneș din cer, care peste o clipă se preschimbă într-o aversă scurtă, dar puternică.

Benedictus, qui venit

Aprilie pe autostradă, pe asfalt se reflectă fâșiile roșiatice ale razelor soarelui, lumea e încă poleită de strălucirea ploii recente – cozonacul de Paște. În Vinerea Mare, la apus,

undeva între Belgia și Olanda merg cu mașina – nu știu precis, căci granița, nemaifiind folosită, a dispărut, s-a estompat cu desăvârșire. Radioul transmite *Requiem*. La „Benedictus“, de-a lungul autostrăzii se aprind farurile ca și cum ar fi vrut să întărească binecuvântarea involuntară, transmisă de radio.

Dar, la drept vorbind, asta ar fi putut însemna doar faptul că ajunsesem deja în Belgia, unde există plăcutul obicei pentru călători de a se lumina toate autostrăzile.

Panopticum

Panopticul și wunderkamera, după cum am aflat de la ghidul muzeului, reprezintă o pereche constantă care a precedat existența muzeelor. Erau expoziții ale unor colecții de tot felul de curiozități și rarități, aduse de proprietarii lor din călătorii mai mult sau mai puțin îndepărtate.

Nu putem uita totuși că Bentham și-a denumit genialul său sistem de supraveghere a prizonierilor panopticon (sau închisoarea panoptică); avea în vedere o asemenea construcție spațială unde fiecare dintre prizonieri putea fi văzut în permanență.

Kunicki. Apa (II)

— Insula nu este până la urmă atât de mare, îi spune dimineța Djurdzica, soția lui Branko, și în ceașcă îi toarnă cafea tare, densă. Toți repetă asta ca pe o mantra. Kunicki înțelege ce vor să-i spună, și el știe că insula este prea mică pentru a te putea rătăci pe ea. Abia dacă are zece kilometri în lungime și doar două așezări mai mari, orașul Vis și Komiža. O poți

cerceta riguros, centimetru cu centimetru, ca pe-un sertar. Și oamenii din ambele localități se cunosc foarte bine. Noaptea sunt calde, pe câmpuri crește viță-de-vie, iar smochinele aproape s-au copt. Chiar dacă s-au rătăcit, nu li se va întâmpla nimic, nu vor pieri de foame sau de frig, nu vor fi devorați de lighioane. Vor petrece noaptea pe iarba uscată și încălzită de soarele zilei, la poalele unui măslin, vor asculta murmurul soporific al mării. În orice loc s-ar afla, până la drum au doar trei-patru kilometri. Pe câmpuri sunt din loc în loc căsuțe de piatră cu butoaie de vin, cu teascuri de struguri, în unele găsești chiar și provizii de mâncare și lumânări. La micul dejun vor mânca un ciorchine de struguri copti sau o masă normală la vilegiaturii din golfuri.

Ies în fața hotelului unde îi așteaptă deja polițistul, dar altul, mai tânăr. Pentru o clipă, Kunicki speră că a venit cu vești bune, dar acesta îi cere pașaportul. Notează cu atenție datele, spune că îi vor căuta și pe continent, la Split. Și pe alte insule din zonă.

— Poate a mers de-a lungul țărmului, explică el.

— Nu avea bani. *No money*. Totul e aici.

Kunicki îi arată geanta și scoate din ea portmoneul, unul roșu, brodat cu mărgele. Îl deschide și îl bagă sub ochi polițistului. Acesta dă din umeri și notează adresa din Polonia.

— Câți ani avea copilul? Kunicki răspunde că trei.

Merg pe serpentine în același loc, ziua se anunță dogoritoare și luminoasă, ca o radiografie. La amiază o să dispară în ea întreg peisajul. Kunicki se gândește la posibilitatea de a privi de sus, din elicopter, întrucât insula este aproape golașă. Se gândește și la cipurile care se pun animalelor, păsărilor călătoare, berzelor și cocorilor, dar nimeni nu se gândește să le fie puse și oamenilor. Toți ar trebui să poarte un astfel de cip,

pentru propria siguranță; apoi ar putea fi supravegheată fiecare mișcare umană pe Internet – drumurile, centrele recreative, răătăcii. Câți ar putea fi salvați de la moarte! Are în fața ochilor imaginea unui ecran de computer – liniile colorate pe care le-ar trasa oamenii, urme continui, semne. Cercuri și elipse, labirinturi. Poate și niște opturi infinite, poate niște spirale nereușite, întrerupte brusc.

Este și un câine cu ei, un ciobănesc negru; îi dau să adulmece puloverul ei de pe scaunul din spate. Câinele adulmecă în jurul mașinii, apoi pornește pe cărarea dintre măslini. Kunicki se simte injectat cu o doză neașteptată de energie, imediat o să se lămurească totul. Aleargă cu toții după câine. Ciobănescul se oprește acolo unde probabil și-au făcut nevoile, cu toate că nu se vede nici o urmă. Stă mulțumit de sine, dar, câine dragă, asta nu poate fi totul. Unde sunt oamenii, încotro au luat-o? Câinele nu înțelege ce vor toți de la el, dar pornește mai departe ezitând, abătându-se total de la cărare; merge de-a lungul șoselei, îndepărtându-se de podgorii.

Așadar a mers de-a lungul șoselei, se gândește Kunicki, probabil că s-a înșelat. Putea să fi ieșit mai departe și să-l fi așteptat la câteva sute de metri mai încolo. Dar să nu fi auzit oare claxonul? Și apoi? Poate i-a luat cineva cu mașina, dar dacă tot nu i-au găsit, atunci unde putea să-i fi dus acest cineva? Cineva. Un personaj incert, fără contur. Lat în spate și cu grumazul gros. O răpire. I-a amuțit și i-a băgat în portbagaj? I-a dus cu bacul pe continent, acum sunt la Zagreb sau la München, sau în oricare altă parte. Dar cum a trecut granița cu două corpuri inerte?

Totuși câinele cotește în defileul pustiu care se abate pieziș de la drum, într-o gaură lungă de piatră și fuge mai departe de ea în jos, pe pietre. Acolo începe o podgorie mică și neîngrijită, iar în mijlocul ei văd o căsuță de piatră asemănătoare cu un chioșc, acoperită cu tablă vălurită, ruginită. În fața

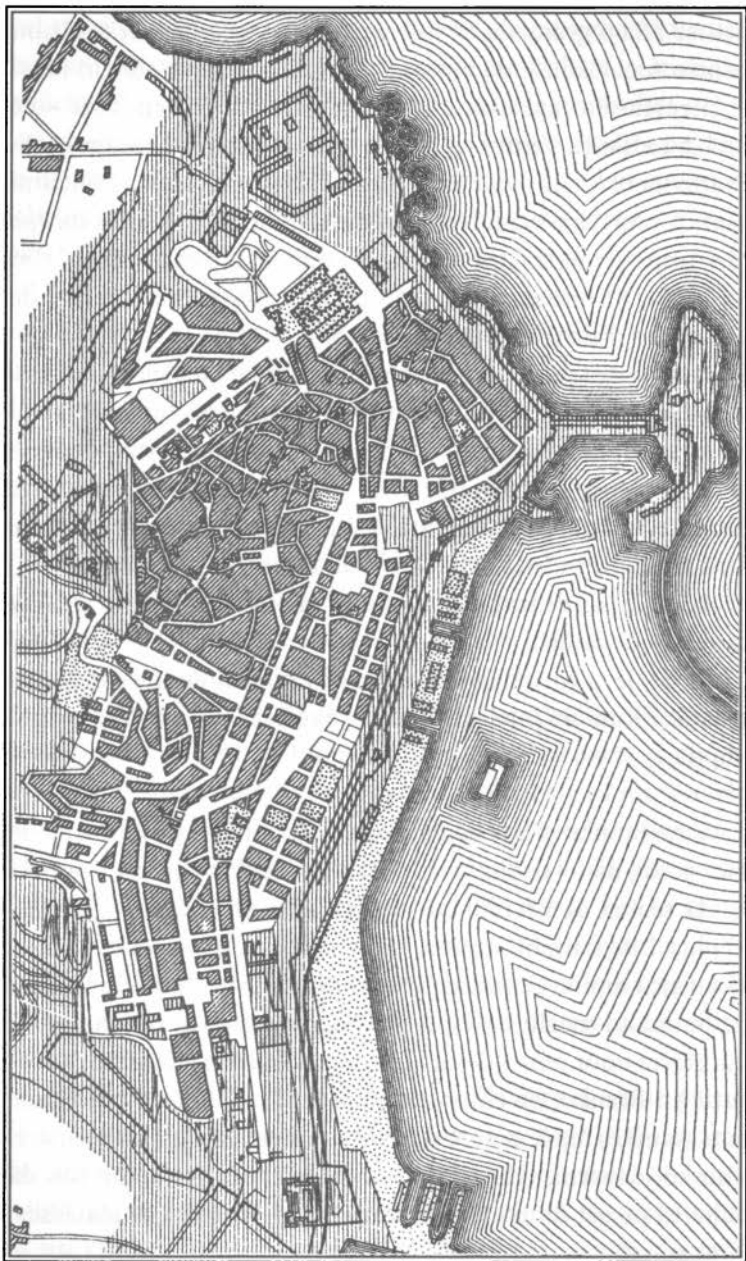
ușii se află o grămadă de lujeri uscați de viță-de-vie, probabil pentru foc. Câinele dă târcoale căsuței, merge în cerc în jurul ei și revine în fața ușii. Totuși ușa este închisă cu lacăt – se uită la ea uluiți. Vântul a purtat vreascurile până la pragul ușii. Era evident că nimeni nu putea să fi intrat acolo. Polițistul aruncă o privire înăuntru pe geamurile murdare, apoi începe să scuture fereastra, tot mai tare și mai tare, până o scoate din balamale. Se uită înăuntru cu toții, îi izbește mirosul închis de umiditate și de mare, omniprezent.

Walkie-talkie-ul pâraie, câinele primește de băut și i se cere din nou să adulmece puloverul. Face acum trei runde în jurul casei, se întoarce la drum, apoi, ezitând, pornește mai departe pe același drum în direcția unor stânci golașe, acoperite doar din loc în loc cu iarbă uscată. De pe povârniș se vede marea. Stau acolo toți căutătorii. Cu fețele întoarse spre apă.

Câinele pierde urma, se întoarce, în cele din urmă se întinde în mijlocul cărării.

— *To je zato jer je po noći padala kiša*, spune cineva în croată și Kunicki înțelege bine că se referă la ploaia din timpul nopții.

Vine Branko și îl ia la un prânz întârziat. Poliția mai rămâne încă acolo, dar ei se duc la Komiža. Aproape nu vorbesc. Kunicki își dă seama că Branko cu siguranță nu știe ce să-i spună și, în plus, într-o limbă străină, cum este engleza. Așa că mai bine să nu zică nimic. Comandă pește prăjit într-un restaurant chiar de pe malul mării; de fapt, nici măcar nu e un restaurant, ci bucătăria unor amici de-ai lui Branko. Toți de aici sunt cunoscuții lui Branko, ba chiar seamănă unii cu alții, au trăsăturile mai ascuțite, fețele bătute de vânt, un neam al lupilor de mare. Branko îi toarnă vin și îl îndeamnă să bea. La rândul său dă paharul pe gât dintr-o înghițitură. Apoi nu-l lasă să plătească. Sunt sunați.

— *They manage to get a helicopter, an airplane. Police*¹, spune Branko.

Stabilesc să facă înconjurul insulei, de-a lungul țărmului, cu barca lui Branko. Kunicki îi sună pe părinți în Polonia, aude vocea inconfundabilă, puternică a tatălui său, îi spune că trebuie să mai rămână vreo trei zile. Nu spune adevărul. Totul e în ordine, pur și simplu trebuie să mai rămână. Sună și la serviciu că are unele probleme și mai cere trei zile de concediu. Nu știe de ce spune „trei zile“.

Îl așteaptă pe Branko la debarcader. Acesta apare ca de obicei în tricoul lui cu scoica roșie, dar de data asta tricoul este nou, curat, proaspăt, e clar că are mai multe asemenea. Găsesc printre bărcile ancorate la mal un cuter mic. Literele albastre inscripționate pe bord dezvăluie numele: Neptun. Și atunci Kunicki își amintește că bacul care îi adusese acolo se numea Poseidon. Și multe lucruri, baruri, magazine, bărci se numeau Poseidon. Sau Neptun. Marea scuipă cele două nume ca pe niște scoici. Era curios cum rezolvaseră problema copyrightului cu zeul acesta. Cu ce îl plătesc?

Se așază în cuter, este mic, strâmt, asemenea unei bărci cu motor și cabină de lemn, încropită la întâmplare din scânduri. Branko ține acolo sticlele de apă, goale și pline. În unele e vin din podgoria lui, alb, bun, tare. Branko scoate de acolo motorul și îl prinde pe pupa bărcii. Pornește după a treia încercare și, din acel moment, trebuie să țipe ca să se audă. Zgomotul este insuportabil, dar deja după o clipă creierul se obișnuiește cu el la fel cum s-a obișnuit cu niște haine groase de iarnă care separă corpul de restul lumii. Încetul cu încetul în zgomotul acela se adâncește panorama golfului și a portului, care devin tot mai mici. Kunicki vede casa unde au locuit, ba chiar și ferestrele bucătăriei și floarea de agavă care urcă spre cer ca o săgeată, ca niște artificii încremenite, ca o ejaculație triumfătoare.

1. Pot să facă rost de un elicopter, de un avion. Poliția (n. red.).

Sub ochii lui totul se micșorează și se estompează: casele devin o linie întunecată și neregulată, portul – o pată albă, haotică, străpunsă de linia catargelor; în schimb, deasupra orașelului se înalță munții, golași, cenușii, punctați de verdele podgoriilor. Cresc, devin uriași. Din mijlocul ei, de pe drum, insula părea mică, acum îi putea vedea puterea; conturul stâncilor aranjat într-o piramidă monumentală, într-un pumn care iese din apă.

Când o cotesc la stânga, ieșind din golf în largul mării, țărmlul insulei îi apare abrupt și amenințător.

Sursele mișcării sunt spinările albe ale valurilor care se lovesc de stânci și păsările neliniștite de prezența bărcii. Când pornesc din nou motorul, păsările dispar speriate. Și încă ceva – linia verticală a avionului cu reacție care despică cerul în două. Avionul se îndreaptă spre sud.

Pornesc și ei. Branko aprinde două țigări și pe una i-o întinde lui Kunicki. E greu să fumezi, de la proră sar picături mici de apă și se așază peste tot.

— Uită-te la apă, uită-te la tot ce plutește! strigă

Branko.

Când se apropie de golful cu grotă, văd elicopterul – zboară în direcția opusă. Branko stă în mijlocul bărcii și face semn cu mâna. Kunicki se uită la aparat aproape fericit. Insula nu este mare, își zice pentru a suta oară, de sus nimic nu se ascunde privirii marelui elicopter, totul se va vedea ca în palmă.

— Să mergem la Poseidon! îi strigă lui Branko, dar acesta nu pare prea convins.

— Acolo nu există nici o trecere! strigă.

Totuși cuterul face virajul și oprește. Navighează printre stânci cu motorul oprit.

Și partea aceasta a insulei ar fi trebuit să poartă numele Poseidon, la fel ca totul, se gândește Kunicki. Zeul își crease aici propriile catedrale: nave, peșteri, coloane și coruri. Liniile sunt imprevizibile, ritmul, fals și inconstant. Stâncile negre, magmatice sclipesc de la apă, ca și cum ar fi fost acoperite de

un metal negru, rarefiat. Acum, la apus, construcțiile acestea sunt decepționant de triste, reprezintă chintesența părăsirii, nimeni nu se mai roagă niciodată aici. Kunicki are brusc impresia că vede prototipurile bisericilor existente, că aici ar trebui făcute toate pelerinajele înainte de a se merge la Reims sau la Chartres. Vrea să-i împărtășească și lui Branko descoperirea sa, dar vacarmul este prea mare ca să poată vorbi. Văd o altă barcă, mai mare, cu inscripția: „Policie. Split“. Navighează de-a lungul liniei abrupte a coastei. Bărcile se apropie una de cealaltă și Branko discută cu poliștii. Nu există nici un fel de urme, absolut nimic. Cel puțin așa crede Kunicki, deoarece duduitul motorului acoperă întreaga discuție. Cred că se înțeleg mai mult după mișcarea buzelor și după ușoara, neputincioasa ridicare din umeri, care nu se potrivește cu uniforma lor albă de poliști, cu epoleți. Au făcut semn să se întoarcă, întrucât în curând urma să se întunece. Kunicki aude numai asta: „Întoarceți-vă“. Branko pornește motorul, sună ca o explozie. Apa înțepenește, în mare se formează valuri mititele ca niște flori.

Acostarea la țarmul insulei arată altfel decât în timpul zilei. Mai întâi văd scânteile luminilor care, cu fiecare moment ce trece, se desprind unele de altele și formează șiraguri. Cresc în amurgul care se lasă, devin singulare, diferite – unele sunt luminile yahturilor acostate la țarm, altele sunt luminile de la ferestrele caselor; altele sunt luminile firmelor iluminate și altele luminile mobile ale farurilor mașinilor. Priveliștea sigură a unei lumi familiare.

În cele din urmă, Branko oprește motorul și barca ajunge la țarm. Pe neașteptate fundul se freacă de pietre – au ajuns pe mica plajă de lângă hotel, departe de debarcader. Acum Kunicki se întreabă de ce. La rampă, chiar lângă plajă, stă o mașină de poliție; e cât se poate de clar că cei doi bărbați în cămăși albe îi așteaptă pe ei.

— Cred că vor să discute cu tine, spune Branko și leagă barca.

Lui Kunicki i se înmoaie picioarele, se teme de ceea ce poate să audă. Că au găsit corpurile. De asta se teme. Se îndreaptă spre ei cu picioarele înmuiate.

Slavă Domnului, e vorba doar de câteva întrebări. Nu, nu au nimic nou. Totuși a trecut atâta timp, situația devine gravă. Îl duc pe aceeași șosea, singura din Vis, la secția de poliție. E deja întuneric adânc, dar în mod evident cunosc drumul foarte bine, fiindcă nici nu încetinesc la curbe. Trec în viteză pe lângă locul acela.

La secție îi așteaptă alții. Un traducător, un bărbat înalt și chipeș, care în realitate vorbește slab polona – l-au adus special de la Split, și un ofițer. I se pun întrebări de rutină pe un ton parcă indiferent și începe să înțeleagă că a devenit suspect.

Îl aduc înapoi chiar până la hotel. Coboară și lasă impresia că vrea să intre în hotel. Însă doar se prefacă că intră. Așteaptă pe coridorul întunecat până murmurul motorului mașinii se stinge, apoi iese în stradă. Se îndreaptă spre locul cel mai luminat, spre bulevard în zona debarcaderului, unde sunt toate restaurantele și cafenelele. Dar e deja târziu și, cu toate că e vineri, nu mai e aglomerat; trebuie să fi fost ora unu-două noaptea. Printre puținii clienți de la mese îl caută cu privirea pe Branko, dar nu-l vede, nu zărește tricoul cu școica. Sunt niște italieni, o familie întreagă, termină de mâncat, vede și un cuplu de bătrâni, sorb o băutură cu paiul și se uită la familia de italieni gălăgioși. Două femei blonde, aplecate intim una spre cealaltă, umăr în umăr, sunt absorbite de discuție. Localnici, pescari, un cuplu. Ce ușurare că nimeni nu îi acordă nici o atenție... Merge în umbră, chiar lângă plajă, adulmecând mirosul de pește și briza caldă, sărată a mării. Are chef să o ia în sus, pe una din străduțele care duc spre casa lui Branko, dar nu îndrăznește, cu siguranță dorm. Așa că se așază la o măsuță mică, la marginea unei terase. Chelnerul îl ignoră.

Se uită la bărbații care se adună la masa alăturată. Iau loc și mai adaugă încă un scaun: sunt cinci. Până să vină chelnerul, până să comande ceva de băut, deja îi leagă un fir nevăzut.

Au vârste diferite, doi dintre ei au bărbi dese, dar imediat toate aceste diferențe vor dispărea în cercul pe care l-au format parcă involuntar. Vorbesc, însă nu este important ce își spun – ar putea părea că se pregătesc să cânte ceva împreună, că își dreg vocea. Râsul umple spațiul din interiorul cercului – glumele, chiar și cele bine-cunoscute, sunt foarte bine-venite, ba chiar dorite. Râsul este jos, vibrant, sparge spațiul și îi face pe turiștii de la masa alăturată să tacă – niște femei de vârstă mijlocie, brusc speriate. Cercul lor atrage priviri curioase.

Își caută public. Intrarea chelnerului cu tava de băuturi devine uvertura, iar chelnerul, un tinerel, se preschimbă într-un prezentator care habar nu are de nimic, dar trebuie să anunțe dansul, opera. La vederea lui se înviorază, o mână se ridică și îi arată locul – aici. Un moment de tăcere, apoi deja marginile de sticlă ale paharelor urcă spre buze. Unii dintre ei, cei mai nerăbdători, închid ochii de plăcere, la fel ca la biserică, atunci când preotul la împărtășanie pune pe vârful limbii ostia albă. Lumea este gata să se răstoarne cu susul în jos – numai aparent podeaua este sub picioare și plafonul deasupra capului, corpul nu-și mai aparține întru totul, ci este parte a unui lanț viu, o bucată dintr-un cerc viu. La fel și acum paharele urcă la buze, momentul golirii lor este aproape imperceptibil, se petrece într-o concentrare deplină, cu vremelnică seriozitate. Din acest moment, bărbații vor sta agățați de pahare. Corpurile din jurul mesei încep să traseze propriile cercuri, vârfurile capetelor vor descrie în aer mișcări circulare, mai întâi mai mici, apoi mai mari. Se vor apropia unele de altele, jalonând noi arcuri de cerc. În cele din urmă, mâinile se ridică, mai întâi își încearcă puterea în aer, în gesturi cu care își ilustrează cuvintele, apoi călătoresc spre brațele petrecăreților, spre umerii și spinările lor, bătându-le și sprijinindu-le. Sunt atingeri afectuoase. Înfrățirea mâinilor și a spinărilor nu este agasantă, e un dans.

Kunicki se uită la ei cu invidie. Ar vrea să iasă din umbră și să li se alăture. Nu cunoaște intensitatea aceasta. Îi e mai apropiat nordul, unde prietenia dintre bărbați este mai timidă.

Dar în sud, acolo unde soarele și vinul deschid corpurile mai repede și mai insolent, dansul acesta devine cât se poate de real. După vreo oră, primul corp se desprinde și se reazemă de spătarul scaunului.

Pe Kunicki îl bate pe spate laba caldă a brizei nocturne, îl împinge spre mese, ca și cum l-ar îndemna:

„Du-te, hai, du-te“. Ar vrea să li se alăture, să meargă cu ei oriunde s-ar duce. Ar vrea să îl ia cu ei.

Se întoarce la hotel pe partea neiluminată a bulevardului, având grijă să nu depășească granița întunericului. Până să intre în casa scării îngustă și sufocantă, trage adânc aer în piept și rămâne o clipă nemișcat. Apoi se cațără pe scări, pipăind treptele pe întuneric, și se aruncă pe pat îmbrăcat, pe burtă, cu mâinile răsfirate larg, de parcă ar fi fost împușcat pe la spate și ca și cum el, pentru o clipă, a contemplat glonțul, înainte să moară.

Se trezește după câteva ore, două-trei, fiindcă este încă întuneric și coboară pe dibuite la mașină.

Dezactivează alarma, mașina mormăie cu subînțeles, ca și cum ar fi tânjit după el. Kunicki scoate din mașină bagajele, pe toate. Cară valizele pe scări și le aruncă pe jos în bucătărie și în cameră. Două valize și o grămadă de genți, gentuțe, coșuri, inclusiv cel cu mâncarea de drum, o pereche de înotătoare într-o pungă de plastic, măști, o umbrelă, rogojini de plajă și o cutie cu vinuri cumpărate de pe insulă, o sticlă de ajvar, sosul acela cu roșii care le plăcea lor atât de mult și încă niște borcane cu măslina. Aprinde toate luminile și stă acum în neorânduiala aceea. Apoi ridică geanta ei și îi răstoarnă cu delicatețe conținutul pe masa din bucătărie. Se așază și măsoară cu privirea grămada de lucruri jalnice, ca și cum ar fi fost un complicat joc de bețișoare și prima mișcare îi aparținea lui – trebuie să extragă unul dintre bețișoare astfel încât să nu le miște pe celelalte. După o scurtă ezitare ia în mână rujul și îl deschide. Roșu-închis, aproape nou. Nu îl folosea prea des. Îl duce la nas. Miroase frumos, e greu să spună a ce. Își face curaj și, rând pe rând, culege câte un alt obiect din grămadă și îl depune

separat pe masă. Pașaportul – vechi, cu coperte albastre, în fotografie este mult mai tânără, are părul lung, lăsat liber, cu breton. Pe ultima pagină semnătura este ștearsă, de aceea o rețin de obicei mai mult la graniță. O agendă neagră, legată cu elastic. O deschide și o răsfoiește – niște însemnări, schița unei jachete, o coloană de cifre, cartea de vizită a unui bistro din Polanica, pe spate un număr de telefon, o șuviță de păr negru, nici măcar nu e o șuviță, pur și simplu câteva zeci de fire de păr. Le pune deoparte. Apoi se uită mai atent. O geantă de cosmetice din material indian exotic, iar înăuntru: un creion verde-închis, o pudrieră (aproape nu mai are pudră), un rimel verde în spirală, un tub de fard lichid, gloss de buze, o pensetă, un lanț rupt și înnegrit. Mai găsește și un bilet de intrare la muzeul din Trogir, pe spate e scris un cuvânt străin; apropie cartonul de ochi și citește cu greutate καίρως, probabil K-A-I-R-O-S, dar nu este sigur, asta nu-i spune nimic. Fundul genții e plin de nisip.

Mobilul – aproape descărcat. Verifică ultimele apeluri – îi apare mai ales numărul lui, dar mai sunt și altele, nu-i spun nimic, două sau trei. „Mesaje primite” – numai unul – de la el, când s-au pierdut unul de altul în Trogir. „Sunt la fântâna arteziană din piața mare.”

„Mesaje trimise” – gol. Revine la meniul principal, pe ecran se aprinde pentru o clipă o imagine, apoi dispare.

Un pachet de șervețele de hârtie început. Un creion, două pixuri, unul e un bic galben, celălalt – un pix pe care scrie Hotel Mercure. Niște monede: groși și eurocenți. Un portmoneu în care găsesc bancnote croate, nu multe, și o bancnotă poloneză de zece zloți. Cardul Visa. Un teanc de file portocalii, murdare. Un ac de bronz cu un model antic pare rupt. Două bombonele kopiko. Un aparat de fotografiat, digital, în etui negru. Un cui. O agrafă albă. Staniol de la o gumă de mestecat. Firimituri. Nisip.

Aranjează totul cu grijă pe blatul negru mat al mesei, fiecare lucru la distanță egală de celălalt. Se apropie de chiuvetă, bea

apă. Revine la masă și aprinde o țigară. Apoi începe să facă poze cu aparatul ei, fotografiază fiecare obiect în parte. Face asta fără grabă, ceremonios, de foarte aproape, cu blițul aprins. Regretă doar că micul aparat nu-și poate face sie însuși o fotografie. Și el e o probă la dosar. Apoi se uită pe hol, unde se află restul de valize și genți, și fiecareia îi face o fotografie. Nu se mulțumește doar cu atât, desface valizele și începe să fotografieze fiecare piesă de vestimentație, fiecare pereche de încălțăminte, fiecare tub de cremă și fiecare carte. Jucăriile copilului. Scoate chiar și hainele murdare din pungi și face o fotografie grămezii diforme de rufe.

Găsește o sticlă mică de rachiu și o bea dintr-o înghițitură, cu aparatul în mână, în cele din urmă fotografiază și sticluța goală. Se luminase deja când a plecat cu mașina la Vis. Are la el sandviciurile uscate pe care le-a pregătit ea pentru drum. De la căldură, untul a curs, s-a îmbibat în pâine într-un strat strălucitor de grăsime, cașcavalul este acum tare și translucid ca plasticul. Mănâncă două încă înainte să apuce să iasă din Komiža; își șterge mâinile de pantaloni. Merge încet, precaut, privind pe marginea drumului la tot ce lasă în urmă, fără să uite că are alcool în sânge. Dar se simte puternic și infailibil ca o mașină. Nu se uită în spate, cu toate că știe că acolo, în spatele lui, metru cu metru, crește marea. Aerul este atât de curat, încât de sus, din vârf, cu siguranță se vede țărmul Italiei. Deocamdată se oprește în golf și scrutează totul împrejur, fiecare hârtiuță, fiecare gunoi. Are la el și binoclul lui Branko – examinează cu ajutorul lui versantul. Vede povârnișurile stâncoase acoperite de iarba arsă de soare, cenușie, vede tufele perene de mure, înnegrite de soare, care se agață convulsiv cu tulpinile de stânci. Măslinii piperniciți, sălbatici, cu trunchiuri contorsionate, zidurile de piatră rămase în urma podgoriilor păraginite.

După vreo oră, încet, ca o patrulă de poliție, intră în Vis. Trece pe lângă micul supermarket de unde au făcut cumpărături, mai ales vin, și o clipă mai târziu intră în oraș.

Bacul a tras deja la mal. Este uriaș, mare ca o clădire, un bloc plutitor. Poseidon. Și-a deschis porțile mari, în fața acelei peșteri care își cascadează gura larg s-a format deja o coadă de mașini și oameni somnoroși; în curând vor fi lăsați să intre. Kunicki stă lângă barieră și se uită la grupul persoanelor care își cumpără bilete. Unii sunt cu rucsacurile, printre ei și o fată frumoasă cu turban colorat; se uită la ea, nu-și poate desprinde privirea. Lângă fată, un tânăr înalt cu înfățișare de scandinav. Sunt femei și copii, probabil localnici, fără bagaj, un bărbat în costum, cu servietă. Este și un cuplu – ea, ghemuită la pieptul lui, are ochii închiși, ca și cum ar vrea să recupereze o noapte de somn prea scurtă. Și câteva mașini – una încărcată până la plafon, cu numere de înregistrare germane, două italiene. Și două taxiuri de bagaj locale – merg după pâine, legume, poștă. Insula trebuie să trăiască și ea. Kunicki se uită discret la mașini.

În cele din urmă, coada se mișcă, bacul înghite oamenii și mașinile, nimeni nu protestează, merg ca niște vite. Li se alătură și un grup de motocicliști francezi, vreo cinci, ei sunt ultimii și dispar la rândul lor obedienți în burta lui Poseidon.

Kunicki așteaptă până porțile se închid cu scrâșnet mecanic. Vânzătorul de bilete închide ghișeul și iese să fumeze o țigară. Amândoi asistă la momentul când bacul se desprinde de la țarm cu huruit brusc.

Îi spune că încearcă să găsească o femeie și un copil, scoate din buzunar pașaportul ei și i-l bagă sub nas.

Vânzătorul se uită la fotografia din pașaport, se apleacă asupra ei. Spune în croată ceva de genul:

— Poliția ne-a întrebat deja de ea. Nimeni nu a văzut-o pe aici. Trage din țigară, apoi adaugă: Nu e o insulă mare, aș fi ținut-o minte.

Brusc îi pune lui Kunicki mâna pe umăr, de parcă s-ar fi cunoscut de multă vreme.

— Cafea? Bei o cafea? și arată cu capul spre cafeneaua din port care tocmai se deschidea.

Da, cafea. De ce nu?

Kunicki se așază la o măsuță, iar celălalt revine după un moment cu două cafele espresso. Beau în tăcere.

— Nu-ți face griji, spune vânzătorul de bilete. Aici nu are cum să se rătăcească. Aici totul se vede ca în palmă.

Spune asta și îi arată mâna deschisă, străbătută de câteva linii groase. Apoi îi aduce o chiflă cu cotlet și salată. În cele din urmă pleacă, lăsându-l pe Kunicki cu ceașca de cafea încă nebăută. Când dispare, Kunicki bufnește într-un hohot scurt, ca o îmbucătură de chiflă, așa că îl înghite imediat, fără să-i simtă gustul.

Nu poate scăpa de impresia că pot fi cu toții văzuți ca în palmă. De către cine? Cine să se uite la ei, la insula aceasta din mijlocul mării, la firicelele de asfalt care duc din port în port, la câteva mii de oameni toropiți de căldură, localnici și turiști, în continuă mișcare? Îi străfulgerară prin cap imagini ale fotografiilor făcute din satelit, se pare că poți vedea în ele chiar și ce scrie pe o cutie de chibrituri. Să fie oare posibil? Cu siguranță de acolo de sus se vede și începutul lui de chelie. Cerul mare și rece e plin de ochii curioși ai neastâmpăraților sateliți.

Se întoarce acasă prin micul cimitir de lângă biserică. Toate mormintele sunt cu fața spre mare, ca într-un amfiteatru, așa că morții observă ritmul lent și monoton al portului. Cu siguranță îi bucură bacul alb, poate că îl consideră chiar un arhanghel care le escortează sufletele în călătoria interstelară.

Kunicki observă că se repetă câteva nume. Oamenii de aici trebuie să fie ca acele pisici crescute cu grijă, care se învârt într-un anumit cerc familial, rareori ieșind în afara lui. Se oprește doar o singură dată – vede un mormânt mic și doar două rânduri de litere:

Zorka 9 II 21 – 17 II 54

Srečan 29 I 54 – 17 VII 54

Pentru o clipă caută în datele acelea o ordine algebrică, arată ca un cifru. Mama și fiul. O tragedie cuprinsă în date, etalate pe etape. O ștafetă.

Și acela era capătul orașului. Este obosit, vipia atinsese zenitul și acum sudoarea îi intra în ochi. Când urcă din nou cu mașina în adâncul insulei, vede că soarele puternic o preschimbă în cel mai neprietenos loc de pe fața pământului. Canicula ticăie ca o bombă cu ceas.

La poliție îl servesc cu o bere rece, ca și cum ar fi dorit să ascundă sub spuma albă propria neputință.

„Nimeni nu i-a văzut“, spune un funcționar masiv și întoarce politicos spre el ventilatorul.

— Ce să fac? îl întreabă pe polițist, stând în ușa.

— Odihniți-vă, răspunde acesta.

Dar Kunicki rămâne la comisariat și ascultă toate convorbirile telefonice, pârâiturile pline de semnificații ascunse ale aparatelor walkie-talkie, până vine după el Branko și îl ia la masă. Aproape că nu-și vorbesc. Apoi îi spune să îl ducă la hotel, este slăbit și se aruncă pe pat îmbrăcat. Își simte transpirația; mirosul respingător al fricii.

Stă întins pe spate, îmbrăcat, printre lucrurile scoase din valize și împrăștiate. Privirea lui cercetează cu atenție constelația lor, dispunerea lor în spațiu, direcțiile indicate, figurile formate. Asta putea fi o predicție. Este o scrisoare pentru el despre soția și copilul lui, dar mai ales despre el însuși. Nu cunoaște scrisul și nici literele, cu siguranță nu a fost scrisă de o mână omenească. Legătura ei cu el este însă evidentă, însuși faptul că se uită la ea este esențial; și faptul că o vede este un mare mister, e un mister că poate să vadă și să privească, un mister este și faptul că există.

Pretutindeni și nicăieri

Când plec în călătorie, dispar de pe hartă. Nimeni nu știe unde sunt. În punctul de unde am plecat sau în punctul către care aspir? Există ceva „între“? Sunt oare ca ziua aceea pierdută,

când se zboară spre răsărit, și ca noaptea câștigată, atunci când se zboară spre apus? Mă guvernează și pe mine aceeași lege de care e mândră fizica cuantică – anume că o particulă poate exista simultan în două locuri deodată? Sau o alta despre care nu știm încă și care nu a fost încă demonstrată – că poți în același timp să nu exiști într-unul și același loc?

Cred că sunt mulți așa ca mine. Dispăruți, absenți. Apar brusc la terminalele aeroporturilor și încep să existe abia când funcționarii le ștampilează pașapoartele sau când un recepționar amabil din cine știe ce hotel le înmânează cheia camerei. Cu siguranță și-au descoperit deja nestatornicia și dependența de locuri, de momente ale zilei, de limbă sau oraș și de clima lui. Fluiditate, mobilitate, himeric – asta înseamnă să fii civilizat. Barbarii nu călătoresc, ei pur și simplu se îndreaptă către o anume destinație sau invadează teritorii.

La fel gândește și femeia care mă servește cu ceai de plante din termos, când așteptăm împreună autobuzul de la gară la aeroport; are mâinile vopsite cu henna într-un complicat model care devine de la zi la zi tot mai ilizibil. Când urcăm în autobuz, îmi ține o prelegere despre timp. Spune că popoarele sedentare, agrare preferă plăcerile timpului circular, în care fiecare eveniment trebuie să revină în punctul inițial de unde a început, să se strângă într-un embrion și să repete procesul maturizării și al morții. Dar popoarele migratoare și negustorii, atunci când pornesc la drum, trebuie să-și plăsmuiască un alt fel de timp, care să corespundă mai bine călătoriei lor. Acesta este timpul liniar, mult mai util, întrucât reprezintă măsura aspirației de a ajunge la destinație și înmulțirea procentelor. Fiecare moment este diferit și nu se repetă niciodată, favorizează așa-dar riscul și te îndeamnă să îți trăiești viața din plin, să te bucuri de fiecare clipă. Dar în esență aceasta a fost o descoperire cam amară – când schimbarea în timp este ireversibilă, pierderea și regretul devin ceva la ordinea zilei. De aceea nu

o să auzi niciodată din gurile lor cuvinte precum „zadarnic” și „epuizat”.

— Efort inutil, cont gol, râde femeia și-și pune mâinile vopsite după cap.

Spune că singurul mod de a rezista într-un asemenea timp liniar maleabil este păstrarea distanței, dansul al cărui pas constă în apropierea și depărtarea constantă, un pas înainte, unul înapoi, o dată la stânga, o dată la dreapta – un pas ușor de reținut. Și cu cât devine lumea mai mare, cu atât devine mai mare și distanța pe care o poți crea dansând astfel – să emigrezi după șapte mări, peste două limbi, peste o întreagă religie.

Eu am totuși o altă părere despre timp. Timpul tuturor călătorilor înseamnă un timp multiplu într-unul singur, e o multitudine. E un timp insular, arhipelaguri de ordine într-un ocean de haos, este timpul fabricat de ceasurile gărilor, pretutindeni altul, un timp convențional, meridional, așa că mai bine să nu-l ia nimeni prea în serios. Orele dispar în avionul care zboară, zorii vin fulgerător și deja îi calcă pe urme amiaza și seara. Timpul hektic al marilor orașe, unde te afli numai pentru o scurtă vreme, pentru a te lăsa în stăpânirea unei seri, și timpul leneș al șesurilor nepopulate, văzute din avion.

Mai cred de asemenea că lumea încapă înăuntru, în brazele creierului, în epifiză, că globul acesta stă în gât. La drept vorbind, ai putea să tușești și să-l expectorezi.

Aeroporturile

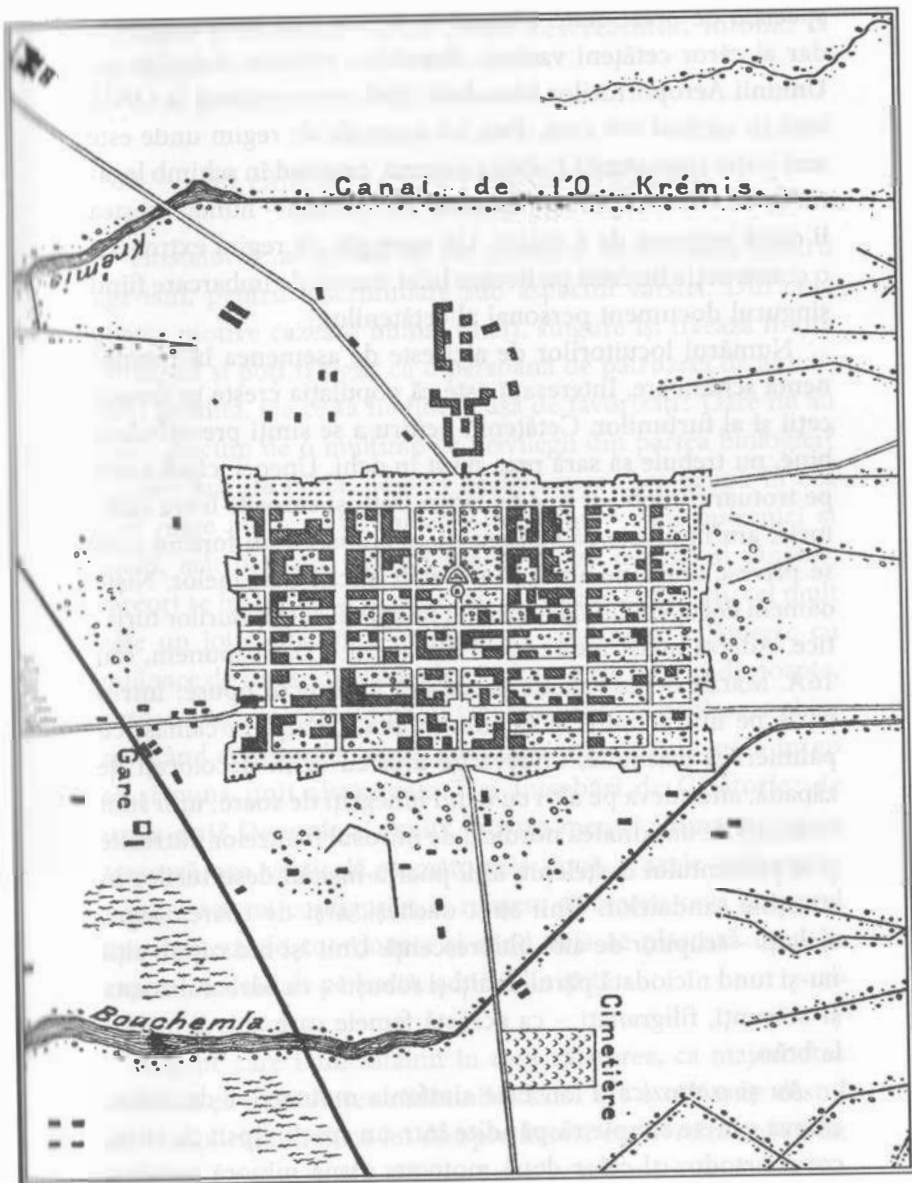
Iată și marile aeroporturi care ne adună laolaltă, promițându-ne o escală la următorul zbor; aeroporturile reprezintă o rânduială de legături și orare de zbor aflate în slujba mișcării. Dacă într-adevăr nu intenționăm să ne ducem nicăieri

în următoarele zile, merită să le cunoaștem pe fiecare îndeaproape.

Odinioară aeroporturile erau localizate la periferiile orașelor, ca o complinire a acestora, ca gările. Astăzi s-au emancipat până-ntr-atât, încât au propria identitate. În scurt timp vom putea spune că orașele s-au unit cu aeroporturile sub aspectul locurilor de muncă și al dormitoarelor. Doar se știe că viața adevărată se află în perpetuă mișcare.

Cu ce sunt în ziua de azi aeroporturile mai prejos decât niște orașe adevărate? Au expoziții de artă interesante, centre de conferință, găzduiesc festivaluri și retrospective. Au grădini și promenade, desfășoară activitate educațională. La Schiphol poți admira frumoase copii ale tablourilor lui Rembrandt, iar într-un aeroport asiatic există chiar un muzeu de religie; foarte bine gândit. În plus, acolo ai acces la hoteluri bune și la multe restaurante și baruri. Sunt magazine mici, supermarketuri și galerii comerciale de unde nu numai că te poți aproviziona pentru drum, dar poți să și cumperi pe loc suveniruri pentru a nu pierde mai târziu timpul cu asta. Sunt cluburi de fitness, cabinete de masaj clasic și oriental, sunt frizerii și consilieri comerciali, reprezentanți ai băncilor și ai companiilor de telefonie mobilă. În cele din urmă, după ce ți-ai satisfăcut nevoile trupului, poți merge pentru sprijin moral și spiritual la numeroase capele și locuri de meditație. În unele aeroporturi, pentru călători sunt organizate lecturi și întâlniri cu autori. Mai am și acum în rucsac programul unei asemenea întâlniri: „Istoria și problemele fundamentale ale psihologiei de călătorie“, „Dezvoltarea anatomiei în secolul al XVII-lea“.

Totul este bine organizat; trotuare mobile ajută la deplasarea călătorilor de la un terminal la altul; apoi de la un aeroport la altul (unele dintre ele se află la distanțe de câteva ore de zbor unul de celălalt!), serviciul de ordine menține discret buna funcționare a întregului mecanism.

E ceva mai mult decât un port aviatic, este deja o categorie specială de orașe-state a căror localizare este mereu aceeași, dar ai căror cetățeni variază. Republici aviatice, membre ale Uniunii Aeroporturilor Mondiale, fără reprezentanță la ONU, însă în curând vor avea. Este un exemplu de regim unde este mai puțin importantă politica internă, contând în schimb legăturile cu alte aeroporturi membre ale Uniunii – numai acestea îi oferă rațiunea de a exista. Un exemplu de regim extrovert; o construcție înscrisă pe fiecare bilet, cartea de îmbarcare fiind singurul document personal al cetățenilor.

Numărul locuitorilor de aici este de asemenea în permanentă schimbare. Interesant este că populația crește în timpul ceții și al furtunilor. Cetățenii, pentru a se simți pretutindeni bine, nu trebuie să sară prea mult în ochi. Uneori, când merg pe trotuarul mobil și trec pe lângă frații și surorile într-o călătorie, am impresia că suntem niște preparate în formol care se privesc unele pe altele din spatele sticlei borcanelor. Niște oameni decupați din tablouri, din fotografii ale ghidurilor turistice. Adresa noastră este locul din avion: 7D, să spunem, sau 16A. Marile benzi rulante ne poartă în direcții opuse: într-o parte pe unii în șube și căciuli, în alta, pe alții în cămăși cu palmieri și bermude, undeva pe unii cu ochii decolorați de zăpadă, altundeva pe alții cu ochii înnegriți de soare; unii sunt îmbibați de umiditatea nordică, de mirosul frunzelor putrezite și al pământului deștelenit, alții poartă nisipul deșerturilor în striatiile sandalelor. Unii sunt oacheși, arși de soare, negri, ceilalți – sclipitor de albi, fluorescenți. Unii își rad capul, alții nu-și tund niciodată părul. Înalți și robuști – ca bărbatul acesta și mărunți, filigranați – ca această femeie care abia îi ajunge la brâu.

Au și o muzică a lor. Este simfonia motoarelor de avion, câteva sunete simple răspândite într-un spațiu lipsit de ritm, corul ortodox al celor două motoare, gama minoră sumbră, infraroșie, infraneagră, un *largo* bazat pe un singur acord

plictisitor. Un *requiem* început cu un înflăcărat *introitus* la decolare și încheiat cu un *amen* descrescător, intonat la aterizare.

O călătorie către propriile rădăcini

Hostelurile ar trebui să fie chemate în instanță pentru *age-ism*, pentru discriminare sub aspectul vârstei. Din cine știe ce motive cazează numai tineri, singure își fixează limita de vârstă și poți fi sigur că o persoană de patruzeci de ani nu va fi primită. De ce să fie tinerii așa de favorizați? Oare nu au parte oricum de o mulțime de privilegii din partea biologiei?

Să-i luă, de pildă, pe acei backpackers care ocupă în cea mai mare parte majoritatea hostelurilor – sunt puternici și înalți, atât bărbații, cât și femeile, au un ten alb și sănătos, rareori se întâmplă să fumeze sau să bage în ei prostii, cel mult câte un joint din când în când. Pe continent, călătoresc cu mijloace de transport ecologice; îi duc cu ele trenuri de noapte, autocare aglomerate. În unele țări reușesc să se deplaseze chiar și făcând autostopul. Seara ajung la hosteluri și la masă încep să-și pună unii altora cele Trei Întrebări de Călătorie: de unde ești? De unde ai venit? Încotro mergi? Prima întrebare trasează axa verticală, următoarele două – axele orizontale. Grație acestei configurări ei reușesc să creeze ceva de genul unui sistem de coordonate și când deja se plasează unul în raport cu celălalt pe hartă, adorm liniștiți.

Cel pe care l-am întâlnit în tren călătorea, ca majoritatea celor ca el, în căutarea rădăcinilor sale. Era o călătorie destul de complicată. Bunica lui dinspre mamă era evreică rusoaică, bunicul – polonez din Vilnius (au plecat din Rusia cu armata generalului Anders și, după război, s-au stabilit în Canada);

bunicul dinspre tată era însă spaniol, iar bunica – indiancă dintr-un trib al cărui nume nu mi-l mai amintesc.

Se afla la începutul călătoriei sale și totul părea să-l copleșească puțin.

Cosmeticele de călătorie

Astăzi orice drogherie care se respectă oferă clienților o serie specială de produse de voiaj. Unele rețele alocă în acest scop rafturi separate. Te poți aproviziona de-acolo cu tot ce poțesteți și trebuie într-o călătorie: șampon, săpun în tub pentru spălarea lenjeriei intime în băile hotelurilor, periute rabatabile, creme cu filtru antisolar, spray împotriva țânțarilor, șervețele îmbibate cu cremă de pantofi (accesibile în orice culori), seturi de igienă intimă, cremă de picioare, cremă de mâini. Trăsătura comună caracteristică tuturor acestor produse o reprezintă mărimea lor – sunt tubulețe și borcănase miniaturale, sticlute de dimensiunea unui deget; în cel mai mic set de cusut intră trei ace, cinci mosorașe cu ață de diferite culori, de câte trei metri fiecare, precum și doi nasturi albi de avarie și un ac de siguranță. Foarte util se dovedește luciul de păr sub formă de spray, doza miniaturală încapă în palmă.

Se pare că industria cosmetică a considerat fenomenul călătoriilor o versiune la scară redusă a vieții sedentare, o miniatură amuzantă, ușor infantilă, a acesteia.

La mano di Giovanni Battista

Lumea este prea mare. Ar trebui micșorată, și nu lărgită, mărită. Ar trebui din nou să poată încăpea într-o cutie mică, într-un panoptic la purtător, și să ne permită să aruncăm o privire înăuntru numai sâmbăta după-amiaza, după ce treburile

zilnice au fost deja îndeplinite, când lenjeria a fost primenită, iar cămășile stau apretate pe spătarele scaunelor, după ce podelele au fost frecate, iar pe pervazul ferestrei se răcește prăjitura. Să arunci un ochi înăuntru printr-o găurică, ca și cum te-ai uita printr-un stereoscop, mirându-te de fiecare detaliu observat.

Din păcate este prea târziu pentru asta.

Se pare că nu ne mai rămâne altceva decât să învățăm să selectăm la nesfârșit. Să fim ca acel călător pe care l-am cunoscut în trenul de noapte. Spunea că o dată la câtăva vreme trebuie să revadă Luvrul și să stea în fața unui anumit tablou care, după părerea lui, merită într-adevăr să fie contemplat. Să te oprești așadar în fața tabloului lui Ioan Botezătorul și să urmezi cu privirea degetul lui ridicat.

Originalul și copia

Un om pe care l-am întâlnit în bufetul unui muzeu mi-a spus că nimic nu-i oferă o mai mare satisfacție decât contactul cu opera originală. Sustinea de asemenea că forța originalului crește cu atât mai mult cu cât există în lume mai multe copii după el; o forță care uneori este de dimensiunea puterii unor relicve. Dar important este ceea ce este unic, ceea ce este expus mereu amenințării înspăimântătoare a distrugerii. O confirmare a spuselor lui a adus-o un grup de turiști care în concentrare pioasă celebra tabloul lui Leonardo da Vinci aflat lângă noi. Numai uneori, când cineva nu-și mai putea reține încordarea, se auzea clicul aparatului de fotografiat, care suna ca un „amin“ intonat în noul limbaj digital.

Trenul lașilor

Există trenuri care au fost proiectate pentru a servi pasagerilor ce doresc să doarmă. În componența unui asemenea tren intră numai vagoane de dormit și unul restaurant, ceea ce e de ajuns. Un asemenea tren circulă, de pildă, între Szczecin și Wrocław. Pleacă la 22.30 și ajunge la 7.00, dar traseul nu este chiar atât de lung, măsoară doar 340 km, și poate fi străbătut în cinci ore. Totuși nu este întotdeauna vorba de a ajunge mai repede undeva, firma se îngrijește de confortul pasagerilor. Trenul se oprește pe câmp și stă în negura nopții; un tăcut hotel pe roți. Nu are rost să se ia la întrecere cu noaptea.

Mai este și trenul Berlin-Paris, foarte bun. Și cel de Budapesta-Belgrad. Sau cel de București-Zürich.

Cred că au fost inventate pentru oamenii care se tem să zboare cu avionul. Sunt rușinoase, mai bine să nu recunoști că mergi cu ele. De altfel, nici nu li se face reclamă în mod deosebit. Sunt trenuri pentru clientela veche, pentru acel nefericit procent de populație care moare de spaimă la fiecare decolare și aterizare. Pentru cei cu palmele transpirate care mototolesc neputincioși în palme șervețele de hârtie și pentru cei care le apucă pe stewardese de mânecă.

Un asemenea tren așteaptă modest pe o linie lăturalnică, nu sare în ochi. (De exemplu, cel de la Hamburg la Cracovia așteaptă la Alton, acoperit de reclame și *billboard*-uri.) Cei care circulă cu el pentru prima dată se învârt mult prin gară până îl găsesc. Lumea se imbarcă discret. În buzunarele exterioare ale valizelor sunt pijamalele și papucii de casă, cosmeticele, bețișoarele de urechi. Hainele sunt agățate cu grijă pe cârlige speciale, iar în chiuvetele microscopice închise în dulăpioare se pun obiectele pentru igiena bucală. În curând conducătorul va lua comanda pentru micul dejun. Cafea sau ceai – iată câtă libertate lasă căile ferate! Dacă ar cumpăra un bilet la o

linie de zbor *low-cost*, ar ajunge la destinație într-o oră, ar economisi bani. Ar avea noaptea pentru ei – în brațele unor amanți plini de dor, ar lua cina într-unul din restaurantele de pe rue Ble-ble, unde se servesc stridii. Ar merge la concertul de seară de la catedrală, să asculte muzica lui Mozart. Ar face o plimbare pe malul apei. Dar așa, nu le mai rămâne decât să se lase în voia timpului călătoriei pe șine, să străbată personal fiecare kilometru de drum, la fel cum au făcut-o și strămoșii lor, să traverseze fiecare pod, viaduct și tunel în timpul acestei călătorii terestre. Nu ai cum să ocolești toate acestea, nu ai cum să sari peste ceva. Fiecare milimetru de drum va fi atins de roțile trenului, ele vor lua contact cu pământul, iar configurația șinelor și a roților, a timpului și a locului va fi mereu inedită – unică în întreg cosmosul.

De-abia pornește în noapte acest tren al lașilor, că vagonul restaurant se și umple. Vin aici bărbați în costume la câteva păhărele, la o bere, ca să poată dormi mai ușor; gay bine îmbrăcați, care sorb din priviri; fanii rătăciți ai unui club sportiv, ruși de grupul lor care a preferat să zboare cu avionul, temători ca niște oi în afara turmei; prietene trecute de patruzeci de ani care, lăsându-și acasă soții plicticoși, au pornit în căutarea aventurilor.

Încetul cu încetul începe să nu mai fie loc, iar pasagerii se poartă ca la o mare petrecere, cu timpul barmanii drăguți le fac unii altora cunoștință: „Tipul acela merge cu noi săptămânal“, „Ted, care spune că nu se culcă, dar adoarme primul“, „Pasagerul acela merge săptămânal să-și vadă soția – trebuie că o iubește foarte mult, doamna În-vecii-vecilor-nu-mai-merg-cu-trenul-ăsta“.

În mijlocul nopții, când trenul intră fără grabă în șesurile belgiene sau în ținuturile Lubusk, când ceața nopții se întetește și acoperă totul, în bar își face apariția runda a doua: pasageri obosiți de nesomn, care nu se jenează că umblă cu picioarele goale băgate în papuci de casă. Se alătură celorlalți de parcă și-ar fi pus soarta în mâinile hazardului – fie ce-o fi!

Totuși ei sunt de părere că poate să li se întâmple numai ce e mai bun. Au ajuns în sfârșit într-un loc mobil, care avansează în spațiul întunecat, sunt duși de noapte. Să nu cunoști pe nimeni și să nu fii recunoscut de nimeni. Să ieși din propria viață, apoi să te întorci în siguranță.

Locuința părăsită

Apartamentul nu înțelege ce s-a întâmplat. Apartamentul crede că proprietarul a murit. De când s-a trântit ușa și cheia a scrâșnit în broască, toate sunetele ajung până aici înăbușit, lipsite de umbră și de margini, ca niște pete diforme. Aerul nefolosit se solidifică, netulburat de nici un curent sau fluturare a perdelelor și în această nemișcare încep să se cristalizeze nesigur forme provizorii care atârnă pentru o clipă pe hol, între podea și tavan.

Bineînțeles, nu apare aici nimic nou, cum ar putea apărea? Nu sunt decât imitații ale unor forme cunoscute, împletite în ghemuri buclate, care își mențin doar pentru o clipă conturul. Sunt episoade singulare, simple gesturi, ca de pildă amprenta piciorului pe covorul moale care apare la nesfârșit mereu în același loc, apare și dispare. Sau mâna care imită deasupra mesei mișcarea scrisului, absolut de neînțeles, căci se produce fără stilou, foaie, scris și restul trupului.

Cartea mârșăviei

Nu-mi era prietenă. Am întâlnit-o pe aeroportul din Stockholm – singurul din lume cu podele de lemn; un parchet frumos din stejar întunecat, lustruit, niște plăcuțe îmbinate cu grijă – cu aproximație, câteva hectare de pădure nordică.

Stătea lângă mine, își întinsese picioarele și le sprijinise de rucsacul negru. Nu citea, nu asculta muzică, își împreunase

măinile pe burtă și se uita înainte. Mi-a plăcut că era atât de liniștită, capitulase cu totul în fața așteptării. Când m-am uitat la ea mai cu îndrăzneală, privirea ei aluneca pe podeaua lustruită. Ca să intru în vorbă cu ea, am îndrăgăstă ceva de genul „păcat de pădure că a ajuns parchet în aeroport“.

Mi-a răspuns:

— Se zice că la construirea unui aeroport este nevoie să sacrifici o ființă vie. Pentru a nu se ajunge la catastrofe.

Stewardesele la bar au avut o problemă. S-a dovedit – ne vorbeau prin microfon nouă, celor care așteptam – că avionul nostru este supraîncărcat. Pe lista pasagerilor, printr-un ciudat concurs de împrejurări, se aflau prea mulți oameni. O eroare de calculator – iată ce devine astăzi predestinare. Două persoane, care se vor hotărî să zboare a doua zi, vor primi două sute de euro, o noapte de cazare la un hotel din aeroport și un bon de cină.

Oamenii își aruncau priviri nervoase. Cineva a spus: să tragem la sorți! Cineva a râs, dar apoi s-a așternut o tăcere incomodă. Nimeni nu dorea să rămână – era de la sine înțeles, nu trăim în vid, avem fixate întâlniri; mâine avem programare la dentist, iar seara am invitat prieteni la cină.

M-am uitat la încălțăminte mea. Eu nu mă grăbesc. Nu trebuie să fiu nicăieri la o anumită oră. Mai bine să fie timpul la dispoziția mea, decât eu la dispoziția lui. Și încă ceva – sunt diverse mijloace de a-ți câștiga existența, aici se conturează o nouă dimensiune a muncii, poate chiar una de viitor, una care va oferi salvarea de la șomaj și producerea excesivă de gunoarie. Să tragi pe margine, să dormi la hotel, să câștigi banii zilnici, să bei cafeaua de dimineață și să mănânci micul dejun la un bufet suedez, profitând de o multitudine de iaurturi. De ce nu? M-am ridicat de pe loc și m-am dus la stewardesele energice. Și atunci femeia care stătea lângă mine m-a urmat.

— De ce nu? a întreat.

Din păcate, bagajele noastre plecaseră deja. Autobuzul gol ne-a dus la hotel, am primit două camere drăguțe, alăturate. De despachetat nu prea aveam ce: periuța de dinți și lenjeria curată – „rezervele de stat”. Și crema de față și cartea groasă, captivantă. O agendă. Voi avea timp să notez totul, să o descriu și pe femeia aceea: Este înaltă, bine făcută, destul de lată în șolduri, cu mâini mici. Părul des, buclat e prins în coadă, dar întrucât e rebel, îi scapă și formează în jurul capului o aureolă argintie; e cărunță. Dar fața e încă tânără, tenul alb, pistruiat. E cu siguranță suedeză, ele nu-și vopsesc părul. Ne-am dat întâlnire jos, la bar, seara, după un duș lung și trecerea în revistă a canalelor de televiziune.

Am comandat amândouă vin alb și, după politețurile de rigoare și adresarea Celor Trei Întrebări Fundamentale de Călătorie, am trecut la subiect. Mai întâi i-am povestit despre peregrinările mele, dar am avut repede impresia că ascultă numai din amabilitate. De aceea mi-am mai pierdut din elan, știam deja că istoria ei e mult mai interesantă.

Adună dovezi, a primit pentru asta chiar și un grant din partea Uniunii, care însă nu-i ajungea pentru călătoriile de documentare, a trebuit să se mai împrumute și de la tatăl ei, între timp decedat. Și-a îndepărtat buclele de păr cărunț de pe frunte (m-am asigurat atunci că nu avea cu siguranță mai mult de vreo patruzeci și cinci de ani) și cu bonurile liniilor aeriene ne-am comandat o salată; ca preț, ne-am permis numai salata grecească.

Vorbea cu ochii mijiți, fapt ce conferea cuvintelor ei o notă ironică, poate de aceea în primele minute nu am știut dacă vorbea serios. Afirma că lumea la prima vedere pare foarte diversă. Oriunde ai merge, găsești tot felul de oameni, culturile lor exotice, orașe construite după planuri diverse și din felurite materiale. Altfel sunt acoperișurile, ferestrele și curțile. A înfipt

furculița într-o bucățică de brânză feta și trasa cu ea cercuri în aer.

— Să nu te lași totuși înșelată de această diversitate aparentă, e doar o coadă de păun. Peste tot e la fel: animalele. Mă refer la ceea ce fac oamenii cu animalele, a adăugat.

Liniștit, de parcă repeta un curs știut pe dinafară, a început să enumere: câinii se zbat în arșiță legați cu un lanț prea scurt, așteaptă apa ca și cum și-ar aștepta mântuirea, cățelandrii sunt priponiți de lanțuri de jumătate de metru, când fac două luni deja nu mai sunt în stare să meargă; oile fată iarna pe câmpuri, în zăpadă; tot ce fac fermierii în situația asta e să le transporte mieii înghețați cu mașinile lor mari; în acvariile restaurantelor sunt ținuti homari pentru ca degetul clientului să îi condamne la moarte prin opărire, alte restaurante au în curțile dosnice crescătorii de câini, întrucât carnea de câine le redă bărbaților potența; găinile ținute în cuști sunt definite de numărul de ouă pe care le fac, stimulate de chimicale în scurta lor viață; câinii sunt dresați să lupte; maimuțelor li se injectează viruși; produsele cosmetice sunt testate pe pielea crocodililor; din pieile de miel se fac blănuri – a spus toate astea impasibil, băgând măsline în gură.

Am protestat. Nu, nu voi asculta așa ceva.

Așa că a scos din geanta ei de pânză, pe care o agățase de spătarul scaunului, un teanc de foi puse în folie, scoase la imprimantă cu litere negre, și mi l-a întins peste masă. M-am uitat fără chef – niște foi înnegrite, cu text pe două coloane, ca într-o enciclopedie sau ca în Biblie. Un scris mărunț, note de subsol.

„Proces-verbal al mârșăviilor“ și adresa paginii sale de Internet. Am aruncat o privire și am știut imediat că așa ceva eu nu o să citesc în veci. Totuși am băgat mai târziu cu grijă foile în rucsac.

— Cu asta mă ocup eu, a precizat ea.

Apoi, la a doua sticlă de vin, mi-a povestit cum a făcut boala răului de înălțime¹ în timpul unei excursii în Tibet și cum era cât pe ce să moară. A vindecat-o o localnică, bătând în tobă și dându-i ceaiuri de plante.

Ne-am dus la culcare târziu, limbile ni s-au dezlegat în seara aceea, însetate de fraze lungi și istorioare stropite cu vin.

A doua zi dimineată, la micul dejun de la hotel, Alexandra – așa se numea femeia aceea sangvină – s-a aplecat spre mine deasupra croasantelor și a spus:

— Adevăratul Dumnezeu e animal. Îl poți simți în animale atât de mult, încât aproape că îl vezi cu ochiul liber. Se sacrifică zilnic pentru noi, moare în mod repetat, ne hrănește cu trupul său, ne îmbracă în pielea sa, ne permite să testăm pe el medicamentele ca să putem noi trăi mai mult și mai bine. Așa își arată dragostea față de noi, așa își manifestă prietenia și iubirea.

Am încremenit, uitându-mă fix la gura ei, zguduită nu atât de revelație, cât de tonul cu care rostise cuvintele – liniștit. În timp ce întindea nepăsător cu cuțitul un strat de unt în burta molatică a cornului.

— Dovada se află la Gent.

A scos grăbită din geanta ei de pânză o carte poștală și mi-a aruncat-o în farfurie.

Am luat-o în mână și m-am străduit să descopăr un sens în mulțimea detaliilor; mi-ar fi trebuit pentru asta o lupă.

— Oricine îl poate vedea, a spus Alexandra. În mijlocul orașului este o catedrală, iar în altar se află un tablou mare, frumos. Vezi în el un câmp, un șes verde, undeva în afara orașului, iar pe lunca aceea se află o simplă ridicătură, un podium. Uite-aici, mi-a arătat cu vârful cuțitului, aici este Animalul preamărit, sub forma unui miel alb.

1. Boală contractată de alpiniștii care urcă pe cele mai înalte vârfuri din lume, din cauza insuficienței oxigenului (n. tr.).

Da, am recunoscut tabloul. L-am văzut de multe ori în reproduceri. *Adorarea mielului mistic*.

— Adevărata sa identitate a fost descoperită – figura lui luminoasă, strălucitoare, atrage privirile, cere capului să se plece în fața maiestății sale divine, a spus, arătând mielul cu cuțitul. Și vedem cum din toate colțurile vin spre el procesiuni – iată, toți oamenii vin să-și aducă omagiul, să se uite la acest Dumnezeu modest, umilit. O, uite, aici vin conducătorii țărilor, împărați și regi, biserici, parlamente, partide politice, bresle meșteșugărești; vin mame și copii, bătrâni și tinere fecioare...

— De ce faci asta? am întrebat-o.

Este evident de ce – pentru a scrie marea carte a tuturor crimelor înfăptuite de la începutul lumii. Va fi o spovedanie a umanității. A făcut deja fișe din literatura antică greacă.

Ghidurile

Descrierea este precum folosirea repetată – distruge; se șterg culorile, marginile își pierd claritatea, în cele din urmă ceea ce ai descris începe să pălească, să dispară. Acest lucru este valabil mai ales pentru locuri. Literatura de călătorie din ghiduri a provocat mari ravagii, a fost o invazie, o epidemie. Baedeker-ele au distrus o mare parte a planetei pentru totdeauna; vândute în milioane de exemplare, în multe limbi, au șubrezit locurile, le-au înfipt în pioneze, le-au numit și le-au șters contururile.

Și eu, în naivitatea mea tinerească, m-am apucat să descriu locuri. Apoi, când am revenit la ele, când încercam să trag adânc aer în piept și să mă îmbăt încă o dată cu prezența lor intensă, când încercam din nou să plec urechea la șoaptele lor – aveam un șoc. Adevărul este îngrozitor: să descrii înseamnă să distrugi.

De aceea trebuie să fii foarte atent. Cel mai bine este să nu folosești nume; să le învârți și să le răsucești, să dai adresele

cu prudență, ca nu cumva să tentezi pe cineva să pornească în pelerinaj. Ce ar putea găsi acolo. Locuri moarte, praf, un cotor uscat.

În *Cartea sindroamelor*, despre care am mai pomenit, se află și sindromul Parisului, de care suferă în mare parte turiștii japonezi care vizitează Parisul. Este caracterizat de șoc și multe simptome vegetative, precum respirație superficială, palpitații, transpirație și surescitare. Uneori apar și halucinații. Iar în această situație se administrează calmante și se recomandă întoarcerea acasă. Aceste tulburări se explică prin divergența așteptărilor pelerinilor: Parisul, unde ajung în sfârșit, nu seamănă deloc cu cel pe care îl cunosc din ghidurile turistice, din filme și de la televizor.

Noua Atena

Și nici nu există cărți care să îmbătrânească la fel de repede ca ghidurile, ceea ce de altfel este o binecuvântare pentru industria ghidurilor de călătorie. În călătoriile mele, aproape de inimă mi-au fost mereu două dintre ele, chiar dacă au fost scrise cu mult timp în urmă. Și asta datorită faptului că au apărut din pasiune adevărată și din dorința de descriere a lumii.

Primul a fost scris în Polonia pe la începutul secolului al XVIII-lea, când în Europa Rațiunea se trezise și existau mai multe asemenea încercări, poate chiar încununate de mai mare succes, dar cu siguranță lipsite de farmec. Autorul acestui ghid este preotul catolic Benedict Chmielowski, născut undeva în Volânia. E un Iosif Flavius al unei provincii învăluite în ceață, un Herodot al marginilor de lume. Bănuiesc că e posibil să fi suferit de același sindrom ca și mine, dar, spre deosebire de mine, nu s-a mișcat niciodată de acasă.

În capitolul cu titlu lung „Despre alți oameni miraculoși și speciali din lume: adică despre *anacephali*, alias fără cap, despre *cynocephali*, alias cu cap de câine; și despre alte forme umane bizare” scrie:

„[...] se află poporul numit Blemii, pe care Isidor îl numește Lemnios, iar cu toții sunt oameni cu figuri simetrice, dar fără cap, ci cu față în mijlocul pieptului. [...] în schimb Plinius, cercetător al multor lucruri naturale, nu doar confirmă întru totul existența acestor *acephalis*, alias oamenii fără cap, dar îi și localizează în Etiopia, nu departe de troglodiți, sau în Statul Negrilor. Acestor autori li se acordă o atenție deosebită în *Momentum, oculatus Testis* (cu sensul de martor ocular) Sfântul Augustin (fiind în Africa episcop de Hippo, până acolo nu era departe) călătorind în Țara aceea cu scopul de a semăna sămânța sfintei credințe creștine, îi numește limpede cu numele de *in Eremo* (din Pădure) în *Cazania* sa către Frații Augustini, ordin înființat de el. [...] «Eram deja episcop de Hippo și împreună cu câțiva slujitori întru Hristos am plecat în Etiopia să răspândim cuvântul sfintei Evanghelii a lui Iisus Hristos; și acolo am văzut mulți bărbați și femei fără cap, dar cu ochi mari în piept, restul mădulelor fiind, de altfel, la fel ca ale noastre.» [...] Solinus, un autor pomenit de atâtea ori, scrie că în munții indieni trăiesc oameni cu cap și glas de câine, numiți și cățelandri. Marcus Polus, care a cercetat Indiile, afirmă că pe Insulele Angamen sunt oameni cu cap și dinți de câine; același lucru îl declară și Odoricus Aelianus *lib. 10*, care îi situează pe oamenii aceștia în pustia Egiptului. Pe acești monștri umani Plinius îi numește *cynanalogos*, Aulus Gellius și Isidor îi numesc *cynocephalos*, însemnând capete de câini. [...] Prințul Mikołay Radziwiłł în ale sale *Peregrinări*, în Scrisoarea 3, declară că avea cu el doi *cynocephalos*, adică oameni cu cap de câine, și îi aducea în Europa.

Tandem oritur questio (În cele din urmă se ridică întrebarea): Asemenea oameni *monstrosi* sunt *capaces* (apți) să se

mântuiescă? La această întrebare răspunde Sfântul Augustin, *Oraculum* de la Catedrala din Hippo; că omul, oriunde s-ar naște, cu condiția să fie om adevărat, o creatură rațională, cu suflet rațional, fie că are o altă formă sau culoare decât noi, un alt glas ori mers, nu trebuie să ne îndoim că se trage din prima spiță omenească a lui Adam, așadar *capax* să fie mântuit“.

Al doilea ghid este *Moby Dick* al lui Melville.

Și dacă, din când în când, am acces la Wikipedia, îmi e mai mult decât de ajuns.

Wikipedia

Mi se pare cel mai onest proiect cognitiv întreprins de om. Îți aduce pur și simplu aminte că întreaga știință despre lume vine din capul său, cum a ieșit Atena din țeasta zeului. Oamenii pun în Wikipedia tot ce știu ei. Dacă proiectul reușește, această enciclopedie, care ia naștere continuu, va fi cea mai mare minune a lumii. Se găsește în ea tot ce știm, fiecare lucru, definiție, eveniment, problemă care a preocupat vreodată mintea omenească; vom cita sursele și indica linkurile. În felul acesta vom începe să brodăm propria versiune a lumii, să înfășurăm globul pământesc în propria noastră istorie. Vom pune în ea absolut orice. Să ne apucăm de lucru! Să se apuce fiecare să scrie măcar o frază despre lucrurile la care se pricepe cel mai bine.

Uneori însă mă cam îndoiesc de șansele de reușită. Fiindcă acolo se poate regăsi numai ceea ce suntem în stare să transpunem în cuvinte, numai lucrurile care pot fi exprimate prin limbă. În sensul acesta, o asemenea enciclopedie nu va cuprinde în final chiar tot ce există.

Pentru echilibru, ar trebui să mai existe o colecție de informații – despre ceea ce nu știm, adică partea de dedesubt, cea ascunsă, căptușeala, imposibil de oglindit de vreun cuprins, ceva ce nu va găsi nici un motor de căutare; căci pe întinderea ei nu călcăm pe cuvinte, ci printre cuvinte, în abisurile prăpăstioase dintre noțiuni. De fiecare dată piciorul alunecă și cădem.

Mi se pare că singura mișcare posibilă este mișcarea în profunzime.

Materia și antimateria. Informația și antiinformația.

Cetățeni ai lumii, luați stiloul în mână!

Jasmin, o musulmancă minionă cu care am discutat cândva o seară întreagă, mi-a povestit despre proiectul său: vrea să-i mobilizeze pe toți oamenii din țara ei să scrie cărți. Spunea: e nevoie de atât de puțin ca să scrii o carte – puțin timp liber, după serviciu, nici măcar nu e nevoie de calculator. Nici nu știi când o persoană curajoasă poate scrie un bestseller, și atunci strădaniile ei ar fi răsplătite, avansând social. E cel mai bun mod de a te smulge din sărăcie, a spus. Dacă ne-am citi unii altora cărțile, a oftat ea. A înființat un forum pe Internet. Se pare că s-au înscris pe el deja câteva sute de persoane.

Îmi place mult modul de tratare a lecturii ca îndatorire morală – frățească și camaraderească – față de semenii noștri.

Psihologia de călătorie

Lectio brevis (I)

În ultimele câteva zeci de luni am întâlnit în aeroporturi doi cercetători care, în vacarmul locului, printre anunțuri despre plecări și îmbarcări, organizează miniprelegeri. Cineva mi-a explicat că activitatea face parte dintr-un proiect mondial (sau poate doar al Uniunii). Așa că m-am oprit la vederea ecranului din sala de așteptare și a grupului de curioși.

— Stimați călători, a început tânăra femeie, aranjându-și cu mișcări ușor nervoase șalul colorat, în timp ce tovarășul ei în sacou de tweed, cu petice de piele la coate, pregătea ecranul agățat pe perete. Psihologia de călătorie se ocupă cu omul care călătorește, cu omul în continuă mișcare și, în felul acesta, se situează în opoziție cu psihologia tradițională, care a privit întotdeauna ființa umană în context fix, în stabilitate și nemișcare – de pildă, prin prisma constituției ei biologice, a legăturilor familiale, a poziționării sociale etc. Pentru psihologia de călătorie aceste aspecte nu stau în centrul preocupărilor, ci sunt secundare.

Dacă dorim să descriem omul convingător, trebuie să o facem numai surprinzându-l în mișcare, deplasându-se dintr-un punct din spațiu spre altul. Faptul că au apărut atât de multe descrieri neconvingătoare ale omului sedentar, stabil, pare să pună sub semnul întrebării existența „eului” înțeles nerelațional. Asta face ca, de ceva vreme, în psihologia de călătorie să apară câteva idei fundamentale care susțin că nu poate exista o altă psihologie decât psihologia de călătorie.

Micul grup de auditori a început să se miște cuprins de neastâmpăr. Pe lângă noi tocmai trecuse un grup gălăgios de bărbați înalți, împodobiti cu fularele colorate ale unui club sportiv – suporteri. În același timp ni se tot alăturau alți oameni, intrigati de ecranul de pe perete și de scaunele aranjate pe

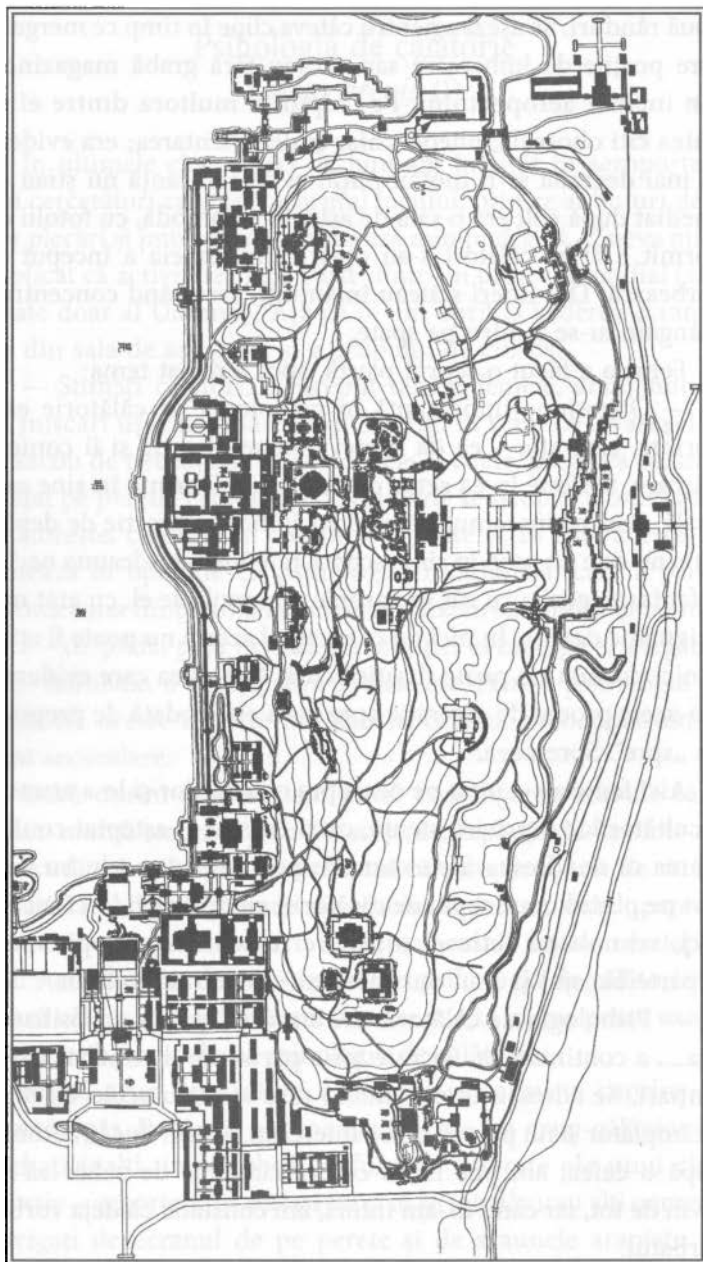
două rânduri. Se așezau pentru câteva clipe în timp ce mergeau spre porțile de îmbarcare sau vizitau fără grabă magazinele din incinta aeroportului. Pe chipurile multora dintre ei se putea citi oboseala, uneori chiar și dezorientarea; era evident că mai degrabă ar fi moșăit puțin și cu siguranță nu știau că imediat după colț era o sală de așteptare comodă, cu fotolii de dormit. Câțiva călători s-au oprit când femeia a început să vorbească. Doi tineri stăteau înlănțuiți, ascultând concentrat, mângâindu-se tandru pe spate.

Femeia a făcut o scurtă pauză, apoi a reluat tema:

— O noțiune importantă în psihologia de călătorie este dorința, aspirația – ea dă ființei umane direcție și îi conferă mișcare, trezește în ea setea de ceva nou. Dorința în sine este goală, ceea ce înseamnă că ea doar indică o direcție de deplasare, nu este un scop în sine; scopul rămâne întotdeauna neclar și fantasmagoric; cu cât se apropie mai mult de el, cu atât mai enigmatic devine. În nici un caz scopul acesta nu poate fi atins și nici dorința nu poate fi satisfăcută. Noțiunea care evidențiază acest proces de aspirație spre ceva este redată de prepoziția „spre”. Spre-ceva.

Aici femeia s-a uitat pe deasupra ochelarilor și le-a aruncat ascultătorilor o privire atentă, ca și cum ar fi așteptat confirmarea că se adresează persoanelor potrivite. Acest lucru nu a fost pe placul unui cuplu de căsătoriți cu doi copii în cărucior, căci, schimbând între ei o privire rapidă, și-au împins mai departe bagajul și s-au dus să admire Rembrandtul fals.

— Psihologia de călătorie are strânse legături cu psihanaliza..., a continuat ea, iar mie mi-a părut rău de tinerii conferențieri. Se adresau unor oameni care se aflau acolo cu totul întâmplător și nu păreau deloc interesați. M-am dus la automat după o cafea, am pus în ea câteva cubulețe de zahăr să-mi revin de tot, iar când m-am întors, am constatat că deja vorbea bărbatul.

— ...o noțiune fundamentală, a spus, o reprezintă ideea de constelație și iată prima afirmație a psihologiei de călătorie: în viață, altfel decât se întâmplă în știință (iar în știință multe lucruri sunt exagerate pentru buna orânduială), nu există nici o premisă filosofică supremă. Asta înseamnă că nu putem construi o înșiruire consecventă de argumente bazate pe cauză-efect și nici vreo istorisire cu evenimente cazuistice sau care decurg înlanțuite una din cealaltă. Ar fi doar o aproximare, la fel cum o aproximare a suprafeței globului pământesc ni se pare rețeaua de meridiane și paralele. Ba dimpotrivă – pentru a putea să ne reproducem cât mai fidel experiența, s-ar cuveni mai degrabă să compunem totul din particule de aproape aceleași greutate și dispuse concentric pe aceeași suprafață. Constelația, și nu secvența, este purtătoarea adevărului. De aceea, psihologia de călătorie descrie omul în situații adecvate, fără să încerce să confere vieții nici măcar o continuitate aproximativă. Viața omului se compune din situații. Există, în schimb, o anumită înclinație spre repetabilitatea comportamentelor. Repetabilitatea aceasta nu conferă totuși dinainte vieții aparențele unui întreg consecvent.

Bărbatul a aruncat neliniștit publicului o privire pe deasupra ochelarilor, cu siguranță din dorința de a se convinge că îl urmărește. Ascultam cu atenție.

În momentul acela a trecut pe lângă noi un grup de copii aflați în călătorie; în mod evident făceau escală și erau deja în întârziere. Acest lucru ne-a deconcertat puțin, ne-am uitat pentru o clipă la fețele lor îmbujorate, la pălăriile de paie, la tobele de jucărie și măștile-souveniruri, la colierele de scoici. Bărbatul și-a dres vocea de câteva ori pentru a ne readuce la ordine, a tras aer în plămâni, dar uitându-se la noi încă o dată, a coborât ochii și a tăcut. A răsfoit câteva foi din agendă și, în sfârșit, a spus:

— Istoria. Acum câteva observații despre istoria psihologiei de călătorie. Acest domeniu s-a dezvoltat în anii de după

război (mai exact în anii '50 ai secolului trecut) din psihologia aviatică, domeniu care a apărut ca urmare a numărului tot mai mare de călătorii cu avionul. Inițial se ocupa preponderent de probleme legate de deplasarea pasagerilor – studia activitatea echipelor de intervenție în situații de amenințare, dinamica psihologică a zborului, lărgindu-și apoi sfera de interes prin organizarea aeroporturilor și hotelurilor, familiarizarea cu noi locuri, cu aspectele internaționale ale călătoriei. Cu timpul s-au conturat în cadrul ei specializări distincte precum psiho-geografia, psihotopologia. Au luat ființă, de asemenea, domenii clinice...

Am încetat să mai ascult, prelegerea era prea lungă. Ar trebui să servească aceste cunoștințe în doze mai mici.

În schimb, am început să mă uit la un anumit individ prost îmbrăcat, mototolit, aflat neîndoielnic într-o lungă călătorie. Găsise o umbrelă neagră și o privea cu atenție. S-a dovedit însă că umbrela nu era bună de nimic. Avea spițele rupte și corola neagră nu se putea desface. Și atunci, spre surprinderea mea, bărbatul a început cu multă grijă să desfacă materialul umbrelei de pe spițe și de pe vârfurile de metal, activitate ce i-a luat ceva vreme. Făcea asta concentrat, nemișcat în mulțimea de călători care treceau pe lângă el. Când a terminat, a împăturit materialul, l-a băgat în buzunar și a dispărut în torentul de oameni.

Așa că am făcut și eu stânga-mprejur și mi-am văzut de drum.

Timpul și locul potrivite

Multă lume crede că există în sistemul de coordonate ale lumii un punct desăvârșit unde timpul și locul sunt în armonie. Poate chiar de aceea pleacă de acasă, cred că deplasându-se, fie și haotic, crește probabilitatea de a ajunge într-un asemenea

punct. Să te găsești la momentul potrivit la locul potrivit, să valorifici ocazia, să apuci clipa de moț, atunci cifrul încuietorii este spart, combinația de cifre care asigură victoria – descoperită, adevărul – dezvăluit. Să nu te holbezi, să navighezi la întâmplare, într-un concurs de împrejurări, la voia sorții. Să nu-ți trebuiască nimic – e suficient doar să te prezinți, să apari în acea unică și irepetabilă configurație a timpului și locului. Te poate aștepta acolo o mare iubire, fericirea, un mare câștig la loterie sau lămurirea unui mister pe care mulți au încercat în zadar ani de zile să-l dezlege, sau chiar moartea. Uneori dimineața ai impresia că momentul acela este foarte aproape, că se poate întâmpla chiar azi.

Instrucțiunile

Am visat că mă uit pe o revistă americană cu fotografii ale unor rezervoare de apă și bazine. Vedeam totul, în cel mai mic detaliu. Litere a, b, c descriau cu precizie fiecare componentă a schemelor și a graficelor. Am început să citesc cu viu interes articolul care suna astfel: „Cum să construiești un ocean. Instrucțiuni“.

Ospățul din Miercurea Cenușii

— Spuneți-mi Eric, zicea întotdeauna în loc de bună ziua, când intra în micul bar, la acel moment din an încălzit numai cu lemn în cămin, și toți îi zâmbeau prietenos, ba chiar unii îl invitau la mesele lor cu un gest îmbietor, care nu însemna altceva decât „ia loc“. Căci în esență era un bun companion și – în pofida ciudățeniilor sale – mult îndrăgit. Dar la început, până nu bea suficient de mult, părea ciufut și stătea într-un

colț, departe de căldura șemineului. Își putea permite asta – avea o statură impunătoare, era rezistent la frig, se încălzea singur.

— Insula, spunea la început, oftând ca pentru sine, dar suficient de tare să-l audă totuși și ceilalți, provocator, comandând prima bere. Ce stare de spirit mizeră! Capătul lumii.

Ceilalți – pare-se – nu-l înțelegeau, dar mârâiau înțelegător.

— Hei, Eric, când mai pleci după balene? strigau ei și fețele li se înroșeau de la alcool și foc.

În semn de răspuns, Eric înjura baroc, poezie pură, nimeni nu reușea să înjure la fel de pitoresc – iar aceasta era parte a ritualului de fiecare seară. Fiecare zi înainta ca un bac tras pe cabluri, de la un mal la altul, trecând pe drum pe lângă aceleași geamanduri roșii a căror sarcină era să rupă monopolul nesfârșit al apei și s-o facă măsurabilă, dând astfel iluzia că o pot controla.

După încă o bere, Eric era deja gata să se așeze la mesele altora și de obicei așa făcea, dar în ultima vreme, pe măsură ce bea, își pierdea simțul umorului. Ședea strâmbându-se sarcastic. Nu mai depăna poveștile sale oceanice – dacă cineva îl cunoștea suficient de bine, știa că niciodată nici una dintre ele nu fusese spusă de două ori, sau cel puțin se deosebeau între ele semnificativ prin diferite detalii. Și totuși acum, tot mai des, nu mai istorisea nimic, doar îi înțepa pe alții. Eric cel răutăcios.

Erau și seri când îl mai apucau pandaliile, iar atunci devenea insuportabil și nu o dată proprietarul micului bar, Hendrik, trebuia să intervină.

— Toți sunteți umblați pe mare, striga Eric, arătându-i cu degetul pe fiecare pe rând. Cu toții, până la unul. Iar eu trebuie să navighez cu un echipaj atât de barbar, pe care abia se vede că au fost născuți de femei din rasa umană! Niște resturi fătate de marea feroce! O, Doamne, a venit ceasul când sufletul este strivit, ținut de rațiune – ca o bestie fără stăpân în căutarea hranei.

Hendrik îl trăgea cu grijă deoparte și-l bătea prietenește pe umăr, în timp ce clienții mai tineri își băteau joc de retorica lui stranie.

— Liniștește-te, Eric. Vrei să ai necazuri? îl temperau cei mai vârstnici, care îl cunoșteau bine, dar Eric nu se lăsa temperat.

— Hei, frate, nu te amesteca. Mă iau la trântă și cu soarele, dacă mă insultă.

Într-o astfel de situație nu-ți mai rămânea decât să te rogi să nu insulte vreun client ocazional, fiindcă obișnușii barului nu se supărau pe Eric. Ce-i mai poți cere, când deja privește totul ca din spatele unei draperii lăptoase de folie; privirea lui absentă dovedea că Eric naviga pe mările sale interioare, trinchetul lui se ridicase și tot ce mai puteai face era să te înduri să-l duci până acasă.

— Ascultă așadar, ignorantule, mai bâlbâia Eric, îndreptând degetul spre pieptul conlocutorului, fiindcă și cu tine vorbesc.

— Să mergem, Eric. Hai, gata.

— V-ați convins? Ați semnat deja? Ei bine, ce-i semnat e bun semnat, iar ce va să fie va fi, dar poate că totuși nu va fi... mormăia și se întorcea de la ușă la bar, cerând un ultim pahar, „de rămas-bun“, cum zicea, chiar dacă nimeni nu înțelegea ce înseamnă asta.

Atât de tare se repezise, încât cineva a trebuit să-l prindă de poalele uniformei și să-l tragă înapoi pe scaun, până să vină taxiul.

Dar nu era întotdeauna așa de războinic. De cele mai multe ori se retrăgea devreme, fiindcă avea de străbătut patru kilometri până acasă – și, după cum spunea, ura mersul spre casă. Drumul de-a lungul șoselei era monoton, de ambele părți ale sale se întindeau doar pârlouge acoperite de buruieni și de pini pitici. Uneori, când era noapte albă, în depărtare vedea silueta

morii de vânt, de multă vreme nefuncțională, care servea doar ca fundal pentru fotografiile turiștilor.

Încălzirea se declanșa automat cam cu o oră înainte de venirea lui acasă – așa o setase, pentru a economisi curentul, drept care în bezna celor două camere încă mai plutea un aer rece, umed, îmbibat de sarea marină.

Se hrănea mereu cu un aliment de bază și acesta era singurul lucru de care încă nu se plictisise. Cartofi tăiați felii, așezați în tigaia de fontă în straturi alternative cu costiță și ceapă, peste care presăra din belșug maghiran, piper și sare. Felul de mâncare ideal – proporțiile substanțelor nutritive ideal păstrate: grăsimi, carbohidrați, amidon, proteină și vitamina C. La cină aprindea televizorul, dar acesta îl scârbea cel mai tare, așa că, în cele din urmă, deschidea o sticlă de votcă și o bea până la ultima picătură înainte să se ducă la culcare.

Ce loc îngrozitor, insula aceea. Împinsă foarte la nord, ca într-un sertar întunecat; vântoasă și umedă. Din cine știe ce motive oamenii continuau să locuiască acolo și nu intenționau sub nici o formă să se mute în orașe calde și luminoase. Locuiau în căsuțe de lemn, construite de-a lungul șoselei care, reasfaltată, se ridicase, condamnând-o la pipernicire veșnică.

Mergeți de-a lungul șoselei, pe margine, în direcția micului port alcătuit din câteva clădiri mizere, o gheretă de plastic unde se vând biletele pentru bac și debarcaderul unde acostează iahturile – pustiu în sezonul acesta. Vara mai trag aici la mal câteva iahturi excentrice ale turiștilor obosiți de vacarmul apelor sudice, de riviere, de albastrul mării și de plajele fierbinți. Sau nimeresc din întâmplare aici, în locul acesta trist, unii așa ca noi – neliniștiți, veșnic avizi de noi aventuri, cu rucsacurile pline de supe chinezești ieftine. Și ce vor vedea? Capătul lumii, un loc unde timpul, ricoșând în urma lovirii de țărnul pustiu, se întoarce dezamăgit spre continent, lăsând fără milă în urmă locul acesta într-o înverșunată dăinuire. Și

cu ce se deosebește aici anul 1946 de 1976, iar acesta, la rândul lui, de anul 2000?

Eric a ajuns aici cu ani în urmă după multe și neplăcute aventuri. Totuși, la început, cu mult timp în urmă, a fugit din țara sa, una din țările acelea mediocre, plate și comuniste, și ca tânăr emigrant și-a găsit de lucru pe un vas pescăresc, pe o balenieră. Știa la vremea aceea doar câteva cuvinte în engleză, încadrate între „yes“ și „no“, adică exact atât cât să-i ajungă la mârâielile simple pe care le schimbă între ei pe vas tipii duri. „Ja“, „trage“, „taie“. „Repede“ și „tare“. „Prinde“ și „leagă“. „Curvă“ și „a regula“. Pentru început, era suficient. Era de ajuns și să-și schimbe numele cu unul mai simplu și mai cunoscut – Eric. Să scape de numele foșnitor pe care nimeni nu era în stare să îl pronunțe corect. Și a fost de asemenea de ajuns să arunce în mare dosarul cu hârtii, diplome de școală și patalamale, atestate de absolvire a tot felul de cursuri și fișa medicală – acolo nu-i mai foloseau la nimic, cel mult i-ar fi stânjenit pe ceilalți marinari cu biografia lui, căci nu aveau la activ decât câteva curse lungi și aventuri în crâșmele portuare.

Viața pe mare nu e scăldată în apă sărată ori în apa dulce a ploilor mărilor nordice și nici măcar în soare, ci în adrenalină. Nu ai timp să te gândești și nici să meditezi în van. Țara de unde venea Eric era îndepărtată, la mare ajungea rareori, ocazional. Porturile îl stânjeneau. Prefera orașele care se întindeau sigur pe malul unui râu, traversat de poduri. Eric nu tânjea deloc după mare și îi plăcea mult mai mult aici, în nord. Și-a zis că o să stea pe mare câțiva ani, că va strânge bani, apoi din ei își va construi o casuță de lemn, se va însura cu o Ema sau Ingrid cu părul bălai, va face copii a căror educație va consta în a-i învăța să facă plutitoare și să curețe păstrăvii de mare. Cândva își va scrie memoriile, când aventurile lui se vor aranja de la sine în forma potrivită.

Nici el nu știe cum s-a întâmplat să treacă anii cu grămada, ușor și rapid, fără să lase nici o urmă. Cel mult au lăsat urme pe trupul său, mai ales pe ficat. Dar asta a fost mai târziu. Imediat la început, după prima călătorie pe mare, s-a întâmplat să ajungă trei ani la închisoare, căci un căpitan mișel și-a implicat echipajul în contrabandă cu un container de țigări și un pachet mare de cocaină. Însă chiar și în închisoare, într-o țară îndepărtată, Eric a rămas sub stăpânirea mării și a balenelor. În biblioteca închisorii se afla o singură carte în limba engleză, lăsată acolo de un alt deținut, cu ani în urmă. Era o ediție veche, de la începutul secolului, cu file fragile, îngălbenite, cu numeroase urme ale vieții zilnice.

Și uite așa s-a îndeletnicit Eric vreme de peste trei ani (sentința oricum nu era prea severă, ținând cont de legea în vigoare la o sută de mile marine mai încolo – moarte prin spânzurare) cu șlefuirea gratuită a limbii la cursul de engleză pentru avansați, un curs de literatură și de pescuit într-un singur manual. O metodă bună, captivantă. După cinci luni putea deja să recite pe de rost aventurile lui Ismael sau să vorbească asemenea căpitanului Ahab, fapt care îi făcea extraordinară plăcere, căci pentru Eric era un mod de exprimare nemaipomenit de firesc, ce i se potrivea ca o mănășă, nu conta că era o retorică demodată și stranie. Și ce noroc că o asemenea carte a nimerit în acel loc și a dat peste omul potrivit! Este un fenomen pe care psihologii de călătorie îl numesc sincronicitate, dovada caracterului rațional al lumii. Dovada că în acest minunat haos se împânzesc în toate direcțiile firișoarele semnificațiilor, rețelele logicii stranii, iar – pentru cine crede în Dumnezeu – acestea sunt urmele contorsionate ale liniilor papilare ale degetului divin. Așa gândea Eric.

Așadar, pentru scurtă vreme, în îndepărtata închisoare exotica, când serile respira anevoie din cauza vipiei tropicale, iar neliniștea și dorul nu-i dădeau pace, Eric se cufunda în lectura cărții, devenea una cu ea și trăia un sentiment deosebit de

fericire. Fără romanul acela nu ar fi rezistat în închisoare. Tovarășii de celulă, contrabandiști la fel ca el, asistau adeseori la lecturi cu voce tare și, în cele din urmă, s-au lăsat captivați de farmecul aventurilor balenierilor. Nu ar fi fost nimic ciudat dacă, după ce ar fi ieșit în libertate, ar fi încercat să illustreze mai departe istoria vânătorii de balene, ar fi scris o disertație despre harpoane și instrumentarul velierelor. Ori dacă cei mai capabili dintre ei ar fi atins gradul cel mai înalt de inițiere: specializarea în psihologia clinică în domeniul oricăror manifestări catatonice. Așa s-a întâmplat că cei trei tovarăși de celulă, un marinar din Azore, un marinar portughez și Eric, vorbeau între ei în propriul jargon. Ba chiar vorbeau despre gardienii piperniciți, cu ochi oblici, în stilul lor inconfundabil:

— La dracu'! Bătrănu' ăla are creier de bovină! se strâmba, de pildă, marinarul din Azore, când unul dintre ei le-a strecurat în celulă un pachet de țigări jilave.

— Și eu sunt cam de aceeași părere. Să-i dăm blagoslovirea noastră.

Le era bine așa, fiindcă la început orice deținut care li se alătura în celulă nu înțelegea mare lucru, devenind pentru ei un străin necesar pentru a întreține aparențele unei vieți sociale.

Fiecare avea fragmentele lui preferate pe care le citea seara ceremonios, iar ceilalți încheiau propozițiile în cor.

Dar principalele teme ale discuției lor într-o limbă tot mai desăvârșită le reprezentau marea, călătoriile, desprinderea de țărm și încredințarea totală mării, care – după cum conchiseseră în urma unei discuții de câteva ore, demnă de filosofii presocratici – este cea mai mare forță naturală de pe pământ. Plănuiau traseele pe care urmau să se întoarcă acasă, se pregăteau pentru ceea ce aveau să vadă pe drum, își formulaseră în minte textul telegramei pentru familie. Din ce aveau să trăiască? Își disputau cele mai bune idei, dar, sincer vorbind, se învârteau mereu în jurul aceluiași subiect, deja contaminați

(chiar dacă nu erau conștienți de asta), infectați; neliniștiți de însăși posibilitatea ca balena albă să existe într-adevăr. Se știa că unele state continuau să vâneze balenele și, chiar dacă îndelnicirea asta nu mai era la fel de romantică precum o făcea să pară Ismael, cu greu ai mai fi găsit în ziua de azi una mai bună. Se zicea că japonezii căutau oameni. E ca și cum ai compara codul și scrumbia cu balenele. Ca și cum ai compara meșteșugăritul cu arta...

Treizeci și opt de luni e un timp destul de lung să te pui de acord cu privire asupra detaliilor vieții care te așteaptă; în cel mai mic detaliu, punct cu punct, să discuți cu tovarășii tăi toate amănuntele. Disputele nu erau serioase.

— Pe toți dracii! Nu uita ce am zis de marina comercială. Nu mă enerva, nu-ți permit! Te-am lăsat să-ți faci o idee despre ce înseamnă vânătoarea de balene; încă mai ai chef de așa ceva? tuna Eric.

— Ce-ai văzut tu pe lumea asta? țipa marinarul portughez.

— Am străbătut în lung și-n lat Marea Nordului, și nici Marea Baltică nu mi-e străină. Cunosc curenții Atlanticului ca pe liniile din palmă...

— Ești prea sigur pe tine, frate.

Ceva trebuia să zică.

Zece ani – atât a durat călătoria lui Eric înapoi spre casă și cu siguranță în această privință stătea mai bine decât tovarășii săi. S-a întors pe drumuri ocolite, pe mări mărginașe, prin strâmtoarele cele mai înguste și golfurile cele mai largi. Deja la gurile de vărsare ale râurilor adulmeca întinderea nesfârșită a mărilor, de cum își făcea instructajul pe vaporul care îl ducea spre casă, că și apărea o ocazie nouă, de regulă în direcția opusă, și chiar dacă reflecta o clipă, ajungea la concluzia că cel mai adevărat era vechiul argument – Pământul este rotund; așadar să nu ne atașăm prea mult de o anumită direcție. Într-o anumită măsură era cât se poate de limpede – pentru cineva de nicăieri, fiecare mișcare devine o voltă, căci nimic nu te absoarbe cu mai mare putere decât vidul.

În toți acești ani a muncit sub steag panamez, australian și indonezian. Pe un pachetot chilian a transportat mașini japoneze până în Statele Unite. Pe un petrolier sud-african a supraviețuit unei catastrofe petrecute pe coastele Liberiei. Transporta muncitori de la Java la Singapore. S-a îmbolnăvit de hepatită și a zăcut într-un spital din Cairo. Când la Marsilia i-au rupt mâna într-o încăierare între bețivi, a renunțat la alcool pentru câteva luni, dar apoi s-a făcut mângă la Malaga și și-a rupt și cealaltă mână.

Nu vom intra în amănunte. Nu ne interesează peripețiile lui Eric pe mare. Preferăm să fim alături de el când deja acostează la țărmul acelei insule pe care apoi a ajuns să o deteste atât. Aici primește de lucru pe micul și primitivul bac care circula între insulițe. Făcând această muncă umiltoare – cum o catalogase el –, Eric a slăbit și parcă a mai pălit. Bronzul puternic a dispărut pentru totdeauna de pe fața lui, lăsând în urmă niște pete mai întunecate. Încărunțise pe la tâmpile, ridurile i-au făcut privirea mai pătrunzătoare și mai ascuțită. După această inițiere, care a dat o lovitură puternică orgoliului său, a fost mutat într-un sector cu mai multe responsabilități – acum bacul său lega insula de continent, nu-l mai asigura nici o parâma, iar bordul lui larg putea adăposti șaisprezece automobile personale. Munca îi asigura un venit constant, asigurare de sănătate și un trai liniștit pe insula aceea nordică.

Se trezea în fiecare dimineață, se spăla cu apă rece și își trecea degetele prin barba căruntă. Apoi îmbrăca uniforma verde-închis a companiei Bacurile Unite ale Nordului și mergea pe jos până la portul unde acostase cu o seară înainte. Imediat, cineva de la serviciul de pe uscat, Robert sau Adam, deschidea poarta și primele mașini deja se aranjau la coadă pentru ca apoi să intre pe bacul lui Eric pe rampa de fier. Era loc pentru toate, se mai întâmpla însă și ca bacul să fie gol, curat, ușor și îngândurat. Și atunci Eric stătea în cabina sa cocoțată, în cuibul său de barză de sticlă, și celălalt mal i se

părea aproape. Nu ar fi fost mai ușor să se construiască un pod, decât să le ceri oamenilor să se fâșâie de colo-colo și să le dai bătaie de cap?

Legat de starea de spirit. În fiecare zi putea alege dintre două. Una, tulburătoare și supărătoare – că este mai prost decât alții, că el nu are ce au toți ceilalți, că dintr-un anumit punct de vedere este un pervers care nici măcar nu știe, la dracu', ce se întâmplă cu el. Că se simte izolat, singur, ca un copil pedepsit să stea închis și care se uită pe geam la jucăriile prietenilor lui fericiți. Că soarta i-a destinat un rol insignifiant în peregrinările haotice ale omenirii pe continente și mări, iar acum, de când se stabilise pe insula aceea, în acest episod a avut, în plus, doar un rol de figurant.

Cealaltă stare îi întârea convingerea că el este cel mai bun, unic, excepțional. Că numai el simte și înțelege adevărul, că numai lui i-a fost dată o existență extraordinară. Și reușea să aibă această stare de spirit chiar câteva ore bune, ba chiar uneori și vreme de câteva zile, iar atunci se simțea, să spunem, oarecum fericit. Dar până la urmă trecea, ca beția. Și în starea de mahmureală de după apăsarea un gând înspăimântător că, pentru a demonstra că este un om demn de tot respectul, trebuie mereu să disimuleze în cele două moduri și – mai rău – că adevărul va ieși cândva la iveală; se va dovedi că este un nimeni.

Stătea în cabina lui de sticlă și privea cum se desfășoară încărcarea la prima cursă de dimineață a bacului. Își vedea vechile cunoștințe din oraș. Iată familia R. în Opelul lor gri – tatăl lucrează în port, mama – la bibliotecă, iar cei doi copii – un băiat și o fată – merg la școală. Iată și patru adolescenți, elevi la liceu, pe partea cealaltă, își așteaptă autobuzul. Iat-o și pe Eliza, educatoare la o grădiniță, cu fetița ei, pe care bineînțeles o ia cu ea la serviciu. Tatăl micuței a dispărut brusc în urmă

cu vreo doi ani și din acel moment nu a mai dat nici un semn de viață. Eric bănuia că vânează pe undeva balene. Uite-l și pe bătrânul S. Avea ceva la rinichi, trebuia să meargă la spital, la dializă, de două ori pe săptămână. El și soția încercaseră să-și vândă căsuța de lemn pentru a se muta mai aproape de spital, dar nu au reușit. Camionul magazinului Hrană Organică se ducea pe continent după marfă. O mașină neagră străină, neîndoielnic oaspeții Regizorului. Furgoneta galbenă a fraților Alfred și Albrecht, care creșteau oi cu încăpățânarea unor bur-laci bătrâni. Doi bicicliști înghețați. Mașina de livrare a service-ului auto – cu siguranță se ducea după piese de schimb. Edwin i-a făcut lui Eric semn cu mâna. Îl puteai recunoaște pe orice insulă din lume – se îmbrăca în cămăși ecosez dublate cu guler de blană artificială. Eric îi cunoștea pe toți, chiar și pe cei pe care îi vedea pentru prima oară – știa de ce veniseră aici și, cunoscând scopul călătoriei, poți spune despre oameni destul de multe.

Existau trei motive pentru care oamenii veneau pe insulă. Primul era acela că locuiau aici, al doilea, că puteau fi invitații Regizorului, și al treilea – datorită morii de vânt: voiau să facă fotografii cu ea pe fundal.

Bacul plutea douăzeci de minute. În timpul acesta unii pasageri ieșeau din mașini și fumau, chiar dacă era interzis. Alții stăteau sprijiniți de balustradă și pur și simplu se uitau la apă până dădeau cu ochii de celălalt mal. Imediat, surescitați de aromele continentului, de treburile și obligațiile lor arhiimportante, vor dispărea pe străduțele de lângă țărm, se vor împrăștia ca valul care, încercând să ajungă cât mai departe, e înghițit de pământ și nu se mai întoarce niciodată în mare. În locul lor apar însă alții. Veterinarul cu pick-upul lui elegant; l-a cumpărat din sterilizarea pisicilor. O excursie școlară pentru a cerceta flora și fauna în cadrul orelor de științele naturii. O mașină de livrare cu o încărcătură de banane și kiwi. Echipa

de televiziune pentru un interviu cu Regizorul. Familia G., care tocmai se întoarce de la bunica. Alți doi bicicliști înflăcărați preiau ștafeta de la primii doi.

În timpul încărcării și descărcării care dura mai puțin de o oră, Eric fuma câteva țigări și încerca să nu se lase cuprins de disperare. Apoi bacul se întorcea pe insulă. Și tot așa de opt ori, cu o pauză de două ore la prânz, pe care Eric îl mânca de fiecare dată în același bar. Unul dintre cele trei din zonă. După serviciu cumpăra cartofi, ceapă și costiță. Țigări și alcool. Încerca să nu bea până la amiază, dar deja la a șasea cursă avea alcool în sânge.

Liniile drepte – cât pot fi de umilitoare! Cum mai distrug mintea! Ce geometrie perfidă care ne preschimbă în idioți – dus și întors; linia dreaptă e o parodie a călătoriei. Să pornești numai pentru a te întoarce imediat. Să îți iei avânt și imediat să frânezi.

La fel s-a întâmplat și cu mariajul lui Eric, scurt și furtunos. Maria, divorțată, lucra la magazin și avea un fiu care mergea la școala generală cu internat din oraș. Eric locuia la ea, în căsuța ei drăguță și cochetă, cu televizor uriaș. Avea un corp zvelt cu forme voluptoase, carnație albă și purta egări mulați. A învățat repede să-i prepare cartofii cu costiță și a început să îi condimenteze cu maghiran și nucșoară. Iar el tăia cu mult elan, zile la rând, lemne pentru foc. Idila a ținut jumătate de an; apoi a început să-l irite bâzâitul neconținut al televizorului, lumina prea puternică, cârpa de lângă preșul de la intrare, pe care trebuia să-și lase bocancii murdari de noroi, și nucșoara aia. După ce s-a îmbătat de vreo câteva ori și cu degetul ridicat le-a ținut marinarilor discursuri, l-a dat afară din casă, apoi, la scurt timp după aceea, s-a mutat pe continent, la fiul ei.

Astăzi este întâi martie, Miercurea Cenușii. Când a deschis ochii, Eric a văzut zorii cenușii și zloata care lăsa urme pe geam. Și-a adus aminte de vechiul său nume. Aproape că-l uitase. L-a rostit cu voce tare și a sunat de parcă l-ar fi pronunțat un străin. În voce a simțit binecunoscuta gheară, pe care o avea în gât după beția din seara dinainte.

Căci trebuie să știm: chinezii au două nume. Unul e dat de familie, cu el e strigat copilul, e muștrat sau adus la ordine, dar el poate fi și diminutiv în semn de dezmiardare. Dar atunci când copilul pășește în viață, își ia un alt nume – unul de exterior, un nume de lume, un nume-persoană. Îl îmbracă precum o ținută, ca pe-o haină liturgică, ca pe-o uniformă de pușcăriaș, ca pe-un strai de ocazie pentru un cocktail oficial. Acest nume este util și ușor de reținut. De acum încolo va sta mărturie despre acel om. De preferat este să fie un nume binecunoscut, universal, recunoscut de toată lumea; să o lăsăm baltă cu caracterul local al numelor noastre. Să o lăsăm baltă cu nume precum Oldrzych, Sung Yin, Kazimierz și Jyrk; să uităm de nume precum Blažen, Liu și Milica. Să trăiască Michael, Judith, Anna, Jan, Samuel și Eric!

Dar astăzi, la chemarea vechiului nume, Eric a răspuns: sunt.

Nimeni nu-l cunoaște, așa că nici eu nu-l rostesc. Bărbatul pe nume Eric a îmbrăcat uniforma verde cu emblemele companiei Bacurile Unite ale Nordului, și-a trecut degetele prin barbă, a pornit încălzirea în casa lui pipernicită și a plecat de-a lungul șoselei asfaltate. Apoi, așteptând în acvariul său să fie bacul încărcat și soarele să răsară, a băut o bere la cutie și a fumat prima țigară. A făcut de sus semn din mână, prieteneste, Elizei și fetei ei, de parcă ar fi vrut să le răsplătească pentru faptul că astăzi nu vor merge la grădiniță.

Când bacul s-a desprins de la țarm și se afla deja la jumătatea distanței dintre debarcadere, brusc a ezitat și apoi a pornit spre largul mării.

Nu și-au dat toți seama imediat de ce se întâmplă. Unii, atât de obișnuiți cu rutina liniei drepte, priveau indiferent, ca vrăjiți, țarmul care dispărea din fața ochilor, ceea ce cu siguranță confirma teoria plăsmuită de Eric la beție despre cum călătoria cu bacul îndreaptă circumvoluțiunile creierului. Alții au început să se prindă după câteva clipe.

— Eric, ce faci tu acolo? Întoarce-te imediat! a țipat la el Alfred, iar Eliza i s-a alăturat cu glas înalt, pițigăiat: Oamenii întârzie la serviciu...

Alfred a încercat să urce până la Eric, dar acesta încuiase prevăzător porțița de acces și păstrase cheia în cabina lui.

Vedea de sus cum toți își scot deodată telefoanele mobile și sună, spun ceva în gol pe ton revoltat, gesticulând nervos. Bănuia ce spuneau. Că întârzie la serviciu, că sunt curioși cine le va plăti despăgubiri pentru pierderile morale, că nu ar trebui angajați asemenea bețivi, că au știut ei întotdeauna că se va sfârși în felul ăsta, adică rămânând cu toții fără slujbe, în schimb li se dă de muncă tuturor emigranților; cu toate că nimeni nu știe cum unii ca ăștia reușesc să învețe limba atât de bine, și totuși întotdeauna...

Eric nu-și făcea deloc griji din cauza asta. A constatat cu plăcere că după o oarecare vreme se mai liniștiseră, și-au ocupat locurile și priveau cum se luminează cerul și aruncă printre nori direct în apă mănunchiuri strălucitoare de lumină. Numai un lucru îl neliniștea – pardesiul albastru-aprins al fetei Elizei, ceva (lucru bine știut de orice lup al mării) de rău augur la bordul unui vas. A mijit totuși ochii și a uitat de asta. A fixat cursul bacului spre ocean și a coborât la ei cu un bax de cola și batoane de ciocolată, pregătite din timp pentru această ocazie. În mod evident mica gustare le-a prins foarte bine, întrucât copiii au tăcut, cu privirea fixată asupra

țărmlui tot mai îndepărtat al insulei, iar adulții au început să manifeste un interes tot mai mare pentru călătorie.

— Ce curs ai luat? l-a întrebat ca un cunoscător cel mai mic dintre frații T., apoi a sorbit din cola.

— Cât timp durează până ajungem în larg? a vrut să știe Eliza, educatoarea.

— Ați avut grijă să faceți plinul? s-a interesat bătrânul S., bolnavul de rinichi.

Sau cel puțin așa i se părea lui Eric că spuneau, și nu altceva. Se străduia să nu se uite la ei și să nu îl preocupe prezența lor. Și-a fixat privirea pe linia orizontului care, din acel moment, i-a retezat pupilele în două – partea de jos, mai întunecată de la apă, partea de sus, mai luminoasă de la cer. De altfel, și ei se liniștiseră. Își trăsese răciulile pe frunte, legându-și fularurile mai strâns. Se putea spune că navigau în liniște, până când ea a fost tulburată de hurelul elicopterului și de tânguirea sirenelor ce venea dinspre bărcile poliției.

— Sunt lucruri care se întâmplă singure, sunt călătorii care încep și se termină în vis și sunt călătorii care răspund la chemarea bâlbăită a propriei neliniști. Iată, în fața dumneavoastră se află una dintre ele..., așa și-a început Eric pledoaria de apărare la tribunal, în timpul scurtului proces de care a avut parte. Din păcate, discursul său emoționant n-a atins efectul scontat și eroul nostru a ajuns din nou la închisoare pentru o vreme; sper că spre folosul său. Fiindcă și așa nu există pentru el o altă viață decât cea legănată, împrumutată de la valurile mării și de la fluxurile și refluxurile ei necercetate.

Dar nu ne vom mai preocupa acum de asta.

În schimb, dacă în încheierea acestei povești ar dori cineva să mă întrebe, dacă ar dori să-și spulbere îndoielile cu privire

la adevăr și numai la adevăr. Dacă, apucându-mă de braț, m-ar scutura cu nerăbdare și ar striga: „Așadar, te conjur, spune-mi, conform convingerii tale adânci, toată povestea asta este întrutotul adevărată?“. Să mă scuzați dacă pe cei prea insistenți i-aș ierta și le-aș răspunde: „Așa să-mi ajute Dumnezeu; jur pe onoarea mea că povestea pe care v-am spus-o, doamnelor și domnilor, este adevărată până în cel mai mic detaliu. Știu asta cu siguranță: s-a petrecut pe globul nostru pământesc; eu însămi m-am aflat la bordul aceluia bac“.

Expediții la pol

Îmi amintesc și eu ce și-a amintit cândva și Borges că a citit undeva: chipurile, preoții danezi, în timpul clădirii imperiului danez, au spus în biserici că cei care vor participa la expediția la Polul Nord se vor mântui mai repede. Și întrucât nu erau prea mulți doritori, au recunoscut că e o expediție lungă și dificilă, că nu e pentru oricine, ci numai pentru cei neînfrigați. Dar doritori tot nu erau defel. Așa că pentru a ieși cu fața curată din toată povestea asta, preoții și-au simplificat anunțul – de fapt, fiecare călătorie poate fi considerată o expediție la Polul Nord, chiar și o mică excursie, chiar și o plimbare cu caleașca.

Astăzi, cu siguranță chiar și o călătorie cu metroul.

Psihologia insulei

După cum susține psihologia de călătorie, insula reprezintă starea originară, prima care a existat înainte de toate celelalte, înainte de socializare, când ego-ul s-a individualizat până-ntr-atât, încât să dobândească un anumit nivel de auto-conștiință, dar nu a stabilit încă relații depline, satisfăcătoare,

cu mediul înconjurător. Condiția insulei este aceea de a ființa între propriile granițe, netulburată de nici o influență din exterior; într-un anumit sens avem de-a face cu un soi de autism și narcisism. Toate necesitățile sunt satisfăcute la timpul lor. Numai „eu“ pare real; „tu“ și „ei“ sunt doar niște fantasme tulburi, niște Olandezi Zburători care apar undeva departe la orizont și dispar imediat. De fapt, nici nu se știe dacă nu erau doar o iluzie optică, o părere a ochilor obișnuiți cu linia dreaptă ce separă perfect câmpul vederii în partea de sus și în cea de jos.

Curățarea hărții

Ceea ce îmi face rău șterg de pe harta mea. Locurile unde m-am poticnit, unde am căzut, unde am fost rănită profund, lovită unde mă doare cel mai tare, au încetat să mai existe pentru mine.

În felul acesta am șters de pe hartă câteva mari orașe și o întreagă provincie. Poate cândva se va întâmpla să șterg o țară întreagă. Hărțile mele acceptă asta cu înțelegere; tânjesc după petele albe, ele reprezintă copilăria lor fericită.

Uneori, când totuși trebuia să merg în locuri deja inexistente (mă străduiesc să nu țin în mine ranchiuna), deveneam ochiul care se mișcă ca un duh într-un oraș-nălucă. Dacă m-aș concentra mai mult, aș putea să-mi strecor mâna ușor în betonul cel mai solid, aș putea traversa cele mai aglomerate străzi prin șirurile de mașini, neatinsă, fără nici o zgârietură, silențios.

Și totuși nu făceam asta, acceptam regulile jocului locuitorilor acelor orașe. Și mă străduiam să nu divulg în fața lor locurile iluzorii în care sunt prinși livizi, mizeri. Le zâmbeam și dădeam din cap aprobator la ceea ce spuneau. Nu doream să le bag în cap că nu există.

Pe urmele nopții

Îmi era greu să dorm liniștit când mă opream într-un loc doar pentru o noapte. Marele oraș amorțea încetul cu încetul, se mai liniștea. Hotelul în care mă aflam era inclus în prețul biletului liniilor aeriene. Aveam de așteptat până a doua zi.

Pe mäsutä se afla o cutiuță albastră de prezervative. Lângă pat – Biblia și învățăturile lui Budha. Din păcate, ștecărul ceai-nicului electric nu se potrivea cu priza – asta e, o să mă descurc și fără ceai. De altfel, poate că ar fi mai potrivită o cafea? Corpul meu nu avea idee ce înseamnă ora arătată de ceasul radioului de pe noptieră și se părea că cifrele sunt internaționale, chiar dacă arabe. Lumina gălbuie de afară era începutul zorilor sau doar apusul care avansa spre noapte? Era greu să-ți dai seama dacă partea de lume unde soarele avea în curând să-și facă apariția sau de unde avea să dispară era răsăritul sau apusul. Am numărat concentrată orele petrecute în avion, m-am ajutat de imaginea pe care am văzut-o cândva pe Internet – globul pământesc cu linia nopții avansând dinspre est spre vest, ca o gură mare, înghițind sistematic lumea.

Piața din fața hotelului era goală, în jurul tarabelor închise lătrau niște câini vagabonzi. Trebuie să fi fost mijlocul nopții, am dedus în cele din urmă, așa că m-am culcat fără ceai și fără baie. După timpul meu personal, timpul arătat de mobilul meu, era totuși începutul după-amiezii. De aceea nu puteam fi atât de naivă încât să mă aștept să adorm.

Să mă învelesc în pătură și să mă uit la televizor – fără sonor, n-are decât să șoptească, să arunce puțină lumină, să murmure ceva. Să întind telecomanda ca o armă și să trag în mijlocul ecranului. Fiecare împușcătură ucide un canal, dar imediat ia naștere altul. Dar jocul meu constă în goana după noapte, să aleg numai canalele care sunt transmise din locuri

unde acum este noapte. Să-mi imaginez globul pământesc și cicatricea întunecată pe curba ei lină, mărturie a unei crime de demult; o cicatrice rămasă în urma separării temerare a doi gemeni siamezi – lumina și întunericul.

Noaptea nu se termină niciodată, întotdeauna își desfășoară puterea asupra unei alte zone a globului. O poți urmări cu telecomanda televizorului, poți căuta programele din zona de umbră formată de pumnul întunecat care susține pământul, pentru ca oră după oră să se miște spre vest, țară după țară. Și atunci descoperi un fenomen interesant.

Prima împușcătură în fruntea plată, tâmpă a televizorului a deschis canalul 348 Holy God. Am văzut scena morții pe cruce, un film făcut prin anii șaizeci. Fecioara Maria avea sprâncene pensate subțire, iar Maria Magdalena trebuie să fi purtat corset sub rochia de un albastru pal – se vede cât de nepriceput au colorat filmul alb-negru. Pieptul ei mare, ascuțit, ieșit în față nenatural, talia de viespe. Când soldații urâți își împărțeau hainele râzând, au apărut imagini ale tuturor posibilelor cataclisme, lăsând impresia că au fost decupate în direct de pe canalele de științele naturii și inserate apoi în film cu un singur clic. Iată și norii care s-au adunat în timp accelerat, fulgere pe cer și ploaia care cade pe pământ, vârtejul de aer – degetul divin care din acel moment va desena pe suprafața pământului arabescuri. Apoi valurile înfuriate loveau țărmul, niște corăbii, niște machete cam prăpădite făcute praf de apa înfuriată. Vulcanii care au explodat, ejacularea lor fierbinte putea cu siguranță fecunda cerul, dar nu a avut nici o șansă, așa că lava s-a scurs neputincioasă pe versanți. Extazul fierbinte a devenit doar o normală poluție nocturnă.

Gata. Am apăsât din nou trăgaciul. Canalul 350

Blue Line TV – o femeie care se masturba. Vârfurile degetelor ei dispăreau între coapsele zvelte. Femeia vorbea cu cineva în italiană, vorbea la microfonul prins la ureche, acesta ca o limbă

lungă îi lîngea de pe buze fiecare cuvînt în italiană, fiecare *si*, *si* și *prego*.

354 – Sexsatelita 1 – de data aceasta două fete obosite se masturbau, probabil că și-au încheiat deja schimbul, căci nu erau în stare să-și mai ascundă oboseala. Una dintre ele fixa cu telecomanda camera care le filma, din acest punct de vedere erau cu desăvârșire autosuficiente. Din cînd în cînd pe chipul lor se mai ivea câte o grimasă care parcă le rechemă la ordine – ochii închiși și gura întredeschisă –, dar dispărea imediat. Pe chip le revenea oboseala și lipsa de concentrare. Nimeni nu le suna, în pofida ofertelor ochioase care apăreau pe ecran în arabă.

Și acum de undeva chirilice – Genesis chirilica. Cuvintele care au apărut în josul ecranului erau cu siguranță solemne. Le ilustra niște imagini cu munți, mare, nori, plante și animale. Pe canalul 358 arătau cele mai bune scene ale unui star porno pe nume Rocco. Am rămas acolo pentru o clipă, fiindcă pe chipul lui am observat broboane de sudoare. Făcînd mișcări de fricțiune asupra unor fese anonime, bărbatul și-a așezat mîna pe șold și puteai să-l iei drept cineva care exersează cu obstinție mișcări de samba sau salsa, și unu, și doi.

Pe canalul 288 Iman TV – citeau versete din Coran. Așa bănuiam. Un frumos model de scriere arăbească, complet de neînțeles, curgea lin pe ecran. Ai fi vrut să îl iei în palme, să îl atingi, până să te întrebi ce semnifică. Să îndrepti arabescurile curbate, să întinzi scrisul și să-l preschimbi într-o linie dreaptă, liniștitoare.

O altă apăsare din telecomandă și am văzut un pastor negru care vorbea unui public ce îi răspundea plin de avînt „alleluja”.

Noaptea amuțise canalele de informații gălăgioase și agresive, cele de natură și de filme, a înlăturat zgomotele cotidiene ale lumii și a coborât asupra lor alinarea unei simple axe: sexul și religia. Trupul și Dumnezeu. Fiziologia și teologia.

Tampoanele de igienă intimă

Pe orice pachet de tampoane pe care l-am cumpărat din farmacie figurau scurte informații nostime:

Cuvântul „letologica“ descrie starea de imposibilitate de rostire a cuvintelor care trebuie.

Ropografia este un termen folosit în pictură pentru a defini atașamentul artistului de amănunte și detalii.

Riparografie înseamnă pictarea unor obiecte neînsemnate și odioase.

Leonardo da Vinci a inventat foarfeca.

În baia unde am desfăcut pachetul cu asemenea învățăminte distincte mi-a trecut prin cap ca o revelație că poate este o altă parte a proiectului mării enciclopedii care tocmai ia naștere și în care urmează să se găsească absolut totul. Așa că m-am întors în locul acela și am căutat pe rafturi firma bizară care a hotărât să împletească utilul cu necesarul. Ce sens are să produci hârtie cu flori sau căpșune – căci doar a fost creată ca purtător al unei idei. Hârtia de ambalaj e o irosire, ar trebui interzisă. Dacă tot trebuie să împachetezi ceva – de preferat să o faci în romane și poezii și să ai întotdeauna grijă ca între obiectul împachetat și ambalaj să existe o legătură.

De la treizeci de ani ființa umană începe încetul cu încetul să se împutineze.

În fiecare an tot mai mulți oameni mor de la înțepături de viespe decât din cauza catastrofelor aviatice.

Dacă te afli pe fundul prăpastiei, vei putea vedea stelele chiar și în timpul zilei.

Știi că ai aceeași zi de naștere cu a altor nouă milioane de oameni de pe planetă?

Cel mai scurt război din istorie a avut loc între Zanzibar și Anglia în anul 1896. A durat numai treizeci și opt de minute.

Dacă axa Pământului ar fi înclinată fie și cu un grad mai mult, Pământul nu ar mai putea fi locuit ca acum, căci suprafețele de-a lungul ecuatorului ar fi prea fierbinți, iar cele din jurul polilor – prea reci.

Din cauza rotației globului pământesc, fiecare obiect aruncat zboară mai departe spre vest decât spre est.

Corpul omenesc conține destul de mult fosfor pentru a ucide un câine.

Arachibutyrophobia este teama patologică de lipire a untului de arahide de cerul gurii.

Dar cel mai mare efect l-a produs asupra mea următoarea informație:

Cel mai puternic mușchi din corpul omenesc este limba.

Relicvele:

Peregrinatio ad loca sancta

În Praga, în anul 1677, puteai vedea la Catedrala Sfântul Vitus: sânii sfintei Ana, întregi, închiși întrun recipient de cristal, capul sfântului Ștefan mucenicul, capul lui Ioan Botezătorul. La sfânta Tereza, călugărițele le arătau celor interesați călugărița moartă în urmă cu treizeci de ani, așezată în spatele unor gratii, foarte bine conservată. În schimb, la iezuiți – capul sfintei Ursula și pălăria și degetul sfântului Xavier.

Cu o sută de ani mai devreme, un polonez a ajuns la La Valetta în Malta, de unde a scris că preotul locului l-a condus prin oraș și i-a arătat: „*palmam dextram integram* (întreaga palmă dreaptă) a sfântului Ioan Botezătorul, proaspătă, de parcă abia ar fi fost retezată de trup și, deschizând recipientul de cristal, mi-a dat-o să o sărut cu buzele mele nedemne, ceea ce eu, cu viața mea plină de păcate, am și făcut, primind

binecuvântarea Domnului. Mi-a mai dat să sărut o bucățică din nasul sfântului, întregul picior al sfântului Lazari Quadriduani, degetele sfintei Magdalena, o parte a capului sfintei Ursula (asta m-a mirat, fiindcă și la Köln pe Rin am văzut capul întreg și l-am atins cu buzele mele nedemne)“.

Dansul din buric

După cină, chelnerul a servit grăbit cafeaua, apoi s-a retras în adâncul sălii, în spatele tejghelei barului; și el se va uita.

Am coborât vocile parcă involuntar, din cauză că luminile s-au stins încet, și între mese a intrat agil o tânără femeie pe care cu câteva minute în urmă o văzusem fumând o țigară pe trotuar. Acum stătea printre oamenii așezați la mese, scuturându-și pletele negre, lăsate liber. Avea ochii puternic machiați; sutienul ei, cusut în zona sânilor cu paiete, sclipea strident cu toate culorile deodată; oricărui copil, oricărei fetițe i-ar fi plăcut. Brățările de la mâini îi zdrăngăneau și clincăneau. Fusta lungă îi curgea pe șolduri până la tălpile goale. Fata era foarte frumoasă, dinții îi sclipeau albi, ireal, ochii aruncau priviri îndrăznețe care nu te lăsau să șezi nemișcat, voiai să te miști, să te ridici, să te entuziasmezi. Femeia dansa în ritmul bățăilor tobelor, iar șoldurile ei se lăudau, provocau la duel pe oricine ar fi îndrăznit să le pună la îndoială puterea.

În cele din urmă un bărbat a acceptat provocarea și s-a ridicat curajos să danseze; era un turist în bermude, nu se potrivea cu paietele ei, dar se străduia, își unduia șoldurile cu avânt, în timp ce tovarășii lui de la masă băteau din picior și fluierau, ațâțați. Alte două fete s-au ridicat să danseze; îmbrăcate în blugi, slabe ca niște așchii.

Dansul acela într-un local accesibil era minunat. Așa simteam eu și cealaltă femeie, cu care eram.

Când s-a reaprins lumina, am descoperit că avem ochii plini de lacrimi și că, emoționate, ni le ștergem cu șervețelul. Râdeau de noi bărbații excitați. Dar eram sigură că emoția femeilor care priviseră dansul a fost o cale mai scurtă de asimilare a dansului decât excitarea bărbaților.

Meridianele

Femeia, Ingibjörg, călătorea de-a lungul meridianului zero. Era de loc din Islanda și expediția și-o începuse în Mainland. S-a plâns că nu poate, evident, să se deplaseze în linie dreaptă, din cauză că este condiționată de drumuri și de cursurile vapoarelor sau ale liniilor de cale ferată. Dar se străduia să se țină de acest principiu: să se îndrepte spre sud, învârtinduse în jurul aceleiași linii, în zig-zag.

Povestea cu atâta entuziasm, atât de pitoresc, încât nici nu am îndrăznit să o întreb de ce făcea asta. De altfel, se știe ce răspund de obicei oamenii în asemenea situații: De ce nu?

Când vorbea, am văzut cu ochii imaginației o picătură de apă care alunecă pe suprafața globului pământesc.

Și totuși continuă să mă nedumerească ideea. Fiindcă, la drept vorbind, meridianul nu există.

Unus mundus

Am o prietenă poetă care, din păcate, nu a reușit niciodată să se întrețină numai din poezie. Cine mai trăiește astăzi din poezie? Așa că s-a angajat la un birou de turism și, întrucât vorbea foarte bine englezește, a devenit ghid pentru excursiile americane. Îi mergea foarte bine și era recomandată chiar și celor mai exigenți turiști. Îi prelua la Madrid, zbura cu ei la

Malaga, apoi cu bacul navigau până în Tunis. Era de obicei un grup puțin numeros, de cel mult zece persoane.

Se bucura de asemenea ocazii, avea câte două pe lună. Îi plăcea atunci să doarmă pe săturate în cele mai bune hoteluri. Pentru turul pe la muzee și alte obiective turistice a trebuit să se pregătească singură și atunci a citit foarte mult. Din când în când mai și scria câte ceva. Uneori, când îi venea în minte o idee foarte interesantă, o propoziție sau o asociație de idei, știa că trebuie să le noteze imediat, altfel vor dispărea pentru totdeauna. Cu vârsta, memoria începe să-ți joace feste, apar în ea găuri. Se ridica și se ducea la toaletă, nota ideea stând pe toaletă. Uneori își nota ideile în palmă, doar literele, un procedeu mnemotehnic.

Nu era specialistă în țările arabe și în cultura lor, dar se bucura că nici turiștii ei nu erau niște specialiști. Studia literatura și lingvistica.

— Să nu ne prostim, spunea. Lumea este una.

Nu trebuia să fii specialist; era suficient să ai puțină imaginație. Uneori, când mai apăreau pauze în timpul călătoriei, când trebuia să petreacă ore întregi într-un loc aproape fără umbră, în mijlocul lui Nicăieri, fiindcă tocmai s-a rupt cureaua de la motorul jeepului, trebuia să le țină turiștilor atenția trează cu ceva. Și atunci începea să le spună povești. Așteptau asta de la ea. Unele le preluase de la Borges și le mai înfrumuseța puțin, le mai dramatiza. Altele – din *O mie și una de nopți*, dar și atunci adăuga de obicei ceva de la ea. Spunea că trebuie să găsească o istorie care nu fusese încă filmată și s-a dovedit că erau chiar destul de multe. Tuturor poveștilor le dădea o tentă arabă, descria amănunțit veșmintele, mâncărurile, unguentul folosit pentru cămile. Probabil că nu o ascultau cu foarte mare atenție, căci de vreo câteva ori, când a amestecat faptele istorice, nimeni nu i-a atras atenția, așa că, în cele din urmă, nu s-a mai preocupat de fapte.

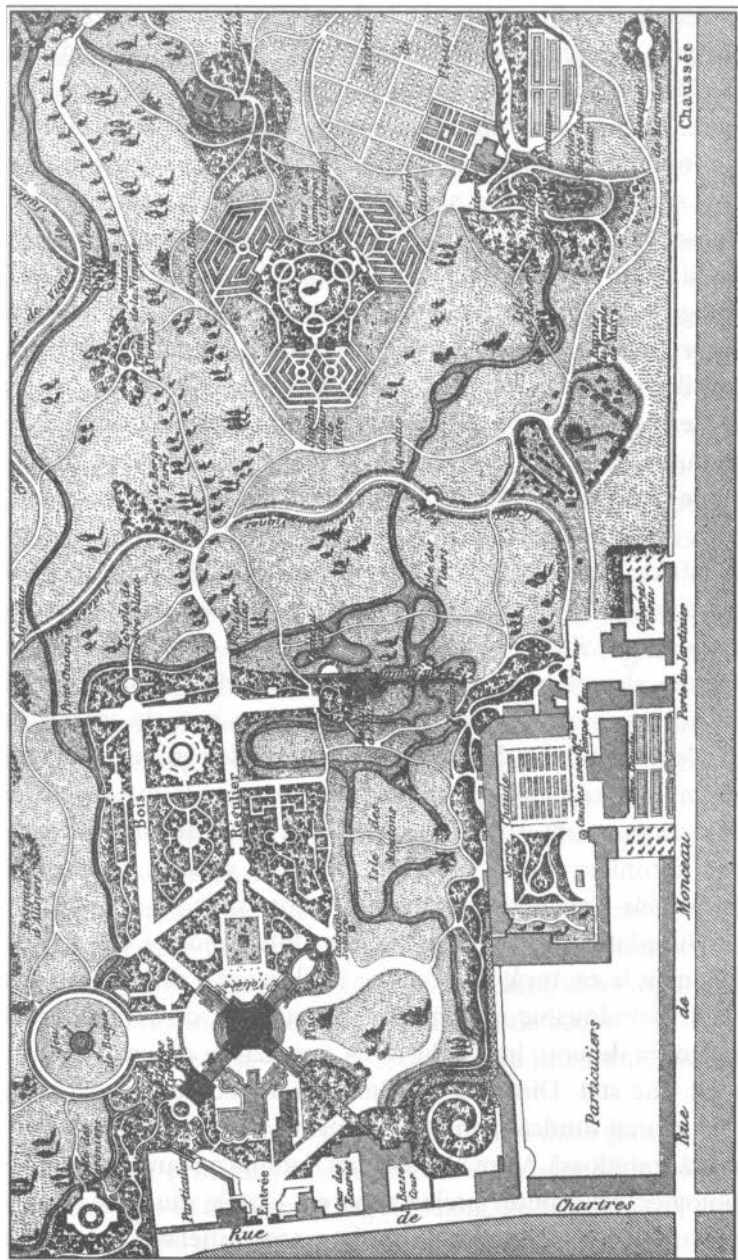
Haremul (povestea lui Menchu)

Cuvintele nu sunt în stare să redea labirinturile haremului. De vreme ce cuvintele nu pot, poate sunt mai sugestive secțiunea unui stup, ordinea sinuoasă a intestinelor, măruntaiele trupului, canalele urechii; spirale, fundături, cercuri, tuneluri circulare noi care se termină chiar la intrarea în odaia secretă.

Centrul este ascuns adânc, ca într-un mușuroi, și este compus din odăile mamei sultanului, un uter căptușit cu covoare, parfumate cu mir, răcorite cu apa care preschimbă pereții în albia unor pâraiașe. Alături se înșiră camerele fiilor minori; și ei sunt tot niște femei încă, învăluți în energie feminină înainte ca atingerea vârstei masculinității să le rezeze cu sabia placentele perlate în care au crescut. În spatele odăilor se deschid curți interioare cu o complicată ierarhie a cămăruțelor, destinate concubinelor: cele mai puțin dorite femei urcă, de parcă trupurile lor, uitate de bărbat, suferă un misterios proces de angelizare; cele mai vârstnice locuiesc chiar sub acoperiș – în scurtă vreme, sufletele lor vor zbura la cer, iar trupurile lor, odinioară atât de ispititoare, se vor usca asemenea ghimbirului.

În mijlocul acestei bogății de coridoare, holuri, firide tainice, arcade și curți interioare, însuși tânărul monarh își are dormitoare, fiecare dotat cu o baie regală unde, în lux opulent, fundul regal defechează liniștit.

În fiecare dimineață se desprinde din brațele mamelor pentru a ieși în lume ca un copil mare care abia învață să meargă, un pic cam târziu. Îmbrăcat într-un caftan bogat, își joacă rolul – apoi, cu ușurare, se întoarce seara la trupul său, la propriile intestine, la vaginurile moi ale concubinelor sale.

Se întoarce din odăile bătrânilor, de unde guvernează o țară pustie – primește delegații și conduce politica micului stat local în ruină, o politică zadarnică. Veștile sunt înspăimântătoare. Înfruntarea sângeroasă a celor trei mari puteri nu lasă nici o umbră de îndoială; trebuie să mizezi ca la ruletă totul pe o singură culoare și să treci de partea uneia dintre puteri. Nu se știe după ce să te ghidezi în alegere – după locul de studii, după sentimentul față de cultură, după cum sună limba? Nesiguranța este atâtă și mai mult de oaspeți; îi primește în fiecare dimineață. Sunt oameni de afaceri, neguțatori, consuli, consilieri suspecti. Iau loc în fața lui pe pernuțele decorative, își șterg de sudoare fruntea care, veșnic acoperită de coiful de plută, a devenit uluitor de albă și seamănă la culoare cu tulpinile subterane – stigmatul originii diavolești a acestor oameni. Alții, cu turbane și șaluri, se joacă cu bărbile lor lungi, inconștienți de faptul că gestul acesta nu poate decât să trădeze minciuna și înșelătoria. Toți au ceva de rezolvat cu el, își recomandă serviciile de negociatori, încearcă să-l convingă să facă singura alegere justă. De la toate astea îl doare capul. Statul lui nu este mare – abia de numără câteva zeci de așezări în oazele de piatră din deșert, din toate bogățiile naturale se găsesc aici numai saline de suprafață. Nu are acces la mare, nu are porturi, promontorii sau strâmtori. Locuitoarele micii țări cultivă coroniște, susan și șofran. Soții lor conduc călătorii și caravanele negustorilor prin deșert, spre sud.

Niciodată nu l-a atras politica, nu înțelege deloc ce e așa de fascinant la ea, încât l-a făcut pe tatăl său să-i dedice întreaga viață. Neîndoielnic nu seamănă cu tatăl său, care în decursul a câtorva decenii, luptându-se cu nomazii în deșert, a ridicat acest mic stat. Dintre mulții lui frați a fost ales ca urmaș la tron numai fiindcă mama sa era prima dintre neveste, o persoană ambițioasă. Mama i-a asigurat domnia pe care, din motive biologice, nu o putea prelua chiar ea. Fratele său, care era un concurent serios, a avut parte de o soartă nefastă – a murit

mușcat de un scorpion. Surorile nu intrau la socoteală, nici măcar nu le cunoaște prea bine. Când se uită la femei, întotdeauna își amintește că fiecare ar putea să-i fie soră și lucrul acesta îl umple în mod straniu de liniște.

Nu are prieteni în rândurile bătrânilor, un grup de bărbați bărboși. Când își face apariția în sala de consfătuiri, ei amuțesc brusc, așa că are mereu impresia că toți completează împotriva lui. Desigur că o fac. Apoi, după o serie de ritualuri de salut, discută problemele și aruncă spre el priviri care abia ascund disprețul și aversiunea, chiar dacă cer totuși aprobarea. Uneori i se pare – din păcate tot mai des – că scurtele priviri ce-i sunt aruncate sunt pline de ostilitate palpabilă, ascuțită ca lama unui cuțit, că în esență nici nu le pasă dacă el va spune în final „da” sau „nu”, vor numai să vadă dacă mai are încă dreptul să ocupe locul din centrul sălii, poziția privilegiată și dacă, de data aceasta, va scoate vreun sunet.

Ce așteaptă de la el? Nu este în stare să îi urmărească țipând unul la altul surescitați, nu le mai poate urmări logica explicațiilor. Mai degrabă îi fură atenția turbanul de culoarea șofranului al unuia dintre ei, care este ministrul resurselor de apă dulce, sau înfățișarea excepțional de proastă a altuia; e greu să nu observi paloarea bolnăvicioasă a chipului său, mărginit de o barbă căruntă, mare și deasă. Este cu siguranță bolnav și își va da sufletul în curând.

„Își va da sufletul” – cuvintele îl umplu pe tânărul monarh de scârbă; nu e bine că s-a gândit la asta, acum simte cum i se adună saliva în gură, iar gâtul se contractă slab – opunerea perversă a organismului. Trebuie să fugă de acolo.

De aceea știe deja ce are de făcut, dar va ține totul în secret de mama sa.

Aceasta însă vine la el seara târziu, chiar dacă și ea trebuie să se anunțe prin intermediul celor doi paznici de încredere, eunuci, negri ca abanosul: Gog și Magog. Își vizitează fiul când el petrece clipe plăcute în brațele micilor lui prietene, se așază

la picioarele lui pe perna frumos țesută, clincăne din brățări. Când se mișcă, stârnește valuri de uleiuri parfumate cu care i-a fost masată pielea corpului. Spune că știe tot și că îl va ajuta în întreprinderea lui, dacă îi promite că o va lua cu el. Și dacă își dă seama că, rămânând aici, o condamnă astfel la moarte.

— Avem în deșert rude credincioase, cu siguranță ne vor oferi adăpost. Am trimis deja la ei un om cu vești. Vom aștepta acolo până trec vremurile rele, apoi travestiți, luând cu noi ce ne aparține, bijuterii și aur, pornim spre vest, spre porturi, și plecăm de aici pentru totdeauna. Ne statornicim undeva în Europa, dar nu foarte departe, astfel încât atunci când e vreme frumoasă să putem vedea țărmurile africane. Îți voi crește copiii, fiule, spune ea și fără îndoială crede în evadare, dar în nepoții despre care pomeneste nu crede, cu siguranță nu crede.

Ce poate să spună, îi mângâie părul mătăsos și își exprimă acordul.

În stup totuși nu există secrete, așadar veștile se răspândesc hexagonal în fagurii albinelor, prin coșuri, toalete, coridoare și curți interioare. Se răspândesc odată cu aerul cald din lighelele de fontă, în care ard cărbuni de lemn, pentru a face mai suportabil frigul iernii. Uneori aerul care bate dinspre adâncul continentului, dintre munți, este atât de înghețat, încât urina din olițele de noapte din faianță prinde o pojghiță de gheață. Veștile se răspândesc la etajele concubinelor și toate, inclusiv cele de la etajele cele mai de sus, își strâng bocceluța. Șoptesc între ele, își dispută locul pe care îl vor ocupa în caravană.

În decursul următoarelor câteva zile se vede că palatul e însuflețit și de mult nu a mai fost în el atâta mișcare. De aceea se miră monarhul nostru că nici Turbanul Purpuriu, nici Barbă Sură nu observă nimic.

Își zice că sunt mai proști decât credea.

Aceștia, în schimb, gândesc același lucru – că monarhul lor s-a dovedit mai prost decât observaseră ei. Cu atât mai puțin

îl vor regreta. Dinspre apus se apropie o mare armată, pe mare, iar pe continent se șoptește. Se zice că e mușuroi de oameni. Se zice că au declarat lumii război sfânt și intenționează să ne cucerească. Dar cel mai mult îi interesează Ierusalimul, acolo se află rămășițele prorocului lor. Nu ai cum să le ții piept – sunt avizi și gata de orice. Ne tâlhăresc casele, ne siluiesc femeile, ne dau foc la gospodării, ne pângăresc mecerurile. Încalcă toate tratatele și convențiile, sunt nesătui și șovăitori. Nu există îndoială – aici nu mai e vorba de nici un mormânt, le-am dat alte morminte, uite, avem aici o grămadă. Dacă îi interesează cimitirele, să le ia pe toate. Însă acum a devenit limpede că nu a fost decât un pretext; vor să pună mâna pe ce e viu, nu pe ce e mort. Iar ei se spune că imediat ce vasele lor acostează la țărmurile noastre, decolorați de soarele îndelungatei călătorii, albiți de sarea mării care le acoperă pielea cu un strat subțirel argintiu, țină în limba lor guturală, gălăgioasă – fiindcă nu știu să vorbească omenește și nici să citească scrisului omului – și năvălesc în orașele noastre să ne scoată ușile din țătâni, să ne spargă oalele cu ulei, să ne jefuiască cămărilor și să își facă loc, pfu!, în șalvarii femeilor noastre. Nu știu să răspundă urărilor noastre de sănătate, se uită cu privire tâmpă, iar pupilele lor deschise la culoare par lipsite de gânduri. Cineva a spus că sunt un trib care s-a născut pe fundul mării, crescut de valurile și de peștii argintii, și într-adevăr seamănă cu bucățile de lemn aruncate pe țărm, pielea lor are culoarea oaselor care au stat prea mult în apa mării. Dar alții spun că nu e adevărat – cum altfel ar fi putut conducătorul lor, bărbatul acela cu barbă roșie, să se înece în torentul râului Selef?

Așa șoptesc cutremurați, apoi încep să se plângă cu voce tare. N-am avut parte de un conducător reușit. Tatăl lui, sigur, a fost bun, el ar fi ieșit imediat la luptă cu o mie de călăreți, ar fi întărit zidurile, ne-ar fi făcut provizii de apă și grâne în caz de asediu. Dar acesta... Cineva scuipă disprețuitor, pronunțându-i numele și apoi tăcând speriat de ce i-a putut ieși pe gură.

Se lasă o tăcere grea. Unul își mângâie barba, altul contemplant modelul complicat al mozaicului pardoselii unde din bucățele de ceramică în multe culori a fost aranjat un adevărat labirint. Altul își mângâie cu degetele mânerul pumnalului, incrustat cu turcoaze. Degetul mângâie micile curburi în sus și în jos. Astăzi bravii consilieri și miniștri nu vor lua nici o hotărâre. Afară așteaptă deja gardienii, armata palatului.

În noaptea aceea, în capetele lor încolțesc în liniște idei, cresc asemenea plantelor, se maturizează într-o clipită – în curând vor înflori și vor da roade. Dimineața, un sol pornește călare la sultan cu cererea de vasalitate, cu rugămintea de a lua sub protecția sa micul stat de care, de obicei, nimeni nu-și aduce aminte; s-a întrunit consiliul bătrânilor care, pentru binele tuturor dreptcredincioșilor supuși ai lui Allah, îndepartează de la tron actualul monarh incapabil – se conturează imaginea unui iatagan care coboară cu repeziciune – și cere sprijin armat pentru a se apăra de necredincioșii care se apropie dinspre vest, numeroși ca firele de nisip din deșert.

Și în aceeași noapte mama își scoate fiul de sub piei și cuverturi, de sub trupurile copiilor cu care doarme tânărul conducător; îl scutură din adâncul somnului și îi poruncește să se îmbrace.

— Totul este pregătit, cămilele așteaptă, doi dintre armăsarii tăi sunt înșeuăți, corturile strânse sunt deja prinse la șa.

Fiul geme, icnește – cum se va descurca el în pustiu fără talere și ligheane, fără sobițele de cărbune, fără covoare, unde se vor culca el și copiii? Fără toaleta lui, fără vederea de la ferestre spre palat și fără fântânile arteziene cu apă cristalină.

— Vei pieri, șoptește mama, își încruntă fruntea și pe ea apare un rid vertical, ascuțit ca un stilet. Șoapta ei este ca sâsăitul unui șarpe, sâsăitul unui șarpe înțelept. Ridică-te!

În spatele câtorva pereți se aud pași, iată, nevestele și-au împachetat deja bocceluța: cele mai tinere – una mai mare,

cele mai în vârstă – una mai mică, pentru a nu da prilej de nemulțumire. O bocceluță modestă cuprinde numai șalurile de preț, cerceii, brățările. Acum așteaptă, stând pe vine lângă uși, în fața draperiei, până vine cineva după ele, iar dacă durează prea mult, nerăbdătoare privesc pe fereastră unde la răsărit, deasupra deșertului, se ivește deja lumina roz a zorilor. Nu văd imensitatea deșertului ale cărui limbi aspre ling treptele palatului, căci ferestrele lor dau numai în curtea interioară.

— Toiagul pe care și-au desfăcut strămoșii tăi cortul era axa lumii, centrul ei. Acolo unde-ți vei întinde și tu cortul, acolo va fi regatul tău, spune mama și îl împinge spre ieșire. Niciodată mai înainte nu ar fi îndrăznit să-l atingă astfel, dar acum cu gestul acesta îi arată că în decursul ultimelor ore a încetat să mai fie conducătorul statului de șofran.

— Ce soții iei cu tine? îl întreabă, iar el multă vreme nu răspunde, numai adună în jurul său grupul de copii, băieți și fete, niște îngerași, cu ale căror trupuri goale și firave se acoperă noaptea; cel mai mare dintre băieți nu are mai mult de zece ani, cea mai mică dintre fete – patru.

Soții? Nu va lua cu sine nici o soție, nici tânără, nici bătrână; au fost bune la palat. Niciodată nu a avut nevoie de ele în mod special, se culca cu ele din același motiv pentru care în fiecare dimineață trebuia să privească mutrele bărboase ale consilierilor. Penetrarea șoldurilor lor generoase, a cotloanelor lor carnoase nu i-a provocat niciodată o plăcere foarte mare. Cel mai mult îl scârbeau subsuarele lor păroase și sânii voluminoși. De aceea avea grijă ca în pântecelile lor mizere să nu cadă nici una din prețioasele sale semințe, pentru ca nici o picătură de viață să nu fie irosită.

În schimb, era sigur că datorită faptului că-și reținea potența, grație trupurilor zvelte ale copiilor de la care în somn își trăgea vitalitatea, grație respirației lor dulci pe fața lui, va fi cândva nemuritor.

— Vom lua cu noi doar copiii, copiii mei, o duzină de îngerași, să se îmbrace, ajută-i, îi spune mamei.

— Nerodule, sâsâie mama, vrei să iei cu tine copiii? Nu vom rezista cu ei în deșert nici măcar câteva zile. Auzi cum se apropie foșnetele și șoaptele? Nu mai e nici o clipă de pierdut. O să iei cu tine alți copii acolo unde ajungem, ba chiar mai mulți de atât. Aceștia să rămână, nu vor păți nimic.

Dar văzându-i hotărârea, hohotește de furie și stă în cadrul ușii cu brațele încrucișate. Fiul se apropie de ea; acum se măsoară cu privirile. Copiii s-au aranjat în semicerc în jurul lor, unii îi susțin poalele caftanului. Privirea lor este liniștită și indiferentă.

— Sau eu, sau ei, spune mama imprudent, iar când vorbele i se desprind de pe buze, încearcă să le înșface înapoi cu limba, dar nu le mai ajunge.

Atunci fiul ei o lovește violent cu pumnul în burtă, în locul acela unde, cu ani în urmă, fusese primul lui cămin, odaia moale așternută cu roșu și purpuriu. În pumn strânge un pumnal. Femeia se apleacă în față, iar din ridurile de pe fruntea ei se revarsă peste chip întunericul.

Nu mai are timp de pierdut. Gog și Magog suie copiii pe cămile, pe cei mai mici îi pune în coșuri ca pe niște păsări. Leagă în chingi lucrurile de preț, materiale scumpe rulate, apoi înfășurate în pânză groasă, ca să nu se vadă ce e înăuntru, iar când prima geană de soare se vede la orizont, sunt deja pe drum. La început, deșertul îi scaldă într-o bogăție de umbre prelungi, care se întinde de la o dună la alta, lăsând urme vizibile numai pentru inițiați. Cu timpul, umbra devine tot mai mică, până dispare cu desăvârșire, și atunci caravana va reuși să atingă nemurirea mult visată.

Altă poveste a lui Menchu

Un anumit trib de nomazi trăia de secole în deșert între așezările creștinilor și musulmanilor, așa că au învățat multe. În timpul foametei, secetei, pericolelor erau nevoiți să ceară adăpost de la vecinii lor sedentari. Mai înainte însă trimiteau

un sol care trăgea cu ochiul din tufişuri la obiceiurile aşezării şi după sunete, mirosuri şi veşminte repera dacă satul este musulman sau creştin. Se întorcea cu vestea la ai săi, şi atunci scoteau din saci obiectele necesare şi pătrundeau în oază, dându-se drept confracţii întru credinţă ai acelor oameni. Niciodată nu li s-a refuzat ajutorul.

Menchu jura că acesta este adevărul.

Cleopatra

Mergeam cu autobuzul împreună cu câteva zeci de femei complet acoperite în negru. Prin fisura îngustă li se zăreau numai ochii – şi mă uimea frumuseţea şi sânguina machiajului. Era ochii unor Cleopatre. Femeile beau cu graţie apă minerală cu ajutorul unui pai de plastic; paiul dispărea în faldurile materialului negru şi regăsea acolo, undeva, ipotetica gură. În autobuz tocmai fusese pus un film care trebuia să ne facă mai plăcută călătoria – era cu Lara Croft. Priveam, fascinate, la fata agilă cu umeri şi şolduri unduitoare care culca la pământ soldaţii înarmaţi până în dinţi.

Un sfert de oră foarte lung

Sfertul de oră din avion, între ora 8.45 şi 9.00. După părerea mea, a durat o oră, ba chiar mai mult.

Apuleius, măgarul

Mi s-a confesat un crescător de măgari.

Problema cu măgarii e că reprezintă o investiţie destul de costisitoare, de pe urma căreia profitul vine greu şi necesită

multă muncă. În afara sezonului, când nu sunt turiști, trebuie să ai cu ce să-i hrănești, să le ȣesali blana, să fie îngrijiți. Cel de culoare închisă e mascul, tatăl întregii familii. Se numește Apuleius – așa i-a spus odată o turistă. Iar pe acesta îl cheamă Jean-Jacques, chiar dacă este o femelă, iar cel de culoare deschisă e Jean-Paul. Mai am câțiva măgari și de partea cealaltă a casei. Acum, în afara sezonului, muncesc numai doi. Dar când începe vânzoleala, în zori, îi aduc la fața locului încă înainte să sosească autocarele.

Cei mai răi sunt americanii, fiindcă majoritatea sunt grași. Sunt adeseori prea grei chiar și pentru Apuleius. Cântăresc de două ori mai mult decât alți oameni. Măgarul este o creatură inteligentă, e în stare să evalueze imediat greutatea și, de cele mai multe ori, se enervează când îi vede coborând din autocar, transpirați, cu pete mari de sudoare pe cămăși, în pantaloni până la genunchi. Am impresia că îi deosebește pur și simplu după miros și apoi încep necazurile, chiar dacă dimensiunile lor se dovedesc decente. Încep să se foiască, să ȣipe, să se eschiveze de la muncă.

— Totuși, animalele mele sunt bune, le-am educat să fie așa. Noi vrem ca turiștii noștri să aibă amintiri frumoase. Eu nu sunt creștin, dar înțeleg că pentru ei ăsta este totuși punctul culminant al excursiei. Vin aici să viziteze șezând pe măgarii mei locul unde un oarecare Ioan l-a botezat pe prorocul lor cu apa râului. De unde știi ei că tocmai aici s-a întâmplat povestea? Se zice că așa stă scris în cartea lor.

Reprezentanții mass-mediei

Dimineață a fost un atentat. A murit o persoană, iar alte câteva au fost rănite. Corpul a fost deja ridicat. Poliția a înconjurat locul cu bandă de plastic alb-roșie, în spatele căreia se puteau vedea încă pete uriașe de sânge; în jurul lor roiau muște. Zăcea răsturnată și o motocicletă, iar în apropierea ei sclipea

opalescent o baltă de benzină; alături, o plasă cu fructe, mandarine împrăștiate, murdare, mânjite, ceva mai departe niște cârpe, o sanda, o șapcă cu cozoroc de culoare incertă, un rest dintr-un telefon mobil; acolo unde se afla cândva ecranul, se căska acum o gaură.

Se adunaseră mulți oameni în jurul benzii și se uitau îngroziți. Vorbeau rar și în șoaptă.

Poliția amâna curățarea locului, căci trebuia să vină reporterul unei stații de televiziune să transmită de la fața locului. Se pare că era interesat în special de petele de sânge. Se spunea că era deja pe drum.

Reformele lui Atatürk

Într-o zi, spre seară, când deja stăteam întinsă pe pat după o zi întreagă de umblat, privit și ascultat, mi-am adus aminte de Alexandra și de rapoartele ei. Mi s-a făcut brusc dor de ea. Mi-am imaginat că se află în același loc, că doarme, cu geanta lângă pat, cu aureola argintie a părului încadrându-i fața. Femeia-apostol, Alexandra cea Dreaptă. Am găsit în rucsac adresa ei și i-am scris despre o Mârșăvie despre care am aflat acolo unde mă aflam.

Când Atatürk și-a desfășurat importante sale reforme, prin anii douăzeci ai secolului trecut, Istanbulul era un oraș plin de câini vagabonzi cvasisălbatici. Luase naștere chiar o anumită rasă – un câine de dimensiuni medii, cu blana scurtă și de culoare deschisă, alb sau crem sau o combinație de două culori. Câinii locuiau în docurile din port, între cafenele și restaurante, pe străzi și în scuaruri. Noaptea porneau la vânatoare în oraș; se mușcau între ei, scormoneau în gunoaie. Nedoriți de nimeni, au revenit la vechile comportamente naturale – se adunau în cete, își alegeau un conducător, asemenea lupilor și șacalilor.

Totuși Atatürk a vrut să facă din Turcia o țară civilizată. Vreme de câteva zile, departamente speciale au prins mii de câini, care au fost duși pe insulele din apropiere, nepopulate și lipsite de vegetație. Acolo au fost lăsați liberi. Lipsiți de apă dulce și mâncare, au început să se mănânce între ei vreme de vreo treipatru săptămâni, iar locuitorii Istanbulului, mai ales proprietarii caselor cu balcon din Bosfor sau clienții restaurantelor pescărești de pe țărm, auzeau dinspre insule urletul câinilor, apoi au fost chinuiți de valuri de mirosuri pestilențiale.

Noaptea au început să-mi vină în minte tot mai multe dovezi de vinovăție, până au început să mă treacă sudorile. De pildă, cățelandrul care a murit înghețat, fiindcă drept casă avea o cadă de metal răsturnată.

Kalijuga

Lumea devine tot mai întunecată, discutau alături doi bărbați; după câte am înțeles, tocmai zburau la un congres la Montreal, unde se adunau oceanografii și geofizicienii. Se pare că de prin anii șaizeci intensitatea luminii solare scade cu 4%. Ritmul mediu de stingere a luminii planetei este de 1,4% pe fiecare deceniu. Fenomenul nu este atât de intens, încât să-l putem observa cu ochiul liber, dar l-au depistat radiometrele. De pildă, conform radiometrelor, cantitatea razelor solare care au ajuns pe teritoriul URSS a scăzut cu o cincime între anii 1960-1987.

Care este cauza întunecării? Nu se știe exact. Se spune că poluarea aerului, negrul de fum și aerosolii.

Am adormit și am văzut un spectacol înspăimântător: cum la linia orizontului crește un nor uriaș – dovada marelui, eternului război care se desfășoară departe; este atroce și nemilos;

distruge lumea. Dar nu-i o problemă, noi ne aflăm – deocamdată – pe o insulă fericită: albastrul mării și azuriul cerului. Sub tălpi, nisipul cald și rotunjimile scoicilor.

Dar este Bikini. Imediat totul va dispărea, se va risipi ca un nor de fum, iar în cel mai bun caz va suferi o mutație monstruoasă. Cei care vor supraviețui vor aduce pe lume copii-monștri, gemeni-siamezi cu capetele lipite, un singur creier într-un corp dublu, două inimi într-o singură cutie toracică. Vor apărea simțuri suplimentare: simțul lipsei, simțul absenței, abilitatea unui extraordinar simț precognitiv. Să știi ce nu se va întâmpla. Să ai nas pentru lucrurile care nu există.

Crește lumina de un roșu-închis a zorilor, cerul devine arămiu, se face tot mai întunecat.

Colecțiile modelelor de ceară

Scopol pelerinajului îl reprezintă un alt pelerin. De data aceasta, unul de ceară.

Viena, Josephinum, colecția figurilor anatomice de ceară, proaspăt restaurată. Într-o zi de vară ploioasă a mai ajuns aici, în afară de mine, un alt călător, un bărbat de vârstă mijlocie, cu părul cărunț și ochelari cu rame subțiri, care părea interesat numai de un model, căruia i-a consacrat un sfert de ceas, apoi a dispărut cu un zâmbet misterios pe chip. Eu intenționez să rămân aici mai multă vreme. Aveam la mine o agendă și aparatul de fotografiat, iar în buzunar, niște dropsuri cu cofeină și un baton.

Încet, ca să nu pierd nici un exponat, cu pas mărunț, mă mișcam printre vitrinele de sticlă.

Modelul 59. Un bărbat de doi metri, fără piele. Trupul lui e construit frumos din mușchi și tendoane, ca o rețea. Prima privire provoacă un șoc, e neîndoielnic un reflex – vederea unui trup fără piele e în sine ceva dureros, arde și frige, ca în

copilărie, când în rana de la genunchiul zdrelit se vedea carnea vie. Modelul are un braț tras în spate, iar mâna dreaptă ridicată deasupra capului cu mișcarea plină de grație a unei sculpturi antice își acoperă ochii – de parcă ar privi în soare, în depărtare. Cunoaștem gestul acesta din tablouri – așa se privește în viitor. Modelul 59 ar putea sta în Muzeul Artei din apropiere; de fapt, nici nu știu de ce a fost condamnat la rușinosul Muzeu al Anatomiei. Ar trebui să fie expus în cea mai bună galerie de artă, căci este o operă de artă dublă – datorită execuției geniale din ceară nu încapă îndoială că este cea mai mare realizare a artei naturaliste, dar și datorită proiectului însuși. Cine este autorul lui?

Modelul 60 prezintă și el mușchi și tendoane, dar atenția se concentrează cu precădere asupra panglicii line a intestinelor, cărora le-au fost date proporții desăvârșite. Pe suprafața lor netedă se reflectă ferestrele muzeului. Abia o clipă mai târziu descopăr uluită că e vorba despre o femeie, întrucât ceva îi atârână pervers: în partea de jos a abdomenului i-a fost lipită o bucăică de blăniță cenușie în care este delimitată destul de ordinar o fisură prelungă. În mod evident autorul modelului a vrut să dea de înțeles unui spectator neinițiat în tainele anatomiei că privește intestinele unei femei. Iată ștampila păroasă, semnul de firmă al sexului, logoul femeii. Modelul 60 prezintă sistemul circulator și limfatic ca o aureolă de intestine. Vasele se sprijină întru totul pe mușchi, dar o parte din ele este prezentată cu îndrăzneală ca o rețea care atârână în aer și abia atunci se observă întregul miracol fractal al acelor firișoare roșii.

Mai departe sunt brațe, picioare, stomacuri și inimi. Fiecare model se află aranjat cu multă grijă pe o bucată de mătase care sclipește perlat. Rinichii răsar din vezica urinară ca două anemone. „Membrele inferioare și vasele ei de sânge“, spune inscripția în trei limbi. Rețeaua de vase limfatice ale

abdomenului inferior, noduli limfatici, steluțe și broșe cu care o mână necunoscută a împodobit monotonia mușchilor. Vasele limfatice ar putea servi ca model unui bijutier.

La loc central în colecția aceea de ceară se află modelul 244, cel mai frumos, cel care îi atrăsese atenția bărbatului cu ochelari subțiri și care, în scurtă vreme, îmi va reține și mie atenția preț de jumătate de ceas.

Este o femeie întinsă, aproape întreagă; trupul ei a fost trunchiat numai într-un singur loc: abdomenul deschis ne arată nouă, pelerinilor, sistemul reproducător, împins sub diafragmă, uterul și ovarele. Și aici puseseră pecetea de blană a sexului, absolut inutil. Nu exista doar nici un semn de îndoială că exponatul era o femeie. Muntele Venerei era acoperit cu grijă de imitațiile de păr, iar ceva mai jos făcuseră cu multă grijă deschizătura vaginului, greu de depistat, evident numai pentru cunoscători care nu ezită să se așeze pe vine la picioarele delicate cu degete rozalii, așa cum făcuse și bărbatul acela cu ochelari. Și mă gândesc: bine că bărbatul a plecat, acum era rândul meu să fac asta.

Femeia are părul blond, desfăcut, ochii ușor întredeschiși, la fel și gura. La gât are un șirag de perle. Mă frapează absoluta inocență a plămânilor ei, netezi, mătăsoși, imediat sub perle; cu siguranță nu au inspirat niciodată fum de țigară. Puteau fi plămânii unui înger. Inima, secționată în transversală, își dezvăluie dubla natură, ambele cămări sunt dublate de velura țesutului roșu, create pentru mișcarea monotonă. Ficatul învelește stomacul ca niște buze mari sângerii, se văd și rinichii, și uretrele care seamănă cu niște rădăcini de mandragora sprijinite de uter. Uterul e un mușchi plăcut vederii, suplu și simetric, e greu să-ți imaginezi că se mișcă prin tot corpul și provoacă isterie, așa cum se credea cândva. Nu încapă nici o îndoială – organele sunt aranjate în corp cu grijă, pregătite pentru o îndelungată călătorie. La fel și vaginul ei, secționat pe lungime, își dezvăluie misterul, tunelul scurt care duce spre o fundătură

pare absolut inutil, căci nu e deloc poarta de intrare în interiorul corpului. Se termină cu o cavitate fără ieșire.

M-am așezat la fereastră, pe banca tare, vizavi de mulțimea de modele de ceară tăcute și, extenuată, mă las inundată de valuri de emoție. Ce mușchi îmi strânge acum gâtul ca un cerc de butoi, care e numele lui? Cine a inventat corpul omenesc și, astfel, cine are față de el copyrightul etern?

Călătoriile doctorului Blau (I)

Cu barbișonul său cărunt, cu părul înspicat, merge la conferințe despre conservarea preparatelor medicinale, dar mai ales despre confecționarea plastinatelor¹ din țesut uman. Se așază comod în fotoliu, își pune căștile pe urechi și ascultă cantatele lui Bach.

Fata din fotografiile pe care le dezvoltase și le avea acum la el avea o frizură nostimă – la spate părul era retezat drept pe gât, dar smocurile de păr din față erau mai lungi; ajungeau până la umerii goi, acopereau cochet fața iar pe sub ele se putea vedea linia clară, roșie-cafenie, a buzelor, rujate pe suprafața netedă a feței. Lui Blau i-a plăcut mult gura aceasta, la fel ca și trupul ei – minion, robust, cu sâni mici, sfârcuri distincte, care punctau suprafața catifelată a cutiei toracice. Avea șolduri înguste și coapse destul de masive. Picioarele puternice l-au atras întotdeauna. „Forța stă în coapse“, așa se putea numi propria sa hexagramă 65. O femeie cu coapse puternice este ca un spărgător de nuci – gândește doctorul Blau –, dacă

1. Plastinție este o tehnică de conservare a cadavrelor. În cursul volumului, apar mai mulți termeni din câmpul semantic al acestui termen (n. red.).

ajungi înăuntru nu te strivește. Dacă ajungi înăuntru nu e ca și cum ai dezamorsa o bombă.

Asta îl excită. El însuși este mărunț și slab. Își riscă viața.

Cât îi făcea fotografiile, îl cuprinsese excitarea. Și el era gol, așa că starea aceasta devenea încetul cu încetul vizibilă, ba chiar evidentă. Dar nu se rușina, căci chipul îi era ascuns de aparatul de fotografiat; era un minotaur mecanic cu o față-aparat de fotografiat, cu lentila unui singur ochi pe stativ care – mișcându-și zoomul – ieșea în afară și apoi se retrăgea ca o trompetă mecanică.

Fata a observat starea corpului doctorului Blau și asta i-a dat încredere în sine. A ridicat mâinile, și le-a încrucișat sub grumaz, dezvăluind în felul acesta subsuoarele lipsite de apărare, posibilitățile oarbe, subdezvoltate ale perineului. Sâniul au urcat mai sus, devenind aproape plăți, aproape băiețești. Blau s-a apropiat în genunchi cu aparatul de chipul ei și i-a făcut acum o fotografie de jos. Tremura. I se părea că smocul de păr negru, ras într-o linie subțire, care optic subția și mai tare șoldurile și le alungea ca un semn al exclamării, îi va șterge imediat obiectivul. Ereția lui era acum foarte vizibilă, fata a băut puțin vin alb, cred că retsina grecească, și s-a așezat pe podea, încrucișându-și picioarele și ascunzând locul care îl excita atât de mult pe doctor. Bănuia ce înseamnă mișcarea aceea – se apropiau de orizontul acelei serii.

Dar nu asta îl interesa. S-a retras la fereastră, fesele lui goale, slabe atingând pentru o clipă pervazul, când încă făcea fotografii. Următorul nud, de data aceasta șezând, a fost înregistrat. Fata, tânără ca un miel, zâmbea, era mândră de disponibilitatea trupului doctorului – fapt ce însemna că era în stare să aibă efect asupra cuiva chiar și de la depărtare, ce forță! În urmă cu doar câțiva ani, pe când era copil, se juca de-a vrăjitoarea, imaginându-și că poate mișca obiectele numai cu voința. Uneori i se părea că într-adevăr o lingură sau o agrafă

s-au deplasat cu un milimetru. Dar niciodată vreun obiect nu se supusese voinței ei atât de evident, atât de teatral.

Totuși acum doctorul Blau se afla în fața unei sarcini foarte importante. Inevitabilul nu mai poate fi amânat – trupurile lor se apropie unul de celălalt. Fata îl lasă să o mângâie și să o întindă pe spate. Cu atingerea degetelor sale delicate, doctorul dezamorsează bomba. Hexagrama coapselor se deschide în fața tuturor interpretărilor. Aparatul clicăie.

Fiecare parte a corpului are dreptul la memorie. Fiecare corp omenesc are dreptul să dăinuiască. Este scandalos că e atât de fragil și delicat. E scandalos că i se permite să se descompună sub pământ sau este condamnat să ardă în foc asemenea gunoaielor. Dacă ar fi depins de doctorul Blau, el ar fi creat lumea altfel – sufletul ar fi fost muritor, ce ne rămâne în final în urma sufletului? Însă trupul ar fi fost nemuritor. Niciodată nu vom afla cât de diversificată este specia umană, iar fiecare individ – unic, dacă vom continua atât de necugetat să condamnăm trupurile la distrugere, își zicea doctorul. Cândva, lucrul ăsta era de înțeles – nu erau nici mijloace, nici metode de conservare. Numai cei mai bogați își puteau permite îmbălsămarea. Dar astăzi știința plastinației se dezvoltă foarte repede și își perfecționează mereu metodele. Oricine dorește își poate salva corpul de la distrugere, împărțindu-i frumusețea, misterul cu alții. Iată sistemul miraculos al mușchilor mei – ar putea spune un sprinter, campion mondial la o sută de metri. Priviți cum acționează. Iată creierul meu – ar striga cel mai mare șahist al lumii. O, uite aici sunt cele două șanțuri atipice, le spunem „curbele lui Laufer“. Iată burta mea, de aici au venit pe lume doi copii – va spune mândră o mamă. Așa își imagina totul Blau. Aceasta era viziunea sa despre lumea dreaptă în care nu se va mai distruge atât de pripit ceea ce e sacru. Așa că pune în această viziune tot ceea ce face.

De ce să avem probleme cu asta? Noi, protestanții, cu siguranță nu avem. Și nici catolicii nu ar trebui să se ridice să țipe din pricina asta: doar există dovezi vechi, colecții de relicve, patronul plastinației fiind chiar Iisus Hristos, căci ne arată mușchiul roșu al inimii sale.

Murmurul blând al motoarelor conferea corului de voci din căștile doctorului o profunzime neașteptată. Avionul zbura spre vest, așa că noaptea nu se încheiase acolo unde trebuia, ci se întindea încă morocănos. Blau ridica din când în când draperia să verifice dacă undeva la orizont, în spate, nu se vede deja lumina zorilor, aurora unei noi zile, a unor noi posibilități. Dar nu se întâmpla nimic. Ecranele fuseseră stinse, filmul se terminase. Din când în când apărea o hartă, iar pe ea, mica formă a avionului care în ritm de melc parcurgea distanța ignorată de hartă. Ba chiar se părea că harta fusese inventată de cartograful Zenon – fiecare distanță era în sine infinită, fiecare punct deschidea noi și noi spații de nestrăbătut, și cum fiecare mișcare este doar o iluzie, însemna că zburau pe loc.

Afară era un frig inimaginabil, o înălțime inimaginabilă, inimaginabilul fenomen al susținerii mașinii grele de către aerul rarefiat. *Wir danken dir, Gott*¹ cântau în căști îngerii doctorului Blau.

A aruncat o otheadă la mâna femeii care stătea în stânga lui și cu greu s-a abținut să o mângâie. Femeia dormea sprijinită de brațul unui bărbat. În dreapta lui Blau moțăia un băiat mai durduliu. Mâna îi atârna inert, alunecându-i de pe brațul fotoliului și aproape atingea pantalonii doctorului. S-a abținut să mângâie degetele tinere.

1. *Îți aducem mulțumiri, Doamne*, cantată de J.S. Bach (n. red.).

Stătea ghemuit în fotoliul său printre alți două sute de oameni, în spațiul prelung al avionului, respirând același aer ca și ei. Tocmai de aceea îi plăcea atât de mult să călătorească – pe drum oamenii sunt forțați să fie împreună, fizic, aproape unii de alții, ca și cum scopul călătoriei ar fi fost un alt călător.

Dar fiecare dintre pantofii în prezența cărora trebuie să mai stea încă vreo – s-a uitat la ceas – patru ore îi părea monadic, neted și strălucitor; ca mingea unui joc cu bile. De aceea singurul gen de contact care se punea în mișcare în algoritmi instinctuali ai lui Blau era mângâierea; să atingă ușor cu buricul degetului, să simtă protuberanța netedă și rece. Măinile își pierduseră deja speranța că vor mai pipăi acolo vreo fisură, au verificat deja de mii de ori pe trupurile fetelor: nu există nici o zgârietură, nici o crustă ascunsă care să poată fi ridicată prudent cu unghia și ele, invitate înăuntru, nici o protuberanță, nici o pârghie cât de mică, nici un buton prin apăsarea căruia să sară ceva în afară cu foșnet, micul arc reacționând și dezvăluind privirii mult doritul interior complicat. Sau poate deloc complicat, poate simplu, poate e doar o suprafață răsturnată, o spirală rulată spre interior, absorbită de sine. Suprafața acestor monade ascunde secrete abisale, nici măcar în mică măsură nu prevestesc bogăția orbitoare a structurilor miraculoase și ingenios aranjate – nici chiar cel mai inteligent călător nu ar ști să-și compună astfel bagajul – pentru ordine, siguranță și estetică să separi între ele organele cu membrane subțiri, să dublezi spațiul cu țesut gras, amortizându-l. Așa delira nestăpânit în somnul său agitat, superficial, din avion.

Este bine. Blau se simte fericit. Ce poate spera mai mult? Vede lumea de sus, ordinea ei frumoasă, liniștită. Ordinea asta este antiseptică. E cuprinsă în cochilii și în grote, în firele de nisip și în cursele regulate ale avioanelor, în simetrie, de secole dreptul se potrivește cu stângul și invers, în lumina sugestivă a panourilor de informații și în lumină în general. Doctorul Blau și-a tras peste trupul său subțire pătura, o bucată de material polar, proprietate a liniilor aeriene, și a adormit adânc.

Blau era încă un copil când tatăl său, inginer – care asemena altor constructori din țările socialiste a reconstruit ani de zile Dresda, distrusă de război –, l-a luat cu el la Muzeul Igieniei. Acolo micul Blau a văzut un Glasmensch, un om de sticlă, operă a lui Franz Tschakert, creat cu scop instructiv. Figura goală de doi metri, fără piele, era alcătuită din organe de sticlă perfect reproduse, aranjate în trupul acela transparent, aparent lipsit de mistere. Era un recipient particular închinat naturii – naturii care proiectase acea perfecțiune. Răzbătea din exponat lejeritatea și ingeniozitatea, simțul spațiului, simțul gustului, frumosul și jocul cu simetria. Miraculoasa mașinărie umană cu forme raționale, aerodinamică, cu finisaje adeseori nostime (construcția urechii), iar uneori excentrice (construcția ochiului).

Omul de sticlă s-a împrietenit cu micul Blau, cel puțin în imaginația băiatului. Se întâmpla să îl viziteze și să stea în camera lui, picior peste picior, și-l lăsa să se uite la el. Uneori se apleca amabil, pentru a-i permite băiatului să surprindă un anumit detaliu, să înțeleagă în ce mod mușchiul de sticlă învăluie tandru osul și unde dispare nervul. A devenit prietenul și tovarășul său de sticlă tăcut. Se pare că mulți copii au prieteni imaginari cu care se joacă.

În visele sale, el prindea viață, dar numai rareori, am putea spune că incidental. Chiar și când a mai crescut și a devenit adolescent, lui Blau nu-i prea plăcea ce era viu, ori poate doar într-o oarecare măsură. Și atunci discutau în șoaptă toată seara, sub plapumă, după ce i se cerea să stingă lumina în cameră. Despre ce discutau? Blau nu-și mai amintește. În timpul zilei însă el devenea îngerul său păzitor și îl însoțea – nevăzut – pretutindeni: în bățile de la școală, în imaginația băiatului, era mereu gata să le tragă pumni în dinți dușmanilor săi, bătașului clasei în excursiile în grup la grădina

botanică, plictisitoare și chinuitoare, în care mai mult așteptau să se strângă grupul decât vizitau. Grupul – forma aceea de interacțiune colectivă pe care Blau o detesta în mod special.

De Crăciun a primit de la tatăl său o miniatură de plastic care nu se compara cu originalul, era mai degrabă ca statuia unei zeități care doar te ducea cu gândul la existența originalului.

Micul Blau avea o imaginație spațială foarte dezvoltată, ceea ce ulterior s-a dovedit de folos în anatomie. Grație imaginației sale a cedat controlul invizibilității lui Glasmensch. Putea ilumina în trupul acestuia ceea ce i se părea demn de atenție și putea face să dispară ceea ce nu era de interes pentru el în acel moment. De aceea figurina de sticlă îi apărea uneori ca un om construit din mușchi și tendoane, fără epidermă, fără chip; pur și simplu un ghem de mușchi, de tendoane întinse, umflate de efort. Fără să știe exact când, micul Blau a învățat anatomie. Tatăl său, cu înclinația pe care o avea spre gândirea rațională și spre exigență, privea totul cu mândrie, vedea deja foarte concret viitorul fiului – doctor, om de știință. De ziua sa de naștere, băiatul a primit table anatomice frumos colorate, iar de Paște iepurașul i-a adus un schelet omenesc în mărime naturală.

Încă de tânăr, în anii studenției și apoi imediat după studii, Blau a călătorit mult. A vizitat aproape toate colecțiile anatomice existente. Precum fanul unei formații rock, i-a urmărit pe von Hagens și expoziția lui demonică, până când a avut șansa să-l cunoască personal pe maestru. Călătoriile acestea trasau cercuri, reveneau mereu în punctul de plecare, până când a devenit limpede că scopul lor nu era unul aflat la depărtare, ci chiar aici, în interiorul corpului omenesc.

A studiat medicina, dar s-a plictisit repede. Nu-l interesau bolile, cu atât mai puțin tratarea lor. Un corp neînsuflit nu este bolnav. Participa numai la lecțiile de anatomie și se oferea singur la exercițiile la care nu doreau să participe fetele speriate, mâțuite. A scris teza de licență pe o temă din istoria

anatomiei și s-a însurat cu o colegă de an care, după ce a făcut specializarea în pediatrie, petrecea majoritatea timpului la spital, fapt care lui îi convenea foarte mult. Când și-a atins deja scopul și i s-a născut o fetiță, Blau, deja lector la Academie, a început să meargă pe la conferințe și stagii, așa că nevastă-sa și-a găsit un ginecolog și s-a mutat cu fetița la el, în casa lui mare cu cabinet la subsol. În felul acesta au reușit să rezolve integral un anumit episod din filmul procreării umane.

Între timp, Blau a scris o extraordinară disertație intitulată „Conservarea probelor patologice prin plastinația cu silicon. O complinire inovatoare în studiul anatomopatologiei“. Studenții l-au poreclit „Formaldehida“. Se ocupa de istoria preparatelor anatomice și de conservarea țesuturilor. Vizita zeci de muzee în căutarea materialului de lucru și, în cele din urmă, s-a stabilit la Berlin, unde a primit o slujbă bună la catalogarea colecțiilor Muzeului Medizinhistorisches, care tocmai se înființa.

Viața privată și-o organiza lejer și fără complicații. În mod hotărât se simțea mai bine de când locuia singur; necesitățile sexuale și le satisfacea cu studentele sale, pe care mai întâi le invita prudent la o cafea. Știa că nu este ceva permis, dar pleca de la premisa sociobiologică că universitatea era mediul său natural, iar ele erau în fond femei adulte, știau bine ce fac. Arăta bine – chipeș, curat, bine bărbierit (din când în când își lăsa un barbișon îngrijit), iar ele erau curioase ca niște coțofene. Nu era capabil de povești de dragoste; folosea întotdeauna prezervative, iar nevoile sale nu erau foarte mari, întrucât cea mai mare parte a instinctului său sexual suferea un proces de sublimație de sine stătătoare. De aceea în această sferă a vieții sale nu era nici o problemă, nici o umbră tenebroasă, nici un sentiment de vină.

Imediat a început să trateze munca sa la muzeu ca o gură de aer proaspăt după activitatea didactică de la universitate. Când intra în curtea complexului de clădiri Charité, cu gazonul ei

îngrijit și copacii tăiați fantezist, simțea că se află într-un loc într-un anumit sens atemporal. Era chiar în mijlocul marelui oraș, dar nu răzbăteau până aici nici zgomote, nici grabă. Se simțea relaxat, fluiera.

Timpul liber și-l petrecea în principal în uriașele subterane ale muzeului care asigurau comunicarea cu subsolurile altor clădiri ale spitalului. Coridoarele de legătură erau de cele mai multe ori ticsite de rafturi, de vitrine vechi, prăfuite, de seifuri în care odinioară se păstra Dumnezeu știe ce și care, în final, ajunseseră acolo goale, nu se știe exact când. Unele coridoare erau totuși degajate, libere, și în cele din urmă, după ce și-a făcut cheile necesare, a învățat să se miște pe suprafața întregului complex prin acele coridoare. Prin ele ajungea zilnic la bufet.

Munca lui consta în a scoate din praf și din ascunzișurile întunecate ale depozitelor muzeului recipientele cu preparate sau exponatele conservate în alt mod, pentru a le identifica. Îl ajuta bătrânul domn Kampa, care depășise de mult vremea ieșirii la pensie, dar căruia îi prelungiseră contractul de muncă de la an la an, deoarece nu mai exista altă persoană care să se orienteze atât de bine ca el în depozitul acela uriaș.

Ordona raft după raft. Domnul Kampa mai întâi curăța borcanele cu grijă pe exterior, având grijă cu această ocazie să nu distrugă etichetele. Învățaseră să descifreze împreună scri-sul vechi, frumos și aplecat. De obicei, pe etichetă era trecută denumirea în latină a părților corpului sau a bolii, de asemenea inițialele, sexul și vârsta proprietarului organelor prezentate de preparat. Uneori era indicată chiar și meseria. În felul acesta se putea ști că tumora aceea impresionantă a intestinelor provine din abdomenul unei croitorese, A.W., în vârstă de 54 ani. Adeseori totuși informațiile erau șterse și incomplete. În multe cazuri, prin lacul sfărâmicios, cu care fusese ermetizat capacul preparatelor cu soluție alcoolică, pătrundea în recipiente

aerul, lichidul devenea tulbure și învăluia exponatul care plutea în interior într-o ceață deasă; și atunci preparatul acela trebuia distrus. S-a constituit o comisie formată din Blau, Kampa și doi funcționari ai muzeului de deasupra și se confirma lucrul acesta în scris. Și atunci domnul Kampa ducea fragmentele de corp omenesc distruse, scoase din recipiente, la crematoriul spitalului.

Unele preparate necesitau o îngrijire specială (mai ales dacă recipientul era doar ușor deteriorat). Și atunci Blau ducea exponatul în micul său laborator și acolo, cu cea mai mare prudență, îi făcea o baie de curățare, apoi, după analiză atentă și după recoltarea probelor (pe care le îngheța), îl băga într-un recipient nou, cel mai bun pe care îl avea, în soluția modernă pe care el însuși o pregătea. În felul acesta oferea preparatelor dacă nu nemurirea, cel puțin o viață foarte lungă.

Bineînțeles, se găseau aici nu numai expodate în borcane. Erau și sertare cu fragmente de oase neînregistrate, calculi renali, niște fragmente pietrificate, un exemplar mumificat din specia *Dasypodidae* și alte animale în condiție proastă. O colecție mică de capete maore, măști din piele de om – două, nemaipomenit de înspăimântătoare, au sfârșit la rândul lor în crematoriu.

Totuși, împreună cu Kampa a găsit printre toate expodatele acelea câteva rarități arheologice veritabile. Au găsit, de exemplu, patru specimene din celebra colecție a lui Ruysch de la răscrucea secolelor al șaptesprezecelea și al optsprezecelea, împrăștiată, de a cărei soartă nu se mai știa nimic. Din păcate, unul dintre ele, *Acardius hemisomus*, care ar fi putut fi azi podoaba oricărei colecții teratologice, din cauza fisurării peretelui de sticlă al recipientului care îl adăpostea, a trebuit să ia drumul crematoriului, nemaiputând fi salvat. Comisia, la vederea preparatului în stare avansată de descompunere, a ezitat o clipă dacă, în situația dată, nu s-ar cuveni totuși să se aranjeze o oarecare formă de înmormântare.

Blau s-a bucurat nespuse de această descoperire, întrucât grație ei a reușit să facă numeroase analize asupra celebrei mixturi a lui Frederik Ruysch, anatomistul olandez de la sfârșitul secolului al șaptesprezecelea. Pentru vremurile acelea, soluția avusese rezultate foarte bune – menținuse culoarea naturală a preparatului și îl împiedicase să se tumefieze, iar tumefierea reprezenta coșmarul metodei de preservare în lichid, practică pe atunci. Blau a descoperit că în compoziția preparatelor, în afară de brandy de Nantes și piper negru, intra și extract de rădăcină de ghimbir. A scris un articol și s-a alăturat și el vechii dezbateri pe tema „mixturii lui Ruysch“, a acelei ape a Stixului în care, odată scăldat, deveniai nemuritor, cel puțin corpurile. Din acel moment, Kampa a început să numească murături colecțiile lor subterane.

Împreună cu Kampa – fiindcă acesta îi adusese într-o bună dimineață exponatul – a descoperit ceva neobișnuit, la care apoi Blau a muncit câteva luni la rând pentru a înțelege exact componența și efectul de conservare ale lichidului. Era vorba de brațul puternic al unui bărbat (un biceps cu circumferința de 54 de centimetri), lung de 47 de centimetri, tăiat neted, pentru a dezvălui tatuajul – multicolor, reprezentând cu mult simț al proporției o balenă care ieșea din valurile mării (spinările înspumate erau redată cu farmec și precizie barocă), suflând pe nări spre cer o fântână arteziană. Desenul era executat cu desăvârșire, mai ales cerul care spre latura exterioară a brațului părea de un albastru intens, dar cu cât înainta spre subsuoară, cu atât devenea mai întunecat. Jocul cromatic se conservase perfect în lichidul transparent.

Exponatul nu era înregistrat și descris. Recipientul în care se afla semăna cu cele executate în Olanda în secolul al șaptesprezecelea, adică avea formă cilindrică – la vremea aceea încă nu reușeau să meșteșugărească paralelipiede din sticlă. Preparatul, prins de capac cu fire de păr de cal, părea că plutește în lichid. Dar cel mai straniu s-a dovedit a fi lichidul

însuși... Nu era alcool, chiar dacă la prima vedere Blau a crezut că este vorba despre începutul de secol șaptesprezece, Olanda. Era un amestec de apă și formaldehidă cu un mic adaos de glicerină. O compoziție foarte modernă, putea spune, asemenea soluției Kaeserling III, folosită în zilele noastre. Recipientul nu mai trebuia închis ermetic, căci soluția nu se evaporă, așa cum se întâmpla cu alcoolul. Pe firul de păr prins de capacul închis a găsit o amprentă a liniilor papilare și acest lucru l-a emoționat nespus. Și-a imaginat că liniuțele acelea mărunte și unduite și ștampila naturală sub forma unui labirint aparțineau cuiva ca el.

S-a ocupat de brațul și de desenul acela cu afecțiune, am putea spune. Nu a dedus cui i-a aparținut și cine a făcut nemuritor brațul cu tatuaj.

Trăiau acum împreună un moment de groază – despre care ulterior Blau a povestit unei studente din primul an, observând cu satisfacție cum ochii îi deveneau rotunzi de uimire, iar pupilele se întunecau și deveneau mate, fapt care, după părerea sociobiologilor, este semn al interesului erotic.

În lăzile de lemn găsite pe unul din coridoarele înfundate au găsit niște mumii împăiate, în condiție foarte proastă. Pielea era înnegrită, deshidratată, crăpată, prin cusăturile pocnite din loc în loc scăpa iarba de mare cu care fuseseră umplute. Trupurile erau chircite, uscate, îmbrăcate în veșminte care cândva fuseseră cu siguranță bogate și colorate – acum, dantelele și gulerele hainelor căpătaseră toate culoarea prafului. Podoabele lor, volanele și volănașele își pierduseră consistența, devenind un ghem de materie deteriorată, iar din loc în loc răsărea câte un nasture perlat. Prin gurile lor căscate, deschise din cauza uscăciunii prea mari, ieșea iarba.

Au găsit două asemenea mumii, de dimensiuni mici; păreau ale unor copii, dar după o analiză minuțioasă Blau a constatat că erau – slavă Domnului – cimpanzei împăiați, foarte prost pregătiți, fără profesionalism; în secolele al optsprezecelea și

al nouăsprezecelea se făcea comerț cu ele destul de larg. Bineînțeles, presupunerile lor se puteau confirma, se făcea comerț și cu mumii umane, care formau colecții numeroase. Se încerca de obicei conservarea a ceea ce era excepțional și particular, a oamenilor din alte rase, spectaculos de diformi sau bolnavi.

— Împăierea cadavrelor era metoda cea mai simplă de conservare a lor, făcea Blau pe deșteptul, arătând colecția provizorie din pivnițe altor două studenți care îi acceptaseră cu entuziasm invitația, spre dezaprobarea lui Kampa. Blau sconta ca măcar una din ele să îi accepte ulterior invitația la un pahar de vin și atunci colecția lui s-ar fi îmbogățit cu fotografii noi. Nu mai rămâne decât pielea – a tras de ea –, așa că nu mai e un corp în deplinul înțeles al cuvântului. E doar un fragment, partea lui exterioară întinsă pe un manechin de fân. Mumia reprezintă un mod jalnic de conservare a unui corp. Nu ne dă decât aparența că încă îl avem în fața ochilor. În realitate, este un truc evident. O escrocherie de circ, fiindcă din corp se mai păstrează doar forma și carcasa exterioară. Iar în realitate mumificarea reprezintă distrugerea unui corp, adică opusul ideologic al conservării. Un barbarism.

Da, au răsuflat ușurați că nu erau mumii umane. Ar fi avut probleme, întrucât legea interzicea în mod limpede păstrarea în colecțiile muzeelor de stat a corpurilor umane întregi (doar dacă nu erau mumii antice, deși inclusiv în această chestiune încep să se facă auzite tot mai multe voci). Dacă ar fi fost oameni, așa cum au crezut la început, i-ar fi așteptat o complicată procedură birocratică și necazuri. De multe ori auzise de asemenea descoperiri incomode cu ocazia ordonării colecțiilor deținute de academiile de medicină și de universități.

Împăratul Iosif al II-lea a creat la Viena o astfel de colecție. În sala sa de exponate bizare a hotărât să colecționeze tot ce era ieșit din comun, fiecare manifestare a aberației lumii, fiecare abatere a materiei. Urmașul lui, împăratul Francisc I nu a ezitat să-l împăieze după moarte pe curteanul său negru, un

oarecare Angel Soliman. Și atunci mumia acestuia, având pe ea numai o cingătoare de iarbă, putea fi admirată de musafirii monarhului.

Prima scrisoare a Jozefinei Soliman adresată lui Francisc I, împăratul Austriei

Mă adresez Înălțimii Voastre cu inima îndurerată și profund cutremurată din cauza nedreptății care i s-a făcut persoanei regretatului meu tată, Angel Soliman, sluga credincioasă a unchiului Înălțimii Voastre, bunul nostru împărat Iosif, în speranța că s-a produs o nefericită greșală.

Istoria vieții tatălui meu vă este bine cunoscută, Luminăția Voastră, și știu bine că Înălțimea Voastră l-ați cunoscut personal, l-ați apreciat pentru devotamentul și munca sa îndelungată în slujba împărăției, mai ales ca slujitor credincios și maestru al jocului de șah și, la fel ca unchiul Înălțimii Voastre, Împăratul Iosif, fie-i țărâna ușoară, și la fel ca mulți alții, l-ați înconjurat cu respect și considerație. A avut mulți prieteni minunați care îi apreciau calitățile sufletului și ale minții, simțul extraordinar al umorului și bunătatea inimii. Vreme de mulți ani a fost în relații apropiate cu domnul Mozart, căruia unchiul Înălțimii Voastre a avut generozitatea să-i comande o operă. S-a remarcat totodată și ca diplomat și era cunoscut de toată lumea pentru seriozitatea, vizionarismul și înțelepciunea sa.

Îmi voi permite să pomenesc în această scrisoare pe scurt istoria tatălui meu și, în felul acesta, să îi readuc persoana în atenția Înălțimii Voastre. Nimic nu ne face mai umani decât faptul că fiecare dintre noi își are propria istorie, unică, excepțională, că ne mișcăm în timp, lăsând urme. Dar chiar dacă nu am fi fost cu nimic de ajutor altora, nici împăratului nostru, nici statului, și așa ne revine dreptul de a avea parte de o

înmormântare onorabilă – care reprezintă actul de repunere în mâinile Creatorului nostru a creației sale, corpul omenesc.

Tatăl meu s-a născut în anul 1720 în Africa de Nord, dar primii ani de viață sunt cufundați în bezna ignoranței. De multe ori spunea că nu-și amintește prea bine perioada copilăriei sale timpurii. Primele lui amintiri sunt din vremea când a fost vândut ca sclav, la vârsta de câțiva anișori. Ne povestea cu groază lucrurile care îi rămăseseră cel mai pregnant înfipite în memorie. Lunga călătorie pe mare în cala întunecată a unui vapor, scenele desprinse din iadul lui Dante, care se desfășurau sub ochii micului copil, când a fost despărțit de mama și de familia sa. Părinții lui ajunseseră și ei cel mai probabil în Lumea Nouă, în schimb el, ca pui de negru, ca o mascotă neagră, ca un câine maltez sau ca o pisică persană, a trecut din mână în mână. De ce vorbea atât de rar despre asta? Oare nu s-ar fi convenit să fie invers – să vorbească despre asta tare și mult, mai ales de când își dobândise poziția la Curte? Cred că tăcerea lui era determinată de o convingere îngrozitoare, pe care o ascundea chiar și de propriul sine; și anume că, dacă șterge cât mai repede din amintire faptele dureroase, ele își vor pierde forța și nu îl vor mai bântui, iar lumea va deveni astfel mai bună. Credea că, de vreme ce oamenii nu vor afla cât de crud și de monstruos poate fi un om față de alt om, își pot păstra în felul acesta inocența. Totuși, ceea ce s-a întâmplat cu trupul tatălui meu după moartea sa demonstrează cât de mult s-a înșelat gândind astfel.

După multe și dramatice peripeții, grație generozității soției Ducei de Liechtenstein, a fost răscumpărat din robie pe Corsica și adus la Curte. Așa a ajuns la Viena, unde Înălțimea Sa Ducesa a nutrit față de acel copil o mare simpatie, ba chiar – îndrăznesc să folosesc aceste cuvinte – dragoste. Datorită ei a primit o educație aleasă. Originea sa îndepărtată și exotică nu a rămas întipărită în mod deosebit în memoria lui, niciodată nu am auzit de la el, în calitate de singur copil pe care l-a avut,

să pomenească vreodată de rădăcinile sale. Sau ca măcar să îi fie dor de meleagurile natale. Era, în schimb, dedicat trup și suflet unchiului Înălțimii Voastre.

A rămas cunoscut ca politician iscusit, sol inteligent și bărbat seducător. Era întotdeauna înconjurat numai de prieteni. Era iubit și stimat. Se bucura de asemenea de un privilegiu deosebit – de prietenia împăratului Iosif al II-lea, Unchiul Înălțimii Voastre, care a binevoit în repetate rânduri să-l însărcineze cu misiuni care necesitau multă inteligență.

În anul 1768 s-a însurat cu mama mea, Magdalena Christiani, văduva unui general olandez, alături de care a avut o căsnicie fericită vreme de câțiva ani, până la moartea ei. Sunt sigurul vlăstar al acestei căsnicii. După mulți ani de muncă folositoare, a luat hotărârea de a demisiona din slujba Duceului de Liechtenstein, binefăcătorul său, dar a rămas mereu în strânsă legătură cu cei de la Curte, servindu-și mai departe împăratul.

Sunt conștientă de cât de multe a datorat tatăl meu bună-tății inimii omenești și dorinței naturale de ajutorare reciprocă. Multe vieți omenești, a căror istorie a început la fel de nefericit ca istoria tatălui meu, au pierit înghițite de haosul lumii. Puțini din copiii robilor cu piele neagră au avut șansa de a atinge în viață o poziție atât de înaltă și de importantă ca tatăl meu. Dar tocmai de aceea cazul său este atât de deosebit – ne arată că suntem copiii lui Dumnezeu, creaturi plăsmuite de mâna divină și că suntem, astfel, cu toții frați.

Atât eu, cât și mulți dintre prietenii regretatului meu părinte care deja au scris Înălțimii Voastre în această privință, vă solicităm să ne restituiți trupul tatălui meu și să ne îngăduiți să-i oferim o înmormântare creștină.

Cu speranță,
Jozefina von Feuchtersleben

La maori

Erau mumificate capetele membrilor defuncți ai familiei și erau păstrate ca obiecte funerare. Stadiile succesive ale mumificării erau deshidratarea, afumarea și ungerea cu grăsime.

Călătoriile doctorului Blau (II)

Ieșea acum din burta avionului prin niște tunele lungi, urmând săgețile și informațiile luminoase care separau blând pasagerii în cei care își atinseseră deja scopul și cei care își continuau călătoria. Pe marele aeroport oamenii curgeau în râuri, unindu-se într-un torent comun, pentru ca apoi să se împrăstie iar în direcții diferite. Această selecție dureroasă ducea la scările rulante, apoi la un culoar lung și larg, unde șuvoiul de pasageri era transportat pe trotuare rulante. Cei care se grăbeau profitau de binefacerile tehnicii și acum, pe banda rulantă, săreau într-un alt timp – pășind alene, îi întreceau pe ceilalți. A trecut de fumoarul de sticlă unde amatorii de nicotină, avizi de o țigară după un lung drum, se dedau năravului lor cu o expresie de delectare pe chip. Îi păreau doctorului a fi o specie distinctă care trăiește într-un alt mediu decât în aer, într-un amestec de fum și bioxid de carbon. Se uita la ei prin geam cu ușoară mirare, la fel cum s-ar fi uitat la niște creaturi dintr-un terariu – în avion oamenii aceștia făceau impresia că erau asemenea lui, dar aici ieșea la iveală particularitatea naturii lor biologice.

A întins pașaportul, iar funcționarul l-a măsurat scurt cu privire de specialist, comparând ambele fețe – pe cea din fotografie și pe cea de după geam. În mod evident nu avea nici o îndoială, întrucât doctorul Blau a fost lăsat să intre fără probleme pe teritoriul statului străin.

La gară a ajuns cu taxiul și acolo, la casă, a arătat biletul său electronic. Cum mai avea vreo două ore până la plecarea trenului, a intrat în barul duhnind a grăsime râncedă și, așteptându-și peștele comandat, s-a uitat cu atenție la oameni.

Gara nu sărea în ochi prin nimic deosebit. Ecranul plasat deasupra tablei electronice cu plecările trenurilor arăta aceleași reclame – la șampon și cărți de credit. Logouri cunoscute făceau lumea aceasta străină să pară sigură. Îi era foame. Mâncarea plasticată din avion nu a lăsat nici o urmă vizibilă în corpul său, simțea că fusese parcă imaterială, compusă doar din formă și aromă; se zice că o asemenea mâncare va fi în rai. O mâncare pentru sufletele înfometate. Însă acum bucata de pește prăjit, servit cu salată de crudități, bucata de carne albă rumenită auriu dădea puteri mărunțului corp al doctorului Blau. A comandat și vin, servit aici în sticlute mici, ușor de mănuit, suficient cât să umple un pahar mare.

În tren a adormit. Nu a pierdut mare lucru, întrucât trenul s-a târât printr-un oraș, prin tunele și zone urbane periferice semănând ca două picături de apă cu periferiile tuturor orașelor, cu aceleași graffitti pe viaductele și garajele pe lângă care au trecut. Când s-a trezit, a văzut marea, o fâșie îngustă de culoare deschisă strecurată între macaralele portului, între clădirile urâte ale unor depozite și port.

„Stimate Domn, i-a scris, întrebările dumneavoastră și modul cum le-ați formulat trezesc, trebuie să recunosc, încrederea mea deplină. Cel ce știe despre ce întreabă este cel care poate să-și dea și singur răspunsul. Poate că nu aveți nevoie decât de stropul acela de curaj proverbial, suficient să răstoarne balanța cântarului în favoarea dumneavoastră.“

S-a tot întrebat la ce strop de curaj se referea. A verificat sensul cuvântului într-un dicționar. Nu știa nici un proverb despre un strop de curaj și un cântar. Purta numele soțului, dar prenumele suna destul de exotic – Taina, fapt ce putea

sugera că e originară dintr-o țară îndepărtată și la fel de exotica precum limba în care funcționează bine asocierea dintre stropul de curaj și talerul cântarului. „Cel mai bine ar fi, bineînțeles, să ne întâlnim. Până atunci mă voi strădui să studiez dosarul dumneavoastră și toate articolele pe care le-ați scris. Vă invit la mine! Este un loc unde soțul meu a lucrat până la sfârșitul vieții și prezența lui încă se mai simte. Cu siguranță ne va fi de folos în discuțiile pe care le vom purta.”

Era o mică localitate pe malul mării, care se întindea de-a lungul țărmului, mărginită de o simplă șosea asfaltată. Taxiul s-a abătut de la drum chiar înainte de indicatorul de ieșire din localitate, mergând în jos, spre mare, și acum treceau pe lângă căsuțe de lemn, plăcute ochiului, cu terase și balcoane. Casa pe care o căuta s-a dovedit o vilă mare și poate chiar cea mai elegantă de pe strada aceea cu pietriș, înconjurată de un gard scund, pe care creștea strâns o plantă agățătoare locală. Portița gardului rămăsese deschisă, dar a cerut șoferului să oprească pe stradă și, trăgându-și valiza pe roțile, a intrat pe aleea acoperită cu pietriș a vilei. Punctul central al curții îngrijite era un arbore somptuos, neîndoielnic un conifer, dar cu aspect de foioase, asemenea unui stejar ale cărui frunze din cine știe ce motive se piperniceau și se preschimbau în ace. Niciodată nu mai văzuse un asemenea copac, scoarța aproape albă semăna cu pielea unui elefant.

Nimeni nu a răspuns la bătaia lui la ușă, așa că preț de o clipă a rămas ezitând pe veranda de lemn, apoi a îndrăznit să apese pe clanță. Ușa s-a deschis și l-a lăsat să intre în salonul spațios, luminos. Pe ferestrele din față se vedea doar marea. O pisică mare, roșcată a apărut imediat la picioarele sale, a mieunat și a ieșit, ignorându-l cu desăvârșire pe musafir. Doctorul era sigur că în casă nu era nimeni, așa că a lăsat valiza și a ieșit pe verandă, așteptând-o pe gazdă. A stat acolo vreun sfert de ceas, contemplând arborele puternic, apoi a început să dea

târcoale agale casei, înconjurată, la fel ca celelalte din zonă, de o terasă de lemn pe care se afla (ca peste tot în lume) mobilier lejer acoperit de perne. În spatele casei a descoperit o grădină cu gazon tuns și îngrijit, punctat de tufe înflorite. Una dintre ele a recunoscut-o ca fiind o tufă de caprifoi parfumat și, condus de aleea trasată de pietre de râu, a descoperit o cărare care ducea cu siguranță până la mare. A ezitat o clipă, apoi a pornit tot înainte, spre mare.

Nisipul de pe plajă părea aproape alb; mărunț, curat, acoperit din loc în loc de scoici albe. Doctorul a ezitat dacă să-și scoată pantofii, întrucât considera că ar fi fost cam nepoliticos să intre încălțat pe o plajă particulară.

A văzut în depărtare o siluetă ieșind din apă; o vedea în soare, încă mică, dar tot mai bine conturată. Femeia purta un costum de baie dintr-o singură piesă, de culoare închisă. Pe mal s-a aplecat după prosop și s-a înfășurat în el. Cu unul dintre capete și-a șters părul. Apoi a luat în mâini sandalele și a pornit spre doctorul speriat. Acum, el nu mai știa cum să procedeze. Să facă stânga-mprejur și să plece sau poate să îi iasă în întâmpinare. Ar fi preferat să o fi întâlnit în liniștea unui cabinet, cumva mai oficial. Dar ea era deja lângă el. I-a întins mâna în semn de salut și cu ton întrebător i-a rostit numele. Era de înălțime medie, se apropia de șaizeci de ani, iar chipul ei bronzat era brăzdat nemilos de riduri, se vede că nu se zgârcea cu statul la soare. Dacă nu ar fi fost ridurile, ar fi arătat cu siguranță mult mai tânără. Părul blond, scurt i se lipise de față și gât. Prosopul cu care se înfășurase îi ajungea până la genunchi și lăsa să se vadă picioarele bronzate uniforme și labelle picioarelor urâtite de monturi.

— Să intrăm în casă, a spus.

I-a cerut să aștepte în salon, iar ea s-a scuzat pentru câteva minute. Doctorul se înroșise de nervi, se simțea de parcă ar fi găsit-o făcându-și toaleta, de parcă ar fi surprins-o tăindu-și unghiile. Întâlnirea aceasta cu trupul ei bătrân, aproape gol, cu labelle picioarelor urâtite și cu părul absolut ud l-a făcut

să-și piardă concentrarea. Însă ea, după câte se părea, nu era deloc preocupată de lucrurile astea. A revenit în câteva clipe îmbrăcată într-o pereche de pantaloni de culoare deschisă și un tricou, o femeie slabă, cu mușchii brațelor fleșcăiți, cu pielea plină de alunițe și semne, trecându-și degetele prin părul încă ud. Nu așa și-o imaginase. Crezuse că soția unei somități cum fusese Mole va fi altfel. Cum? Mai înaltă, mai modestă, distinsă. Îmbrăcată în bluză de mătase cu jabou și broșă cu camee la gât. Cineva care nu face baie în mare.

S-a așezat în fața lui, strângându-și picioarele sub ea și i-a întins o farfurioară cu ciocolată. A luat și ea una și, mâncând-o, își suga obraji. A studiat-o cu privirea: avea pungi sub ochi, suferea de hipotiroidită sau pur și simplu *musculus orbicularis oculi* se vlăguise de tot.

— Așadar dumneavoastră sunteți, a spus. Reamintiți-mi, vă rog, cu ce anume vă ocupați.

A înghițit repede ciocolata, nu-i nimic, poate lua alta. S-a prezentat încă o dată și i-a povestit pe scurt despre munca și publicațiile sale. I-a pomenit de cartea sa, *Istoria conservării*, apărută de curând și anexată la dosarul pe care i-l trimisese. I-a elogiât soțul. A spus că profesorul Mole a realizat o revoluție în domeniul anatomiei. Ea îi privea cu atenție ochii-i albaștri, cu un zâmbet ușor mulțumit, pe care îl putea interpreta și ca prietenesc, și ca ironic. În pofida prenumelui său, nu avea nimic exotic în înfățișare. I-a trecut prin cap că poate nu era ea, că poate discută cu bucătăreasa sau camerista. Când a terminat, și-a frecat mâinile nervos, cu toate că ar fi preferat să se abțină de la această fâțișă manifestare a nevrozei sale; se simțea transpirat în cămașa în care călătorise, iar ea s-a ridicat brusc, ca și cum i-ar fi citit gândurile.

— Vă conduc la camera dumneavoastră. Pe aici, vă rog.

L-a dus pe scări la etajul întunecat și acolo i-a arătat o ușă. A intrat prima și a tras deoparte draperiile roșii. Ferestrele dădeau spre mare, soarele ilumina camera în portocaliu.

— Vă rog să vă simțiți ca acasă, iar eu voi pregăti ceva de mâncare. Trebuie să fiți obosit, nu-i așa? Cum a fost zborul?

I-a oferit un răspuns standard.

— Vă aștept jos, a spus și a ieșit.

Încă nu știa prea bine cum s-a întâmplat totul – femeia aceea minionă cu pantaloni albi și tricou lălâi, cu un gest inobservabil sau poate doar printr-o ridicare din sprâncene, a rearanjat întregul spațiu, toate așteptările și închipuirile doctorului. Minimaliza întreaga lui călătorie lungă și obositoare și discursul pregătit, posibilele scenarii. Și-a dictat propriile reguli. Ea stabilea condițiile. Doctorul le-a acceptat fără să clipească. Resemnat, a făcut un duș rapid, și-a schimbat hainele și a coborât în salon.

A mâncat la cină salată cu pâine neagră prăjită și legume la grătar. Vegetariană. Bine că mâncase peștele acela la gară. Stătea în fața lui cu coatele sprijinite de masă, sfărâmând cu vârfurile degetelor resturile de pâine de pe masă și vorbea despre mâncarea sănătoasă, despre efectele dăunătoare ale făinii și zahărului, despre fermele organice din apropiere, de unde cumpăra legumele, laptele și siropul de arțar pe care îl folosea în loc de zahăr. Însă vinul era bun. Neobișnuit cu alcoolul și obosit, doctorul se simțea deja amețit după doar două pahare. Își formula în minte următoarele fraze, dar ea i-o lua mereu înainte. Spre sfârșitul sticlei i-a povestit despre moartea soțului ei. S-au ciocnit două bărci cu motor.

— Avea doar șaiszeci și șapte de ani. Nu s-a mai putut face nimic cu trupul lui. Era complet masacrat.

A crezut că o să înceapă să plângă, dar ea a luat o altă felie de pâine prăjită și a sfărâmat-o în restul de salată din farfurie.

— Nu era pregătit să moară, de altfel, cine este? a rămas o clipă pe gânduri. Dar știu că ar fi dorit să aibă un ucenic demn de sine, pe cineva care să nu fie doar competent, ci să și lucreze cu pasiune, la fel cum a făcut-o el. A fost un mare solitar, știți asta. Nu a lăsat nici un testament, nu a lăsat nici un fel de

dispoziții. Ar trebui să dau preparatele unui muzeu? Deja câteva muzee s-au arătat interesate. Cunoașteți unul demn de încredere? Acum în jurul plastinatelor este atâta energie negativă, iar în ziua de azi, ca să poți face ceva, nu mai e nevoie să aduni trupurile spânzuraților direct de la eșafod, a oftat ea, a făcut din frunzele de salată un rulou perfect și l-a băgat în gură. Dar știu că i-ar fi plăcut să aibă un succesor. Unele dintre proiectele lui sunt abia în faza de început; încerc să le continui singură, dar nu am atâta energie și entuziasm ca el... Știți că sunt botanist de profesie? Există, de pildă, o problemă..., a început și a ezitat. Nu contează, mai este timp să vorbim despre asta.

A dat din cap, înăbușindu-și curiozitatea.

— Dar dumneavoastră vă ocupați în special de preparatele istorice, nu-i așa?

Blau a așteptat o clipă ca ecoul cuvintelor ei să se stingă de tot, apoi s-a repezit pe scări în camera lui și și-a adus surescitat laptopul.

Au dat farfuriile la o parte și o clipă mai târziu ecranul strălucea rece. Doctorul s-a gândit o clipă, cuprins de neliniște, la ce mai avea pe desktop, dar și-a amintit că l-a curățat de curând. Spera că citise ceea ce-i trimisese, că îi frunzărise cartea. Acum stăteau amândoi aplecați asupra ecranului.

Când se uitau împreună la lucrările lui, i se părea că îl privește cu admirație. A remarcat asta de două ori. A încercat să rețină ce anume îi produsese impresie. Se pricepea la lucruri, punea întrebări profesioniste. Doctorul nu se așteptase să cunoască atât de multe. Pielea ei emana mirosul discret al balsamului de corp cu care se ung femeile în vârstă, un miros plăcut, pudrat, inocent. Pe degetul arătător al mâinii drepte, același cu care atinge ecranul, purta un inel bizar cu un ochi asemănător celui uman. Pielea mâinilor era acoperită de pete hepatice întunecate. Avea mâinile distruse de soare, la fel și fața. S-a gândit pentru un moment ce tehnică ar reuși să mențină efectul acela de piele subțire, încrețită de soare.

Apoi s-au așezat în fotolii, ea a adus de la bucătărie o jumătate de sticlă de porto și a turnat în pahare.

El a întrebat:

— Voi putea să văd laboratorul?

Nu i-a răspuns imediat. Poate din cauză că avea în gură porto, la fel ca mai devreme, cu ciocolata. În cele din urmă a spus:

— E ceva drum de aici până acolo.

S-a ridicat și a început să strângă de pe masă.

— Abia mai stați pe picioare de oboseală.

A ajutat-o să pună vasele în mașina care urma să le spele, apoi cu ușurare a urcat în camera sa, aruncând peste umăr un „noapte bună” nedeșlășit. S-a așezat pe marginea patului așternut și s-a prăvălit pe o parte, fără să mai aibă puterea să se dezbrace. A mai auzit-o încă pe terasă, strigând pisica.

A doua zi dimineață a făcut totul cu multă grijă: s-a îmbăiat, a împăturit lenjeria intimă murdară și a băgat-o într-o pungă, și-a despachetat lucrurile și le-a aranjat pe raft, iar cămășile le-a agățat pe umerase. S-a bărbierit, și-a uns fața cu cremă hidratantă, s-a dat pe la subraț cu deodorantul preferat, părul care încărunțea și l-a aranjat cu puțin gel. A ezitat doar dacă să-și pună sandale, i se părea mai bine dacă va rămâne totuși în pantofii cu șiret. În cele din urmă, în liniște (nici el nu știa de ce), a coborât în salon. Trebuie să se fi trezit mai devreme, fiindcă pe bufetul din bucătărie erau un toaster și câteva felii de pâine prăjită. În plus, un borcan de marmeladă, un castron cu miere de albine și unt. Micul lui dejun. În filtru era cafea. A mâncat pâine prăjită în picioare, pe terasă, privind marea, bănuia că din nou se dusesse să înoate, așa că avea să se întoarcă dinspre mare. Prefera să o vadă el primul, înainte ca ea să-l observe. Prefera ca el să îi aibă pe alții sub ochi.

Se întreba dacă va fi de acord să-i arate laboratorul. Era foarte curios. Chiar dacă ea nu avea să-i spună nimic, își va da și singur seama din ceea ce avea să vadă.

Tehnica lui Mole era secretă. Doctorul avea câteva presupuneri, ba poate chiar era foarte aproape de a o descoperi. Îi văzuse preparatele la Mainz și apoi la Universitatea din Florența cu ocazia Conferinței Internaționale de Preparare a Țesuturilor. Bănuia că Mole conserva trupurile, dar nu cunoștea componența chimică conservantă, nu știa cum acționa asupra țesuturilor. Era nevoie oare de vreo pregătire, de o prelucrare premergătoare? Când și cum intervenea elementul chimic, ce folosea în loc de sânge? Cum erau plastinate țesuturile interne?

Oricum ar fi procedat Mole (și soția lui – iar participarea ei devenea acum tot mai sigură), preparatele lui erau desăvârșite. Țesuturile își păstrau culoarea naturală și o anume elasticitate. Erau moi, dar suficient de rigide pentru a conferi corpului forma dorită. În plus, se divizau ușor, fapt care era de o extraordinară însemnătate pedagogică – puteau fi desfăcute și aranjate la loc. Nesfârșitele posibilități ale călătoriei în interiorul corpului organismului conservat. Din punctul de vedere al istoriei conservării corpurilor, descoperirea lui Mole era revoluționară, nu-și avea egal. Plastinațiile lui von Hagens reprezentau primul pas în direcția aceasta, dar astăzi pasul respectiv pare deja mult prea nesemnificativ.

Din nou și-a făcut apariția înfășurată în prosop, de data aceasta unul roz, dar nu a ieșit din mare, ci din baie. Și-a scuturat părul ud și a luat loc la masa din bucătărie, unde într-o cană de metal încălzea laptele pentru cafea. Mișca pistonul cu plasă în sus și în jos, cu mișcări lente, până spuma laptelui s-a revărsat cu sfârâit pe placa de ceramică încălzită a blatului.

— Cum ai dormit, doctore? Cafea?

Oh, da, cafea. A luat cu recunoștință cana și și-a permis să-și toarne spuma de lapte. Asculta cu interes disimulat poveștile ei despre pisica roșcată care într-o bună zi, în aceeași când a

murit cealaltă pisică roșcată pe care o aveau, a intrat în casă de nu se știe unde, s-a tolănit pe canapea ca și cum locuise acolo dintotdeauna și a rămas. Așa că nici nu au observat, practic, diferența.

— Aceasta este forța vieții. Indivizi ocupă locurile părăsite de alții, călduțe încă, a oftat.

Bietul Blau ar fi preferat să treacă imediat la subiect. Niciodată conversațiile nu fuseseră punctul lui forte, îl plictiseau lucrurile pe care oamenii și le povestesc numai de dragul de a întreține larma liniștitoare a întâlnirilor de societate. Ar fi vrut pur și simplu să-și termine cafeaua și să treacă în bibliotecă, ar fi vrut să vadă unde lucra Mole și ce citea. Avea pe raft *Istoria conservării* scrisă de el, de Blau? Pe ce căi ajunsese la descoperirile sale extraordinare?

— E interesant că și el, la fel ca dumneavoastră, a pornit de la analizarea lucrărilor lui Ruysch.

Da, bineînțeles, știa asta, dar nu a vrut să o întrerupă.

— În prima lui lucrare publicată a demonstrat că Ruysch a încercat să conserve corpuri întregi prin golirea lor de lichidele naturale, în măsura în care acest lucru era posibil pe timpurile acelea, și prin înlocuirea acestora cu un amestec de ceară lichidă, talc și seu. Apoi, corpurile astfel pregătite, la fel ca preparatele parțiale, erau scufundate în „apa Stixului“. Se pare că teoria lui a fost anihilată de lipsa unor recipiente de sticlă de dimensiuni suficient de mari.

I-a aruncat o privire grăbită.

— O să vă arăt lucrarea aceea, i-a spus și a pornit grăbit să se înfrunte cu ușile glisante, având cafeaua încă în mână. A ajutat-o, iar ea i-a ținut în timpurl acesta cana de cafea.

În spatele ușilor era biblioteca – o încăpăre spațioasă și frumoasă cu rafturi de cărți de la podea până la plafon. Fără ezitare, a întins mâna după una dintre cărți și a scos o broșură mică, legată. Blau a răsfoit-o, dând de înțeles că îi cunoștea bine textul. De altfel, nu l-a interesat niciodată problema preparatelor

umede, era o fundătură. Cazul englezului William Berkeley, amiral al flotei pe care Ruysch l-a îmbălsămat umed, îl interesa numai sub aspectul *rigor mortis*. Acesta era de fapt misterul extraordinarului aspect al corpului amiralului, descris cu atâta entuziasm de contemporanii săi. Ruysch a reușit să-i confere o înfățișare mai relaxată, chiar dacă a primit corpul la prelucrat la câteva zile după deces, când era deja complet rigid. Se spune că a angajat special ajutoare care, printr-un masaj stăruiitor, au putut îndrepta *rigor mortis*.

Dar aici îl interesa cu totul altceva. I-a înapoiat broșura pentru a studia cu aviditate locul unde se afla.

La fereastră se afla un birou mare, iar vizavi erau vitrine de sticlă. Preparatele! Blau nu a fost în stare să-și rețină încântarea și într-o secundă era deja lângă ele. Femeia se supăraseră probabil că nu i-a dat timp pentru o introducere lentă, ca la muzeu, a ceea ce vedea. S-a smuls de lângă ele.

— Cu siguranță pe acesta nu-l știți, a spus ea ușor bosumflată, arătând cu degetul o pisică roșcată.

Îi privea liniștit, într-o poziție care exprima acordul de a exista într-o asemenea formă. Cealaltă pisică, cea vie, a intrat imediat după ei și acum, ca o reflexie în oglindă, își studia predecesoarea.

— Hai, atingeți-o, puneți mâna pe ea, îl îndemna pe doctor femeia înfășurată în prosopul roz.

Cu degetele tremurându-i, a dat la o parte geamul și a atins preparatul. Era rece, dar nu tare. Blana s-a unduit ușor sub degetele sale. Blau l-a apucat prudent de piept și de sub burtă, la fel cum ai lua în mână o pisică vie, și s-a simțit straniu. Pisica avea fix aceeași greutate ca o pisică vie și se lăsa mângâiată întocmai ca o pisică adevărată. Era o senzație de-a dreptul extraordinară. I se așternuse pe chip o asemenea expresie, încât femeia s-a luminat din nou la față și și-a scuturat iarăși pletele acum aproape uscate.

— Ei, vezi, a spus, tutuindu-l brusc, ca și cum misterul preparatului i-a apropiat și i-a înrudit. Pune-o aici și răstoarn-o pe spate.

A făcut cu precauție ce i-a spus, iar ea stătea lângă el și i-a pus pisicii mâna pe burtă.

Sub influența propriei greutate, corpul animalului s-a întins și, o clipă mai târziu, zăcea în fața lor întins pe spate, într-o poziție în care o pisică vie nu stă niciodată. Blau i-a atins blana moale și avea impresia că era caldă, chiar dacă faptul era imposibil. A observat că ochii nu au fost înlocuiți cu ochi de sticlă, cum se obișnuia în asemenea situații, și că Mole, printr-un mijloc magic, i-a lăsat pisicii ochii adevărați; îi păreau doar ușor tulburi. I-a atins pleoapa – era moale și s-a curbat ușor sub degetul său.

— E un gel, a spus mai mult pentru sine decât femeii, dar ea deja îi arăta cu degetul tăietura de pe burta pisicii care se crăpa dacă era trasă ușor, dezvăluind interiorul animalului.

Cu delicatețe, de parcă ar fi atins cel mai fragil origami, numai cu buricele degetelor, a dat la o parte pielea de pe abdomenul animalului și a ajuns la peritoneu; și acesta se deschidea, de parcă pisica aceea era o carte confecționată dintr-un material exotic, valoros, pentru care nu există încă un nume. A văzut ceva ce din copilărie îl făcea să se simtă fericit și împlinit – organele aranjate ideal unul lângă altul, împachetate în armonie divină, și culoarea lor naturală ofereau iluzia absolută că deschizi burta unui animal viu, că participi la misterul lui.

— Deschide-i acum și cutia toracică, ei, hai, îl îndemna femeia, șoptindu-i peste umăr. I-a simțit chiar și mirosul gurii: miros de cafea amestecat cu ceva dulce, stătut.

Și bineînțeles că a făcut ce i-a spus; coastele mici s-au dat ușor la o parte sub presiunea degetelor sale și se aștepta să vadă inima bătând, atât de desăvârșită era iluzia. Între timp s-a auzit un clic, ceva s-a aprins în roșu și s-a auzit o melodie

stridentă, pe care ulterior doctorul Blau a recunoscut-o ca fiind un hit al formației Queen. „I want to live forever“ se auzea din interiorul pisicii. A sărit înapoi speriat, cu mâinile larg desfăcute, cu un amestec de repulsie și spaimă, ca și cum, involuntar, i-a făcut un rău animalului întins înaintea sa. Femeia aplauda și râdea atât de fericită, satisfăcută de farsa pe care i-o jucase, dar probabil Blau avea o mină prea severă, căci s-a stăpânit și i-a pus mâna pe spate.

— Nu s-a întâmplat nimic, oh, o glumă de-a lui. Nu am vrut să fie prea trist, a spus deja serios, cu toate că ochii săi albaștri încă păreau să rădă. Scuze, scuze, e totul în regulă.

Drept răspuns, doctorul i-a zâmbit cu mare efort, privind fascinat cum țesuturile preparatului revin încet, aproape pe neobservate, la forma lor inițială.

Da, l-a dus la laborator. Au mers cu mașina pe drumul pietruit care se întindea de-a lungul plajei, s-au dus la niște clădiri de piatră. Cândva acolo fusese o fabrică de prelucrare a peștelui, în vremurile când portul încă funcționa, acum clădirile au fost transformate în câteva săli mari cu pereți faianțați, curați, și uși care se deschid cu telecomandă, ca poarta unui garaj. Fără ferestre. A aprins lumina și Blau a văzut două mese mari acoperite cu tablă și câteva vitrine de sticlă pline de borcane și instrumente. Rafturile erau încărcate cu retorte din sticlă iena. „Papaină“ a citit pe una din ele și s-a mirat. La ce folosea Mole enzima aceea, ce descompunea cu ajutorul ei? „Catalază“. Seringi uriașe pentru infuzie și unele foarte mici, ca pentru vaccinarea oamenilor. Nota totul în cap, neîndrăznind să întrebe. Încă nu. O cadă de metal, scurgerea în podea; un interior care te ducea cu gândul atât la un cabinet medical, cât și la un abator. Femeia a închis mai bine robinetul care picura.

— Mulțumit? l-a întrebat.

Și-a trecut palma întinsă peste tăblia mesei și s-a apropiat de biroul pe care continuau să zacă foi tipărite cu graficul unei curbe.

— Nu am mișcat nimic, i-a spus parcă îmbietor, de parcă ar fi fost proprietara unei case scoase la vânzare. Am aruncat doar preparatele neterminate, fiindcă începuseră să se strice.

A simțit pe spate mâna ei și a privit-o speriat, după care și-a plecat imediat privirea. S-a apropiat de el, stătea acum în așa fel, încât pieptul ei îi atingea cămașa. A simțit împunsătura dătătoare de panică a adrenalinei și, în ultimul moment, și-a stăpânit corpul care, în pofida voinței sale, se trăgea înapoi. Dar a găsit un pretext: masa pe care a lovit-o s-a clătinat și micile fiole de sticlă aproape că s-au rostogolit pe pardoseală. Le-a prins în ultima clipă; în felul ăsta s-a eliberat de apropierea incomodă a trupurilor lor. Era sigur că s-a întâmplat totul în mod natural, ca și cum s-a sprijinit de el întâmplător. Totodată se simțea ca un flăcău și diferența de vârstă dintre ei devenise brusc uriașă.

Ea își pierduse oarecum cheful să-i mai arate și să-i explice detaliile; și-a scos mobilul și a sunat pe cineva. A vorbit despre o chirie și a stabilit o întâlnire pentru sâmbătă. În tot acest timp, doctorul s-a uitat cu aviditate în jur, a studiat fiecare amănunt și a notat totul în memorie. A notat în harta din cap întreaga dotare a laboratorului, fiecare sticlută, locul fiecărui instrument.

După prânz, în timpul căruia i-a vorbit despre Mole, despre programul lui zilnic și micile sale ciudățenii (asculta cu atenție, având impresia că are parte de un tratament special), l-a convins pe Blau să facă o baie în mare. Nu era mulțumit, ar fi preferat să stea liniștit în bibliotecă și să mai studieze încă o dată pisica și încăperea. Dar nu a îndrăznit să o refuze. A mai încercat doar, fără convingere, să se ascundă în spatele lipsei costumului de baie.

— Încetează, i-a spus, neacceptând scuza. E o plajă privată, nimeni nu vine aici. Vei face baie gol.

Ea a rămas însă în costum. Doctorul Blau și-a scos așadar slipul pe sub prosop și a fugit cât a putut de repede în apa a cărei răceală l-a lăsat pentru o clipă fără respirație. Nu înota bine, nu avusese ocazia să învețe. Nu agreea în general mișcarea. Așa că țopăia nesigur prin apă, având grijă să simtă mereu fundul apei sub picioare. În schimb, ea a înotat craul în largul mării și s-a întors imediat. L-a stropit cu apă. Doctorul, surprins, a mijit ochii.

— Ei, ce mai aștepți, înoată! a strigat.

A stat o clipă până să sară în apa rece, în cele din urmă a făcut-o disperat, supus, ca un copil care nu vrea să-și dezamăgească părintele. A înotat o bucată și s-a întors. Atunci ea a lovit cu avânt suprafața apei cu palma și a pornit să înoate singură.

A așteptat-o pe mal, tremurând de frig. Când s-a apropiat de el, cu apa curgând de pe ea, a lăsat ochii în jos.

— De ce nu ai înotat? l-a întrebat cu voce înaltă, amuzată.

— Era frig, s-a mulțumit să spună.

A răs, aruncându-și capul pe spate, dezgolindu-și cu nerușinare cerul gurii.

În cameră a ațipit o clipă, apoi a scris grijuliu notițe. Ba chiar a schițat dispunerea laboratorului lui Mole și se simțea puțin ca James Bond. S-a spălat ușurat de apa sărată a mării, s-a bărbierit și și-a pus o cămașă curată. Când a coborât, ea încă nu era. Ușa bibliotecii era închisă, iar cheia din ușă răsu-cită în broască, așa că nu a avut curajul să intre acolo... A ieșit în fața casei, s-a jucat cu pisica câtă vreme felina nu l-a ignorat. În cele din urmă, a auzit niște sunete venind din bucătărie și a intrat dinspre grădină.

Doamna Mole stătea lângă bufet și alegea frunze de salată verde.

— Salată cu pâine prăjită și brânză. Ce zici de asta? A dat din cap zelos, dar nu era deloc convins că o să se sature numai cu atât. I-a turnat un pahar cu vin alb și, tot fără convingere, l-a dus la gură.

I-a povestit în detaliu despre accident, despre cum au căutat corpul în mare timp de câteva zile și, în final, despre cum arăta când fusese găsit. Îi dispăruse complet pofta de mâncare. I-a mai spus că a reușit să păstreze o bucatică din țesutul cel mai puțin afectat. Purta o rochie gri lungă, vaporosă, despicată pe laturi, cu decolteu adânc care îi dezvelea corpul pistruiat. Din nou a crezut că o să o apuce plânsul.

Au mâncat salata și brânza aproape în tăcere. Apoi ea l-a luat de mână, iar el a înțepenit.

A strâns-o la piept și, în felul acesta, s-a ferit dibace de ea. L-a sărutat pe gât.

— Nu în felul acesta, a spus parcă involuntar.

Nu a înțeles:

— Dar cum? Ce trebuie să fac?

Dar el s-a smuls din brațele ei, s-a ridicat de pe canapea și, roșu ca racul, a aruncat disperat priviri împrejur.

— Dar cum ai vrea? Spune.

A recunoscut deznădăjduit că nu mai avea sens să pretindă că e obosit, că se petrec prea multe lucruri deodată și, întors cu spatele la ea, a șoptit:

— Nu pot. Pentru mine e prea devreme.

— E din cauză că sunt bătrână, a mârâit, ridicându-se.

A tăgăduit nesigur. Dorea să o susțină, fără să-l atingă.

— Diferența de vârstă nu e așa de mare, însă..., a auzit-o cum strânge de pe masă. Sunt logodit, a mințit.

Într-un sens, chiar era adevărat, întotdeauna e ceva adevăr în orice; era logodit. Fusese deja căsătorit, însurat, înrudit prin alianță, înrudit. Cu Glasmensch și cu femeia de ceară cu burta despicată, cu Soliman, Fragonard, Vesalius, von Hagens și Mole, pentru numele lui Dumnezeu, și cu mai cine încă? De ce trebuia

să penetreze trupul acela viu cu al său, trupul acela îmbătrânit, de ce trebuia să-l sfredească? În ce scop? Simțea că trebuie să plece de acolo, poate chiar atunci. Și-a trecut mâna prin păr și și-a închis nasturii la cămașă până la ultimul.

A oftat adânc.

— Așadar? l-a întrebat. Nu știa ce să-i spună.

Un sfert de oră mai târziu stătea cu valiza în salon, gata de plecare.

— Pot să chem un taxi? Stătea pe canapea. Citea.

— Bineînțeles, i-a răspuns ea. Și-a scos ochelarii, arătându-i cu mâna aparatul, apoi s-a reîntors la lectură.

Dar întrucât nu știa numărul, i s-a părut că face mai bine dacă merge pe jos în stație; cu siguranță va găsi un taxi acolo.

Așa că a sosit la congres mai repede decât se aștepta. După o lungă discuție la recepția hotelului, a reușit să obțină o cameră și și-a petrecut toată seara la bar. A băut o sticlă de vin la restaurantul hotelului, apoi a plâns în pat ca un copil mic.

În decursul următoarelor zile a ascultat multe referate și l-a susținut pe al său. Titlul în engleză al comunicării sale suna astfel: „*Preservation of pathology specimens by silicone plastination. An innovative adjunct to anatomopathology education*”¹. Era un fragment din teza de doctorat a lui Blau.

Comunicarea sa a fost primită călduros. În ultima seară, la banchet, a cunoscut un teratolog agreabil, chipeș, din Ungaria și acesta i-a mărturisit că tocmai se pregătește să îi facă o vizită doamnei Mole, care îl invitase la ea.

— La casa ei de la mare, a precizat, subliniind „de la mare”. Am hotărât să leg ambele călătorii, la urma urmelor nu e departe de aici, a spus. Tot ce a rămas după soțul ei se află acum în mâinile sale. Dacă aș reuși să-i văd laboratorul... Știi, am propria teorie cu privire la compoziția chimică. Se pare că soția

1. Conservarea exemplarelor patologice prin plastinare cu silicon. Un auxiliar inovator în studiul anatomopatologiei (n. red.).

lui se află în tratative cu un muzeu din Statele Unite, mai devreme sau mai târziu va preda totul unui muzeu, împreună cu întreaga documentație. Și dacă aş putea să am acces la hârțiile lui acum..., visa el cu ochii deschiși. Și teza de abilitare ar fi gata, ba chiar mi-ar asigura și postul de profesor.

Ce idiot, s-a gândit Blau. Ar fi fost ultimul om căruia i-ar fi mărturisit că a ajuns acolo înaintea lui. Și apoi s-a uitat la el cu ochii ei, totul a durat o clipă. I-a văzut părul negru, strălucitor de la gel, și micile pete de sudoare de sub braț pe materialul albastru al cămășii. Burtica ușor proeminentă, dar încă suplă, șoldurile înguste, tenul alb, strălucitor, cu o umbră de barbă deasă. Ochii îi străluceau deja de la vin și sclipeau la gândul viitorului triumf.

Avionul desfrânaților

Fete nordice înroșite, surprinse de soarele brusc. Părul decorat de apa sărată și de cele câteva ore pe zi petrecute la plajă. Geamantane pline de haine murdare, transpirate. În bagajul de mână, suveniruri pentru cei dragi, cumpărate în ultima clipă de la aeroport, o sticlă de alcool tare de la magazinul duty-free. Numai bărbați; își ocupă acum locurile unul lângă altul, într-o tovărășie nescrisă. Se așază comod în fotolii, își prind centurile – vor dormi. Vor recupera nopțile nedormite. Pielea lor emană încă mirosul de alcool, doza de două săptămâni ingurgitată nu a fost încă digerată complet – după câteva ore de zbor se va simți bine în tot avionul. Și mirosul de transpirație, cu ultimele urme ale excitației sexuale. Un criminalist bun ar depista chiar mai mult de atât – un fir de păr negru, lung, prins de nasturele cămășii, sub unghiile degetelor arătător și mijlociu urme de substanțe organice, umane, cu ADN străin, mici epiteliu microscopice pe țesătura de bumbac a lenjeriei intime, microurme de spermă în buric.

Înainte de decolare mai schimbă câteva cuvinte cu vecinii din stânga și din dreapta. Își exprimă cu moderație satisfacția că au avut o asemenea vacanță – nu se cuvine să spună mai multe, la urma urmelor sunt tovarăși, se cunosc. Numai unii, cei mai incorigibili, întreabă despre prețuri și sfera serviciilor oferite, apoi – liniștiți – ațipesc. Au scăpat destul de ieftin.

Caracteristica rătăcitorului

O veche cunoștință mi-a spus că nu-i place să călătorească singură. E vorba de faptul că, dacă vede ceva neobișnuit, nou, frumos, vrea atât de mult să împărtășească impresiile cu cineva, că se simte nefericită când nu are cu cine.

După părerea mea, nu are stofă de rătăcitor.

A doua scrisoare a Jozefinei Soliman adresată lui Francisc I, împăratul Austriei

Întrucât nu am primit nici un răspuns la scrisoarea mea, îmi voi permite să vă scriu din nou, de data aceasta cu mai multă îndrăzneală, și vă rog să nu o luați ca pe o manifestare a unei prea mari familiarități

— Frate. Fiindcă Dumnezeu, oricine ar fi El, nu ne-a făcut pe toți frați? Nu a împărțit El în mod echitabil între noi îndatoririle pentru a le îndeplini întocmai și cu dăruire, îngrijind de lucrarea Lui? Ne-a încredințat continentele și mările, unora le-a dăruit arta meșteșugăritului, altora – frăiele conducerii. Pe unii i-a făcut bogați, sănătoși și frumoși, pe alții – de origine mai proastă și nu foarte reușiți. În mărginirea noastră omească, nu știm să spunem de ce este așa. Nu ne mai rămâne decât să avem încredere că în toate există înțelepciune divină

și că noi toți ocupăm un anume loc în complicata construcție a pieselor de pe tabla de joc, a căror destinație nu suntem în stare să o ghicim, dar – trebuie să credem în asta – fără de care acest uriaș mecanism al lumii nu ar putea funcționa corespunzător.

În urmă cu doar câteva săptămâni am devenit mama unui băiețel căruia împreună cu soțul meu i-am dat numele Edward. Totuși marea mea bucurie prilejuită de maternitate e tulburată de faptul că bunicul fiului meu nu va cunoaște niciodată odihna veșnică. Că trupul lui, neîngropat, a fost expus de Înălțimea Voastră privirilor curioase ale celor care vizitează wunderkamera regală.

Avem marele noroc de a ne fi născut într-o eră a rațiunii, într-o epocă excepțională care a știut să exprime faptul că mintea omenească este opera divină cea mai desăvârșită și că puterea ei poate curăța lumea de toate prejudecățile, nedreptățile și să îl facă fericit pe fiecare om care locuiește în ea. Tatăl meu a fost dedicat trup și suflet acestei idei. A crezut cu convingere adâncă în faptul că rațiunea umană este puterea cea mai mare de care poate omul dispune. Și eu, educată de mâna lui grijulie, cred în același lucru – rațiunea este cel mai ales dar pe care ni l-a dat Dumnezeu.

În actele tatălui meu, pe care le-am pus în ordine după moartea sa, am găsit o scrisoare de la Înălțimea Sa împăratul Iosif, antecesorul și unchiul Înălțimii Voastre, o scrisoare scrisă de mână, plină de semnificații. Îmi permit să citez aici din ea: „Toți oamenii sunt egali de la naștere. De la părinții noștri moștenim numai viața animalică, iar în ea – după cum știm – nu există nici cea mai mică diferență între un rege, un prinț, un burghez sau un țăran. Nu există nici o lege – divină sau naturală – care poate tăgădui această egalitate“.

Cum pot eu să mai cred în cuvintele acestea?

Deja nu vă mai rog, ci vă conjur, Înălțimea Voastră, să returnați familiei trupul tatălui meu care, privat de orice demnitate

și cinstire, preparat și împăiat, este expus curiozității omenești în vecinătatea animalelor sălbatice. Mă adresez și în numele altor ființe umane împăiate, aflate în Sala Curiozităților Naturii a Luminăției Voastre, întrucât, după câte știu, nu are cine interveni pentru ele, nu au nici rude, nici familie – așadar în numele acelei fete de câțiva anișori, fără nume, dar și în numele unor oarecare Joseph Hammer și Pietro Michael Angiolo. Nici măcar nu știu cine sunt oamenii aceștia și nu sunt în stare să povestesc nici măcar în linii mari istoria vieții lor nefericite, totuși mi se pare că, în calitate de fiică a lui Angelo Soliman, le datorez acest gest creștinesc. Și de curând, și în calitate de mamă a unei ființe umane.

Jozefina von Feuchtersleben

Sarira¹

O frumoasă călugăriță cheală în straie de culoarea fildeșului se apleacă deasupra micului relicvar în care, pe o perniță de atlas, se odihnește ceea ce a mai rămas din trupul ars al unei ființe iluminate. Stau lângă ea și ne uităm împreună la bobita aceea. Ne ajutăm de o lupă prezentă aici permanent. Întreaga esență are forma unui cristal mic, a unei pietricele cu puțin mai mare decât un fir de nisip. Probabil, odată cu trecerea anilor și trupul acelei călugărițe se va preschimba într-un grăunte de nisip; al meu – nu, al meu se va descompune, nu sunt un creștin practicant.

Nu ar trebui totuși să am vreun regret din cauza asta, ținând cont de numărul deșerturilor și al plajelor din lume, pline de nisip. Și ce dacă sunt compuse din esența de după moarte a trupurilor ființelor iluminate?

1. Termen generic care desemnează relicvele buddhiste, *largo sensu* un cristal care se presupune că rămâne în cenușă în urma incinerării corpurilor maestrilor buddhiști (n. tr.).

Arborele boddhi

Am cunoscut odată un chinez. Mi-a povestit cum s-a dus pentru prima oară în India în interes de serviciu; avea multe întâlniri importante și conferințe. Firma lui producea aparatură electronică destul de complicată care permitea păstrarea îndelungată a sângelui și transportarea în siguranță a organelor destinate transplanturilor, iar acum negocia deschiderea unor filiale indiene și a unei piețe de desfacere.

În ultima seară i-a amintit contractantului său indian că visează de copil să vadă arborele boddhi sub care a cunoscut Budha iluminarea. Provenea dintr-o familie buddhistă, chiar dacă nici nu se punea problema să fii religios în China Populară a acelor vremuri. Totuși, când puteai să-ți declari liber confesiunea, părinții lui au trecut pe neașteptate la creștinism, la varianta orientală a protestantismului. Aveau impresia că zeul creștin are mai multă grijă de credincioșii săi, că este, să recunoaștem sincer, mai eficient și că, sub oblăduirea sa, omul se putea îmbogăți și se putea pune pe picioare mai ușor. Dar chinezul acela nu le-a împărtășit convingerea și a rămas la religia buddhistă a strămoșilor săi.

Contractantul indian a înțeles bine motivația lui. A dat din cap și i-a tot turnat de băut, până când toți erau suficient de beți, încât să mai atenueze tensiunile legate de semnarea contractelor și de negocieri. Cu ultimele puteri, pe picioarele moi și ezitante, au coborât la sauna hotelului ca să-și revină acolo din beție – a doua zi îi aștepta serviciul.

A doua zi i-a fost adusă în cameră o știre – o scrisoare care conținea un singur cuvânt: „surpriză“ și cartea de vizită a contractantului său. În fața hotelului îl aștepta un taxi care l-a dus la un elicopter ce deja aștepta. În felul acesta, în doar câteva zeci de minute de zbor, a ajuns la locul sacru unde, sub un smochin mare, Budha a cunoscut iluminarea.

Costumul lui elegant și cămașa albă au dispărut în mulțimea de pelerini. Trupul lui încă mai păstra amintirea acră a alcoolului, fierbințeala saunei și foșnetul hârtiilor semnate în tăcere pe tăblia de sticlă a mesei moderne. Scârțâitul peniței stiloului care a lăsat pe hârtie numele și prenumele lui. Totuși aici se simțea pierdut și neajutorat ca un copil. Femeile colorate ca niște papagali, care îi ajungeau până la umăr, îl împingeau să înainteze spre locul unde curgea în șuvoaie întreaga mulțime de oameni. Și l-a speriat ceea ce – dacă avea timp – rostea ca buddhist de câteva ori pe zi: jurământul. Că se va strădui să aducă la iluminare, prin rugăciunile și faptele sale, toate ființele simțitoare. Brusc i s-a părut totul lipsit de speranță.

Când a văzut copacul a fost – sincer vorbind – dezamăgit. Prin cap nu-i treceau nici gânduri, nici cuvintele vreunei rugăciuni. A oferit locului ce i se cuvenea, a făcut mai multe plecăriuni, a adus ofrande semnificative și aproape două ore mai târziu s-a întors la elicopter. După-amiază se afla deja din nou la hotel.

În timp ce făcea duș, sub jetul de apă care îi spăla de pe corp transpirația, praful și strania mireasmă dulceagă a mulțimii de oameni, tarabe, trupuri, cădelnițe omniprezente și curry vândut pe tăvițe de carton, mâncat direct cu degetele, i-a trecut prin cap că zilnic se uită la ceea ce l-a zguduit atât de mult pe prințul Gautama: boala, bătrânețea și moartea. Și nu se întâmplă nimic. Nu se petrece în el nici o schimbare și, la drept vorbind, s-a obișnuit să fie așa. Apoi, ștergându-se cu prosopul alb, pufos, s-a gândit că nu mai e deloc sigur de dorința lui de a ajunge la iluminare. Oare dorea cu adevărat să vadă brusc, într-o fracțiune de secundă, întregul adevăr? Să radiografieze lumea și să vadă acolo scheletul Vidului?

Dar, bineînțeles – cum l-a asigurat în aceeași seară pe generosul său prieten –, îi este nemaipomenit de recunoscător

pentru dar. Apoi din buzunarul sacoului a scos cu grijă o frunzuliță ferfenițită și cei doi bărbați s-au aplecat asupra ei cu smerenie.

Casa mea este hotelul meu

Învăluî încă o dată cu privirea fiecare obiect, pentru a-l face familiar. Mă uit la el iar, ca și cum nu l-aș mai fi văzut nicio dată până atunci. Descopăr detaliile. Îi admir pe proprietarii hotelului pentru grija pe care o au față de flori – mari și frumoase, frunzele lor strălucesc, pământul este corespunzător de umed, iar această tetrastigma e impunătoare. Ce dormitor spațios, cu toate că așternutul ar fi putut fi ceva mai de calitate – din pânză albă, bine apretată. Când colo, e ca o scoară decolorată care nu necesită călcare. În schimb, biblioteca de jos – foarte interesantă, de fapt întocmai pe gustul meu, conține toate cărțile de care aș avea nevoie dacă ar fi să locuiesc aici. Poate o să rămân la hotel mai multă vreme tocmai datorită bibliotecii.

Și, printr-un bizar concurs de împrejurări, în dulap găsesc și niște haine exact pe măsura mea, majoritatea negre, întocmai cum îmi plac mie. Îmi vine ca turnat hanoracul negru cu glugă, moale și confortabil. Și ce începe deja să fie surprinzător e faptul că pe noptiera de lângă pat găsesc vitaminele pe care obișnuiesc să le iau și dopurile de urechi de la firma mea preferată – asta chiar e prea mult.

Îmi place de asemenea că nu-i văd pe proprietari, nu-mi bat dimineața la ușă cameriste, nimeni nu se perindă pe aici. Nu există recepție. Chiar și cafeaua mi-o fac dimineața singură, așa cum îmi place mie. De la espresso, cu spumă de lapte.

Da, am găsit un hotel foarte decent la preț accesibil, poate cam prea izolat și departe de drumul principal, care iarna e

înzăpezit, dar dacă mergi cu mașina, lucrul ăsta nu mai are importanță. Trebuie să ieși de pe autostradă în orașul S. și să mergi câteva zeci de kilometri pe drumul local, apoi după G. să cotești pe aleea străjuită de castani care duce la un drum de țară pietruit. Iarna trebuie să lași mașina lângă ultimul hidrant și restul drumului să-l parcurgi pe jos.

Psihologia de călătorie.

Lectio brevis (II)

— Stimate doamne și stimați domni, a început femeia, de data aceasta foarte tânără, în pantaloni militărești de camuflaj și cu părul prins nostim; cu siguranță își susținuse teza de licență de curând. Așa cum am spus în cursurile precedente – pe care poate ați avut ocazia să le audiați pe unul dintre aeroporturile sau într-una din garile participante la proiectul nostru de educație –, experimentăm timpul și spațiul în general, în mod inconștient. Nu sunt categorii pe care le-am putea defini ca exterioare sau obiective. Simțul spațiului pe care îl avem este născut de faptul că noi, ca ființe biologice, suntem supuși diferitelor schimbări. De aceea timpul nu reprezintă nimic altceva decât șuvoiul acestor schimbări care curg.

Locul, ca aspect al spațiului, este o pauză în timp, este oprirea temporară a percepției noastre asupra configurației obiectelor. Spre deosebire de timp, locul este o noțiune statică.

Înțeles în felul acesta, timpul uman se împarte în etape, la fel cum mișcarea în spațiu este divizată de pauze – locuri. Aceste pauze ne ancorează în șuvoiul timpului. Cineva care doarme și pierde simțul locului unde se află pierde imediat și simțul timpului. Cu cât sunt mai multe pauze în spațiu, așadar cu cât mai multe locuri cunoaștem, cu atât mai mult timp se

«curge în mod subiectiv. Etapele timpului separate între ele de pauze le numim adeseori episoade. Ele nu au consecvență, întrerup timpul, fără să devină o parte a acestuia. Sunt evenimente autosuficiente, fiecare din ele începe de la zero, fiecare început și fiecare sfârșit este absolut. Se poate spune că urmarea nu se produce niciodată.

În schimb, de data asta s-a produs foială în primul rând, în momentul când în comunicatele foșnitoare despre pasagerii care au întârziat la îmbarcare cineva și-a recunoscut numele și acum își strângea grăbit bagajele de mână și plasele cu suveniruri cumpărate de la magazinele duty-free, înghiontindu-și în tot acest timp vecinii. Am pierdut firul narațiunii, verificând panicată numărul porții mele de îmbarcare și cu mare efort am reluat șirul expunerii femeii care începuse deja să vorbească despre aspectul practic al psihologiei de călătorie. Ne cam săturasem de ciudata și complicata ei teorie.

— În psihologia de călătorie practică se analizează semnificația metaforică a locurilor. Priviți, vă rog, aceste tabele iluminate cu denumirile porturilor de destinație. V-ați întrebat vreodată ce înseamnă „Islanda“, ce înseamnă „Statele Unite“? Ce ecou răsună în dumneavoastră când roștiți aceste nume? Formularea de astfel de întrebări este importantă în special în psihoanaliza topografică, unde înțelegerea semnificațiilor profunde ale locurilor duce la descifrarea așanumitului itinerar – adică a drumului individual al călătorului, a sensului profund al călătoriei lui.

Psihoanaliza topografică, de călătorie, în pofida aparențelor, nu formulează aceeași întrebare ca funcționarii biroului de emigrare: de ce ați venit aici? Întrebarea noastră ridică problema sensului și semnificației. Conform principiului „devin lucrul la care particip“. „Sunt ceea ce contemplu.“

Acesta era, de altfel, și sensul pelerinajelor de odinioară. Năzuința și ajungerea la locul sfânt ne sfînțeau, ne spălau de

păcate. Același lucru se petrece oare și atunci când călătorim în locuri nesfinte, păcătoase? Dar atunci când mergem în locuri pustii și dezolante? În locuri vesele și artistice?

Nu este oare așa..., continuă femeia, dar în spatele meu stăteau două perechi de vârstă medie și discutau în șoaptă, iar pentru o clipă ceea ce-și spuneau mi s-a părut mai interesant decât reflecțiile conferențierei.

Am înțeles că sunt cupluri de soți care își împărtășeau impresiile de călătorie. Un cuplu încerca să-l convingă pe celălalt:

— Neapărat să mergeți în Caraibe, dar mai ales în Cuba, câtă vreme mai e la putere Fidel. Când va muri, Cuba va deveni un loc ca oricare altul. Așa, acolo mai poți vedea încă adevărata sărăcie și mașinile în care circulă! Trebuie neapărat să vă grăbiți, căci se pare că Fidel este foarte bolnav.

Compatrioții

Între timp femeia și-a încheiat partea ei de comunicare și călătorii au început să-și adreseze timid întrebări, totuși mi se părea că nu întrebau deloc ce ar fi trebuit. Eu însămi nu îndrăzneau să deschid gura, așa că m-am dus la barul din apropiere să beau o cafea. Acolo se afla deja un grup de oameni, care discutau între ei în limba mea. Le-am aruncat o privire circumspectă, arătau exact ca mine. Da, femeile puteau fi surorile mele. De aceea mi-am găsit un loc cât mai departe de ei și am comandat o cafea.

Nu îmi plăcea deloc să întâlnesc compatrioți în locuri străine. Mă prefăceam că nu înțeleg cuvintele propriei limbi. Preferam să fiu o anonimă. Mă uitam de pe margine și mă hrăneam cu neștiința lor că sunt înțeleși. Îi urmăream cu colțul ochiului, apoi dispăream.

Același lucru mi l-a mărturisit dus pe gânduri un britanic obosit, care își bea deja cea de-a doua bere, taxându-i cu privirea pe cei care intrau. Am vorbit cu el câteva clipe, dar nu am avut multe să ne spunem.

— Nu mă bucur deloc când îi întâlnesc într-un loc străin pe concetățenii mei.

Mi-am terminat cafeaua și m-am întors la locul prelegerii, prefăcându-mă că trebuie să plec. Dar nu trebuia. Am nimerit la ultimele discuții, când conferențiară, pătrunsă de ceea ce spunea, explica unui grup de trei persoane adunate în jurul ei – cei mai rezistenți dintre ascultători.

Psihologia de călătorie Încheiere

— Suntem, stimate doamne și stimați domni, martorii felului în care „eul” omului crește, devenind tot mai precis și mai pătrunzător. În trecut abia era conturat, gata oricând să dispară, supus elementului colectiv. Încorsetat în rigoarea rolurilor, conveniențelor, strâns în chingile tradiției, subordonat exigențelor. Acum crește, cucerește lumea.

Cândva zeii se aflau în afară, inaccesibili, erau dintr-o altă lume, la fel ca mesagerii lor, îngerii și demonii. Însă eul uman a explodat și a cuprins și zeii din interior, localizându-i undeva între hipocamp și scoarța cerebrală, între epifiză și câmpurile lui Broca. Numai așa mai pot subzista zeii – în cotloanele întunecate, liniștite din corpul omenesc, în circumvoluțiile creierului, în spațiile goale dintre sinapse. De acest fascinant fenomen începe să se ocupe noua ramură a științei numite psihoteologia de călătorie.

Acest proces de hipertrofie este tot mai puternic – asupra realității înconjurătoare se repercutează atât ceea ce e închipuit

de noi, cât și ceea ce nu e închipuit. Cine se mai învâрте încă în lumea reală? Cunoaștem oameni care călătoresc în Marocul din filmul lui Bertolucci, în Dublinul lui Joyce, în Tibetul din filmul despre Dalai Lama.

Există un anume sindrom semnificativ botezat cu numele lui Stendhal, când omul ajunge într-un loc cunoscut din literatură sau artă și are acolo trăiri atât de puternice, încât îl ia cu leșin și slăbiciune. Sunt oameni care se laudă că au descoperit locuri absolut necunoscute și atunci îi invidiem că măcar preț de câteva clipe au experimentat cea mai veritabilă realitate înainte ca locul acela, la fel ca toate celelalte, să fie asimilat de cugetul nostru.

De aceea trebuie să ne punem mereu și insistent aceeași întrebare: unde se duc ei, în ce țări, în ce locuri? Alte țări au devenit un complex interior, un ghem de semnificații pe care un bun psiholog topograf e în stare să îl descâlcească una-două, să le interpreteze pe loc.

Sarcina noastră este să vă facem cunoscută ideea psihologiei de călătorie practice și să vă îndemnăm să apelați la serviciile noastre. Să nu vă temeți, stimați călători, de locurile liniștite de lângă automatele de cafea, din apropierea magazinelor duty-free, de cabinetele provizorii unde examinarea se desfășoară repede, discret, rareori întreruptă de comunicatele despre zboruri. Sunt doar două scaune în spatele unui paravan din hărți.

„Așadar, Peru?” vă va întreba un psihoanalist topograf. E ușor să-l confundați cu un casier sau cu un funcționar de la ghișeu de check-in. Așadar, Peru?

Și vă va face un scurt test de asociații, urmărind cu atenție care dintre cuvinte se va dovedi capătul firului. Aceasta este o analiză pe termen scurt, fără elaborarea inutilă a temei și fără să se facă apel la păcatele părinților față de Dumnezeu. În cursul unei singure sesiuni ar trebui să reușim.

Peru, adică încotro?

Mușchiul uman cel mai puternic este limba

Există țări în care oamenii vorbesc în engleză. Dar nu vorbesc așa ca noi, care avem propria limbă ascunsă în bagajele de mână, în trusa de cosmetice, iar engleza o folosim numai în călătorii, în țările străine și cu oamenii străini. E greu să-ți imaginezi asta, dar engleza este limba lor adevărată! Adeseori lingura pe care o știi. Nu au la ce să se întoarcă sau de la ce să se întoarcă în momentele de cumpănă.

Cât de pierduți trebuie să se simtă într-o lume în care orice instrucțiune, orice cuvânt, chiar și al celui mai stupid cântec, meniurile restaurantelor, cea mai banală corespondență comercială, butoanele din lift sunt în limba lor personală. Când vorbesc, pot fi în orice moment înțeleși de oricine, iar însemnările lor cred că trebuie încifrate special. Oriunde s-ar afla, toți au acces nelimitat la ei, toți și toate.

Am auzit că există deja proiecte să fie protejați sau poate chiar să le fie pusă la dispoziție o limbă mică, una dintre cele deja dispărute, de care nimeni nu mai are nevoie în ziua de azi, pentru a putea avea și ei ceva numai pentru sine.

Vorbe! Vorbe!

Înăuntru și în afară, ție însuși sau altora, să povestești fiecare situație, să numești fiecare stare; să cauți cuvinte, să le cântărești, să găsești pantofiorul acela care o preschimbă miraculos pe Cenușăreasa într-o prințesă. Să miști cuvintele ca pe niște jetoane la jocul de ruletă. Poate de data asta ai noroc? Poate de data asta vei câștiga?

Să vorbești, să prinzi oamenii de mâneca hainei, să le ceri să se așeze în fața ta și să te asculte. Apoi să te preschimbi la

rândul tău în ascultător pentru vorbele lor. Oare nu s-a spus: vorbesc, deci exist? Vorbești, așadar exiști?

Să folosești pentru asta toate mijloacele posibile, toate metaforele, parabolele, bâlbâielile, propozițiile neterminate, să nu ții cont de faptul că fraza se frânge la mijloc, de parcă imediat după verb s-a căscat o prăpastie.

Să nu lași nici o situație nelămurită, nepovestită, să nu lași nici o ușă închisă; să le dai de perete cu buzduganul înjurăturilor, chiar și pe cele care duc spre coridoare rușinoase și stânjenitoare, despre care ai prefera să nu-ți mai aduci aminte. Să nu te rușinezi de nici un eșec, de nici un păcat. Păcatul mărturisit este pe jumătate iertat. Viața povestită – mântuită. Oare nu asta ne învață sfinții Sigismund, Carol și Iacob? Cel care nu a învățat să vorbească va fi pe veci prins în capcană.

Broasca și pasărea

Există două puncte de vedere asupra lumii: perspectiva broaștei și vederea panoramică a păsării în zbor. Fiecare punct între cele două coordonate nu face decât să sporească haosul.

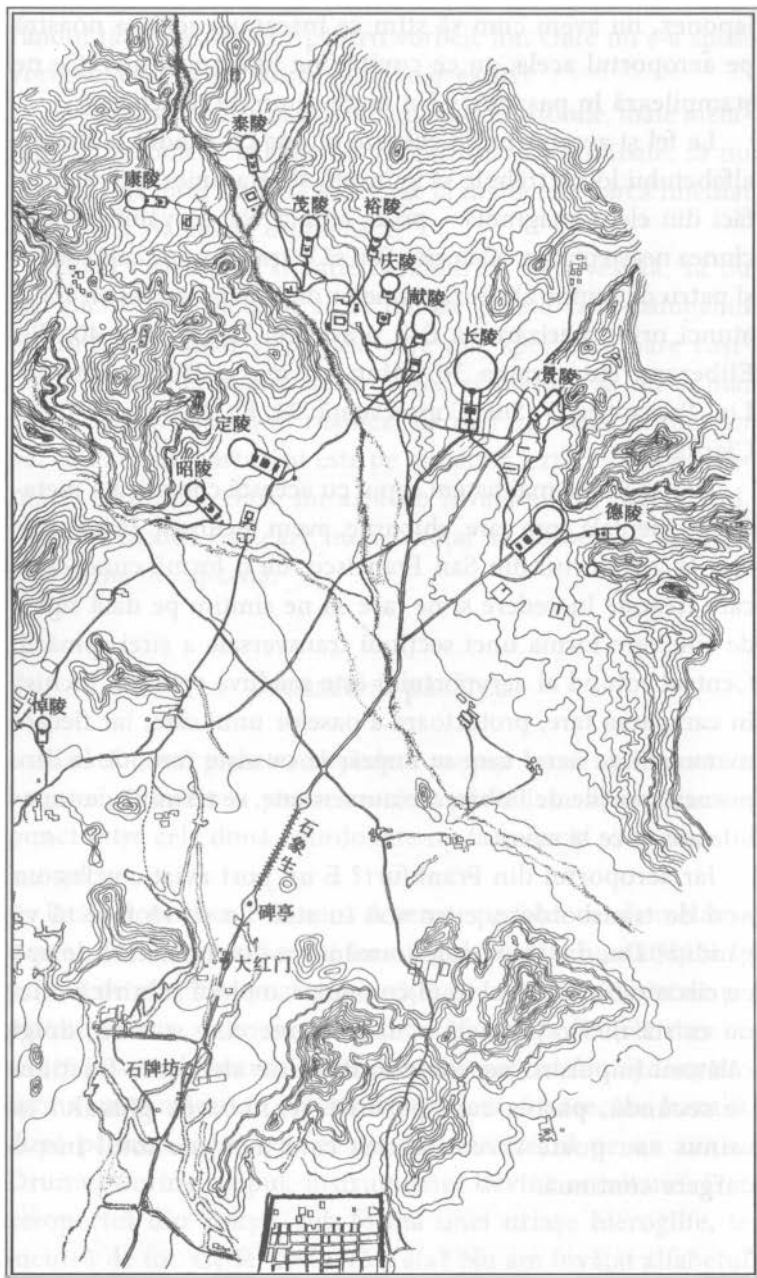
Iată aeroporturile frumos desenate pe folderul de reclamă a unor linii aeriene. Sensul lor ni se dezvăluie numai dacă le privim de sus, întocmai ca pe niște desene monumentale pe platoul Nazca, ce au fost create cu gândul la ființele care se ridică în aer; de exemplu, modernul aeroport din Sydney are forma unui avion. O soluție arhitectonică oarecum banală, după părerea mea – un avion care aterizează pe un avion. Drumul devine scopul, instrumentul devine rezultatul. Dar aeroportul din Tokyo, sub forma unei uriașe hieroglife, te încurcă de tot. Ce fel de literă e aia? Nu am învățat alfabetul

japonez, nu avem cum să știm ce înseamnă sosirea noastră pe aeroportul acela, cu ce cuvinte ne întâmpină aici. Ce ne stampilează în pașaport? Un mare semn de întrebare?

La fel și aeroporturile chineze te duc cu gândul la literele alfabetului local, trebuie să le înveți, să le aranjezi pe rând, să faci din ele o anagramă – poate atunci vor dezvălui înțelepciunea neașteptată a călătoriei. Sau să le tratezi ca pe cele șaizeci și patru de semne ale hexagramelor din *Cartea schimbărilor* și atunci orice aterizare va fi o prezicere. Hexagrama 40. Sie. Eliberare. Hexagrama 36. Ming-i. Amurg. Hexagrama 10. Liu. Precauție. 17. Sui. Consecvență. 24. Fu. Revenire. 30. Li. Claritate.

Dar să nu ne mai batem capul cu această complicată metafizică orientală spre care, chipurile, avem înclinații. Hai să privim la aeroportul din San Francisco, de o formă cunoscută, care trezește încredere și ne face să ne simțim pe dată siguri de sine: are forma unei secțiuni transversale a șirei spinării. Centrul rotund al aeroportului este măduva spinării, închisă în carapacea tare, protectoare a oaselor unui disc, iar fiecare mănunchi de nervi care se împrășteie ca niște raze, de la care pornesc porțile de îmbarcare numerotate, se termină cu tunelul care duce la avion.

Iar aeroportul din Frankfurt? E un port aviatic uriaș, un nod de transbordare, e un stat în stat. La ce vă face să vă gândiți? Da, da, întocmai, seamănă ca două picături de apă cu circuitul integrat al unui computer, o placă subțirică. Aici nu există nici o îndoială – ni se spune cine suntem, dragi călători. Impulsuri nervoase individuale ale lumii, fracțiuni de secundă, partea care permite schimbarea plusului în minus sau poate invers, partea care menține totul într-o curgere continuă.

Linii, suprafețe plane, protuberanțe

Adeseori am visat să mă pot uita fără să fiu, la rândul meu, văzută. Să trag cu ochiul. Să fiu observatorul ideal. Ca acea cameră obscură pe care am confecționat-o cândva dintr-o cutie de pantofi. Fotografia pentru mine un colț de lume din spațiul închis, întunecat, cu retina microscopică prin care pătrundea înăuntrul cutiei lumina. M-am antrenat.

Cel mai bun loc pentru un astfel de antrenament este Olanda – acolo unde oamenii, convinși de inocența lor absolută, nu folosesc perdele la geamuri și, după lăsatul întunerii, ferestrele se preschimbă în mici scene pe care actorii își joacă rolurile, seară de seară. O succesiune de imagini scaldate în lumina gălbuie, caldă constituie actele unuia și aceluiași spectacol intitulat *Viața*. *Naturi vii*.

Iată, în cadrul ușii apare un bărbat, are în mână o tavă, o pune pe masă; doi copii și o femeie stau în jurul mesei. Mănâncă îndelung, în liniște, căci sunetul nu funcționează în acest teatru. Apoi se mută pe canapea, privesc serioși la ecranul aprins, dar pentru mine, care stau pe stradă, nu este clar ce îi atrage acolo atât de mult – văd doar străfulgerări, lumina care palpită, imagini prea scurte și prea îndepărtate pentru a le putea înțelege. Chipul cuiva care mișcă din buze emoționat, un peisaj, alt chip... Unii ar spune că e o piesă plictisitoare și că nu se întâmplă nimic în ea. Și totuși mie îmi place – de pildă, mișcările labei piciorului care se joacă involuntar cu papucul de casă sau întregul act uluitor al căscatului. Sau palma care caută telecomanda pe plușul canapelei și care, găsind-o, se liniștește, încremenește.

Să stai deoparte. Lumea se vede numai pe bucăți, iar alta nu există. Sunt momente, frânturi, configurații de moment care, odată ce au prins viață, încep imediat a se dezintegra. *Viața*? Nu există așa ceva; văd linii, suprafețe și protuberanțe,

din nou linii, suprafețe, văd transformarea lor în timp. Iar timpul pare un simplu instrument de măsurat schimbările mărunte, o linie școlară cu segmentare simplificată – ea indică numai trei aspecte: ce a fost, ce este și ce va fi.

Tendonul lui Ahile

Noua epocă a început în anul 1542, chiar dacă, din păcate, nimeni nu a observat lucrul acesta, nu era o aniversare rotundă, nici sfârșitul unui veac, din punctul de vedere al numerologiei – nimic interesant, suma este numărul trei. Dar în anul acela au apărut primele capitole din *De revolutionibus orbium coelestium* a lui Copernic și opera integrală a lui Vesalius, *De Humani corporis fabrica*.

Este evident că ambele cărți nu puteau cuprinde absolut totul – dar oare omul poate cuprinde totul? Lui Copernic îi lipsea estul Sistemului Solar, planete precum Uranus, care a așteptat timpul potrivit pentru a fi descoperită, în preziua Revoluției Franceze. Iar lui Vesalius îi lipseau multe date amănunțite despre mecanismele corpului omenesc, arcade, articulații – de pildă, nu știa nimic despre tendonul care unește glezna de călcâi.

Hărțile lumii – a celei interioare și exterioare – au fost totuși trasate, ordinea deja observată a aprins o scânteie în minte, a gravat pe ele liniile și suprafețele principale, fundamentale.

Să spunem că este o după-amiază de noiembrie călduros, în anul 1689. Filip Verheyen, ca de obicei, stă la masă, în pata de lumină care pătrunde pe fereastră, ca și cum ar fi fost special proiectată pentru această ocazie, și examinează cu atenție țesuturile întinse pe masă. Acele înfipite în lemnul tăbliei mesei fixează nervii cenușii. Cu mâna dreaptă, fără să se uite la hârtie, schițează ceea ce vede.

Căci să vezi înseamnă să știi.

În tot acest timp cineva bate la ușă, câinele latră furios și Filip trebuie să se ridice de la masă. Face asta fără tragere de inimă. Corpul lui deja luase poziția sa preferată, cu capul aplecat deasupra preparatului; trebuie să se sprijine pe piciorul sănătos și să-l tragă de sub masă pe cel care există sub forma unei proteze de lemn. Se duce la ușă șchiopătând și reușește să calmeze câinele. În fața ușii se află un bărbat tânăr în care îl recunoaște pe ucenicul său Willem van Horssen abia după câteva clipe. Nu e deloc mulțumit de vizitele acestea, de altfel nu e mulțumit de nici un fel de vizite, dar se retrage în adâncul camerei, bocănind pe dalele de piatră cu piciorul lui de lemn, și îl invită pe oaspete înăuntru.

Van Horssen este înalt, are păr des și creț și o față zămbitoare. Pune pe masa din bucătărie ce a cumpărat pe drum – o roată de brânză, o pâine rotundă, mere și vin. Vorbește tare și se laudă cu biletele – iată care este motivul vizitei sale. Filip trebuie să se supravegheze ca pe fața sa să nu apară expresia de neastâmpăr și grimasa cuiva care se află brusc în mijlocul unui vacarm înspăimântător. Bănuiește că motivul vizitei tânărului, de altfel drăguț, este explicat de scrisoarea care zace nedesfăcută pe măsuta din hol; când oaspetele pregătește masa, gazda ascunde cu agilitate scrisoarea și, din acel moment, va pretinde că îi cunoaște conținutul.

Se va preface și că nu a reușit să găsească o femeie care să-l ajute în gospodărie, chiar dacă nici nu s-a deranjat să caute una. Se va preface de asemenea că știe toate numele pe care le rostește tânărul, cu toate că, în realitate, nu stă bine cu memoria. Este rectorul Universității din Leuven, dar s-a retras de ani de zile la țară și se plânge de sănătate.

Fac împreună focul în șemineu și se așază la masă. Gazda mănâncă fără poftă, dar vede apoi că pofta îi crește pe măsură ce mănâncă. Vinul merge de minune cu brânza și carnea. Van Horssen îi arată biletele. Se uită la ele în tăcere, iar Filip se

apropie de fereastră și aranjează lentilele ochelarilor ca să vadă mai bine complicatul desen și scrisul. Fiindcă și biletul în sine este o operă de artă – sub text se afla o frumoasă ilustrație a maestrului Ruysch, un tablou cu schelete de fetuși umani. Două dintre ele stau așezate în jurul unei compoziții din piatră și crengi uscate, ținând în mâini niște instrumente muzicale dintre care unul seamăna cu o trompetă, iar celălalt cu o harpă. Iar dacă te uitali cu atenție la încâlceala de liniuțe, puteai observa în ele și mai multe oase și cranii, mici și delicate, și cu siguranță orice observator atent ar fi alcătuit din ele alți fetuși.

— Frumos, nu-i așa? întreabă musafirul, uitându-se la gazdă peste umăr.

— Ce e frumos în asta? răspunde zgârcit la vorbă. Oase de oameni.

— E artă.

Dar Filip nu se lasă atras în discuție, nu mai seamănă deloc cu Filip Verheyen cel de altădată, pe care van Horssen îl știa de la facultate. Discuția nu se prea leagă și se pare că stăpânul casei este preocupat de cu totul altceva, poate că singurătatea i-a dilatat gândurile în panglici prelungi și l-a deprins doar cu dialogurile interioare.

— Îl mai ai încă, Filip? îl întreabă în cele din urmă fostul ucenic, după o lungă clipă de tăcere.

Atelierul lui Verheyen se află într-o anexă mică, în care intrai pe ușa dinspre hol. Nu-l miră deloc priveliștea care amintește mai degrabă de un atelier de gravură plin de plăci, bazine de corodare, seturi de dălți agățate pe perete, gravuri terminate, lăsate peste tot la uscat și ghemotoace de câlți aruncate pe podea. Musafirul se apropie parcă involuntar de foile de hârtie tipărite – toate prezintă mușchi și vase de sânge, tendoane și nervi. Însemnate cu grijă, cât se poate de clare, desăvârșite. Este aici și un microscop, de primă calitate, un obiect râvnit de mulți, cu lentilele șlefuite de Benedictus Spinoza, prin care Filip observă panglicile vaselor de sânge.

Sub singura fereastră, dar mare, orientată spre sud, se află o masă lată, curată, iar pe ea – același preparat de ani de zile. Alături vede un borcan gol, plin pe trei sferturi cu un lichid gălbui.

— Dacă trebuie să mergem mâine la Amsterdam, ajută-mă să strâng totul, spune Filip și adaugă cu reproș: Lucram.

Cu degetele sale lungi, începe să desprindă cu delicatețe țesuturile și vasele de sânge întinse cu ajutorul unor ace subțiri. Măinile lui sunt atât de rapide și atât de ușoare, ca mâinile unui colecționar de fluturi, nu ca ale unui anatomist, ca ale unui gravor care dăltuiește șanțuri în metal dur, preschimbate apoi de acid în negativul gravurii. Van Horssen ține numai borcanul cu tinctură, acolo bucăți de preparat sunt scăldate în lichidul maroniu de parcă s-ar fi întors la ele acasă.

— Știi ce e asta? întreabă Filip și arată cu unghia degetului mic substanța de culoare mai deschisă de deasupra osului. Atinge-o.

Degetul musafirului se îndreaptă spre țesutul mort, dar nu-l atinge. Rămâne suspendat în aer. Pielea fusese tăiată în așa fel, încât dezgoleşte locul acela într-un mod cu totul neașteptat. Nu, nu știe ce este, dar ghicește:

— E *musculus soleus*, un implant.

Gazda se uită la el câteva momente, ca și cum și-ar căuta cuvintele.

— De acum încolo se va numi *chorda Achillis*, spune.

Van Horssen repetă cele două cuvinte ca și cum încerca să le învețe pe de rost.

— Tendonul lui Ahile.

Măinile, pe care și le ștersese de o bucată de cârpă, scot de sub un teanc de foi una cuprinzând o schemă desenată în patru perspective, incredibil de exactă: tibia și laba piciorului formează un întreg și e greu să mai crezi acum că odinioară nu erau aranjate astfel, că în locul acela nu era nimic, doar o

imagine neclară, nici măcar nu-și putea aminti ce anume; totul era separat, iar acum erau prezentate împreună. Cum fusese oare posibil să nu fi fost observat până atunci acel tendon? E incredibil să descoperi părțile propriului trup de parcă ai merge în amonteale unui râu, în căutarea izvoarelor lui. La fel înaintezi și cu bisturiul de-a lungul unui vas de sânge și îi stabilești originea. Petele albe sunt apoi acoperite de rețeaua desenului.

Se descoperă și se dă un nume. Se cucerește și se civilizează. Bucățica de cartilaj alb va fi supusă de acum înainte legilor noastre, o punem în circulație.

Totuși, asupra tânărului van Horssen impresia cea mai puternică o produce numele. E și poet și, în pofida educației medicale, ar fi preferat să scrie poeme. Abia denumirea aceasta îi deschide în minte tablouri de basm, ca și cum ar fi urmărit pânza unui maestru italian populată de nimfe și zei temperamentali. Se putea să existe un nume mai potrivit pentru bucățica aceea de corp, de care zeița Tethys l-a apucat pe micul Ahile pentru a-l scălda în Stix și a-l face pentru totdeauna nemuritor?

Poate Filip Verheyen a dat de urmele unei ordini ascunse – poate în corpul nostru se află un întreg univers, o întreagă mitologie? Poate există o reflectare a tot ce e mare și mic, iar corpul omului reunește în el tot – povești și eroi, zei și animale, orânduirea plantelor și armonia mineralelor? Poate ar trebui să mergem cu denumirile în această direcție – mușchiul lui Artemis, aorta Atenei, ciocanul și nicovala lui Hefaistos, spiralele lui Mercur.

Bărbații se duc la culcare la două ore după apusul soarelui, amândoi în același pat, matrimonial, rămas aici cu siguranță de la proprietarii anteriori, pentru că Filip nu fusese niciodată însurat. Noaptea este geroasă, așa că trebuie să mai arunce, peste ei niște piei de berbec care de la umezeala ce domnește în toată casa emană un miros de grăsime de oaie și de staul.

— Trebuie să te întorci la Leiden, la universitate. Te așteptăm, începe van Horssen.

Filip Verheyen desface curelușele de piele și pune piciorul de lemn deoparte.

Spune:

— Mă doare.

Celălalt înțelege că se referă la ciotul întins pe taburet, dar Filip Verheyen arată mai departe la bucata de corp care deja nu mai există, arată undeva în spațiu.

— Te dor cicatricile? se asigură tânărul.

Orice l-ar dura, nu e în stare să-i diminueze imensa compasiune pe care o simte față de bărbatul acela firav, fragil.

— Mă doare piciorul. Simt durerea de-a lungul oaselor și laba piciorului mă scoate din minți. Degetul și încheieturile. Sunt umflate și fierbinți, pielea mă mănâncă. Uite aici, se apleacă și arată o mică adâncitură în așternut.

Willem tace. Ce poate să zică? Apoi se întind amândoi pe spate și se acoperă până la gât. Gazda stinge lumânarea și dispare, apoi din întuneric i se aude vocea:

— Trebuie să ne examinăm durerea.

E de la sine înțeles că nu ai cum să călătorești rapid cu un om care se ajută de o cârjă de lemn, dar Filip este curajos și, dacă nu ar fi ușorul șchiopătat și ciocăniturile protezei pe drumul uscat, ar fi greu să-ți dai seama că omul acela nu are un picior. Ritmul lent al mersului are și avantajul că le permite să converseze. Dimineața răcoroasă, mișcarea, răsăritul soarelui, al cărui disc e sfâșiat de plopii înalți, fac să se meargă bine. Pe la jumătatea drumului reușesc să oprească o căruță ce duce legume la piața din Leiden și astfel le mai rămâne timp și pentru un mic dejun în toată regula la hanul La Împărat.

Apoi, de la debarcaderul de lângă canal se urcă într-o barcă trasă de-a lungul malului de cai masivi; au locuri ieftine la

bord, sub cortul care îi apără de soare și, întrucât vremea este frumoasă, călătoria devine o adevărată plăcere.

Și așa îi las – călătorind cu barca la Amsterdam, în pata de umbră care alunecă pe apă, aruncată de pânza cortului de deasupra capetelor lor. Amândoi sunt îmbrăcați în negru, au gulere albe din batist apretat; van Horssen este mai chipeș, mai îngrijit, ceea ce înseamnă doar că are o nevastă care are grijă de hainele lui sau că își permite o slujnică, nimic mai mult. Filip stă cu spatele la direcția de mers, sprijinit comod, piciorul sănătos e îndoit de la genunchi, pantoful său negru de piele e împodobit de o panglică de culoare violet, roasă. Cârja de lemn se sprijină de un nod din scândurile bărcii. Se văd unul pe celălalt pe fundalul peisajului în mișcare; câmpuri, răzoare străjuite de sălcii, șanțuri de ameliorare, rampele micilor debarcadere și casele de lemn, acoperite cu trestie. Lângă mal plutesc pene de gâscă asemenea unor bărcuțe mici. Ușoara adiere caldă mișcă penele pălăriilor.

Mai spun doar că, spre deosebire de maestru, van Horssen nu are talent la desen. Este anatomist și pentru fiecare disecție apelează la serviciile unui desenator profesionist. Metoda lui de lucru sunt notițele precise, atât de detaliate, încât dacă le citești îți apare totul în fața ochilor. Și aceasta este o metodă. Să notezi totul.

În plus, ca anatomist, se străduiește să se achite onorabil de recomandarea domnului Spinoza, a cărui știință a studiat-o aici pe viu, până nu a fost interzisă – să te uiți la oameni ca la niște linii, suprafețe și protuberanțe.

Istoria lui Filip Verheyen, notată de ucenicul și confidentul său, Willem van Horssen

Profesorul și maestrul meu s-a născut în anul 1648 în Flandra. Casa părinților lui arăta întocmai ca alte case flamande. Era din lemn și cu acoperișul din trestie tăiată egal, la fel cum era tăiat și bretonul micului Filip. De curând pusese ră pe jos o pardoseală de cărămidă din lut, iar acum membrii familiei își făceau simțită prezența prin loviturile saboților de lemn. Duminica, saboții erau înlocuiți cu pantofi de piele și pe drumul lung și drept, străjuit de plop, toți cei trei membri ai familiei Verheyen se duceau la biserica din Verrebroek. Acolo își ocupau locurile și îl așteptau pe pastor. Măinile muncite se întindeau recunoscătoare după cărțile de rugăciune; filele subțiri și literele mărunte le întăreau convingerea că sunt mai durabile decât fragila viață a omului. Pastorul din Verrebroek își începea întotdeauna predica de la cuvintele: *Vanitas vanitatum*. Le puteai considera salut de bun-venit și într-adevăr micul Filip așa le înțelegea.

Filip era un băiețel liniștit, tăcut. Îl ajuta pe tatăl său în gospodărie, dar foarte repede a devenit limpede că nu-i va călca pe urme. Nu va turna în fiecare dimineață laptele și nu-l va amesteca cu praf din stomacul vițelilor pentru a forma mari roți de cașcaval, nici nu va aduna fânul în căpițe. Nu va observa primăvara devreme dacă în brazdele pământului arat nu se adună apa. Pastorul din Verrebroek i-a făcut pe părinți să înțeleagă că Filip este suficient de înzestrat încât să fie trimis mai departe la școală, după absolvirea școlii parohiale. Și uite așa adolescentul de paisprezece ani și-a început studiile la liceul din Heilige-Drievuldigheids, unde și-a dezvăluit talentul extraordinar pentru desen.

Dacă e adevărat că există oameni care văd lucrurile mici și oameni care văd numai lucrurile mari, sunt convins că Verheyen

făcea parte dintre primii. Ba chiar cred că de la început corpul lui se simțea cel mai bine în acea poziție particulară – aplecat deasupra mesei, cu picioarele sprijinite de drugul de lemn, cu coloana arcuită și cu mâinile ocupate de penițe, complet dezinteresat de scopuri îndepărtate, ci măsurând îndeaproape, în regatul detaliilor, în cosmosul amănuntelor, liniuțele și punctele din care ia naștere imaginea. Aquaforte și mezzotinta – imprimarea în metal a unor urme mici, a unor semne, desenarea suprafeței netede, indiferente a plăcii de metal, îmbătrânirea ei până devine înțeleaptă. Mi-a spus că suprafața întotdeauna îl surprindea și-i întărea convingerea că fața și reversul nu constituie decât două dimensiuni complet diferite: existența lor ar trebui să ne dezvăluie cât de suspect este ceea ce luăm cu naivitate ca fiind realitatea.

Și cu toate că era atât de talentat la desen, cu toate că era atât de preocupat de gravură, corodare, colorare și tipărire, tânărul Verheyen a plecat la vârsta de douăzeci și ceva de ani la Leiden să studieze teologia și, întocmai ca pastorul Verrebroek, mentorul său, să devină preot.

Dar mai înainte de asta – lucru despre care mi-a povestit în legătură cu minunatul microscop pe care-l avea pe masă – din când în când pastorul îl lua cu sine în scurte drumeții, străbătând câteva mile pe drumuri pline de hârtoape, până la un anume șlefuitor de lentile, un evreu impertinent, excomunicat de ai săi, cum se spunea despre el. Omul acesta închiria niște camere într-o casă de piatră și părea atât de extraordinar, încât fiecare asemenea vizită însemna pentru Verheyen un mare eveniment, cu toate că era prea tânăr pentru a participa la conversațiile din care, de altfel, nici nu înțelegea prea multe. Șlefuitorul se îmbrăca, pare-se, exotic și oarecum bizar. Purta o robă lungă, iar pe cap un fes înalt și rigid, pe care nu și-l scotea niciodată. Arăta ca o linie, ca un indicator vertical, așa, mi-a zis Filip și mai spunea că dacă l-ai fi pus pe ciudatul acela pe câmp, ar fi putut servi drept ceas solar. Se adunau la el acasă

tot felul de oameni, negustori, studenți și profesori care luau loc la masa de lemn sub o salcie mare și discutau neîncetat. Din când în când, gazda sau cineva dintre invitați ținea o prelegere numai și numai pentru a stimula discuțiile să înceapă din nou. Filip își amintea că evreul vorbea de parcă ar fi citit, cursiv, fără să se bâlbâie. Construia fraze lungi al căror sens scăpa imediat băiatului, dar pe care oratorul îl stăpânea cu îndemânare. Pastorul și Filip aduceau mereu cu ei ceva de mâncare. Gazda îi servea cu vin pe care îl dilua din belșug cu apă. Atât își mai amintea din acele întâlniri și Spinoza avea să rămână pentru totdeauna maestrul său, pe care îl citea cu pasiune și cu care se înfrunta cu pasiune. Cine știe dacă nu cumva întâlnirile cu mintea aceea ordonată, cu forța gândirii și cu nevoia de a înțelege nu l-au împins pe tânărul Filip să studieze teologia la Leiden.

Sunt sigur că nu suntem în stare să ne recunoaștem soarta pe care o cioplește pentru noi de partea cealaltă a vieții daltă divină. Trebuie să ni se reveleze abia sub forma potrivită omului – negru pe alb. Dumnezeu scrie cu mâna stângă și cu un scris invers.

În anul al doilea de studii, în 1676, într-o seară de mai, Filip, urcând pe treptele înguste ale scării la etajul pe care îl închiriasse în casa unei văduve, și-a sfâșiat pantalonii într-un cui și – lucru pe care l-a observat abia a doua zi – s-a zgâriat superficial la gleznă. Pe pielea lui a rămas o urmă roșie, desenată de vârful ascuțit al cuiului, o linie care măsura câțiva centimetri, punctată de picături de sânge; o mișcare imprudentă a Gravorului pe delicatul corp omenesc. Câteva zile mai târziu a început să-l chinuiască febra.

Când văduva a chemat în sfârșit medicul, s-a constatat că în mica rană pătrunsese deja infecția; marginile ei se înroșiseră și se umflaseră. Doctorul i-a prescris cataplasme și supă pentru a prinde puteri, dar a doua zi spre seară devenise deja

limpede că procesul nu mai poate fi stopat și că piciorul trebuie amputat chiar de sub genunchi.

— Nu e săptămână să nu fiu nevoit să amputez ceva cuiva. Mai ai celălalt picior, îl consola, pare-se, doctorul care i-a devenit mai târziu prieten – și totodată unchiul meu, Dirk Kerkrinck, pentru care Filip executase de curând câteva gravuri anatomiche. Ți se va face o cârjă de lemn și vei merge probabil ceva mai zgomotos decât ai făcut-o până acum.

Kerkrinck fusese ucenicul lui Frederik Ruysch, cel mai bun anatomist din Olanda, ba chiar poate din lume, astfel încât amputarea a fost executată exemplar și a fost încununată de succes. Partea de jos a membrului a fost separată de restul cu îndemânare, osul a fost pilit egal, vasele de sânge închise, cauterizate cu grijă cu ajutorul unei vergele încinse. Totuși, până să se ajungă la operație, pacientul și-a prins prietenul de mână și a insistat să nu arunce piciorul tăiat; întotdeauna fusese foarte religios și neîndoielnic credea textual că vom învia împreună cu trupul nostru, că ne vom ridica din mormânt în forma noastră fizică, la venirea lui Hristos. Mi-a spus că la vremea aceea se temea ca nu cumva piciorul să-i învie de unul singur; dorea ca trupul lui să fie îngropat împreună cu piciorul, când avea să-i vină ceasul. Și probabil că dacă ar fi avut parte de un doctor obișnuit, și nu de unchiul meu, dacă ar fi fost cineva luat de pe stradă, un vraci obișnuit, unul dintre cei care taie bătăturile și scoate măselele, cu siguranță nu i-ar fi fost îndeplinită strania dorință. De obicei, mădularul tăiat ajungea înfășurat în pânză la cimitir unde, cu toată seriozitatea, dar fără nici un fel de formalități religioase, era așezat într-o groapă mică și nici măcar locul nu era apoi însemnat. Însă unchiul meu, când pacientul dormea deja amețit de spirt, s-a ocupat cu multă atenție de picior. Mai ales prin injectarea unei anumite substanțe, a cărei compoziție maestrul său o ținea secretă, a înlăturat din vasele de sânge și limfatice sângele

stricat și țesuturile atinse de cangrenă. Când mădularul a fost în felul acesta uscat, l-a introdus într-un recipient de sticlă plin cu balsam din brandy de Nantes și piper negru, care avea să îl ferească pentru totdeauna de descompunere. Când Filip s-a trezit din anestezia cu alcool, prietenul său i-a arătat piciorul cufundat în brandy, întocmai cum după naștere se arată mamelor pruncii nou-născuți.

Verheyen s-a însănătoșit pe îndelete, în mansarda unei căsuțe de pe una din străzile din Leiden, unde închiria camere de la o văduvă. Ea l-a îngrijit. Căci, dacă nu ar fi fost ea, s-ar fi încheiat totul. Și totuși, pacientul a căzut în depresie, e greu de spus dacă din cauza durerii neîncetate a răni care se vindeca sau dacă din cauza noii sale situații. La vârsta de douăzeci și opt de ani devenise deja infirm, studiile sale de teologie își pierduseră orice sens – fără un picior nu mai putea deveni pastor. Nu a fost de acord să-și înștiințeze părinții despre asta, cuprins de rușine că i-a dezamăgit în felul acesta. Îl vizitau Dirk și alți doi colegi pe care – chipurile – mai mult decât suferințele pacientului îi atrăgea la capul patului prezența mădularului tăiat. Se părea că bucata aceea de corp omenesc trăiește acum o viață proprie în preparat, scufundată în alcool, într-o eternă beție, plămuid propriile vise despre cum aleargă prin iarba umezită de roua dimineții, pe nisipul cald al plajei. Mai veneau pe la el și câțiva amici, studenți la teologie, iar acestora Filip le-a mărturisit într-un târziu că nu se mai întoarce la studii.

Când musafirii plecau, în camera lui Filip își făcea apariția proprietara casei, văduva, doamna Fleur, pe care am cunoscut-o și eu și pe care o consider un înger. Filip a mai locuit la ea ani buni, până când a reușit să-și cumpere casa din Rijnsburg și s-a mutat acolo definitiv. Aducea cu sine un lighean și o carafă de metal plină cu apă caldă. Chiar dacă pacientul nu mai făcea febră și din rană nu mai curgea sânge, femeia îi spăla

cu delicatețe piciorul și îl ajuta și pe el să se spele. Apoi îl îmbrăca într-o cămașă curată și în pantaloni. Cracul stâng al pantalonilor îl cususe deja, iar tot ceea ce atingea cu mâinile sale dibace arăta firesc, ca și cum exact așa fusese creat de Dumnezeu, de parcă Filip Verheyen s-ar fi născut fără piciorul stâng. Când trebuia să se ridice din pat pentru a-și face nevoile la oala de noapte, se sprijinea pe umărul viguros al văduvei – fapt care la început a fost nemaipomenit de jenant, dar apoi a devenit un gest firesc, la fel ca tot ce era legat de ea. După câteva săptămâni a început să-l ajute să coboare la parter, unde mânca împreună cu ea și cu cei doi copii ai ei la masa de lemn grea din bucătărie. Era înaltă și bine făcută. Avea părul bogat, blond și ondulat, ca al multor femei flamande, ascuns sub boneta de pânză, dar întotdeauna câte o şuviță scăpa la spate sau pe frunte. Bănuiesc că noaptea, când copiii dormeau deja somnul lor nevinovat, venea la el la fel de firesc cum făcea cu oala de noapte și se strecura în patul lui. Și nu văd nimic rău în asta, ba dimpotrivă consider că oamenii ar trebui să se sprijine dacă pot.

Toamna, când rana se vindecase de tot, iar pe ciot mai rămăsese doar o pată roșie, Filip Verheyen, bocănind cu cârja sa de lemn pe caldarâmul denivelat din Leiden, se ducea în fiecare dimineață la cursurile de la centrul medical universitar, unde începuse să studieze anatomia.

În scurtă vreme a devenit unul dintre cei mai apreciați studenți, reușea ca nimeni altul să-și valorifice talentul la desen pentru a transpune pe hârtie ceea ce la prima vedere unui ochi neinițiat îi apărea a fi haosul țesuturilor din corpul omenesc – ligamente, vase de sânge și nervi. A copiat de asemenea celebrul atlas anatomic al lui Vesalius, care avea o sută de ani, și s-a achitat mai mult decât onorabil de această însărcinare. Reprezenta în fapt cea mai bună introducere la propria lucrare, ale cărei concluzii l-au făcut celebru. Față de toți ucenicii săi, printre care mă număram și eu, avea o atitudine

părintească – plină de afecțiune, dar și severă. Sub supravegherea lui am făcut disecții, și atunci ochiul său vigilent și mâna sa abilă ne îndruma pe cărările labirintului nemaipomenit de complicat. Studenții îi apreciau fermitatea și cunoștințele profunde. Urmăreau mișcările agile ale gravorului ca și cum asistau la o minune. Desenatul nu e niciodată o reproducere a realității – ca să vezi, trebuie să știi să privești, trebuie să știi la ce anume te uiți.

Întotdeauna a fost mai degrabă taciturn, iar astăzi, cunoscându-l mai bine, pot spune că într-o oarecare măsură era chiar absent, cufundat în sine. A renunțat treptat la cursuri, dedicându-se muncii solitare în atelierul său. Îl vizitam adeseori la casa lui din Rijnsburg. Îi aduceam cu bucurie vești din oraș, bârfe și lucruri de senzație de la universitate, dar observam cu neliniște că devine tot mai obsedat de o singură temă. Piciorul lui, desfăcut bucățele, examinat cu cea mai mare minuțiozitate posibilă, trona mereu la capul patului său în borcan sau te speria la vederea-i, întins pe masa de lucru. Când mi-am dat seama că sunt singura persoană cu care mai era în contact, am înțeles de asemenea și că Filip a depășit granița invizibilă din spatele căreia nu mai există cale de întoarcere.

După-amiază devreme barca noastră a acostat la Herengracht, în Amsterdam, și de la debarcader ne-am dus direct la destinație. Era începutul iernii, canalele nu mai duhneau atât de îngrozitor ca vara și se mergea plăcut în ceața lăptoasă, caldută, care se ridica spre cer sub ochii noștri, dezvăluind cerul senin de toamnă. Am cotit pe una din străduțele înguste ale cartierului evreiesc și am vrut să ne oprim undeva să bem o bere. Bine că am mâncat un mic dejun bogat la Leiden, fiindcă toate hanurile pe lângă care am trecut erau pline și trebuia să așteptăm multă vreme să fim serviți.

În piață, printre tarabele negustorilor, se află clădirea Balanței, unde sunt cântărite mărfurile descărcate. Într-unul din turnuri,

întreprinzătorul Ruysch și-a aranjat al său *theatrum* și aici ne-am făcut și noi apariția puțin mai devreme decât ora scrisă pe bilet și, cu toate că încă nu lăsau doritorii să intre în sală, în fața ușii se adunaseră câteva grupuri de spectatori. I-am privit cu mult interes, înfățișarea și hainele multora dintre ei demonstrau că renumele profesorului Ruysch depășise de mult granițele Olandei. Am auzit discuții în limbi străine, am văzut peruci franțuzești și manșete de dantelă englezești ce ieșeau de sub mânecile caftanelor. Veniseră de asemenea mulți studenți; aceștia neîndoielnic aveau locuri mai ieftine, nenumerate, căci se îndreptau deja spre intrare, din dorința de a ocupa un loc cât mai bun.

Cum Filip ducea la universitate o viață socială mai activă, mereu se apropia de noi cineva cunoscut, membri ai consiliului local, sus-puși, chirurghi din breaslă, curioși de ce ne va mai arăta de data aceasta Ruysch, de ce a mai descoperit. În cele din urmă a sosit și unchiul meu, sponsorul biletelor noastre, îmbrăcat impecabil în negru, și s-a salutat cu Filip cu multă efuziune.

Locul semăna cu un amfiteatru cu bănci aranjate de jur-împrejur, care urcau tot mai sus, până aproape de plafon. Era bine iluminat și pregătit meticulos pentru spectacol. Lângă pereți, de-a lungul intrării, și în sală erau aliniate schelete de animale, oase legate cu sârmă se sprijineau pe construcții discrete ce lăsau impresia că scheletele pot prinde viață în orice moment. Erau și două schelete umane – unul îngenunchat, cu mâinile ridicate ca pentru rugăciune, celălalt – într-o poziție meditativă, cu capul sprijinit în palmă – avea oase mititele care fuseseră bine legate cu sârmă.

Când spectatorii, șoptind și târșâindu-și ghețele, intrau în sală și-i ocupau pe rând locurile de pe bilete, treceau și pe lângă celebrele compoziții ale lui Ruysch, sculpturi iscusite, expuse în vitrine de sticlă. „Moartea nu cruță nici măcar tinerețea“,

am citit pe eticheta de sub unul dintre expozate – cuprindea două schelete mici de fete care se jucau împreună: oase crem delicate, craniile bombate aranjate în jurul unui morman format din osișoare la fel de delicate ale mâinilor mitite, rânduri de coaste. Iar simetric față de ele era un alt tablou, reprezentând schelete de copii care să fi avut vreo patru luni; stăteau pe un morman de calculi biliari (după câte mi-am dat seama), acoperiți de o pânză de vase de sânge uscate și preparate (pe una dintre ramificații, pe cea mai groasă, stătea un canar împăiat). Scheletul din stânga ținea o seceră miniaturală, un altul stătea într-o poziție foarte tristă, apropiind de cavitățile oculare goale o batistă confectionată dintr-un țesut deshidratat, poate din țesut pulmonar? Mâna grijulie a cuiva învelise totul în dantelă portocalie și notase cu scris frumos caligrafiat pe panglica de mătase: „De ce să tânjim după lucrurile acestei lumi?“, ceea ce făcea aproape imposibil să te sperii de priveliștea acelor schelete. Eram emoționat de spectacol până chiar să apuce să înceapă, căci mi se părea că urmăresc dovezi tandre nu ale morții, ci ale dispariției. Cum puteau lua moartea în serios, de vreme ce nici nu se născuseră încă?

Ne-am ocupat locurile în primul rând, deopotrivă cu alte notabilități.

Pe masa așezată central, obiect al șoptelor nervoase auzite, se afla corpul pregătit pentru disecție, acoperit de o bucată de material strălucitor, de culoare deschisă, sub care abia i se ghicea forma. Pe biletele noastre eram deja anunțați ce era, ca o mâncare gustoasă, *specialité de la maison*: „corp pregătit, grație talentului științific al dr. Ruysch, pentru conservarea și reproducerea culorii și consistenței naturale, pentru a putea arăta ca un corp proaspăt și viu“. Ruysch ținea componentele neobișnuitei sale tincturi în mare secret; cu siguranță substanța era o formulă mai elaborată a celei care conserva chiar și acum piciorul lui Filip Verheyen.

Curând toate locurile fură ocupate. La sfârșit, oamenii de ordine au mai lăsat să intre câțiva studenți; cei mai mulți dintre ei erau străini și stăteau acum lângă perete, printre schelete, într-un fel de tovărășie stranie, și-și lungeau gâturile să poată vedea ceva. Chiar înainte de începerea spectacolului, în primul rând, pe locurile cele mai bune, au luat loc câțiva bărbați eleganți, îmbrăcați după moda străină.

Ruysch a apărut însoțit de două ajutoare. După o scurtă introducere a profesorului, cei doi au prins deodată de ambele părți ale învelișului și l-au ridicat, dezgolind corpul.

Nu e de mirare că de peste tot din sală am auzit oameni oftând. Era corpul unei femei tinere, zvelte; din câte știu, al doilea pe care s-a făcut o disecție publică. Până acum se permisesese desfășurarea lecțiilor de anatomie numai pe corpuri de bărbați. Unchiul meu ne-a șoptit la ureche că era o prostituată italiancă. Femeia își ucisese copilul nou-născut. Pielea ei măsline, netedă, perfectă părea de acolo de unde stăteam noi, în primul rând, la cel mult un metru de ea, trandafirie și proaspătă. Vârfurile urechii și degetele de la picioare erau puțin roșii, ca și cum ar fi stat prea mult timp într-o încăpere neîncălzită și ar fi înghețat. Cu siguranță fusese unsă cu un ulei sau poate era doar parte din procesul de conservare al lui Ruysch, fiindcă pielea îi strălucea. Burta dinspre coaste atârna și muntele Venerei trona deasupra aceluia trup minion și smead, ca cel mai important și mai distinctiv os al sistemului. Chiar și pentru mine, obișnuit cu disecțiile, trupul forma o priveliște cutremurătoare. De obicei făceam disecții pe corpurile condamnaților care nu aveau grijă de sine și se jucau cu viața și sănătatea lor. Perfecțiunea aceluia corp era zguduitoare și cu siguranță trebuia să apreciez aici grija lui Ruysch, faptul că reușise să obțină un corp într-o condiție atât de bună și să îl pregătească atât de bine.

Ruysch și-a început lecția adresându-se celor prezenți și pronunțând cu multă stăruință titlurile tuturor doctorilor în

medicină, profesori de anatomie, chirurghi și funcționari care veniseră să asiste.

— Bine ați venit, domnilor, și vă mulțumesc pentru prezența atât de numeroasă. Grație generozității magistratului nostru dezvălui privirilor dumneavoastră ceea ce a ascuns natura în trupurile noastre. Și nu fac acest lucru din dorința de a descărca asupra acestui biet trup sentimente potrivnice și nici din nevoia de a-l pedepsi pentru fapta comisă, ci pentru a ne putea cunoaște pe noi înșine și a afla cum ne-a construit mâna Creatorului.

I-a înștiințat de asemenea pe cei prezenți că respectivul cadavru avea deja doi ani, ceea ce însemna că în tot acest timp stătuse la morgă și că datorită metodei pe care o inventase a reușit să fie păstrat până în ziua aceea proaspăt. Cum mă uitam la corpul acela frumos, gol, lipsit de apărare, am simțit o gheară în gât, deși nu sunt genul de om asupra căruia vederea cadavrelor să producă impresie. M-am gândit totuși că putem avea orice și deveni orice – cum se spune – dacă ne-o dorim suficient; omul se află în centrul creației și universul nostru este unul al oamenilor, nu unul divin sau mai știu eu ce. Totuși nu putem avea viață veșnică și, pentru numele lui Dumnezeu, de unde ne-a venit în cap ideea de a fi nemuritori?

Prima tăietură a făcut-o cu profesionalism de-a lungul peretelui abdominal; undeva în dreapta, cuiva i s-a făcut rău, căci pentru o clipă jos s-a auzit un murmur surd.

— Această tânără femeie a fost spânzurată, a spus Ruysch și a ridicat corpul astfel încât să putem observa gâtul; și într-adevăr se vedea pe el o urmă orizontală, o linie despre care era greu de crezut că ar fi constituit cauza morții.

La început s-a concentrat asupra organelor cavității abdominale. A prezentat pe larg sistemul digestiv, dar, până să ajungă la inimă, le-a permis tuturor să arunce o privire mai jos, acolo unde, de sub muntele Venerei, ieșea în afară uterul, mărit de

la naștere. Și tot ce făcea, chiar și pentru noi, colegi de breaslă care împărțăseam aceeași profesie, semăna cu un spectacol magic. Mișcările mâinilor lui albe, zvelte erau circulare, cursive, ca la magicienii din iarmaroace. Privirile noastre le urmăreau fascinate. Corpul minion se deschidea în fața publicului, își dezvăluia secretele, plin de încredere, știind că mâinile acelea nu-i pot face rău. Comentariul lui Ruysch era lapidar, coerent și limpede. Ba chiar glumea, dar cu grație, fără să-și piardă din demnitate. Și atunci am înțeles esența acelui spectacol, a popularității sale. Cu gesturile-i circulare, Ruysch preschimba o ființă umană într-un corp și sub ochii noștri o dezbrăca de mistere; descompunea în factori primi ca și cum ar fi demonstrat un ceas complicat. Spaima de moarte dispărea. Nu aveai de ce să te temi. Suntem un mecanism, ceva de genul ceasului lui Huygens.

După reprezentație oamenii au ieșit în tăcere, pătrunși, iar ceea ce mai rămăsese din corp a fost acoperit compătitor cu aceeași învelitoare de la început. Dar o clipă mai târziu, afară, unde soarele gonise de tot norii, au început să discute mai îndrăzneț, iar invitații – printre care și noi – au mers la magistrat, la banchetul organizat cu această ocazie.

Filip a rămas totuși încruntat și tăcut și nu părea deloc interesat de mâncarea rafinată, de vin și de tutun. Să fiu sincer, nici eu nu eram în dispoziția necesară. Se înșală cine crede că noi, anatomiștii, trecem la fiecare disecție la ordinea de zi. Uneori, așa cum se întâmpla în ziua aceea, „se ridică” la suprafață ceva ce eu aș numi „adevărul trupului”, strania convingere că, în pofida morții evidente, în pofida absenței sufletului, corpul rămas singur cu sine însuși reprezintă totuși un întreg concret. Bineînțeles, un corp neînsuflețit nu mai trăiește; mă refer mai degrabă la faptul de a rămâne în forma sa inițială. În felul său, forma este vie.

Această lecție a lui Ruysch a deschis sezonul de iarnă și de acum încolo la De Waag aveau să se desfășoare cu regularitate cursuri, discuții, vivisecții publice pentru studenți și publicul interesat. Iar dacă printr-un concurs de împrejurări favorabile vor apărea și cadavre proaspete, se vor desfășura și disecții publice ale corpurilor neînsuflețite, săvârșite de alți anomiști. Cu toate că deocamdată numai Ruysch se pricepe să prepare corpul din vreme, ba chiar – așa cum afirmase în ziua aceea, lucru greu de crezut – cu doi ani înainte și numai el nu se teme de căldurile verii.

Dacă nu l-aș fi însoțit a doua zi pe drumul spre casă, mai întâi cu barca, apoi pe jos, niciodată nu aș fi aflat ce îl chinuia pe Filip Verheyen. Dar chiar și așa, ceea ce am auzit de la el îmi pare straniu și neobișnuit. Ca doctor și anatomist, am auzit de mai multe ori de fenomenul acesta, totuși de fiecare dată am pus acele dureri pe seama sensibilității nervoase, pe seama imaginației bogate. Dar pe Filip îl cunoșteam de ani de zile și nimeni nu-l putea întrece în precizia minții și în agerimea spiritului de observație, în acuratețea judecăților pe care le formula. Un intelect care folosește metoda corespunzătoare poate obține cunoașterea adevărată și utilă despre cele mai mărunte detalii ale lumii cu ajutorul propriilor idei clare și limpezi – asta ne-a învățat la aceeași universitate la care în urmă cu cincizeci de ani a predat matematica Descartes. Întrucât Dumnezeu, care e desăvârșirea întruchipată, ne-a înzestrat cu abilități cognitive, nu poate fi un mincinos; dacă ne folosim capacitățile cognitive cum se cuvine, trebuie să ajungem la adevăr.

Durerile l-au apucat noaptea, la câteva săptămâni după operație, când corpul i se relaxa și aluneca în zona incertă dintre veghe și somn, plină de imagini schimbătoare și agitate, plină de călători înăuntrul minții sale adormite. Avea impresia că piciorul stâng îi amorțea și că trebuia neapărat să-l așeze în poziția potrivită, simțea furnicături în degetele de la picior,

împunsături neplăcute. Se foia în așternut pe jumătate inconștient. Dorea să-și miște degetele, dar imposibilitatea săvârșirii acestei mișcări îl trezea de tot. Stătea în pat, cu plapuma dată la o parte, și se uita la locul care îl durea – se afla la vreo treizeci de centimetri sub genunchi, undeva pe cearșaful mototolit. Închidea ochii și încerca să se scarpine, dar nu atingea nimic, degetele lui scărpinau desperate vidul, fără să-i ofere lui Verheyen nici o ușurare.

Cândva, într-un acces de disperare, când durerea și mâncărima l-au adus în pragul nebuniei, s-a ridicat și pat și, cu mâinile tremurânde, a aprins lumânarea. Țopăind pe singurul său picior, a dus pe masă recipientul în care se afla piciorul retezat pe care doamna Fleur, nereușind să-l convingă să-l ducă în pod, îl acoperise cu o basma înflorată; a scos piciorul din recipient și, la lumina lumânării, a încercat să găsească în el cauza durerii. Mădularul îi apărea acum parcă mai mic, pielea căpătase o nuanță maronie de la brandy, dar unghiile îi rămăseseră bombate, perlate, și Verheyen avea impresia că mai crescuseră. S-a așezat pe podea, și-a întins picioarele în față și a pus piciorul tăiat la locul său, sub genunchiul stâng. A închis ochii și acum, pe pipăite, a atins locul dureros. Mâna lui a atins bucata rece de carne – dar nu a atins durerea.

Lucra metodic și perseverent la propriul atlas anatomic al corpului uman.

Așadar mai întâi disecția – pregătirea meticuloasă a modelului pentru schiță, dezgolirea unui mușchi, a unor nervi, vasele de sânge, întinderea preparatului în spațiul bidimensional, reducerea lui la patru direcții: sus, jos, stânga și dreapta. Folosea ace delicate de lemn de care se ajuta pentru a face mai vizibil, mai clar, ceea ce era complicat. Abia atunci ieșea, se spăla pe mâini cu grijă și se ștergea bine, își schimba hainele murdărite, după care revenea cu hârtia și stiletul de gravat, pentru a reda pe hârtie ordinea observată.

Făcea disecția stând pe scaun, încercând inutil să țină în frâu lichidele din corp, care îi tulburau acuratețea și exactitatea imaginii observate. Transpunea detaliile pe hârtie cu mișcări grăbite; mai târziu, în cameră, le lucra cu grijă, detaliu cu detaliu, nerv cu nerv, tendon cu tendon.

În mod evident amputarea piciorului îi subrezise sănătatea, căci adeseori îl cuprindeau slăbiciunea și melancolia. Numise durerea piciorului stâng, care îl chinuia fără încetare, „durea-fantomă“, dar se temea să spună despre ea cuiva, crezând că a devenit victima unei iluzii nervoase, a nebuniei. Cu siguranță și-ar fi pierdut respectabila poziție la universitate dacă ar fi aflat cineva despre asta. A început foarte repede să practice profesia de chirurg și în scurt timp a fost primit în breasla chirurgilor. Lipsa piciorului făcea să fie solicitat mai des decât alți chirurghi la operații de amputare a membrelor, de parcă acest lucru ar fi garantat reușita operației sau de parcă persoana chirurgului fără un picior le asigura pacienților – dacă se poate spune asta – alinare în boală. A publicat lucrări detaliate despre anatomia mușchilor și ligamentelor. Când în anul 1689 i s-a propus funcția de rector al universității, s-a mutat la Leuven, luând cu sine în bagaj recipientul cu piciorul, învelit în pânză.

Pe mine, Willem van Horssen, m-a trimis acolo câțiva ani mai târziu, în anul 1693, tipograful, pentru a-i arăta lui Verheyen ediția groasă, cu vopsea încă umedă, a primei sale cărți – marele atlas anatomic *Corporis Humani Anatomia*. A adunat în el douăzeci de ani de muncă. Fiecare gravură, executată perfect, clară și precisă, era prevăzută cu un text explicativ, încât aveai impresia că în caseta aceea corpul omului a devenit, printr-un procedeu misterios, disecat până la esența sa; lipsit de sângele care se strică ușor, fără limfă, fără lichidele scontate, fără murmurul vieții, se părea că își dezgolește ordinea desăvârșită în liniștea absolută a albului și negrului. *Anatomia* i-a adus glorie și, după câțiva ani, opera

a fost reeditată într-un tiraj și mai mare, devenind manual universitar.

Ultima oară l-am vizitat pe Filip Verheyen în noiembrie 1719, chemat de servitorul lui. Mi-am găsit profesorul într-o stare foarte proastă, cu greu te puteai înțelege cu el. Stătea la fereastra care dădea spre sud și se uita pe geam, dar nu mă îndoiam că singurul lucru pe care îl poate contempla un om ca el erau imaginile interioare. Nu a reacționat când am intrat, mi-a aruncat doar o privire lipsită de curiozitate, fără să schițeze vreun gest, apoi și-a întors fața înapoi la fereastră. Pe masă zăcea piciorul lui sau cel puțin ceea ce mai rămăsese din el, căci era desfăcut în sute, în mii de bucățele, în ligamente, mușchi și nervi dezintegrați până la cele mai mici elemente alcătuitoare și toate acestea acopereau întreaga suprafață a mesei. Servitorul, un țăran simplu, era speriat. Se temea să intre în camera stăpânului și tot timpul îmi făcea semne pe la spate comentându-i fără un sunet reacțiile, mișcându-și doar buzele. L-am examinat pe Filip cum m-am priceput mai bine, dar diagnosticul nu era încurajator – creierul lui, se părea, încetase să mai funcționeze, ca paralizat de apatie. Știam că are accese puternice de melancolie; acum fierea neagră îi ajunsese la creier, poate din cauza acelor dureri-fantomă. Ultima dată când venisem în vizită îi adusesem hărți, întrucât auzisem că nimic nu combate mai eficient melancolia decât contemplarea hărților. I-am prescris mâncăruri grase pentru întremarea organismului și liniște.

La sfârșitul lui ianuarie am aflat că a murit și m-am dus de îndată la Rijnsburg. I-am găsit corpul deja pregătit de înmormântare, spălat și bărbierit, așezat în sicriu. Prin casa dereticată se învârteau niște rude din Leiden, iar când l-am întrebat pe servitor unde e piciorul, doar a ridicat din umeri. Masa cea mare de la geam fusese spălată și frecată cu leșie. Când am încercat să aflu totuși ce s-a întâmplat cu piciorul despre care

Filip repetase de atâtea ori că trebuie să fie îngropat deopotrivă cu restul corpului, familia se eschiva. Așa că a fost îngropat fără picior.

Ca să mă aline și să mă facă să uit de picior, mi-au înmănat un teanc destul de mare de hârtii ale lui Verheyen. Înurmântarea a avut loc pe douăzeci și nouă ianuarie în abația Vlierbeek.

Scrisoare către piciorul amputat

Foile răzlețe, primite după moartea lui Verheyen, m-au făcut foarte confuz. În ultimii ani ai vieții, profesorul meu și-a notat gândurile sub forma unor scrisori adresate în mod deosebit cuiva, pe care neîndoielnic oricine le-ar fi considerat ca pe o dovadă a nebuniei sale. Totuși, dacă citești cu mare atenție aceste însemnări pripite, nedestinate fără puțință de tăgadă unor priviri străine, ci mai degrabă memoriei personale, observi în ele înregistrarea unei călătorii către un tărâm necunoscut și încercarea de schițare a hărților acestuia.

M-am gândit mult la ce am de făcut cu această moștenire neașteptată, apoi am hotărât să nu o public sub nici o formă. Eu, ucenicul și prietenul lui, prefer să rămână în conștiința generațiilor viitoare ca anatomist și gravor strălucit, ca descoperitor al tendonului lui Ahile și al altor câteva părți ale corpului nostru, neobservate până la el. Prefer să ne amintim mereu de gravurile sale și să ne mulțumim cu observația că nu putem înțelege pe deplin viața altei persoane. Dar pentru a înăbuși zvonurile care începuseră să apară după moartea sa în Amsterdam și Leiden, cum că maestrul ar fi înnebunit, aș dori să prezint aici pe scurt câteva fragmente desprinse din aceste scrisori și să demonstrez, în felul acesta, că totuși nu era nebun. În schimb, nu mă îndoiesc defel că Filip s-a lăsat stăpânit de obsesia incredibilă născută de inexplicabila durere

pe care o simțea. Iar obsesia este presentimentul existenței unui limbaj individual, a unui limbaj unic care, folosit cum se cuvine, ne poate ajuta să dezvăluim adevărul. Trebuie să urmăm acest presentiment în zone care altora ar putea să li se pară absurde și nebunești. Nu știu de ce acest limbaj al adevărului pentru unii sună divin, iar pentru alții se preschimbă în semne matematice sau în notele unui portativ. Dar există și unii cărora acest limbaj le vorbește într-un mod foarte straniu.

În *Scrisori către piciorul meu amputat*, Filip s-a străduit să demonstreze obiectiv, fără emoții, că de vreme ce corpul și sufletul sunt în esență unul și același lucru, de vreme ce sunt două atribute ale Dumnezeuului infinit, atotcuprinzător, trebuie să existe între ele un soi de corespondență, proiectată de mintea Creatorului. *Totam naturam unum esse individuum*¹. De fapt, acest lucru îl interesa cel mai mult: în ce fel substanțe atât de diferite, precum trupul și sufletul, se reunesc în corpul omului și acționează una asupra celeilalte. În ce fel corpul palpabil poate stabili un contact cauzal cu sufletul impalpabil? Cum și de unde apare durerea?

De exemplu, a scris:

„Ce anume mă trezește când simt durerea și înțepenirea, de vreme ce piciorul mi-a fost tăiat și înoată în alcool? Nimic nu îl jenează, nu are motiv să amortească, o asemenea durere nu are justificare logică și totuși e reală. Acum mă uit la picior și în același timp simt în el, în degete, o fierbințeală insuportabilă, ca și cum le-aș fi cufundat în apă clocotită, iar această suferință este atât de reală, atât de evidentă, încât dacă aș închide ochii, aș vedea în propria imaginație un ciubăr cu apă prea fierbinte în care mi-aș fi băgat piciorul, degetele, până la oul piciorului. Ating piciorul meu fizic existent sub formă de corp

1. Idee din *Etica* lui Baruch Spinoza, despre indivizibilitatea naturii individului (n. red.).

conservat – și nu simt asta. Simt, în schimb, ceea ce nu există, ceea ce este în sens fizic un loc gol, nu e nimic acolo ce ar putea să-mi provoace vreo senzație. Mă doare ceva ce nu există. O fantomă. O durere-fantomă“.

Asocierea acestor cuvinte i s-a părut la început bizară, apoi a început să o folosească bucuros. Făcea de asemenea pas cu pas notițe detaliate ale disecției piciorului. Îl spinteca tot mai mult până când, în scurtă vreme, nu-i mai rămăsese decât să se folosească de microscop.

„Corpul este ceva absolut misterios, scria. Faptul că îl descriem atât de precis nu înseamnă deloc că îl cunoaștem. E ca pledoaria din cartea lui Spinoza, acel șlefuitor de lentile care cizelează sticla tocmai pentru a putea privi mai de aproape orice lucru și care plăsmuiește un limbaj dificil pentru a-și exprima gândurile. Fiindcă se spune: să vezi înseamnă să știi.

Eu vreau să știu, dar fără să mă supun logicii. La ce-mi folosește o dovadă formulată sec sub forma unei argumentații aproape geometrice? Ea oferă doar aparența consecinței logice și a ordinii plăcute intelectului. Există A, iar după A urmează B, mai întâi definițiile, apoi axiomele și afirmații numerotate, niște concluzii suplimentare – și poți avea impresia că o asemenea demonstrație seamănă cu o gravură perfect desenată într-un atlas unde cu ajutorul literelor se enumeră fiecare element component în parte și totul pare atât limpede și clar. Dar tot nu se știe cum funcționează.“

Credea totuși în forța rațiunii. Și că era în natura lui să cântărească lucrurile și să le considere necesare sau întâmplătoare. Căci altfel s-ar fi negat pe sine însuși. De multe ori ne-a convins că trebuie să ne încredem în rațiunea noastră, fiindcă ne este dată de la Dumnezeu, iar Dumnezeu este desăvârșit, așadar cum ar fi putut să ne înzestreze cu ceva ce ar putea să ne înșele? Rațiunea nu este înșelătoare! Dacă ne folosim capacitățile intelectuale în mod corespunzător, ajungem până la

urmă la adevăr, aflăm totul despre Dumnezeu și despre noi înșine, care suntem parte din El, la fel ca orice pe lumea asta.

Insista însă asupra faptului că rațiunea supremă nu este totuși cea de tip logic, ci cea intuitivă. Cunoscând intuitiv, observăm imediat necesitatea deterministă a existenței tuturor lucrurilor. Tot ceea ce este indispensabil nu poate fi altfel. Când conștientizăm bine lucrul acesta, simțim o mare ușurare și purificare. Nu ne vom mai neliniști din cauză că ne-am pierdut averea, din cauză că timpul trece, că îmbătrânim și murim. În felul acesta preluăm dominația asupra stărilor afective și dobândim liniștea sufletească.

Trebuie doar să dăm uitării dorința primitivă de a judeca lucrurile ca fiind bune sau rele, la fel cum omul civilizat trebuie să dea uitării instinctele sale primitive – răzbunarea, lăcomia, dorința de posesiune. Dumnezeu, adică natura, nu este nici bun, nici rău; mintea prost folosită ne degradează cu reacțiile ei afective. Mai credea și că toată știința noastră despre natură este în esență o știință despre Dumnezeu. Ea ne eliberează de tristețe și disperare, de invidie și teamă, care sunt iadul nostru.

E adevărat că vorbea cu piciorul ca și cum ar fi fost o ființă vie, independentă, nu neg asta. Separat de el, căpătase o autonomie demonică, păstrând totodată o legătură dureroasă cu sine. Recunosc de asemenea că acestea sunt cele mai neliniștitoare fragmente din scrisorile lui. Dar în același timp nu am nici o îndoială că ele reprezintă doar o metaforă, o simplificare conceptuală. Dorea să spună de fapt că ceea ce odinioară constituia un întreg, pentru ca pe urmă să fie desfăcut în bucăți, continuă să fie legat de un fir invizibil, greu de cercetat. Iar natura acestei legături nu este clară și cu siguranță scapă microscopului.

Totuși, este evident că putem avea încredere numai în fiziologie și teologie. Iată cei doi piloni ai cunoașterii. Ceea ce se află între ei nu contează absolut deloc.

Citindu-i însemnările, se cuvine totuși să avem în vedere faptul că Filip Verheyen era un om care suferea continuu, fără să cunoască și cauza durerii sale. Să ținem cont de lucrul acesta când îi citim cuvintele: „De ce mă doare? Oare să fie, așa cum susține acel șlefuitor și poate că măcar în această privință nu se înșală, din cauză că în esență corpul și sufletul sunt parte a ceva mai mareț și comun, sunt stări cu aceeași substanță, ca apa, care poate fi atât sub formă lichidă, cât și solidă? De ce mă doare ceea ce nu există? De ce îi resimt lipsa, îi simt absența? Oare suntem condamnați să existăm numai ca întreg și orice ciopârțire, amputare, va fi doar o aparență, se petrece la suprafață, în timp ce dedesubt planul rămâne intact și neschimbat? Oare un fragment, oricât ar fi el de mic, nu continuă să facă parte din întreg? Când lumea ca o sferă mare de sticlă cade și se sparge în milioane de bucăți nu continuă oare să fie un întreg în acel ceva mareț, puternic și infinit?

Oare durerea mea este Dumnezeu?

Mi-am petrecut viața călătorind, călătorind în propriul corp, în propriul mădular separat de corp. Am întocmit hărțile cele mai amănunțite. Am descompus fragmentul de corp studiat, folosind metodologia cea mai bună, până la factorii primi. Am totalizat mușchii, tendoanele, nervii și vasele de sânge. M-am folosit în acest scop de proprii ochi, dar m-am bazat și pe privirea mai pătrunzătoare a microscopului. Mi se pare că nu am lăsat necercetat nici cel mai mic fragment.

Astăzi pot să-mi pun această întrebare: ce anume am căutat?”

Povești de călătorie

Fac bine că povestesc tot? Nu ar fi mai bine să prind mintea cu o clamă, să scot hăturile și să mă exprim nu cu ajutorul poveștilor, ci cu simplitatea unei prelegeri, unde,

propoziție după propoziție, devine clară o idee ce în paragrafele următoare se însăilează cu altele? Aș putea folosi citate și note de subsol, aș putea în ordinea punctelor sau a capitolelor să cuprind consecința demonstrației pas cu pas, aș putea demonstra la ce mă refer; aș verifica ipoteza prezentată anterior și, în cele din urmă, aș putea extrage argumentele, prezentându-le la fel cum cearșaful se expune privirii oamenilor după noaptea nunții. Aș fi stăpâna propriului text, aș putea fi plătită pentru el în funcție de numărul de rânduri.

Dar așa, sunt de acord doar cu rolul de moașă, de grădinar, al cărui merit este cel mult însămânțarea și apoi plivirea plic-tisitoare a buruienilor.

Povestirea are inerția sa pe care nu o putem niciodată stăpâni întru totul. E nevoie de persoane așa ca mine – nesigure pe sine, indecise, ușor de păcălit. Naive.

Trei sute de kilometri

Visam că mă uit de sus la orașe care se întind în văi și pe versanți muntoși. Din acea perspectivă se vedea limpede că orașele erau trunchiuri tăiate ale unor copaci altădată uriași, cu siguranță niște sequoia și gingko biloba gigantici. Mă întrebam cât de mari trebuie să fi fost arborii aceia, de vreme ce astăzi în trunchiurile lor încap orașe întregi. Nerăbdătoare, am încercat să le calculez înălțimea cu ajutorul unui raport simplu pe care mi-l aminteam de la școală:

A față de B este la fel ca

C față de D

$$A \times D = C \times B$$

Dacă A va fi suprafața secțiunii copacului, B – înălțimea lui, C – suprafața orașului, iar D – înălțimea orașului-arbore pe care doream să o aflăm, presupunând că un arbore mediu are, să zicem, 1 m^2 ca suprafață a secțiunii la bază și înălțimea maximă de 30 m, iar orașul (sau mai degrabă mica așezare) măsoară

1 ha (adică $10\,000 \text{ m}^2$):

$$1 - 30$$

$$10\,000 - D$$

$$1 \times D = 10\,000 \times 30$$

rezultă 300 km.

Iată rezultatul pe care l-am obținut în vis. Arborele trebuie să a avut o înălțime de trei sute de kilometri. Mă tem că această aritmetică de vis nu poate fi luată prea în serios.

30 000 de guldeni

— Pe de altă parte, nu e deloc prea mult. E venitul anual al unui neguțător care face comerț cu coloniile, plecând de la premisa că în lume domnește pacea și englezii nu arestează vasele olandeze pentru care trebuie apoi să se poarte procese nesfârșite. Este o sumă cât se poate de rezonabilă. La asta mai trebuie să adăugăm cuferele solide și stabile de lemn și costurile de transport.

Atât a dat și Petru I, țarul omnipotentei Rusii, pentru colecția de preparate anatomice adunate vreme de ani de zile de Frederik Ruysch.

În anul 1697, țarul călătorea prin Europa cu o suită mare, de două sute de persoane. Se uita cu aviditate la tot, dar cel mai mult îl atrăgeau wunderkamerele. Poate și el suferea de

un sindrom anume. După ce Ludovic XIV a refuzat să-l primească pe țar în audiență, țarul s-a stabilit pentru câteva luni în Olanda. De vreo câteva ori a venit incognito, cu câțiva tovarăși bine făcuți, la De Waag, la *theatrum anatomicum*, unde cu o expresie foarte concentrată a feței urmărea mișcările fluide ale profesorului, când bisturiul lui deschidea și expunea vederii publicului interiorul corpului condamnaților. L-a cunoscut de asemenea îndeaproape pe maestru, se poate spune că au devenit prieteni, căci Ruysch l-a învățat pe țar să prepare fluturii.

Dar cel mai mult țarului i-a plăcut colecția lui Ruysch – sute de preparate închise în borcane de sticlă, plutind în lichid, un panoptic al corpului uman descompus în părțile sale componente, un cosmos mecanic al organelor. Îl treceau fiori când se uita la fetușii umani și nu-și putea desprinde privirea de la ei, atât de fascinantă era priveliștea lor. Și aranjamentele fanteziste, dramatice ale oaselor umane îl transpuneau într-o plăcută stare contemplativă. Trebuia să aibă colecția aceasta pentru sine.

Borcanele au fost împachetate cu multă grijă în lăzi capitonate cu câlți, legate cu sfoară și transportate în port cu ajutorul cailor. O zi întreagă câteva zeci de marinari au încărcat la bordul navei prețioasa marfă. Profesorul însuși a supravegheat încărcarea, certându-se și înfuriindu-se, deoarece din cauza unei mișcări imprudente a fost distrus un frumos exemplar de acefalie, un exemplar foarte rar – în principiu, nu obișnuia să conserve aberații ale naturii, ci se străduia să redea frumusețea și armonia corpului. Acum globul de sticlă se spărșese și celebra lui mixtură care conserva preparatele se vărsase pe caldarâm, dispărând printre pietre. Iar preparatul s-a împrăștiat pe strada murdară, crăpând în două locuri. Pe o bucată de sticlă se mai putea vedea doar eticheta confecționată cu multă grijă de mâna fiicei profesorului, cu scris caligrafiat în chenar negru: „*Monstrum humanum acephalum*“. Un

exemplar rar, atipic. Păcat. Profesorul l-a învelit în batistă și, șontăcând, l-a dus acasă. Poate avea să mai salveze ceva din el.

Încăperile goale formau o priveliște tristă după ce colecția fusese vândută. Profesorul Ruysch le-a învăluit cu privirea și a observat pe rafturile de lemn pete întunecate – urmele plane ale borcanelor tridimensionale, urme în praful omniprezent, doar lungimea și lățimea, fără nici cea mai mică referire la conținut.

Se apropia deja de optzeci de ani, colecția reprezenta rodul muncii sale din ultimii treizeci de ani, deși începuse cu mult mai devreme. Putea fi văzut în tabloul unui oarecare Backer când la doar treizeci și doi de ani ținea cele mai bune lecții de anatomie din oraș. Pictorul reușise să surprindă expresia deosebită de pe chipul tânărului Ruysch – siguranța de sine și ingeniozitatea sa mercantilă. Da, corpul pregătit pentru disecție, cadavrul unui bărbat tânăr surprins în perspectivă simplificată este proaspăt; corpul acela pare viu – pielea are o culoare rozalie, lăptoasă, nu seamănă deloc cu un cadavru, genunchiul îndoit te duce cu gândul la mișcarea unui om care, gol fiind, se întinde pe spate, dar, instinctiv, își ascunde de ochii străinilor partea rușinoasă a trupului. Este cadavrul lui Joris van Iperen, un hoț condamnat la moarte prin spânzurare. Chirurгии îmbrăcați în negru reprezintă pentru corpul neînsuflețit, lipsit de apărare, un contrast neliniștitor. Trupul arată cu ce a făcut profesorul, treizeci de ani mai târziu, avere – mixtura inventată de el păstrează timp îndelungat prospețimea țesuturilor. Probabil aceeași componență o are soluția în care Ruysch conservă și preparatele anatomice rare, care arată ca vii. În adâncul sufletului își face griji că nu va mai avea timp să recreeze colecția, deși se simte excepțional de bine.

Fiica profesorului, o femeie de cincizeci de ani, dedicată într-un totu tatălui său, cu mâini delicate ascunse în dantele crem, tocmai programează fete pentru curățenie. Aproape nimeni

nu-și mai amintește cum o cheamă, se mulțumește întru totul cu apelativele „fiica profesorului Ruysch” și „domnișoara”, cum îi spun fetele care fac curățenie. Dar noi ni-l mai amintim – se numea Charlotta. Are dreptul să semneze documente în locul tatălui ei și semnăturile acestea sunt imposibil de diferențiat. În ciuda mâinilor sale delicate, a dantelelor și a foarte profundelor cunoștințe anatomice, nu va intra împreună cu tatăl său în istorie. Nu va fi nemuritoare ca el în memoria oamenilor și în manuale. Vor trăi mai mult decât ea chiar și preparatele pe care le-a pregătit cu atâta dăruire, anonim. Vor trăi mai mult decât ea toți acești mici fetuși frumoși, scăldați în apa Stixului. Unii dintre ei, cei mai prețioși, la fel de rari ca orhideele, au o pereche de mâini sau de picioare în plus, căci, spre deosebire de tatăl său, o fascinează tot ce e imperfect și schilod. Microcefali pe care a reușit să-i procure de la moașe mituite. Sau niște intestine gargantuesc hipertrofiate – cumpărate de la chirurghi. Medicii de provincie îi făceau fiicei profesorului Ruysch oferte de vânzare a unor tumori speciale, viței cu cinci picioare, cadavrele unor prunci gemeni siamezi, cu capetele lipite. Dar cel mai mult le datora moașelor din oraș. Era o clientă bună, chiar dacă știa să se târnuască.

Tatăl îi va lăsa afacerea mai departe fratelui ei, lui Henryk; el apare în tabloul pictat la treisprezece ani după primul – tabloul pe care Charlotta îl privește zilnic, când coboară de la etaj. În el, tatăl ei este deja un bărbat în floarea vârstei cu barba tunsă după moda spaniolă. Poartă perucă; de data aceasta mâna lui, înarmată cu foarfece chirurgicale, se ridică deasupra corpului deschis al unui prunc. Cavitătea abdominală este deja larg deschisă și dezvăluie orânduiala interiorului. Charlottei îi amintește de păpușa preferată, cu tenul palid de porțelan și torsul de cârpă umplut cu rumeguș.

Nu s-a măritat, fapt unanim acceptat, întrucât s-a dedicat tatălui său. Nu va avea copii, dacă nu-i pune la socoteală pe cei frumoși, palizi, plutind în alcool.

Întotdeauna a regretat că Rachela, sora mai mică, a fost măritată; cu ea lucra la pregătirea preparatelor. Totuși pe Rachela întotdeauna a atras-o mai mult arta decât știința. Nu dorea să-și înmoaie mâinile în formol, i se făcea rău de la mirosul de sânge. În schimb, ornamenta recipientele în care erau conservate preparatele cu motive vegetale. A inventat de asemenea compoziții din oase, mai ales din cele foarte mici, cărora apoi le-a dat nume foarte ingenioase. Însă s-a mutat împreună cu soțul ei la Haga și Charlotta a rămas singură – frații ei nu contau.

Își trece degetul pe suprafața de lemn a raftului și lasă o urmă. Într-o clipă o vor șterge cârpele veselelor fete. Îi pare tare rău de colecție, și-a dedicat întreaga viață organizării ei. Întoarce capul spre fereastră, pentru ca slujnicele să nu-i observe lacrimile, și vede agitația care stăpânește zi de zi orașul. Se teme că acolo, în nordul îndepărtat, recipientele nu vor fi păstrate sau conservate așa cum trebuie. Lacul care închide ermetic capacele sub acțiunea aburilor mixturii conservatoare uneori își pierde coeziunea și atunci alcoolul se evaporă. A notat totul cu meticulozitate, în limba latină, într-o lungă și detaliată scrisoare anexată colecției. Dar oare știau să citească acolo în latină?

Astăzi nu va dormi. Își va face griji, de parcă și-ar fi trimis proprii copii la drum, la universități îndepărtate. Știe totuși din experiență că cel mai bun leac împotriva îngrijorării este munca, munca în sine, care este o plăcere și o răsplată. Le face să tacă pe guralivele fete, care se tem de persoana ei severă. Cu siguranță se gândesc că cineva așa ca ea ajunge direct la cer.

Dar la ce-i servește cerul? De ce ar interesa-o raiul anato-miștilor? Este întunecat și plictisitor, stau acolo în grupuri compacte, nemișcați, aplecați deasupra unui corp uman, numai bărbați îmbrăcați în negru, abia evidențiindu-se în întuneric. Pe chipurile lor, ușor iluminate de strălucirea gulerelor albe, se observă o expresie de satisfacție, ba chiar de triumf. Ea este

solitară, nu dorește compania oamenilor. Așa că nu o supără eșecul și nici nu o extaziază succesul. Își dreghe acum vocea zgomotos, pentru a-și face curaj și, stârnind cu poalele rochiei un nor de praf, iese.

Nu se duce totuși acasă, o trage ața în partea cealaltă, spre mare, spre port, iar după o clipă observă în depărtare catargele înalte, zvelte ale vapoarelor Companiei Indiilor Orientale; stau aliniat, între ele se învârt bărci mici ce duc în port mărfurile. Butoaiele și pachetele au ștampilat însemnul VOC¹. Bărbați pe jumătate despuiați, strălucind de transpirație, încinși, cară pe scara vapoarelor lăzi cu piper, cuișoare și nucșoară. Mirosul sărat al mării, mirosul de pește se amestecă aici cu mirosul de scorțișoară. Merge de-a lungul țărmului până vede în depărtare corabia rusă cu trei catarge a țarului, trece repede pe lângă ea, fiindcă nu vrea nici să o privească, nici să-și imagineze că borcanele se află acum într-o încăpăre întunecată, murdară, ce duhnește a pește, că le ating mâini străine și că vor trebui să petreacă acolo multe zile, fără lumină, fără să le atingă privirea omului.

Grăbește pasul și ajunge până în zona docurilor, unde vede cum sunt pregătite de plecare vapoarele ce vor naviga în scurtă vreme pe marea daneză și norvegiană. Sunt cu totul altfel de corăbii decât cele pe care le deține Compania: elegante, vopsite strident, cu galioane în formă de sirene și personaje mitologice. În schimb, acestea sunt simple, necizelate...

Asistă la o scenă de recrutare. Doi funcționari în haine negre și peruci castanii stau pe țărm la o masă întinsă, în fața căreia e adunată o mulțime de interesați – pescari din satele învecinate, jerpeliți, nebărbieriți, nespălați de la Paște, cu craniile prelungi.

1. Acronim de la Vereenigde Oost-Indische Compagnie, numele olandez al Companiei Indiilor Orientale (n. red.).

Îi trece prin minte o idee nebunească – să se deghizeze în haine bărbătești, să-și ungă brațele cu ulei puturos, să-și ungă cu el fața, să-și reteze părul și să se așeze la coadă. Timpul nivelează îngăduitor diferențele dintre femei și bărbați; iar ea știe că nu este frumoasă: cu obrajii deja căzuți, cu gura încadrată de paranteza celor două riduri ar putea trece drept bărbat. Pruncii și bătrânii arată la fel. Așadar, ce o mai reține? Rochia grea, mulțimea de jupoane, boneta albă incomodă ce îi strânge părul firav, tatăl bătrân, nebun, atacurile lui de lăcomie, când cu degetul noduros împinge înspre ea pe tăblia de lemn a mesei o monedă pentru întreținerea casei? Care în nebunia sa bine ascunsă a hotărât să o ia de la capăt – iar ea trebuie să pregătească totul. Vor reface colecția în câțiva ani, vor plăti moașele să fie vigilențe și să nu rateze nici o naștere și nici un avort.

Ar putea să urce pe vapor a doua zi; Compania mai are nevoie de marinari, așa a auzit. S-ar urca la bordul uneia dintre corăbiile care ar duce-o la Texel, unde se află întreaga flotă. Vapoarele Companiei sunt pântecoase, cu burți mari, bombate, să poată încăpea înăuntru cât mai multă mătase, porțelan, covoare și condimente; le mai lipsește o gură mare, ciocurile lor de rață sunt atât de nesățioase. Ar fi un simplu matelot; nimeni nu ar bănuî nimic; este destul de înaltă și bine făcută, pieptul și l-ar strânge în bandaje de pânză. Iar dacă totuși adevărul va ieși la iveală, ar fi deja în largul mării, pe drum spre Indiile Orientale; cine ce ar mai putea să-i facă? Cel mult ar abandona-o într-un loc civilizat, de exemplu în Batavia, unde se pare că – a văzut asta în gravuri – maimuțele aleargă în cârduri și se așază pe acoperișurile caselor, iar fructele cresc tot anul, la fel ca în rai, și este atât de cald, că nimeni nu poartă ciorapi.

Așa gândește, asta își imaginează, apoi atenția îi este atrasă de un bărbat mare și solid și de brațele lui goale, de torsul dezgolit, tatuat, acoperit de desene colorate, pe care predomină

corăbii, catarge, femei pe jumătate despuiate, cu carnație întunecată; era ca și cum omul acela își purta istoria vieții însemnată pe propriul corp, cu siguranță desenele îi prezentau călătoriile și iubitele. Charlotta nu-și poate desprinde privirea de la el. Bărbatul își aruncă pe umeri trunchiuri înfășurate în pânză gri și le cară pe puntea mobilă la o barcă nu foarte mare. Probabil se simte observat, fiindcă îi aruncă în treacăt o privire, nici nu zâmbește, nici nu se strâmbă, pentru el nu e nicidecum atrăgătoare. O damă în negru. Dar ea nu-și poate desprinde privirea de pe tatuaj. Vede pe brațul lui un pește colorat, o balenă mare, și întrucât mușchii marinarului muncesc, are impresia că balena este vie și trăiește deodată cu bărbatul într-o simbioză nemaipomenită, pe pielea lui, lipită acolo pentru totdeauna, călătorind dinspre omoplat spre piept. Corpul mare, solid, produce asupra ei o impresie uriașă. Simte că picioarele îi devin greoaie și lente, iar corpul i se deschide de jos, așa simte – se deschide spre brațul acela, spre balenă.

Strânge maxilarele, până îi pocnesc în cap. Începe să meargă de-a lungul canalului spre casă, dar, în cele din urmă, încetinește pasul și se oprește. O cuprinde un sentiment straniu că apa se revarsă peste mal. Cu blândețe, mai întâi cercetează cum primele valuri cotropesc locul, cum apa năvălește apoi mai impetuos, se revarsă pe caldarâm, printre pietre și într-o clipă ajunge la primele trepte ale caselor. Charlotta simte foarte limpede forța oarbă a apei – fustele ei o absorb, devin grele ca de plumb, nu se mai poate mișca. Simte inundația în fiecare centimetru din corp și vede cum bărcile uluite se izbesc de copaci; întotdeauna își îndreptau boturile contra curentului, acum își pierduseră direcția.

Colecția țarului

A doua zi în zori, velierul rus având la bord colecția aranjată cu grijă în cală și-a ridicat ancora și a pornit în largul mării. A trecut cu bine prin strâmtoarea daneză și, după câteva zile de călătorie, a ajuns în apele Mării Baltice. Căpitanul, bine dispus, contempla un *tellurium* minunat executat de meșteșugarii olandezi, pe care îl achiziționase, întrucât întotdeauna asta îl interesase mai mult decât navigatul pe mare și, în adâncul sufletului, ar fi preferat să fie astronaut sau cartograf, cineva care iese în afara spațiului accesibil privirii oamenilor și a navelor.

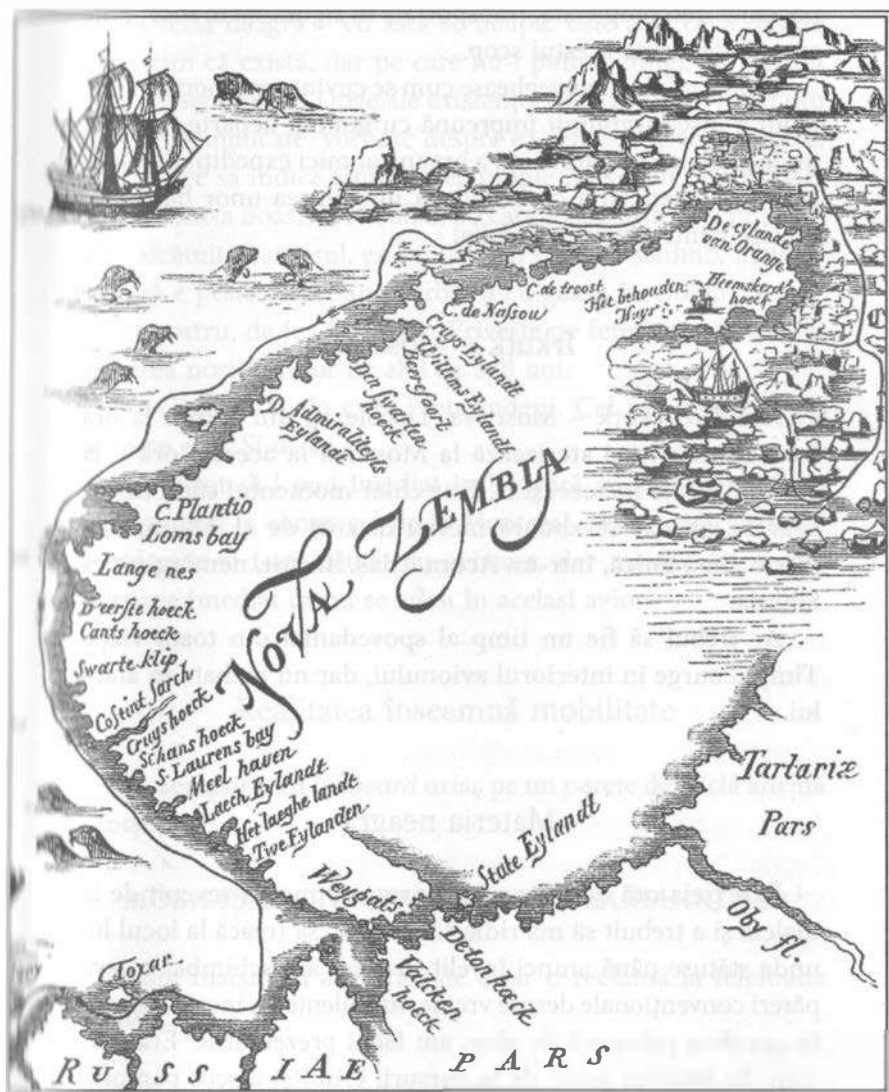
Din când în când cobora în cală și verifica dacă prețioasa încărcătură este la locul ei, dar undeva în apropiere de Gotlandia vremea s-a schimbat – după o furtună nu foarte violentă, vântul a încetat, aerul s-a oprit deasupra apelor și ultima căldură de august l-a preschimbat într-un mare chihlimbar atmosferic. Au coborât catargele și asta a durat câteva zile. Pentru a-și ocupa cu ceva oamenii, căpitanul le poruncea să strângă și să desfășoare parâmele, să lustruiască puntea, iar seara le făcea instructaj. După lăsarea serii totuși autoritatea sa își mai estompa contururile, el însuși se înfășura în coconul călduros al cabinei sale, parțial din cauza aversiunii față de marinarii încruntați și primitivi, parțial din motivul tinerii unui jurnal de călătorie, pe care îl dedicase celor doi fii ai săi.

În cea de-a opta zi de acalmie pe mare au început revoltele, căci legumele cumpărate din Amsterdam, mai ales ceapa, se dovedise de proastă calitate și, în mare parte, putrezită. Rezerva de votcă deja se epuizase – căpitanul nici măcar nu îndrăznea să arunce o privire sub bord, acolo unde țineau butoiașele, dar rapoartele primului ofițer sunau destul de sumbru. Cu neliniște, căpitanul asculta zgomotul de pași pe care îl auzea noaptea la

bord. La început erau pași solitari. Apoi au început să răsunе câteva perechi de picioare, până când, în cele din urmă, s-a ajuns la un trap unanim și strigăte ritmice (oare dansau?), preschimbate în țipete guturale de bețivi și într-o cântare inegală într-un cor de voci, atât de jalnică și de dureroasă, încât îl ducea cu gândul la tânguirea unor animale marine. Asta a durat câteva nopți lungi, aproape până în zori. Ziua le vedea ochii umflați, pleoapele roșii și privirea rătăcită. Totuși, atât el, cât și primul ofițer erau de părere că întunericul în largul mării nemișcate nu este prielnic pentru rezolvarea problemelor serioase. Abia în a zecea zi de acalmie, în plin soare, când decorațiile și epoleții lui au devenit vizibile, iar excesele din timpul nopții nu mai puteau fi tolerate, a ieșit la bord și l-a arestat pe capul răutăților, un oarecare Kalukin.

Din păcate a constatat cu o strângere de inimă că o parte a încărcăturii a fost distrusă. Câteva zeci din borcanele transportate în cală fuseseră deschise, iar conținutul lor lichid, puternicul brandy, fusese băut până la ultima picătură. Preparatele în sine erau încă întregi și zăceau neglijate pe jos, cufundate în câlți și rumeguș. Nu s-a uitat la ele prea mult. A vomitat în singurătatea cabinei sale, de scârbă și de spaimă. Noaptea următoare trebuia să păzească cu arma în mână intrarea în cală și nu mai lipsea mult să se ajungă la răzmeriță. Arșița de august îi făcea pe oameni să-și piardă mințile. Și întinderea netedă a mării. Și încărcătura însăși.

Într-un final, nu a mai avut de ales – căpitanul a ordonat ca resturile umane de pe jos să fie cusute într-un sac de pânză și le-a aruncat cu mâna lui peste bord. Și, ca prin atingerea unei baghete magice, marea, îmbunată de gustarea primită, a plescăit și a prins a se mișca. De undeva dinspre pământul suedez bătea vântul, care a început să împingă corabia țarului spre casă.

După sosirea la Petersburg, căpitanul a trebuit să scrie un raport tainic. Kalukin a fost condamnat și spânzurat, iar colecția, chiar descompletată, transportată în siguranță în încăperile special destinate acestui scop.

Pentru că nu supraveghease cum se cuvine transportul, căpitanul a fost surghiunit împreună cu familia departe în nord, unde pentru tot restul vieții a organizat mici expediții de vânătoare de balene și a contribuit la întocmirea unor hărți mai precise pentru Novaia Zemlia.

Irkuțk – Moscova

Avionul Irkuțk – Moscova. Decolează din Irkuțk la ora 8.00 dimineața și aterizează la Moscova la aceeași oră – la opt dimineața în aceeași zi. Este chiar momentul când răsare soarele, așadar se zboară mereu în zori de zi. Dăinuiește într-o clipă unică, într-un Acum uriaș, liniștit, nemărginit ca Siberia.

Ar trebui să fie un timp al spovedaniei din toată viața. Timpul curge în interiorul avionului, dar nu răzbate în afara lui.

Materia neagră

În a treia oră de zbor, când tovarășul meu a revenit de la toaletă și a trebuit să mă ridic să-i fac loc să treacă la locul lui unde stătuse până atunci învelit în pled, am schimbat câteva păreri convenționale despre vreme, turbulențe, mâncare. Totuși, în cea de-a patra oră de zbor, am făcut prezentările. Era fizician. Se întorcea acasă de la cursuri. Când și-a scos pantofii, am observat că avea o gaură uriașă în ciorap, la călcâi. În felul acesta, corpul fizic mi-a făcut cu ochiul și din acel moment

am discutat degajat. Mi-a povestit cu însuflețire despre balene, deși în realitate se ocupa de cu totul altceva.

Materia neagră – cu asta se ocupa. Este acel ceva despre care știm că există, dar pe care nu-l putem atinge cu nici un fel de instrumente. Dovezile existenței sale rezultă evident din calcule complicate, vorbesc despre ea rezultatele matematice. Totul pare să indice faptul că ea umple universul pe trei sferuri. Materia noastră, cea albă, pe care o cunoaștem și din care este alcătuit cosmosul, este mult mai rară. În schimb, materia neagră e peste tot, spune bărbatul cu gaura în ciorap, aici, în jurul nostru, de jur-împrejur. Privește pe fereastră și arată cu privirea norii orbitor de albi de sub noi:

— Chiar și acolo este. Pretutindeni. Cel mai rău e că nu știm ce este. Și de ce.

Am vrut să-l pun imediat în legătură cu acei climatologi care zburau la congresul de la Montreal. M-am ridicat de pe locul meu și i-am căutat cu privirea, dar mi-am dat seama aproape imediat că nu se aflau în același avion.

Realitatea înseamnă mobilitate

Pe aeroport, un *billboard* uriaș pe un perete de sticlă afirmă atotștiutor:

МОБИЛЬНОСТЬ СТАНОВИТСЯ РЕАЛЬНОСТЬЮ.¹

Vom insista că aceasta este doar o reclamă la telefoane mobile.

1. În limba rusă „realitatea înseamnă mobilitate” (n. red.).

Pribegii

Noaptea, deasupra lumii se întinde iadul. Primul lucru pe care îl face – deformează spațiul; totul devine mai îngust, mai masiv, nemișcat. Se pierd detaliile, obiectele își pierd imaginea, devin neclare și disproporționate; e ciudat că ziua poți spune despre ele că sunt „frumoase” sau „utile”; acum ele seamănă cu niște corpuri diforme, e greu să le găsești utilitatea. Dar în iad totul devine convențional. Întreaga diversitate a formelor din timpul zilei, prezența culorilor și a nuanțelor se dovedește absolut zadarnică – la ce servesc? La ce bun învelișul crem al fotoliului, modelul cu frunze al tapetului, franjurii perdelelor? Ce importanță are verdele rochiei aruncate pe spătarul fotoliului? E greu să înțelegi acum privirea plină de dorință cu care a fost învăluită când încă se afla în vitrina magazinului. Deja nu mai are nasturi, broderii, copci; în întuneric, degetele simt doar niște protuberanțe, rugozitatea și buclele materiei dense.

Apoi iadul te smulge nemilos din somn. Uneori insinuează unele imagini neliniștitoare, cumplite sau cinice, de pildă, un cap retezat, trupul iubit scăldat în sânge, oase umane în cenușă, ei da, îi place să epateze. Dar de cele mai multe ori te trezește fără prea multă ceremonie – ochii se deschid în beznă, se pornește șuvoiul de gânduri; privirea, fixată în nimicul negru, este avangarda lor. Creierul nocturn este un fel de Penelopa, care noaptea sfâșie cu înverșunare pânza de sensuri țesută cu grijă în timpul zilei. Uneori este un singur fir, alteori sunt mai multe; complicatul model se desface în factori primi – compoziția și urzeala; compoziția se dezintegrează, rămân în urma ei niște linii drepte, paralele, codul de bare al lumii.

Și atunci devine un fapt evident – noaptea restituie lumii înfățișarea ei naturală, primară, nu fantazează deloc; ziua este o extravaganță, lumina – doar o mică excepție, o scăpare, o

tulburare a ordinii. În realitate, lumea este întunecată, aproape neagră. Imobilă și rece.

Stă dreaptă în pat, între sâni o gădilă o picătură de transpirație, cămașa de noapte i se lipește de corp ca o piele de șarpe ce stă să năpârlească. Annușka ascultă întunericul și aude în camera lui Pietia un geamăt surd. Pipăie un moment cu tălpile după papucii de casă, dar renunță. Dă fuga desculță în camera fiului. Alături de ea vede cum se mișcă forma întunecată a unui om care oftează.

— Ce e? întreabă prin somn bărbatul și cade resemnat pe pernă.

— Nimic. Pietia.

Aprinde veioza mică din camera copilului și îi vede imediat ochii. Sunt cât se poate de conștienți, o privesc din adâncurile întunecate pe care le imprimă precis pe chipul său lumina. Îi atinge fruntea, instinctual, ca de obicei. Nu este fierbinte, ci doar lipicioasă de la transpirație, răcoroasă. Îl așază ușor pe băiat în poziția șezândă și îi masează spatele. Capul fiului cade pe umărul ei, Annușka simte mirosul transpirației lui, recunoaște în el durerea, a învățat să o facă; Pietia miroase altfel când ceva îl doare.

— Reziști până dimineața? îl întreabă în șoaptă, tandru, dar imediat își dă seama ce întrebare stupidă a pus. De ce ar rezista? De ce? Se întinde după blisterul de tablete de pe măsuta de noapte, scoate una și i-o bagă băiatului în gură. Apoi ia paharul cu apă călăie. Băiatul bea, se înecă, așa că îi mai dă încă o dată să bea, de data aceasta mai cu atenție. Imediat tableta va începe să-și facă efectul, întinde corpul inert pe partea dreaptă, îi trage genunchiul sub burtă, are impresia că așa îi va fi mai comod. Se întinde alături de el pe marginea patului și își lipește capul de spatele lui slab. Aude cum aerul devine respirație, cum intră în plămâni și iese în noapte. Așteaptă până procesul acesta devine ritmic, lejer, automat,

apoi se ridică încet și se întoarce în pat pe vârful picioarelor. Ar prefera să doarmă în camera lui Pietia, ca până atunci, până când s-a întors soțul ei acasă. Așa era mai bine, era mai liniștită adormind și trezindu-se cu fața la copil. Nu era nevoie să desfacă în fiecare seară canapeaua conjugală, mai bine să rămână părăsită. Dar soțul e soț.

S-a întors în urmă cu patru luni, după doi ani. S-a întors în civil, în aceleași haine în care plecase, acum parcă demodate, cu toate că, evident, absolut nefolosite. Le-a adulmecat – nu miroseau a nimic, poate vag a umezeală, mirosul acela al nemișcării, mirosul închis între patru pereți ai unei magazii ferecate.

S-a întors schimbat, a observat asta imediat, și până în momentul acela rămăsese așa, schimbat. În prima noapte i-a cercetat corpul – și el era schimbat, mai tare, mai mare, mai musculos, dar ciudat de slab.

I-a pipăit cicatricea de pe braț și de sub părul care i se mai rărise și încărunțise. Măinile îi deveniseră mai masive, degetele se îngroșaseră, ca și cum ar fi desfășurat o muncă fizică. Le-a așezat pe sâni ei dezgoliți, dar au rămas nehotărâte. A încercat cu mâna să-i trezească dorința de a face dragoste, dar zăcea atât de liniștit, respira atât de superficial, încât s-a simțit rușinată că a făcut asta.

Noaptea se trezea cu un țipăt gutural, furios, stătea în capul oaselor pe întuneric, apoi se ridică și se ducea la barul din bibliotecă să-și toarne niște votcă. Apoi îi simțea răsuflarea mirosind a fructe, a mere. Și atunci o ruga: „Atinge-mă, atinge-mă“.

— Spune-mi cum a fost acolo, ce îți aduce alinare, spune-mi, îi șoptea la ureche, îl ispitea cu răsuflarea ei fierbinte.

Dar nu îi spunea.

Când ea se ocupa de Pietia, el umbla prin casă în pijama cu dungi, bea cafea foarte tare, privind pe geam la cartier. Apoi

arunca o privire în camera băiatului, uneori se ghemuia alături și încerca să stabilească o legătură cu el. Apoi deschidea televizorul și trăgea draperiile galbene, astfel încât lumina zilei devenea bolnăvicioasă, densă, febrilă. Se îmbrăca abia pe la prânz, când trebuia să vină la Pietia infirmiera, și nici atunci nu făcea asta de fiecare dată. Uneori închidea pur și simplu ușa și atunci sunetul televizorului se estompa, devenea un murmur iritant, o chemare de a pătrunde într-o lume care și-a pierdut orice sens.

Banii soseau cu regularitate în fiecare lună. Chiar mulți – erau de ajuns pentru medicamentele lui Pietia, pentru un cărucior nou-nouț, nefolosit, pentru o infirmieră.

Astăzi nu se va ocupa de copil, astăzi este liberă. Imediat va veni soacra, și nici nu se știe la cine vine mai degrabă – la fiu sau la nepot, de care dintre ei se va îngriji cu mai multă tandrețe. Își pune lângă ușă sacoșa de plastic în pătrățele și scoate din ea un capot din nailon și papuci de casă, hainele de stat înăuntru. Îi aruncă o privire fiului, îl întreabă ceva, iar el răspunde fără să-și desprindă privirea de la televizor: da sau nu. Nimic mai mult nu trebuie să aștepte din partea lui, așa că se duce la nepot. Trebuie să-l spele și să-l hrănească, să-i schimbe așternutul transpirat și pătat de urină, să-i dea medicamentele. Apoi să pună rufele la spălat și să se apuce de gătit. Apoi se va juca un timp cu copilul, dacă va fi vreme frumoasă, poate să-l scoată în balcon, cu toate că de acolo nu sunt prea multe de văzut – blocuri ca niște uriași corali de recifi cenușii, ai unei mări care a secăt, populate de organisme mișcătoare, proiectate pe orizontul neclar al marelui oraș, al uriașei Moscova. Dar băiatul ridică deseori privirea la cer, și-o fixează pe burta norilor și călătorește împreună cu ei pentru o vreme până la limita câmpului vizual.

Annușka îi este recunoscătoare soacrei pentru această singură zi din săptămână. La plecare, o sărută în treacăt pe

obrazul moale, catifelat. Cam atât se văd, întotdeauna în ușă, și imediat fuge pe scări, cu cât coboară, cu atât se simte mai ușoară. Are în față o zi întreagă. Dar nu și-o dedică sieși în totalitate, ci rezolvă mai întâi câteva treburi. Plătește facturi, face cumpărături, se duce după rețeta pentru Pietia, la cimitir și, în cele din urmă, se duce la celălalt capăt al uriașului oraș inuman pentru a sta în întuneric și a plânge. Durează mult până ajunge acolo, întrucât pretutindeni sunt ambuteiaje, așa că, strânsă între oameni, se uită pe geamul autobuzului la marile mașini cu geamuri fumurii care fără nici un efort, prin cine știe ce truc necurat, avansează, chiar dacă totul în jur stă pe loc. Se uită la scuarurile pline de tineri, la piețele volante în care se vând mărfuri ieftine, chinezești.

Întotdeauna trebuie să schimbe autobuzul la Gara Kieveană și acolo, ieșind de la peroanele subterane, trece pe lângă mulți oameni. Totuși nimeni nu-i atrage atenția, nimeni nu o sperie într-atât ca femeia ciudată care stătea de obicei la ieșire, pe fundalul gardurilor provizorii ce ascundeau temeliiile săpate ale unei construcții începute, garduri pe care erau lipite reclame atât de îngrămădit, încât păreau să țipe.

Femeia aceea merge în cerc pe o fâșie de teren viran, între zid și plăcile trotuarului care abia se montau – în felul acesta asistă la marșul oamenilor în șuvoi neîntrerupt, asistă la defilarea trecătorilor obosiți, grăbiți, care abia se aflau la jumătatea drumului dinspre serviciu spre casă sau invers; imediat vor schimba mijlocul de transport, vor ieși de la metrou pentru a urca în autobuz.

E îmbrăcată altfel decât restul – are pe ea multe lucruri: pantaloni, iar peste ei câteva fuste, dar aranjate în așa fel, că una iese de sub alta, în straturi; la fel și în partea de sus – poartă mai multe bluze, veste, jachete fără mâneci. Iar peste toate o pufoaică veche, pepită, încununarea acelei simplități rafinate, ecoul unei mănăstiri îndepărtate din est sau al unui

lagăr de muncă. Toate la un loc au un oarecare sens estetic, chiar îi plac Annușkăi, i se pare că toate culorile sunt alese cu grijă, dar poate nu e o alegere omenească, ci un soi de *haute couture* a entropiei – a culorilor spălăcite, a zdrențelor și a boarfelor.

Totuși, cel mai bizar era capul – strâns înfășurat într-o bucată de material, peste care era îndesată o căciulă de blană cu urechi –, cu fața acoperită; i se vedea doar gura care profera neîncetat blesteme. Priveliștea aceasta era atât de cutremurătoare, încât Annușka nu încerca niciodată să înțeleagă ce spune printre blesteme. Și acum trece pe lângă ea, iuțind pasul, se teme că femeia ar putea să o acosteze, se teme că în șuvoiul de cuvinte furioase ar putea să se ivească și numele ei.

Este o vreme plăcută de decembrie, trotuarele sunt uscate, dezăpezite, iar ghetetele, comode. Annușka nu se urcă în autobuz, ci traversează podul și acum mășăluiește de-a lungul șoselei cu câteva benzi, simțindu-se de parcă ar fi mers pe malul unui fluviu uriaș fără poduri. O bucură marșul acela, va plânge abia în biserica ei, în colțul întunecat, unde îngenunchează de fiecare dată și rămâne în poziția aceea incomodă până când nu-și mai simte picioarele, până atinge stadiul care urmează după senzația de înțepenire, înțepături și durere – un mare vid. Acum totuși își pune geanta pe umăr și strânge bine mânerele plasei din care ies flori de plastic pentru cimitir. Încearcă să nu se gândească la nimic, mai ales la locul de unde a plecat. Se apropie deja de cel mai elegant cartier al orașului, așa că are pe ce să-și odihnească privirea – e plin aici de magazine unde manechine zvelte, netede afișează nepăsător cele mai scumpe haine. Annușka se oprește să se uite la o poșetă de damă cusută cu un milion de mărgele, decorată cu tul și dantelă; o adevărată minunăție. În cele din urmă ajunge la farmacia specializată unde trebuie să-și aștepte rândul. Dar primește

medicamentele de care are nevoie. Medicamente zadarnice, abia dacă atenuează simptomele.

De la o tarabă cumpără o punguță de colțunași și îi mănâncă, stând pe o bancă din scuar.

În mica ei biserică sunt mulți oameni, turiști. Tânărul preot, care de obicei se învârte prin biserică ca un negustor în jurul mărfurilor sale, este de data aceasta ocupat – le spune turiștilor istoria lăcașului și a iconostasului. Rostește cântat o lecție bine învățată, capul său, deasupra corpului zvelt, înalt, se ițește peste mulțime, barba lui frumoasă, blondă seamănă cu o aureolă cum rar întâlnești, care i-a alunecat de pe cap și i-a căzut pe piept. Annușka se retrage cu pas de melc; cum să se roage și să plângă în prezența turiștilor? Așteaptă și tot așteaptă, dar intră un alt grup și în situația asta Annușka hotărăște să caute un alt loc pentru lacrimile sale – puțin mai încolo este o altă biserică, mică și veche, de cele mai multe ori închisă. Cândva a intrat acolo, dar nu i-a plăcut – au alungat-o frigul și mirosul de lemn umed.

Totuși acum nu mai strâmbă din nas, trebuie să găsească un loc unde să poată în sfârșit plânge, un loc liniștit, dar nu pustiu; trebuie să simtă acolo prezența cuiva mai presus de ea, a unor brațe mari deschise larg, pline de viață. Annușka trebuie de asemenea să simtă asupra sa privirea cuiva, astfel încât plânsul ei să fie observat de cineva, ca să nu vorbească în gol. Ochii pictați pe lemn, mereu larg deschiși, pe care nimic nu-i obosește, ochi mereu liniștiți, pot să fie ei martorii săi nemișcați.

Cumpără trei lumânări și aruncă monedele în cutie. Prima este pentru Pietia, a doua pentru soțul ei taciturn, a treia pentru soacră în capotul ei de casă *non-iron*. Le aprinde de la altele, puține la număr, care ard aici și își găsește cu privirea un loc pe partea dreaptă, într-o nișă întunecată, ca să nu le deranjeze pe bătrânele care se rugau. Își face cruce

cu avânt de trei ori și cu gestul acesta deschide ritualul plânsului.

Dar când ridică ochii pentru rugăciune, din întuneric se ivește înspre ea un alt chip – fața mare a unei icoane întunecate. E o bucată de lemn pătrată, agățată sus, aproape sub cupola bisericii, iar pe ea chipul simplu al lui Hristos, pictat cu nuanțe de maro și gri. Chipul întunecat, pe fundal de culoare închisă, fără aureolă, fără coroană de spini; o ard ochii fixați direct asupra ei, exact așa cum și-a dorit. Totuși nu o asemenea privire își dorise Annușka, se așteptase la niște ochi blânzi, plini de dragoste; privirea aceea o încremenește, o hipnotizează. Corpul Annușkai se ghemuiește sub această privire. El a venit aici, acum, coboară de pe plafon, din întunericul cel mai adânc și mai îndepărtat – acolo este locul lui Dumnezeu, acolo s-a ascuns El. Acel Dumnezeu nu are nevoie de un trup, are numai chip, iar ea trebuie să susțină acum privirea acelui chip. Este o privire pătrunzătoare, se înșurubează dureros până în adâncul capului ei, îi sfredelește o gaură în creier. Ar fi putut la fel de bine să nu fie chipul Mântuitorului, ci al unui înecat care totuși nu a murit, ci s-a ascuns de moartea omniprezentă sub apă, iar acum, din cauza curenților de nestăpânit, iese la suprafață, conștient, hiperconștient, și spune: uite-mă, sunt aici. Totuși ea nu vrea să-l privească, își coboară ochii; nu vrea să știe că Dumnezeu este slab și a pierdut, că a fost izgonit și se ascunde în gunoaiile lumii, în abisurile ei pestilențiale. Nu are de ce să plângă, acesta nu este un loc pentru lacrimi. Acel Dumnezeu nu o va ajuta, nu îi va oferi sprijin și alinare, nu-i va insufla curaj, nici nu o va curăța, nu o va mântui. Privirea înecatului îi fixează creștetul capului, aude un zgomot înfundat, un bubuit îndepărtat, subteran, vibrația răzbate de sub pardoseala bisericii.

I se face rău din cauză că astăzi aproape nu a dormit, aproape nu a mâncat nimic. Lacrimile nu-i curg, au rămas în urmă-le albiile lor secate.

Se ridică de unde stătea și pleacă. Merge țepăn, direct la metrou.

I se pare că a trăit ceva anume, că ceva a trecut prin ea, că ceva a răsunat în interiorul ei asemenea unei strune ciupite, până a scos un sunet pur, imperceptibil pentru cei din jur. Sunetul acela era în surdină și destinat într-un totu corpului ei – un scurt concert într-o fragilă sală de concerte. Dar ea încă îl aude, întreaga atenție îi e îndreptată spre interior, înăuntru, și nu mai aude în urechi decât pulsația propriului sânge.

Treptele coboară în adâncul stației de metrou, are impresia că durează la nesfârșit, unii coboară, alții urcă. De obicei privirea îi alunecă pe chipurile celorlalți, însă acum ochii Annușkai, speriați de ceea ce văzuseră, sunt neputincioși – se opresc asupra fiecărui om care trece pe lângă ea și fiecare față e ca o palmă primită pe obraz, puternică, usturătoare. În curând nu va mai putea suporta priveliștea, va trebui să-și ascundă ochii la fel cum a procedat și nebuna din fața gării și asemenea ei va începe să profereze blesteme.

— Ai milă, ai milă, șoptește și degetele îi mușcă din balustrada scărilor care se mișcă mai repede decât scara rulantă; dacă Annușka i-ar da drumul acum, ar cădea.

Vede furnicarul tăcut de oameni care coboară și urcă, umăr în umăr, înghesuiți. Fiecare alunecă la locul său ca mărgelile pe ață, undeva spre periferiile îndepărtate ale orașului, la etajul al zecelea, unde își poate trage plapuma deasupra capului și se poate cufunda într-un somn compus din frânturi de zi și de noapte. Iar dimineața, visul acela nu încetează, fragmente din el se compun într-un colaj, în pete; unele configurații sunt reușite, s-ar putea spune chiar ingenioase.

Vede fragilitatea brațelor, delicatețea pleoapelor, linia discontinuă a buzelor pe care le deformează cu ușurință o

primasă, vede cât de slabe sunt mâinile, cât de slăbite sunt picioarele – nu duc la destinație. Vede inimile cum bat regulat, unele mai repede, altele mai încet, o mișcare mecanică obișnuită, sacul plămânilor seamănă cu niște pungi murdare, aude loznetul respirațiilor. Hainele au devenit transparente, așa că urmărește cununia cu entropia. Bietul nostru trup, urât, materiale predestinată fără excepție nimicirii.

Scările rulante duc toate aceste ființe în adânc, în abis, iată ochii cerberilor în gheretele de sticlă de la capătul scărilor, iată marmurele și coloanele înșelătoare, sculpturile puternice ale demonilor – unele cu securea, altele cu un snop de grâne. Cu picioare viguroase ca ale coloanelor, cu brațele unor coloși. Tractoarele, mașini infernale, trag instrumentele de tortură ascuțite, dințate, cu care mușcă din pământ, lăsând răni care nu se mai vindecă niciodată. Din toate părțile grupuri de oameni înghesuți, panicați, cu mâini ridicate rugător, cu gurile deschise gata să strige. Aici, în subteranele metroului iluminat de candelabre de cristal care aruncă o lumină gălbuie, moartă, are loc Judecata de Apoi. E drept, judecătorii nu se vedeau, dar prezența lor se simțea pretutindeni. Annușka vrea să dea înapoi și să urce pe scări contra curentului, dar scările nu o lasă, trebuie să coboare, nu i se iartă nimic. Gurile trenurilor subterane se deschid în fața ei cu sâșait și o vor înghiți tunelurile întunecate. Iar abisul este peste tot, chiar și la etajele de sus ale orașului, chiar și la etajul al zecelea sau al șaisprezecelea din blocurile-turn, chiar și în vârfurile turlelor, chiar și în vârfurile antenelor. Nu poți scăpa de el, oare nu asta striga printre blesteme nebuna aceea?

Annușka se învârte și se sprijină cu umărul de zid. Pe haina ei de flauș rămân urme albe de tencuială, peretele a miruit-o.

Trebuie să schimbe mijlocul de transport, deja s-a întunecat afară, coboară la întâmplare, căci prin geamurile autobuzului nu vede nimic, gerul desenase pe ele crenguțe argintii – cunoaște

însă traseul pe de rost, nu s-a înșelat. Mai are de mers câteva blocuri – o ia pe scurtătură și imediat va ajunge în fața casei. Dar încetinește, picioarele nu mai vor să o ducă la destinație, se opun, pașii devin tot mai mici. Annuška se oprește. Ridică privirea cât mai sus și vede că la ferestrele apartamentului său e aprinsă lumina. Cu siguranță este așteptată – așa că pornește, dar după o clipă se oprește din nou. Vântul rece îi pătrunde prin palton, îi flutură poalele, o prinde de pulpă cu degetele sale de gheață. Dezmișdărilor lui sunt ca niște cuțite, ca niște cioburi ascuțite de sticlă. Pe obraji îi curg lacrimi de frig, iar vântului îi place asta, căci a găsit deja motiv să o ciupească de față. Annuška se aruncă înainte, spre casa scării, dar chiar în fața ușii de intrare face stânga împrejur și, ridicându-și gulerul hainei, se întoarce cu pas grăbit de unde a venit.

Mai cald e numai în sala mare de așteptare a Gării Kievene sau în toalete. Se oprește nehotărâtă când pe lângă ea trec patrulele (merg întotdeauna cu pas degajat, alene, trăgând picioarele ușor, ca și cum s-ar plimba pe corso), se prefacă că citește mersul trenurilor; nici ea nu știe de ce se teme, doar nu a făcut nimic rău. De altfel, patrulele sunt interesate de cu totul altceva – reperează fără greșală în mulțime bărbați smezi cu haine de piele și pe femeile lor cu basmale pe cap.

Iese în fața gării și vede de departe că femeia aceea înfolită încă se mai învâрте în zona ei, vocea i-a răgușit de la atâtea blesteme, de fapt nici blestemele nu mai sunt inteligibile. Bine – după un moment de ezitare, se apropie de femeie liniștită și se oprește în fața ei. Ea se oprește numai pentru o clipă, e clar că o vede bine prin materialul care îi acoperă față. Annuška mai face un pas în față și acum stă atât de aproape de ea, încât îi simte mirosul de praf și de stătut, miros de ulei ranced. Femeia vorbește tot mai încet, în cele din urmă cade

în transă și tace de tot. Mersul i s-a preschimbat în legănat, ca și cum nu se putea opri. Stau una în fața celeilalte pentru o clipă, nemișcate, trec pe lângă ele oameni nepăsători, abia dacă le aruncă cineva o privire în treacăt; se grăbesc, trenurile lor vor pleca imediat.

— Ce tot spui? întreabă Annușka.

Femeia înfofolită încremenește, își ține de uimire răsuflarea, apoi se trage speriată la o parte, spre pasajul din clădire, pe noroiul înghețat. Annușka merge după ea, nu o scapă din ochi, e la câțiva pași în spatele femeii, în spatele pufoaicei sale, în spatele ghetelor care pășesc mărunț. Nu o lasă să-i scape. Femeia aruncă o privire peste umăr și încearcă să iuțească pasul, aproape fuge, dar Annușka este tânără și puternică. Are mușchi fermi, de atâtea ori a cărat jos și înapoi sus căruciorul și pe Pietia, de atâtea ori l-a cărat pe scări când liftul era stricat.

— Hei, tu! strigă din când în când, dar femeia nu reacționează deloc.

Trec prin curțile dintre blocuri, lasă în urmă buncărele de gunoi și scuarurile bătătorite. Annușka nu simte oboseala, doar își pierde plasa cu florile pentru cimitir, ar fi fost păcat să piardă timpul întorcându-se după ea.

În cele din urmă, femeia se ghemuiește pe vine și gâfâie, fără să-și poată trage răsuflarea. Annușka se oprește la câțiva metri în spatele ei și așteaptă să se ridice și să se întoarcă spre ea. A pierdut, trebuie să se dea bătută. Și, într-adevăr, femeia se uită peste umăr și îi vede fața, și-o descoperise. Are ochi albaștri-deschis; speriați, fixează ghetele Annușkai.

— Ce vrei de la mine? De ce mă fugărești?

Annușka nu răspunde, se simte de parcă ar fi vânat un animal mare sau ar fi pescuit un pește gras, o balenă cu care acum nu știe ce să facă; îi pare rău de trofeu. Femeia se teme, e limpede că de frică i-au dispărut de pe buze toate cuvintele.

— Ești de la poliție?

— Nu, spune Annuška.

— Și atunci ce vrei?

— Vreau să știu ce tot spui. Căci tot timpul spui ceva, te văd în fiecare săptămână când merg în oraș.

Femeia îi răspunde deja mai cu tupeu:

— Nu spun nimic. Lasă-mă în pace.

Annuška se apleacă deasupra ei și îi întinde mâna pentru a o ajuta să se ridice, dar mâna își schimbă intenția și o mângâie pe femeie pe obraz. Este cald, plăcut, moale.

— Nu am vrut să-ți fac rău.

Femeia mai întâi încremenește, surprinsă de atingere, apoi pare totuși îmbunătățită de gestul Annușkăi, mormăie ceva și se ridică.

— Mi-e foame, spune. Hai, imediat în apropiere e un chioșc cu sandviciuri ieftine. O să-mi cumperi ceva de mâncare.

Merg în tăcere, umăr lângă umăr. La chioșc, Annuška cumpără două baghete lungi cu brânză și roșii, uitându-se ca femeia să nu fugă. Singură nu poate să mănânce. Ține sandviciul înaintea ca un flaut la care o să cânte imediat o melodie de iarnă. Se așază pe bordura zidului. Femeia și-a mâncat sandviciul, apoi a întins mâna fără un cuvânt spre sandviciul Annușkăi. E o femeie în vârstă, mai bătrână decât soacra sa. Obrajii îi sunt săpați de riduri care îi străbat fața transversal de la frunte spre bărbie. Abia poate să muște, fiindcă și-a pierdut dinții. Feliile de roșii îi scapă din sandvici, le prinde stângaci în ultimul moment și le pune cu grijă la loc. Rupe îmbucături mari chiar cu buzele.

— Nu mă pot întoarce acasă, spune brusc Annuška și se uită sub picioare. E chiar puțin surprinsă de faptul că a spus așa ceva, abia acum se gândește cu groază la ce înseamnă acest lucru. Femeia, în semn de răspuns, mormăie înfundat, însă după ce înghite ce avea în gură, întreabă:

— Ai o adresă?

— Am, spune și o recită: Kuzniecka nr. 46, apartamentul 78.

— Pur și simplu uit-o, adaugă femeia, cu gura plină.

Workuta. S-a născut aici la sfârșitul anilor șaizeci, când blocurile care par acum seculare abia erau construite. Și le mai amintește cum erau noi – tencuiala aspră, mirosul de beton și azbest cu care se umplea izolația. Netezimea promițătoare a plăcilor PVC. Totuși, în clima aceea friguroasă, totul se învechește mai repede, gerul distruge structura uniformă a pereților, încetinește electronii în mișcarea lor neconținută.

Își amintește de asemenea de albul orbitor al iernilor. Albul și muchiile ascuțite ale luminii din surghiun. Un asemenea alb există numai pentru a putea încadra întunericul, care este cu siguranță cu mult mai adânc.

Tatăl era fochist într-o centrală termică, mama lucra la cantină și de aceea nu o duceau tocmai rău, întotdeauna venea acasă cu câte ceva. Acum Annușka crede că toți sufereau acolo de o boală ciudată, de tristețe, sau poate de ceva mai profund decât tristețea, dar nu-i vine în cap cuvântul potrivit.

Locuiau la etajul al optulea al unui bloc-turn, unul din multele asemenea, dar cu timpul, când a mai crescut, etajele de sus s-au golit, oamenii se mutau în localități mai prietenoase, de obicei la Moscova, oriunde, cât mai departe de locul acela. Cei care au rămas s-au mutat mai jos, au ocupat locuințele goale de la etajele inferioare, unde era mai cald, mai aproape de oameni, de pământ. Să locuiești la etajul al optulea în timpul unei ierni polare ce dura câteva luni bune e ca și cum ai atârna de bolta de beton a lumii sub forma unei picături de apă înghețată, în mijlocul unui iad rece. Când și-a vizitat ultima oară mama și sora, locuiau la parter. Tatăl murise cu mulți ani în urmă.

Fusese un mare noroc că Annuška a intrat la o bună școală pedagogică din Moscova; și mare păcat că nu o terminase. Dacă ar fi terminat școala, ar fi fost acum învățătoare și poate că nu l-ar fi cunoscut niciodată pe bărbatul care i-a devenit soț. Genele lor nu s-ar fi unit în combinația aceea primejdioasă, vinovată că Pietia s-a născut cu o boală pentru care nu existau medicamente.

De multe ori Annuška a încercat să negocieze cu oricine se putea, cu Dumnezeu, cu Maica Domnului, cu sfânta Mucenică Prescovia, cu toate icoanele, ba chiar cu cineva nu foarte concret, cu soarta. Mă duc eu în locul lui Pietia, iau eu asupra mea boala lui, mor eu, să se facă el sănătos. Ba chiar mai mult – mai pune pe taler și viața altora: a soțului ei mereu tăcut (să-l împuște acolo unde e) și a soacrei sale (să facă un atac cerebral). Dar bineînțeles că nu a primit nici un răspuns la oferta ei.

Cumpără un bilet și coboară în subteran. E în continuare aglomerat, oamenii se întorc din oraș la paturile lor, să doarmă. Unii moșăie și în vagoane. Răsuflările lor adormite formează aburi pe geam; poți desena cu degetul pe ele ceva, orice, nu are importanță, fiindcă oricum va dispărea imediat. Annuška ajunge la stația finală, Jugo Zapadnaja, coboară și se oprește pe peron ca să își dea seama imediat că se poate întoarce cu același tren. Își ocupă locul și din acel moment merge de la un capăt la altul, până când, după câteva asemenea curse, schimbă linia – trece pe Kolcowa. Acum merge în cerc, iar pe la miezul nopții ajunge la Gara Kieveană ca la ea acasă. Acolo stă pe peron până o femeie de serviciu amenințătoare îi cere să plece, întrucât se închide metroul. Iese fără tragere de inimă – afară gerul este mușcător, pe urmă însă găsește o crâșmă mică în apropierea gării, cu televizorul agățat sub tavan; la mese stau câțiva călători rătăciți. Comandă un ceai cu lămâie, apoi

încă unul; apoi un borș, nu e bun, e o zeamă lungă, și, rezemându-și capul de mână, aștește. Este fericită pentru că prin cap nu-i trece nici un gând, nici o grijă, nici o așteptare sau speranță. E bună starea asta.

Primul tren e încă gol. Apoi la fiecare stație urcă tot mai mulți oameni, până când aglomerația devine atât de mare, încât Annușka stă presată între spinările unor uriași. Fiindcă nu poate ajunge la bară, e nevoită să se lase susținută de corpurile acelea. Apoi, dintr-odată, mulțimea se rărește, la stația următoare vagoanele se golesc. Au mai rămas câteva persoane. Și Annușka află astfel că unii oameni nu coboară la stația finală. Ea însă coboară și schimbă trenul. Dar îi vede pe ceilalți pe geam, își găsesc un loc la capătul vagonului și-și așază la picioare sacoșele sau rucsacurile, de obicei de pânză, vechi. Moșăie cu ochii întredeschiși sau scot din ambalaj de hârtie ceva de mâncare, apoi, făcându-și cruce de câteva ori și murmurând ceva, mestecă pios.

Schimbă trenurile fiindcă se teme că ar putea-o vedea cineva, că ar putea-o prinde de mână, să o scuture și – mai rău – să o închidă undeva. Uneori nu face decât să meargă până în capătul opus al peronului, iar alteori schimbă peronul; și atunci merge pe scările rulante, prin tuneluri, fără să citească vreodată ce scrie pe pereți, absolut liberă. Merge, de pildă, la Czistyje Prudy, schimbă trenurile din Sokolniczeska în Kalusko-Ruska și merge la Miedwiedkowo și înapoi la celălalt capăt al orașului. Se oprește în toalete să se spele, pentru a arăta îngrijit, nu pentru că simte nevoia (sincer, nu are această necesitate), ci pentru a nu fi observată din cauza aspectului neglijent de vreuna din cerberele care supraveghează scările rulante din cabinele lor de sticlă. Bănuiește că ele au învățat să doarmă cu ochii deschiși. De la chioșc cumpără tampoane, săpun, cea mai ieftină pastă de dinți și o periută. Toată

după-amiaza moșăie, mergând de la un capăt la altul pe linia Kolcowa. Seara iese la suprafață pe scări, să verifice dacă nu o găsește în fața gării pe femeia înfocolită – dar nu este. Femeia nu este. E frig, mai frig decât cu o zi înainte, așa că se întoarce ușurată sub pământ.

A doua zi, înfocolita se află la locul obișnuit, legănându-se pe picioarele ei rigide și proferând blesteme bâlbâite. Annuška se oprește în raza ei vizuală, pe partea cealaltă a pasajului de trecere, dar se pare că femeia nu o observă, cufundată în propriile lamentații. În cele din urmă Annuška, profitând de faptul că pentru o clipă se făcuse pustiu în jur, se oprește direct în fața ei.

— Vino, îți cumpăr o chiflă.

Femeia încremenește, smulsă din transa ei, își freacă mâinile înmănușate, tropăie din picioare mărunț, ca precupețele din piață care au înghețat până la oase. Merg împreună până la chioșc. Annuška se bucură cu adevărat că o vede.

— Cum te cheamă? o întreabă.

Femeia, absorbită de chiflă, se mulțumește doar să dea din umeri. După o clipă, totuși, spune cu gura plină:

— Galina.

— Iar eu sunt Annuška.

Asta a fost toată discuția. La sfârșit, când gerul le-a gonit din nou spre gară, Annuška a mai întrebat-o:

— Galina, tu unde dormi?

Înfocolita îi spune să vină după ce se închide metroul aici, în fața chioșcului.

Toată seara Annuška circulă cu trenul pe aceeași linie și se uită nepăsător la chipul ei reflectat de geam, pe fundalul pereților negri ai tunelurilor subterane. Recunoaște deja cel puțin doi oameni. Nu ar îndrăzni să-i acosteze. Cu unul dintre ei a mers câteva stații – e un bărbat înalt, slab, nu prea

În vârstă, poate chiar tânăr, e greu de spus. Fața îi este acoperită de o barbă blondă și rară care îi ajunge până la piept. Bărbatul poartă șapcă, una obișnuită, uzată, un palton lung, cenușiu, cu buzunarele pline nu se știe cu ce și un rucsac decolorat. În picioare are ghetе lungi cu șiret și din ele se văd ieșind ciorapii împlețiți de mână care îi strâng bine cracii pantalonilor maro. Pare să nu bage pe nimeni în seamă, e cufundat în propriile gânduri. Sare cu elan pe peronul stației, face impresia că se îndreaptă spre o destinație concretă, îndepărtată. Annușka l-a văzut de vreo două ori și de pe peron; o dată dormea într-un vagon cu desăvârșire gol care, pare-se, se îndrepta spre depou; a doua oară, tot moțâind, stătea sprijinit cu fruntea de geam; răsuflarea lui țesea pe sticla geamului o pânză de aburi care îi acoperea jumătate din față.

Al doilea om pe care Annușka îl reținuse era un bătrân. Merge anevoie, are baston sau mai bine spus un toiag, o cârjă groasă cu capătul îndoit. Când intră în vagon, trebuie să se țină cu o mână de ușă, și atunci de regulă se găsește cineva să îl ajute. În vagon oamenii îi cedează mereu locul, chiar dacă o fac fără tragere de inimă. Arată ca un cerșetor. Pe el încearcă Annușka să-l vâneze, la fel cum o vâname mai devreme pe înfăolită. Dar nu reușește decât să meargă cu el o vreme în același vagon, stă în fața lui cam o jumătate de oră, încât știe pe de rost fiecare detaliu al feței bătrânului, hainele lui. Dar nu îndrăznește să îi vorbească. Bărbatul își ține capul aplecat, nu bagă deloc în seamă ce se întâmplă în jur. Apoi mulțimea oamenilor care se întorc de la serviciu o înghite. Iar ea se lasă purtată de torentul cald alcătuit din mirosuri și atingeri. Se eliberează din strânsoarea lui abia după poartă, ca și cum subteranul ar fi scuipat-o afară ca pe un corp străin. Acum va trebui să-și cumpere bilet pentru a se putea întoarce și știe că în orice moment i se vor termina banii.

De ce și-i amintește pe cei doi? Probabil din cauză că sunt într-un fel constanți, ca și cum s-ar mișca altfel decât restul lumii, mai încet. Restul oamenilor sunt ca un râu, un șuvoi, o apă care curge dintr-un loc în altul, formând vârtejuri și valuri, dar fiecare din formele acestea este temporară, dispare și râul uită de ele. Pe când cei doi se mișcă împotriva curentului, de aceea îi poate vedea atât de limpede. Legile râului nu au asupra lor nici o putere. Probabil faptul acesta o atrage atât de mult pe Annușka.

După închiderea metroului o așteaptă lângă intrarea laterală pe înfocolită și când își pierde deja speranța că mai apare, iat-o că vine. Are ochii acoperiți, de la atâtea straturi de haine silueta ei seamănă cu un butoiuș. Îi spune Annușkăi să o urmeze și ea se supune. Este foarte obosită – sincer, abia dacă mai are putere și s-ar fi întins bucuros oriunde. Traversează o punte aruncată peste niște săpături, trec de gardul de tablă acoperit de afișe, apoi coboară pe scări în pasajul subteran. După un timp merg pe un culoar îngust, este plăcut de cald. Femeia îi arată locul ei pe jos și Annușka se întinde, fără să se dezbrace, apoi adoarme imediat. Și când deja doarme, așa cum și-a dorit întotdeauna – fără nici un gând, adânc –, sub pleoape îi revine pentru o clipă imaginea văzută cu puțin timp în urmă, pe când traversa culoarul îngust.

O cameră întunecată, iar în cameră o ușă deschisă spre o altă ușă, unde se vedea lumină. Este acolo o masă, iar în jurul ei stau oameni. Au mâinile pe tăblia mesei, spatele drept. Stau și se uită unii la alții în tăcere deplină, nemișcați. I se pare că una dintre persoanele acelea este bărbatul cu șapcă din metrou.

Annușka doarme adânc. Nu o trezește nimic, nici un foșnet, nici un geamăt din spatele peretelui, nici un scârțâit al patului sau televizorul. Doarme ca o stâncă de care se sparg

cu înverșunare valurile, ca un buștean căzut la pământ, acoperit de mușchi și ciuperci. Abia înainte să se trezească are un vis nostim – se joacă în vis cu o geantă de cosmetice colorată, pe care sunt desenați elefanți și pisici, iar ea o învârte în mâini. Apoi o scapă brusc, dar geanta nu cade, ci plutește în aer între mâinile ei, iar Annușka descoperă că se poate juca în continuare cu ea, fără să o atingă. Că o face să se miște numai cu puterea voinței. Este o trăire foarte plăcută, îl aduce multă bucurie, cum nu a mai cunoscut de mult, la drept vorbind – din copilărie. Așa că se trezește bine dispusă și acum vede că nu se află la un hotel muncitoresc părăginit, așa cum crezuse cu o seară înainte, ci într-o sală de cazane obișnuită. De aceea era așa de cald acolo. Iar ea dormise pe cartoane întinse lângă un morman de cărbune. Pe un fragment de ziar e un sfert de pâine destul de uscată și o bucată mare de slănină unsă cu ardei iute. Presupune că i le-a lăsat Galina, dar nu se atinge de mâncare până nu reușește să își facă nevoile în toaleta întunecată fără ușă și să-și spele mâinile.

O, ce bine e, ce bine – să pătrunzi în mulțimea care se încălzește încetul cu încetul. Paltoanele și cojoacele emană mirosul caselor de unde vin – miros de grăsime, balsam de rufe, parfum dulceag. Annușka trece de poartă și din acel moment se lasă purtată de primul val de oameni. De data aceasta este linia Kalininska. Stă pe peron, apoi simte cum trenul care se apropie împinge înaintea sa aerul cald al subteranei. Ușile se deschid și iată că se află deja înăuntru, strânsă între corpuri, astfel încât nici nu trebuie să se țină de bară. Când trenul ia curba, se lasă în voia mișcării, se leagănă asemenea ierbii în bătaia vântului, este un fir printre alte asemenea fire. La următoarea stație oamenii încă mai urcă, cu toate că în vagon nu mai încapă nici măcar un ac. Annușka închide

ochii și se simte ca și cum ar fi ținută în brațe, ca și cum de pretutindeni o îmbrățișează tandru și o leagănă liniștitor niște brațe afectuoase. Apoi dintr-odată, la una din stații, majoritatea oamenilor coboară și trebuie să stea pe propriile picioare.

Când vagonul se golește aproape de tot, cu puțin înainte de stația finală, găsește un ziar. Mai întâi îl privește cam fără încredere, poate că a uitat de tot să citească, apoi îl ia totuși în mână și se uită la el cu neliniște. Citește că un fotomodel a murit de anorexie și autoritățile se întreabă dacă n-ar fi mai bine să le interzică fetelor prea slabe să mai defileze pe podium. Citește și despre teroriști – din nou le-a fost zădărnicit atacul. Aveau în apartament trotil și chibrituri. Citește că balenele dezorientate eșuează pe plaje, unde mor. Că poliția a identificat prin Internet o rețea de pedofili. Că se anunță răcirea vremii. Că *mobilnost' stanowitsa realnostiu*¹.

Ceva nu e în regulă cu ziarul acela, trebuie să fie contrafăcut, un fals. Fiecare propoziție citită este insuportabilă, îi provoacă durere. Ochii Annușkăi se umplu de lacrimi și acum picături mari cad pe ziar. Hârtia le absoarbe imediat ca o sugativă.

Acolo unde metroul iese la suprafață, acolo Annușka își lipește fața de geam și se uită. Orașul are toate nuanțele de gri, de la alb murdar la negru. Se compune din dreptunghiuri și forme neregulate, din pătrate și o încâlceală de linii drepte. Urmărește cu privirea liniile de înaltă tensiune și cablurile, apoi își mută privirea pe acoperișuri și numără antenele. Închide ochii. Îi deschide și se dovedește că lumea a sărit dintr-un loc în altul. Chiar înainte de asfințit, când trece încă o dată prin același loc, vede cum pentru o clipă, pentru câteva minute, soarele care coborâse răzbate din spatele norilor albi

1. Realitatea înseamnă mobilitate (n. red.).

și luminează blocurile cu strălucirea sa roșiatică, dar numai vârfurile lor, etajele de sus; arată de parcă ar fi niște făclii aprinse.

Apoi se așază pe banca de pe peron sub o reclamă mare. Mănâncă ce i-a mai rămas de la micul dejun. Se spală la toaletă și se întoarce la locul ei. Imediat încep orele de vârf. Cei care dimineată merseseră într-o parte vor trebui acum să meargă în direcția opusă. Trenul care se oprește în fața ei este bine iluminat și aproape gol. Un singur om în tot vagonul – bărbatul cu șapcă. Stă drept ca o strună. Când trenul pornește, îl zdruncină puțin, apoi dispare înghițit de gura neagră a subteranului.

— Îți iau o chiflă, îi spune Annușka înfodelitei și femeia, care până atunci se legănase, încremenește pentru o clipă, ca și cum putea digera cuvintele numai nemișcată. O clipă mai târziu pornesc amândouă spre chioșc.

Se sprijină de peretele din spate al chioșcului și mănâncă, dar mai înainte înfodelita și-a făcut de mai multe ori cruce.

Annușka o întreabă despre oamenii pe care îi văzuse cu o seară înainte în sala cazanelor așezați în liniște la masă și femeia din nou încremenește nemișcată, de data aceasta cu pâinea în gură. Spune ceva fără nici o legătură, ceva de genul: „Cum așa?”. Apoi îi aruncă răutăcios:

— Lasă-mă-n pace, domnișoaro.

Și pleacă. Annușka merge cu metroul până la unu noaptea, apoi, când se închide și cerberele gonesc oamenii, se învârte în jurul locului unde i se pare ei că ar trebui să fie intrarea în sala călduroasă a cazanelor, dar nu o găsește. Așa că se duce la gară și acolo, scotocindu-se de ultimii bănuți, își petrece noaptea bând ceai și mâncând borș din căni de plastic, rezemându-și coatele de suprafața laminată a mesei.

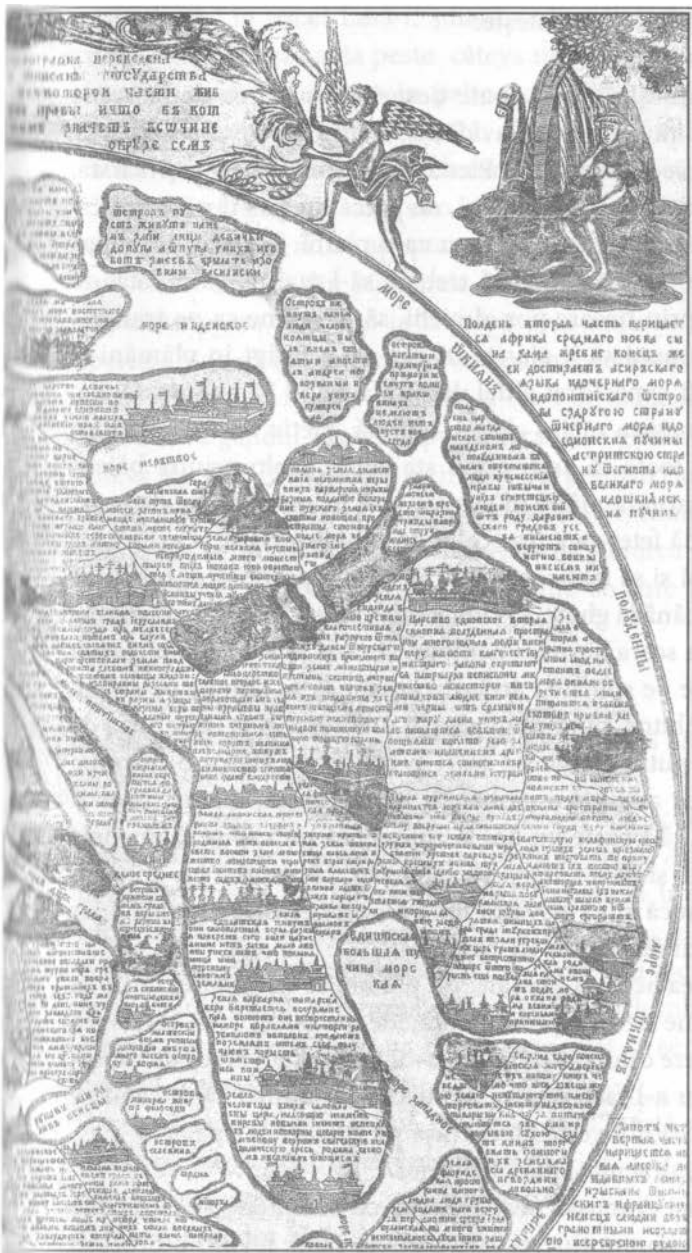
Imediat ce aude scrâșnetul grilajului care se deschide, cumpără de la automat un bilet și coboară. În geamul trenului vede că părul deja i s-a îngrășat, nu a mai rămas nici urmă din frizura ei și unii pasageri se așază lângă ea cam fără ghes. Uneori, pentru o clipă, se panichează la gândul că ar putea-o vedea vreun cunoscut, dar ei nu au ce să caute pe linia aceea; pentru orice eventualitate, își caută un loc în colț, chiar lângă perete. De altfel, ce cunoscute are ea? Poștărița, femeia de la magazinul de jos, vecinul de vizavi; nici măcar nu știe cum se numesc. Are chef să-și ascundă fața la fel ca femeia înfopolită, la drept vorbind era chiar o idee bună – să-și acopere ochii pentru a se vedea pe sine cât mai puțin și pentru a fi cât mai puțin văzută de alții. O împing, iar Annușkăi chiar îi face plăcere că cineva o atinge. O femeie bătrână care șade lângă ea scoate din plasă un măr și i-l întinde cu un zâmbet. Când în stația Park Kultury se oprește în fața unui chioșc cu colțunași, un băiat tânăr, tuns foarte scurt, îi cumpără o porție. Așa că bănuiește că nu arată tocmai bine. Mulțumește și nu refuză, chiar dacă i-au mai rămas câțiva bănuți. Este martorul multor incidente: poliția ridică un bărbat în haină de piele. Un cuplu care se ceartă în gura mare, amândoi beți. O fată, o adolescentă, se urcă în tren la stația Czerkizowska și plânge în hohote, repetând: mamă, mamă, și nimeni nu îndrăznește să o ajute, apoi este deja prea târziu, căci fata coboară la Komsomolska. Vede pe cineva fugind, un bărbat smead, scund, izbindu-se de trecători, dar în dreptul scărilor se încurcă în mulțime și este prins de alți doi care îi răsucesc mâinile la spate. O femeie se lamentează câteva momente că i-au furat absolut tot ce avea, apoi vocea ei răzbate de la o depărtare tot mai mare, se estompează, după care tace de tot. Și de două ori în ziua aceea îl vede pe bătrânul rigid cu privirea lui absentă cum trece prin fața ei, intrând în trenul

iluminat. Nici măcar nu știe că s-a făcut de mult întuneric, că la suprafață s-au aprins deja toate lămpile și felinarele care împrăștie în aerul dens, geros, lumina lor gălbuie; în ziua aceea nici nu a văzut strălucirea soarelui. Iese la suprafață la Gara Kieveană și merge în direcția pasajului provizoriu de lângă construcția începută, cu speranța că se va întâlni cu femeia infofolită.

Femeia se află la locul ei și, ca de obicei, tropăie din picioare, descriind cercuri și opturi, proferându-și blestemele; semăna cu un balot de cârpe ude. Annușka se oprește în fața ei și stă așa până femeia o observă și tace. Apoi, chiar dacă nu și-au dat întâlnire, merg amândouă cu pas iute, ca și cum s-ar fi grăbit să ajungă undeva, într-un loc care – dacă nu grăbesc pasul – le va scăpa pentru totdeauna. Merg în tăcere. Pe pod vântul izbește în cele două femei ca într-un sac de box.

În chioșcul de la Arbat au clătite delicioase, ieftine, dar care lasă pete de grăsime și sunt servite cu smântână. Infofolita pune monedele pe farfurioara de sticlă și primesc porții calde. Își găsesc un loc unde își pot savura în liniște delicioasa mâncare – pe parapetul zidului. Annușka se uită ca hipnotizată la tinerii care, în ciuda gerului, s-au așezat pe bănci, cântă la chitară și beau bere. Mai mult fac zgomot decât cântă. Se acoperă unii pe alții cu țipete, se prostesc. Două tinere călăresc; da, este o priveliște neobișnuită, caii sunt înalți, îngrijiți, cu siguranță au fost scoși direct de la manej; una dintre cele două amazoane îi salută pe tinerii cu chitară, coboară grațios din șa și, ținând căpăstrul din scurt, vorbește cu băieții. A doua încearcă să obțină de la niște turiști întârziați bani pentru mâncarea calului – cel puțin așa le spune –, dar ei își dau seama că e vorba mai degrabă de bani de bere. Animalul nu pare flămând.

Înfololita o înghiontește:

— Mănâncă.

Dar Annușka nu-și poate desprinde privirea de la scena aceea, se uită la tineri cu aviditate, clătita scoate aburi în mâinile ei. Îi vede în toți pe Pietia al ei, sunt de aceeași vârstă. Pietia se întoarce în corpul ei, de parcă nu l-ar fi născut niciodată. Stă acolo ghemuit, greu ca o piatră, dureros, înmușurește în ea, crește – cred că trebuie să-l mai nască o dată, de data asta prin fiecare por al pielii, să-l elimine ca pe transpirație. Deocamdată îi ajunge în gât, i s-a înfipt în plămâni și nu poate fi expectorat altfel decât plângând în hohote. O, da, nu poate mânca nici o clătită, e plină. Pietia i-a rămas înfipt în gât, cu toate că ar fi putut sta acum acolo printre băieții aceia, să întindă mâna în sus, să țină în mână sticla de bere, să o întindă fetei care ține calul de căpăstru, să se tragă câțiva pași înapoi și să izbucnească în râs. Ar fi putut să se miște, să se aplece până la ghețe, să ridice mâinile cât mai sus, să-și bage piciorul în scara harnașamentului și să-și ia avânt cu piciorul. Să încalece pe spinarea acelui armăsar, să se plimbe pe străzi, drept, zâmbitor, cu mustața care îi umbrește deja ușor buza de sus. Ar fi putut alerga pe scări și coborî pe ele ca o furtună, căci are tot atâția ani ca băieții aceia, iar ea, mama, și-ar fi făcut griji că-l paște un doi la chimie, că nu va lua examenele la facultate și că va sfârși ca tatăl său, că va găsi cu greu un loc de muncă și că nevasta lui nu-i este ei deloc pe plac, iar copilul l-au făcut prea devreme.

Și marea aceasta greoaie, de plumb, se învolutează în ea până devine de nesuportat, coincide cu gestul fetei care vrea să tempereze calul neastâmpărat – îi trage capul în jos de căpăstru, pentru a-l face să stea nemișcat. Iar atunci când calul se smucește, ea îl lovește cu cravașa pe spinare și țipă:

— Stai, dracului! Stai, bătrâne!

Și atunci Annușka scapă clătita cu smântână și se repede cu pumnii asupra tinerei care chinuia calul, lovind-o orbește.

— Lasă-l în pace! Lasă-l! şuieră cu buzele strânse. Băieții, uluiți, reacționează abia peste câteva momente; încearcă să o dea la o parte pe femeia în palton cadrilat care înnebunise brusc, dar îi vine în ajutor cealaltă, o nebună înfocolită, îmbrăcată în zdrențe, și amândouă încearcă să smulgă căpăstrul din mâinile fetei, iar pe aceasta să o împingă. Fata țipă, își ascunde capul cu mâinile, nu se așteptase deloc la atacul acela dezlănțuit. Calul aruncă din picioarele dindărăt, fornăie, se smulge din strânsoarea fetei și o ia la galop prin mijlocul Arbatului, speriat (bine că la ora aceea promenada este aproape pustie); loviturile copitelor lui ricoșează cu ecou de zidurile clădirilor și te duc cu gândul la niște lupte de stradă, la greve; se deschid câteva ferestre. În capătul străzii apar doi polițiști care mergeau alene, discutând despre jocurile pe calculator, fiindcă oricum nimic nu se întâmpla, dar acum văd încăierarea și, gata să intervină, își scot bastoanele, repezindu-se spre locul incidentului.

— Mișcă-te, îi spune înfocolita. Fugi.

Stau la comisariat și își așteaptă rândul, până când polițistul dezagreabil cu față înroșită le scrie raportul.

— Mișcă-te, și cele câteva ore cât au stat acolo a vorbit întruna, ca învățată cu cheița, probabil de frică. Adrenalina îi dezlegase limba înfocolitei. Îi șoptește chiar în ureche, astfel încât nimeni să nu audă, nici individul care fusese jefuit, nici cele două tinere prostituate cu ten măsliniu, nici individul lovit la cap care își ține compresa cu o mână. În schimb, Annușka plânge, lacrimile îi curg pe obraji neîncetat și se vede că în curând o să-i sece.

Apoi, când îi vine rândul, polițistul roșu la față strigă peste umăr la cineva aflat în biroul alăturat:

— E pribeaga aia.

Iar glasul din birou îi răspunde:

— Țieia dă-i drumul, celeilalte întocmește-i un raport de tulburare a liniștii publice.

Așa că polițistul îi spune înfofolitei:

— Femeie, data viitoare te scoatem afară din oraș, te ducem la o sută de kilometri de aici, pricepi? N-avem noi nevoie de sectanți aici.

Iar de la Annușka ia buletinul și, ca și cum n-ar fi știut deloc să citească, îi cere să-și spună prenumele, prenumele tatălui, numele de familie și adresa. Annușka atinge cu buricele degetelor tăblia mesei și, închizând ochii, recită ca pe o poezie datele sale personale. Adresa o repetă de două ori:

— Kuzniecka nr. 46, apartamentul 78.

Le dau drumul una după cealaltă, la un interval de o oră, mai întâi pleacă înfofolita, apoi Annușka, când deja înfofolita dispăruse fără urmă. Nici nu era de mirare, era un ger cumplit. Se învâрте încă puțin în zona secției de poliție, picioarele o fac să meargă, ar fi purtat-o așa pe arterele largi spre locul de unde izvorau toate străzile, spre locul de unde izvorau de la periferiile deluroase în spatele cărora se deschid priveliști noi – șesul întins care se distrează cu respirația sa. Dar autobuzul Annușkăi trage în stație, fuge după el în ultimul moment.

Oamenii s-au mișcat din loc și pe stradă domnește vânzoleala de dimineață, chiar dacă soarele încă nu a răsărit. Annușka merge multă vreme cu autobuzul spre zonele periferice, apoi se oprește în fața blocului și ridică privirea sus, spre ferestrele sale. Sunt încă întunecate, dar când cerul începe să se lumineze, vede că în bucătăria apartamentului ei se aprinde lumina și atunci pornește spre intrare.

Ce spunea pribeaga înfofolită

Leagănă-te, mișcă-te, fugi. Numai așa poți scăpa. Cel care conduce lumea nu are putere asupra mișcării și știe că trupul nostru în mișcare este sacru, numai atunci când te miști poți

scăpa din ghearele lui. El stăpânește asupra a tot ce e nemișcat și mort, asupra a tot ce e inert și paralizat.

Așa că mișcă-te mereu, leagă-nă-te, mergi, aleargă, fugi; când uiți să te mai miști și te oprești pe loc, te acoperă cu labelle lui mari, te preschimbă într-o marionetă, te învăluie în respirația lui duhnind a fum și a gaz, duhnind a groapa de gunoi a orașului. El îți va preschimba sufletul colorat într-un sufletel mărunț, plat, decupat din hârtie, din ziar, și te va amenința cu focul, cu boala și războiul, te va înspăimânta până îți vei pierde liniștea și vei înceta să mai dormi. Te va însemna și te va nota în ceaslovul lui, îți va elibera documentul acestei căderi. Îți va ocupa gândurile cu lucruri neînsemnate, ce să cumperi, ce să vinzi, unde e mai ieftin și unde e mai scump. Din acel moment îți vei face griji pentru nimicuri – prețul benzinei și cum influențează ea rata creditului. Vei trăi fiecare zi în durere, ca și cum ai avea de ispășit o pedeapsă, dar cine a înfăptuit crima, ce crimă și când anume, nu vei afla niciodată.

Cândva, demult, împăratul a încercat să reformeze lumea, dar a eșuat și lumea a căzut direct în strânsoarea antihristului. Dumnezeu cel adevărat, cel bun, a fost izgonit din lume, vasele cu tăria dumnezeiască au fost distruse, iar ea s-a vărsat pe pământ și a dispărut în adâncuri. Dar când vorbea în șoaptă din ascunzișul său, l-a auzit un om drept, un soldat pe nume Eufemius, care și-a notat în minte cuvintele acelea. În timpul nopții și-a aruncat carabina, și-a scos uniforma, și-a dezlegat șireturile și și-a scos încălțările. A rămas gol în fața cerului, așa cum îl crease Dumnezeu, apoi a fugit în pădure și, acoperindu-și goliciunea, mergea din sat în sat, aducând la cunoștință oamenilor cuvintele lui Dumnezeu. Fugiți, plecați de acasă, mergeți, pribegilor, căci numai astfel vă mai puteți feri de capcanele antihristului! Orice luptă purtată cu el în mod deschis este sortită eșecului. Lăsați tot ce-aveți, lăsați-vă pământul și porniți la drum!

Căci tot ceea ce stă pe loc în lumea asta, fiecare stat, biserică, guvern, tot ce și-a păstrat forma în iadul acesta, se află în slujba sa. Tot ceea ce este definit, ce e stabilit de aici până aici, ce e trecut în rubrici, înregistrat în catastife, numerotal, luat în evidență, legat prin jurământ; tot ce e adunat grămadă, expus vederii, etichetat. Tot ceea ce vă ține pe loc: casele, fotografiile, paturile, familiile, pământul, fânul, semănăturile, grija pentru recoltă. Planificarea, așteptarea rezultatelor, trasarea graficelor, supravegherea ordinii. De aceea puneți-vă copiii pe picioare, de vreme ce tot i-ați născut, și apoi porniți la drum; îngropați-vă părinții, de vreme ce v-au adus pe lume nechibzuit – și plecați. Plecați departe, acolo unde răsuflarea lui nu vă poate ajunge, departe de cablurile și conductele, de antenele și undele lui, nu vă lăsați păcăliți de instrumentele lui sensibile.

Cine se oprește pe loc încremenește, cine se oprește va fi împuns ca o insectă într-un insectar, inima îi va fi străpunsă de un ac de lemn, mâinile și picioarele vor fi găurite și bătute în prag și în grindă.

Așa a pierit cel care s-a revoltat. A fost prins, iar trupul lui, bătut pe cruce, imobilizat ca o insectă, expus privirilor oamenilor și ale făpturilor neomenești, dar mai ales supus privirilor oamenilor, căci lor le plac în mod deosebit spectacolele; nu e de mirare că recrează în fiecare an acest moment și îl sărbătoresc, rugându-se unui trup neînsuflețit.

De aceea tiranii de orice neam, servitori ai iadului, au în sânge ura față de pribegi – de aceea îi persecută pe țigani și pe evrei, de aceea îi forțează pe toți oamenii liberi să se așeze într-un loc, oferindu-le o adresă care reprezintă, de fapt, o sentință.

Au de gând să construiască o ordine încremenită, să facă trecerea timpului o părere. Au de gând să facă zilele să semene între ele, imposibil de diferențiat, au de gând să construiască o mașinărie mare în care fiecare creatură va trebui să-și ocupe locul și să execute mișcări superficiale. Instituțiile și birourile,

ștampilele, publicațiile, ierarhiile și rangurile, gradele, cererile și refuzurile, pașapoartele, numerele, cardurile, rezultatele alegerilor, reducerile de prețuri și adunarea punctelor, colecționatul, trocul.

Să prinzi lumea în pioneze cu ajutorul codurilor de bare, fiecare lucru să primească o etichetă, să se știe ce produs este și cât costă. Limba aceasta străină să fie de neînțeles pentru oameni, să fie citită doar de mașini și automate care noaptea, în marile magazine subterane, să țină prelegeri despre poezia codului de bare.

Mișcă-te, fugi! Binecuvântat fie cel care merge.

A treia scrisoare a Jozefinei Soliman către Francisc I, împăratul Austriei

Înălțimea Voastră tace, prins cu siguranță de treburi de stat importante. Eu totuși nu renunț și mă adresez din nou Înălțimii Voastre, rugându-vă să aveți milă. Ultima scrisoare v-am scris-o acum mai bine de doi ani și până în acest moment nu am primit nici un răspuns.

De aceea îmi repet rugămintea.

Sunt unicul copil al lui Angelo Soliman, sluga Înălțimii Voastre, diplomat de seamă al Împărăției, om luminat și unanim stimat. Vă cer să aveți milă de mine, căci nu voi putea cunoaște liniștea știind că tatăl meu, corpul tatălui meu, nu a avut până acum parte de o înmormântare creștină, ci se găsește – împăiat și preparat – ca exponat în Sala Curiozităților Naturii de la curtea Înălțimii Voastre.

De când s-a născut fiul meu mă macină o boală care avansează. Mă tem că problema în care vă scriu este la fel de lipsită de speranță precum boala mea și că nu voi reuși să smulg nimic de la Înălțimea Voastră. Cuvântul „a smulge” este cât

se poate de la locul său aici, căci – îmi permit să vă reamintesc – după moartea sa, tatălui meu i-a fost smulsă pielea, apoi a fost împăiat și acum reprezintă un exponat din colecția Înălțimii Voastre. Ați refuzat rugămintea unei tinere mame, dar poate nu veți refuza rugămintea unei femei pe patul de moarte.

Am vizitat locul acela abominabil înainte de a părăsi Viena. Între timp m-am măritat cu sluga Înălțimii Voastre, Domnul von Feuchtersleben, inginer militar, iar slujba lui ne-a aruncat tocmai la periferia statului nostru, la Cracovia. Am fost acolo și l-am văzut. Pot spune că l-am vizitat pe tatăl meu în iad, întrucât, catolică fiind, cred că fără să aibă un trup, tatăl meu nu va putea să învie la Judecata de Apoi. Această credință îmi spune de asemenea, în ciuda părerii unora, că trupul este darul nostru cel mai de preț, că este sacru.

De când Dumnezeu s-a întrupat cu chip de om, corpul omenesc a fost sfințit pentru totdeauna și lumea întreagă a luat formă omenească. Nu poți ajunge la inima altui om și nici în lume altfel decât prin corp. Dacă Hristos nu s-ar fi întrupat sub chip de om, nu am fi fost nicicând mântuiți.

A fost jupuit de piele ca un animal, umplut cu iarbă și expus în tovărășia altor ființe umane împăiate, printre resturi de unicorni, broaște râioase monstruoase, fetuși bicefali plutind în alcool și alte ciudățenii. M-am uitat la toți cei care se îmbulzeau să vadă cu proprii ochi colecția Înălțimii Voastre, le-am văzut fețele îmbujorate când se uitau la pielea tatălui meu. I-am auzit cum vă elogiau pentru avântul și curajul Înălțimii Voastre.

Când o să mergeți să vă vizitați exponatele, duceți-vă și la el, Înălțimea Voastră, la Angelo Soliman, la sluga a cărui piele vă slujește chiar și după moarte. Măinile acestea, care acum nu sunt suficient de bine umplute cu iarbă, cândva mă mângâiau, mă luau în brațe; obrazul lui, astăzi uscat și căzut, mi-a atins fața. Corpul acela a iubit și a fost iubit, apoi a fost chinuit de atacuri de reumatism. Din brațul acela, medicul i-a luat

sânge. Rămășița aceea umană semnată cu numele și prenumele tatălui meu a fost cândva un om viu.

Adeseori mă gândesc la acest lucru, din cauza asta stau trează jumătate de noapte – care este cu adevărat motivul tratamentului barbar aplicat cadavrului regretatului meu tată?

Și oare să fie posibil ca motivul să-l reprezinte doar culoarea pielii? Întunecată, neagră. Oare un om cu pielea albă, dacă ar ajunge în țările sălbatice, ar fi tratat la fel – împăiat și expus privirilor curioase? Este suficient ca un om să arate altfel pe dinafară sau pe dinăuntru, în orice fel cu putință, pentru a nu-l mai apăra legile și obiceiurile universale? Legile acesta să fi fost ele gândite și create numai pentru oamenii de același fel? Dar lumea e plină de diversitate. Multe mii mai spre sud trăiesc oameni diferiți de cei care locuiesc în nord. Iar la răsărit trăiesc oameni diferiți de cei care trăiesc la vest. Ce rost are legea care impune reguli numai pentru unii? Acolo unde ajung vapoarele noastre și banii noștri, legea ar trebui respectată pentru fiecare fără excepție. Ați împăia Luminăția Voastră un curtean dacă ar fi alb? Chiar și omul cel mai de jos are dreptul la înmormântare, iar dacă i se refuză asta tatălui meu, e ca și cum i se chestionează umanitatea.

Cred că celor care ne conduc nu le pasă de supușii lor, chiar dacă pretind că nu e așa. Astăzi lucrul acesta este o noțiune prea abstractă și de neînțeles. Dacă Dumnezeu este – să-mi fie iertată amărăciunea –, cel care învârte ceasul, Ceasornicarul sau, în realitate, spiritul naturii care se manifestă în mod neclar și absolut impersonal, noțiunea sufletului a devenit incomodă și rușinoasă. Ce conducător ar dori să guverneze asupra a ceva atât de volatil și nesigur? Ce conducător luminat și-ar dori puterea asupra a ceva a cărui existență nu a fost dovedită în laboratoare?

Nu încapе îndoială, Luminăția Voastră, că adevărata auto-ritate umană poate fi exercitată numai asupra corpului omenesc – și întocmai astfel e exercitată. Stabilirea statelor și a

granițelor dintre state impune corpului omenesc să rămână într-un spațiu strict delimitat; existența vizelor și a pașapoartelor controlează nevoia lui naturală de a se mișca și de a se deplasa. Conducătorul care fixează impozite are un cuvânt de spus cu privire la ce vor mânca supușii săi, pe ce vor dormi și dacă se îmbracă în in sau în mătase. Stabilești, de asemenea, Stăpâne, și care trup este mai presus de altul. Sâni unei mame, plini de lapte, hrănesc diferit. Un copil care trăiește în palatul de pe culmea dealului va suga după bunul plac, copilul din satul din vale va suga numai ce mai rămâne. Când semnezi, Stăpâne, un decret de război, arunci dintr-o mișcare a mâinii mii de corpuri omenești într-o baltă de sânge.

Să ai control asupra trupului înseamnă să fii cu adevărat rege și al vieții, și al morții, e mai mult decât să fii împăratul celui mai mare stat. De aceea mă adresez Ție în acest fel, ca unui administrator al vieții și al morții, ca unui tiran și uzurpator, și deja nu mai rog, ci revendic. Dă-mi trupul tatălui meu să-l pot îngropa. Te voi însoți, Stăpâne, ca un glas din beznă chiar și după moarte, nu îți voi da pace, nu voi înceta să-ți șoptesc la ureche.

Jozefina Soliman von Feuchtersleben

Lucruri necreate de mână omenească

După expoziția de sarira nu mă mai miră expoziția de obiecte neplăsmuite de mână omenească. Colecția cuprinde cărți care cresc de unele singure în condiții de umezeală în peșterile din munți și care din când în când le permit oamenilor să le descopere: și atunci sunt mutate cu mare pompă în lăcașuri de cult. Dar cuprinde și icoane cu chip divin. E suficient să lași pentru o vreme o bucată de lemn curată, cu suprafața grunduită și să aștepți. Uneori, în timpul nopții, poate apărea pe ea chipul Domnului, poate ieși de dedesubt, poate să apară

din întunericul cel mai adânc, din adâncurile cele mai mocirloase ale lumii. Fiindcă poate trăim într-o uriașă *camera obscura*, închiși într-o cutie neagră, iar când reușim să facem în ea o gaură cât de mică, când fie și un ac răzbate până la noi, imaginea din exterior pătrunde înăuntru odată cu o rază de lumină și lasă o urmă pe suprafața interioară, fotosensibilă a lumii.

Se mai vorbește și despre o anume statueta a lui Budha care, pare-se, a apărut de la sine putere, desăvârșită, făcută din cel mai bun metal. A trebuit doar să fie curățată de pământ. Îl prezintă pe Budha șezând, cu capul rezemat în mâini. Acest Budha zâmbește pe sub nas, delicat, vag ironic, ca cineva care tocmai a auzit o glumă subtilă. O glumă a cărei poantă nu e cuprinsă în ultima propoziție, ci în râsuflarea povestitorului.

Puritatea sângelui

O insulară din cealaltă emisferă, pe care am întâlnit-o într-un hotel din Paris, mi-a povestit cândva:

Oamenii au purtat întotdeauna cu sine milioane de bacterii, viruși și boli; nu pot fi ținute sub control. Dar măcar putem încerca. După panica mondială legată de EBS¹, unele state au introdus noi reglementări juridice. Orice locuitor de pe insula ei care călătorea spre Europa nu mai putea deveni donator de sânge, se putea spune că devenea, conform legilor, infestat pe viață. La fel se întâmplă acum cu ea – nu va mai dona sânge niciodată. Acesta este prețul plătit pentru călătorie, neinclus în costul biletului. Puritatea pierdută. Onoarea pierdută.

O întreb dacă a meritat, dacă a avut rost să-și sacrifice puritatea sângelui pentru a vizita câteva orașe, biserici și muzee.

Răspunde cu gravitate că totul are un preț.

1. Encefalopatie bovină spongioformă sau boala vacii nebune (n. red.).

Kunstkamera

Scopul pelerinajului îl reprezintă un alt pelerin, de data aceasta am recunoscut imediat mâna drăgăstoasă a Charlottei. Într-un recipient prelung cu capac, care semăna cu o sculptură, plutea un fetus mic cu ochii închiși, suspendat cu două fire de păr de cal. Piciorușele lui atingeau resturile placentei, colorate în roșu. Ea acoperea o mică natură moartă a fundului mării – totul te ducea cu gândul la mare, inclusiv personajul principal al spectacolului, fetusul. Ieșim din apă. De aceea trebuie să fi pus Charlotta pe fundul concav al recipientului scoici, stelute de mare, corali și bureți de mare, în timp ce în poziție centrală bucura ochiul un cal de mare uscat – hipocampusul.

Încă un preparat a produs asupra mea impresie – niște gemeni siamezi conservați în apa Stixului, având alături scheletul lor uscat. Reprezenta dovada economisirii extreme a materialului – două preparate dintr-un singur corp dublu.

La mano di Constantino

Primul lucru care mi-a sărit în ochi după ce am ajuns în Cetatea Eternă au fost frumoșii negustori negri de poșete și portofele. Am cumpărat un mic portmoneu, fiindcă acela vechi mi-a fost furat la Stockholm. Al doilea lucru – tarabele pline de cărți poștale la care te puteai la drept vorbind opri, petrecându-ți restul timpului la umbră, pe malul Tibrului, eventual bând o bere la una dintre micuțele cafenele scumpe. Cărțile poștale peisagistice, cu panorama ruinelor vechi, cărțile poștale pregătite cu ambiție, pentru ca pe suprafața netedă a spațiului să poată fi prezentate cât mai multe, sunt încetul cu încetul izgonite de fotografiile concentrate pe detalii. Cu siguranță este o idee bună, deoarece relaxează mințile obosite. Lumea e

prea mare, așa că e mai bine să îți concentrezi atenția asupra unor detalii decât asupra întregului.

Iată un minunat detaliu al unei fântâni arteziene, o pisi-cuță așezată pe o cornișă romană, organele genitale ale lui Michelangelo, talpa uriașă a unei sculpturi de piatră, un tors distrus care te face imediat să te întrebi ce cap a avut cândva corpul acela. O fereastră unică pe un perete de culoarea ocru-lui și în cele din urmă – da – o mână cu degetul arătător ridicat drept spre cer, monstruoasă, retezată chiar de la încheietură de restul corpului – mâna împăratului Constantin.

Și uite așa m-am trezit infestată de acea carte poștală. Cu adevărat trebuie să avem grijă la ce ne uităm la început! Din acel moment am văzut peste tot mâini care arătau câte ceva, am devenit sclava aceluia detaliu, a pus stăpânire pe mine.

Statuia pe jumătate despuiată a unui războinic care avea pe cap doar un coif de paradă și o lance într-una din mâini; cealaltă mână arată ceva spre cer. Doi *putti* care atrag atenția privitorilor cu degetelele lor dolofane că acolo, deasupra capetelor lor – ce? Ba chiar mai mult, două turiste care tremurau de râs, degetele lor, grupul de oameni adunați în fața unui hotel elegant fiindcă de acolo tocmai ieșeau Richard Gere și Nicole Kidman, iar în Piața Sf. Petru asemenea degete arătătoare puteai vedea cu sutele.

În Campo di Fiori am văzut o femeie care încremenise de arșiță lângă o pompă de apă, cu degetul dus la ureche, ca și cum ar fi încercat să-și amintească o melodie din anii tinereții și deja începea să-i audă primele acorduri.

Apoi am văzut un bărbat bătrân, bolnav, în scaun de invalid, împins de două fete. Bătrânul era paralizat, din nas îi ieșeau tuburi de plastic transparente ce dispăreau în rucsacul negru. Pe fața lui încremenise expresia unei spaime absolute, iar mâna dreaptă cu degetul ca o gheară de pasăre răpitoare arăta ceva ce se găsea neîndoielnic undeva în spatele umărului său stâng.

Cartografierea pustiului

James Cook a pornit spre mările sudului să observe cum trece Venus dincolo de discul solar. Venus îi dezvăluie nu numai frumusețea, ci și pământul observat deja de olandezul Tasman. Din însemnările acestuia, navigatorii știau că trebuie să fie pe acolo pe undeva. O căutau în fiecare zi și în fiecare zi comiteau aceleași greșeli – luau norii drept pământ. Seara vorbeau despre insula misterioasă – că va fi cu siguranță minunată, de vreme ce e guvernată de Venus, dar că trebuie să aibă și alte caracteristici primordiale, odată ce este pământul lui Venus. Fiecare avea despre ea propria reprezentare mentală.

Primul ofițer era de loc din Tahiti; era sigur că acel pământ va fi asemenea insulelor natale Hawai – cald, tropical, scăldat în soare, înconjurat de plaje lungi, nesfârșite, plin de flori, plante folositoare și femei frumoase cu sâni dezgoliți. Căpitanul era de loc din Yorkshire (lucru de care se mândrea) și nu ar fi avut nimic împotriva ca noul pământ să fie întocmai ca baștina sa. Ba chiar s-a întrebat dacă nu cumva pământurile de pe cealaltă parte a globului nu stau toate sub un numitor comun, sub o anumită familiaritate sau asemănare planetară – dacă nu este ceva evident și trivial, cu siguranță se manifestă în alt mod, mai profund. Matelotul Nils Jung visa la munți, dorea ca pământul acela să fie muntos, să aibă versanți înalți până la cer și piscuri înzăpezite, iar între munți să existe văi cu sol fertil, pline de oi care pasc și de pâraie cu apă cristalină în care înoată păstrăvi (se pare că era originar din Norvegia).

Și tocmai prin ochii lui a fost privită Noua Zeelandă pe data de 6 octombrie 1769.

Din acel moment Endeavour a plutit tot înainte, iar pământul se dezvăluia privirii de printre nori, milă după milă. Seara,

căpitanul Cook a notat emoționat coordonatele pe hârtie, schițând harta.

De-a lungul câtorva ani de cartografiere au avut multe aventuri, descrise apoi pitoresc. Când cineva a spus că un pământ atât de neobișnuit trebuie să fie locuit, a doua zi au observat fum ridicându-se deasupra vegetației. Când au început să se teamă de piedici în strângerea proviziilor pe insulă și să-și imagineze războinici sălbatici, în aceeași zi au apărut pe insulă, cumpliți și înfricoșători. Aveau fețele tatuate, își scoteau limbile și își agitaui sulile. Pentru a-și manifesta din capul locului supremația și a stabili de la bun început ierarhia puterii, i-au împușcat pe câțiva dintre ei – atunci descoperitorii au fost atacați.

Noua Zeelandă a fost, pare-se, ultimul pământ pe care ni l-am imaginat.

Un alt Cook

În vara anului 1841, Thomas a plecat pe jos la întâlnirea Societății Rațiunii – era, pare-se, un mare apărător și susținător al gândirii raționale – din Loughboroughul natal până în orașul Leicester, aflat la o depărtare de unsprezece mile. Împreună cu el mai mergeau alți câțiva gentlemen. Pe drum, care era lung și obositor, lui Cook i-a venit o idee – încât s-a și mirat că nimeni până la el nu se mai gândise la așa ceva, aceasta este providențiala simplitate a ideilor geniale –, ca data următoare să aranjeze pentru toți călătorii aceia dezorganizați o călătorie cu trenul.

O lună mai târziu a reușit să organizeze prima excursie pentru câteva sute de persoane (nu se știe totuși dacă toți mergeau la întâlnirile Societății Rațiunii). Așa a luat naștere primul birou turistic de călătorie.

Iată că el este unul dintre cei doi bucătari care ne gătesc realitatea.

Balenele. Să te îneci pe uscat

Toți locuitorii așezărilor de pe coastele Australiei au ieșit pe țărm când s-a răspândit vestea că din nou o balenă dezo-orientată a eșuat la mal. Oameni generoși făceau de serviciu în jurul ei pentru a-i uda pielea delicată cu apă și a o încuraja să se întoarcă în mare. Femei bătrâne, îmbrăcate ca niște hippy, susțineau că știu ele ce trebuie să facă. Chipurile, este de ajuns să îi vorbești balenei: du-te, du-te, soro, eventual – frate. Și cu ochii închiși să-i transmiți din energia ta.

O zi întreagă figurile mititele s-au foit pe plajă, așteptând fluxul, în speranța că la reflux apele mării vor lua cu ele balena în adâncuri. Au fost legate năvoade de bărci și au încercat să împingă forțat balena. Dar uriașul animal se preschimbase într-o greutate de neurnit, într-un corp pe care nu-l mai interesează deloc să trăiască. Nu e deloc de mirare că oamenii au început să spună: „e sinucidere curată”. A venit la fața locului și un mic grup de activiști care erau de părere că animalele trebuie lăsate să moară dacă asta își doresc. De ce actul sinuciderii trebuia să fie numai privilegiul îndoielnic al omului? Poate că viața oricărei ființe vii are propriile limite, invizibile, iar după depășirea acestor limite viața se epuizează de la sine. Să fie avut în vedere lucrul acesta în Cartea Drepturilor Animalelor care tocmai se întocmea la Sydney sau la Brisbane. Iubite surori, vă oferim dreptul de a hotări când să muriți.

S-au strâns în jurul balenei care murea niște șamani suspecti care și-au desfășurat ritualurile, au apărut fotoamatori și vânători de senzație. O profesoară de la școala din sat și-a adus elevii pe plajă și apoi copiii au desenat pe tema „Rămas-bun, balenă”.

De obicei dura câteva zile până să moară. Și în tot acest timp locuitorii coastei au intrat în comuniune cu liniștită, maiestuoasă ființă cu voință de nezdruccinat. Cineva i-a dat un nume, care de regulă e unul omenesc. A venit și televiziunea locală, la moartea balenei participa întreaga țară, ba chiar lumea întreagă, grație televiziunii prin satelit. Problema balenei eșuate pe plajă încheia programul de știri pe trei continente. Cu această ocazie a fost difuzat și un film despre încălzirea globală și ecologie. În studiourile de televiziune discutau savanți, iar politicienii au inserat problema protecției mediului în programele lor electorale. De ce s-a întâmplat așa? Răspundeau la această întrebare ihtiologi și ecologiști, fiecare având propria teorie.

Sistemul distrus al ecolocației. Poluarea apei. Exploziile termonucleare de pe fundul mării, nerecunoscute încă de vreun stat. Sau e poate, după exemplul elefanților, o moarte benevolă? Bătrânețe? Dezamăgire? Creierul mamiferelor sunt expuse presiunii întunericului. Totuși, de curând s-a făcut descoperirea că la balenă și la om creierul nu e cu mult diferit; iar în afara asemănărilor, mai există în creierul balenei anumite zone pe care *homo sapiens* nu le are, localizate în cea mai bună și mai dezvoltată parte a scoarței cerebrale frontale.

În cele din urmă moartea a devenit o realitate și corpul neînsuflețit trebuia luat de pe plajă. Acest lucru s-a petrecut discret, fără martori. Oameni îmbrăcați în haine de un verde tipător sectionau și încărcau corpul în remorci, transportate apoi spre o destinație necunoscută. Dacă exista un cimitir al balenelor, atunci acolo erau duse.

Billy, balena, s-a înecat pe uscat. Oameni neconsolați în durerea lor.

Dar s-a întâmplat să se mai și salveze câteva dintre ele. După multe eforturi și dedicare nețărmurită a zeci de voluntari, balenele trăgeau adânc aer în piept și se întorceau în largul oceanului. Le vedeau cum mai întâi împroașcă vesel apă

spre cer, acele fântâni arteziene celebre, apoi cum se scufundă în adâncul oceanului. Plaja ovaționa.

Câteva săptămâni mai târziu erau pescuite pe coastele Japoniei, iar trupurile lor blânde, frumoase, se transformau în hrană pentru câini.

Zona lui Dumnezeu

Stă cu valiza făcută de câteva zile. Lucrurile zac grămezi în cameră, pe covor. Când se duce la pat, piciorul calcă printre ele, afundându-se în mormanul de cămăși, chiloți, șosete strânse ghem, pantaloni aranjați la dungă, întâlnind pe drum și câteva cărți, niște romane la modă pe care nu a avut timp să le citească până acum. Printre lucruri se află și un pulover gros și ghetete de iarnă pe care le-a cumpărat pentru această ocazie – că doar se duce în plină iarnă.

Sunt lucruri ca toate lucrurile, niște exuvii moi, de nepătruns, folosite repetat, niște învelișuri de protecție pentru corpul fragil de cincizeci și ceva de ani, salopete împotriva razelor soarelui și a privirilor curioase. Indispensabile într-o călătorie lungă și în timpul unei șederi de câteva săptămâni în zone îndepărtate de la capătul lumii. Le pune pe jos, ajutându-se de o listă pe care a întocmit-o vreme de câteva zile în rarele clipe de răgaz, când deja știa că trebuia să plece. Deoarece de cuvântul dat trebuie să te ții.

Împachetându-și lucrurile cu grijă în valiza roșie pe rotile, trebui să recunoască sincer că nu avea nevoie de prea multe. Cu fiecare an care trecea descoperea că-i sunt tot mai puține lucruri necesare. A renunțat la rochii, spumă de păr, cercei, lac de unghii, fier de călcat de voiaj, țigări. Anul acela și-a dat seama că nu mai are nevoie nici de tampoane.

— Nu e nevoie să mă duci tu, i-a spus bărbatului care a întors spre ea fața încă răvășită de somn. O să iau un taxi.

Și-a trecut ușor mâna peste pleoapele lui delicate și palide și l-a sărutat pe obraz.

— Să mă suni când ajungi, altfel mor de neliniște, a spus mormăit și cuvintele lui au căzut pe pernă. Fusese de gardă la spital, avusese loc un accident și pacientul murise.

Și-a pus pe ea pantaloni negri și o bluză neagră de in. S-a încălțat cu ghetele și a aruncat geanta pe umăr. Acum stă nemișcată pe hol, nici ea nu știe de ce. În familia sa se spunea că înaintea unei călătorii trebuie să iei loc pentru un minut; un vechi obicei polonez din zonele limitrofe; însă aici, în holul acela mic, nu e loc să te așezi, nu e nici un scaun. Așa că rămâne în picioare și își setează ceasul interior, formatează cronometrul interior, se poate spune, după ora lumii, cronometrul acela de-carne-și-sânge care ticăie surd odată cu răsuflarea ei. Și pe neașteptate, parcă, se adună, ia valiza în mână ca un copil care a rămas cu privirea fixată pe ceva și deschide ușa cu avânt. Și gata. Start. A pornit.

Taximetristul oacheș i-a așezat cu grijă valiza în portbagaj. Câteva din gesturile lui i s-au părut inutile, prea familiare, avea impresia că, punând valiza în portbagaj, a mângâiat-o ușor.

— Plecați în călătorie? a întrebat-o zâmbind, dezgolindu-și dinții mari, albi.

A confirmat. El a zâmbit și mai larg prin intermedierea amabilă a oglinzii retrovizoare.

— În Europa, a spus, și taximetristul și-a exprimat admirația pe jumătate oftând, pe jumătate exclamând.

Mergea pe șoseaua de lângă golf, tocmai începuse refluxul și apa dezvăluia treptat fundul pietros, presărat cu scoici. Soarele era orbitor, ardea puternic, trebuia să ai grijă de piele. S-a gândit acum cu regret la plantele sale din grădină și dacă

soțul nu va uita să le ude, așa cum a promis, s-a gândit la mandarine (dacă vor mai fi când se va întoarce ea, atunci va face din ele dulceată), la smochinele care tocmai se coceau și la ierburile izolate în partea cea mai uscată a grădinii, pe pietre, dar cred că le plăcea acolo, fiindcă tarhonul crescuse anul acela ca niciodată până atunci. Chiar și rufele întinse în curte la uscat se îmbibaseră cu aroma lui aspră și proaspătă.

— Zece, a spus taximetristul. A plătit.

La aeroportul local a arătat la ghișeu biletul și a trimis bagajul la destinație. A păstrat doar rucsacul și a pornit fără grabă spre avionul în care urcaseră deja primii călători, acum adormiți, cu copii și câini, cu plase pline de mâncare.

Când avionul a decolat pentru a-i duce la aeroportul principal, a văzut o priveliște atât de frumoasă, încât pentru o clipă a simțit că plutește de exaltare.

„Plutește“, ce cuvânt desuet și ridicol, nostim în contextul în care într-adevăr avionul plutea la înălțimea norilor. Insulele, plajele nisipoase făceau parte din ființa ei în aceeași măsură ca mâinile și picioarele; marea ce se învolbura ca niște vâlătuci care se spărgeau de țărni, resturile de vapoare și bărci, linia delicată și unduitoare a țărmului, interiorul verde al insulelor reprezentau proprietatea ei. God's Zone, așa îi spuneau insulei locuitorii săi. Zona lui Dumnezeu. Aici se mutase Dumnezeu și aici a adus cu sine întreaga frumusețe a lumii. Acum o împarte fiecărui locuitor pe gratis, fără să pună nici o condiție.

La aeroportul mare s-a dus la toaletă și s-a spălat pe față. Apoi s-a uitat îndelung la coada mică, agitată, din fața posturilor de Internet gratuit. Călătorii se opreau pentru câteva clipe aici pentru a-i anunța pe cei mai mult sau mai puțin apropiați: exist. S-a gândit că și ea s-ar putea apropia de unul dintre ecrane, să tasteze numele serverului ei, apoi adresa și să verifice cine i-a mai scris, dar știe ce va găsi acolo. Nimic interesant: e-mailuri legate de proiectul la care lucrează acum, glume de la colege din Australia, rareori e-mailuri de la copii.

Expeditorul mesajelor care au împins-o la această călătorie tăcea de ceva vreme.

Au uimit-o toate ritualurile de securitate; nu mai zburase de mult. Au radiografiat-o și pe ea însăși, nu numai rucsacul. I-au luat cleștele de tăiat unghii; a regretat, fiindcă era chiar bun, îl folosea de ani de zile. Funcționarii încercau să evalueze cu ochi profesioniști dacă cineva dintre pasageri nu este de fapt o bombă amorsată, mai ales cei cu fețele oacheșe sau fetele cu basmale pe cap, vesele, hazlii. Se părea că lumea spre care pornea, la granițele căreia se afla acum, înaintea liniei galbene, este guvernată de alte legi; se părea că până acolo la ea ajunge doar mormăitul ei sumbru și furios.

După controlul pașaportului, a făcut câteva cumpărături mărunte în magazinul duty-free. Și-a găsit poarta de îmbarcare – numărul nouă, s-a așezat cu fața spre intrare și a încercat să citească.

Avionul a decolat la timp, fără probleme; așadar încă o dată s-a întâmplat minunea: aeronava mare cât o clădire s-a desprins grațios din brațele pământului și a zburat spre înaltul cerului.

După mâncarea plasticată din avion, toți s-au pregătit de somn. Câțiva pasageri, cu căștile în urechi, se uitau la un film despre călătoria fantastică a unor savanți temerari care au fost micșorați într-un „accelerator” până la dimensiunile unor bacterii și acum călătoreau în interiorul corpului pacientului. Se uita la ecran fără căști și au încântat-o unele cadre – decorurile erau ca acelea de pe fundul mării, coridoarele de culoarea carminului ale vaselor de sânge, ale arterele pulsau, iar în ele limfocitele agresive semănau cu niște creaturi din cosmos, în timp ce globulele delicate, bombate, aduceau cu niște mieluți nevinovați. Stewardul le împărțea discret apă cu o felie de lămâie în toată carafa. A băut un pahar.

Când ploua, pe aleile din parc se scurgea apa la vale, le spăla și aducea cu sine fire delicate de nisip auriu; puteai scrie

pe el cu vârful unui băț; fâșiile de nisip cereau să fie semnate. Puteai desena pe ele pătrățele de șotron și prințese cu rochii bombate și talii de viespe, iar câțiva ani mai târziu – rebus, declarații, algebra dragostei de genul $M + B = MD$ – care însemna că un oarecare Marek sau Maciek iubește o oarecare Basia sau Bożena, iar MD simboliza Marea Dragoste. Întotdeauna e la fel în avion – vederea de sus oferă perspectivă asupra întregii vieți, asupra anumitor momente despre care jos, pe pământ, nici n-ai gândi că le-ai păstrat în memorie. Mecanismul banal al flashback-ului, o reminiscență automată.

Când a primit e-mailul, nici nu știa de la cine e, cine se ascunde sub numele acela și de ce i se adresează cu atâta familiaritate. Confuzia a durat câteva secunde, ar fi trebuit să-i fie rușine din cauza ei. Mesajul era doar în aparență – cum avea să constate pe urmă – un mesaj cu urări de sărbători. Sosise pe la jumătatea lunii decembrie, odată cu primele zile caniculare. Dar în mod evident ieșea în afara formulelor standard. I se părea un strigăt din partea cealaltă a unui tunel, un strigăt îndepărtat, înăbușit, neclar. Nu înțelegea tot, unele propoziții o nelinișteau, de exemplu: „viața mi se pare un viciu hidos scăpat de mult de sub orice control. Ai renunțat vreodată la fumat?”. Da, renunțase. Și a fost greu.

Câteva zile s-a gândit la scrisoarea aceasta stranie, primită din partea unui om pe care l-a cunoscut cu peste treizeci de ani în urmă și pe care de atunci nu-l mai văzuse, pe care îl uitase cu desăvârșire, dar pe care cândva îl iubise doi ani din tinerețea sa. I-a răspuns politicos și prietenește, cu un cu totul alt ton decât al său, și atunci mesajele au început să sosească în fiecare zi.

E-mailurile acestea i-au furat liniștea. Au trezit o zonă din creierul ei care în mod evident dormita, unde fuseseră depozitați acei ani segmentați în tablouri, frânturi de dialoguri, dâre de arome. Acum în fiecare zi, când mergea la serviciu cu

mașina, imediat ce învârtea cheia i se declanșau înregistrările, filmele erau făcute cu o cameră de amator, în culori spălăcite sau chiar alb-negru, scene de viață, momente, fără nici o ordine sau sens, derulându-se nu succesiv, ci parcă alandala. Vedeai, de exemplu, cum ies în afara orașului, mai mult un orășel, pe colină, acolo unde se află stâlpul de înaltă tensiune și din acel moment cuvintele lor sunt însoțite de un bâzâit continuu, asemenea unui acord care subliniază importanța plimbării, un sunet jos și monoton, o tensiune care nici nu crește, nici nu scade. Se țin de mână; e momentul primelor săruturi care nu pot fi descrise altfel decât ca fiind stranii.

Liceul lor era o clădire veche și friguroasă, în care pe două etaje, de-a lungul coridoarelor largi, se înșirau sălile de clasă. Toate arătau la fel – trei rânduri de bănci, iar în fața lor catedra profesorului. Tablele acoperite cu un strat de cauciuc verde-închis puteau glisa de sus în jos. Elevul de serviciu din clasă avea obligația să umezească buretele înaintea fiecărei ore. Pe pereți atârnavă portrete alb-negru ale unor bărbați – numai în cabinetul de fizică se afla o figură de femeie: Maria Skłodowska-Curie, atestând existența egalității dintre sexe. Șirurile acelea de fețe care atârnavă deasupra capetelor elevilor trebuia să le amintească neîndoielnic că școala va rămâne prin cine știe ce miracol în marea familie academică, că, în pofida provincialismului ei, este moștenitoarea celei mai bune tradiții și că face parte dintr-un univers în care totul poate fi descris, explicat, demonstrat, dovedit pe bază de exemple.

În clasa a șaptea a început să fie atrasă de biologie. A găsit undeva un articol – poate i-l dăduse chiar tatăl ei – despre mitocondrii. Se pare că în vremurile străvechi, în oceanul primar au existat vietăți separate care au fost acaparate de alte organisme unicelulare, condamnate pentru tot restul istoriei să muncească în favoarea paraziților. Această robie a consfințit evoluția – și iată-ne astăzi. Așa era acolo explicat, în asemenea

termeni – „acaparate“, „condamnat“, „robie“. Sincer, niciodată de atunci nu a mai avut liniște premisa că la început a fost violența.

În liceu știa deja că o să devină biolog, de aceea învăța asiduu la biologie și chimie. La orele de rusă scria misive pline de bârfe, transmise cum se cuvine de colegi, pe sub bănci, colegelor. La orele de polonă se plictisea îngrozitor, până când în clasa a zecea s-a îndrăgostit de un coleg din clasa paralelă care avea același nume ca autorul e-mailului și al cărui chip încerca acum să și-l amintească. Se pare că de aceea nu știa prea multe despre pozitivism și Tânăra Polonie¹.

Călătoria ei zilnică este o călătorie dus-întors pe un arc de cerc curbat cu grație, opt kilometri de țărm, de acasă până la serviciu și înapoi. Marea este mereu prezentă în această călătorie și se poate spune fără putință de tăgadă că voiajul ei este un voiaj pe mare.

La serviciu totuși nu se mai gândea la e-mailuri, revenea la viața ei, iar aici nu era loc pentru amintiri încețoșate. Imediat ce ieșea de pe aleea din fața casei și intra în traficul de pe șosea, era mereu ușor agitată – atâtea lucruri o așteptau la laborator și la birou. Și iată și conturul binecunoscut al clădirii joase de sticlă care îi schimba starea de conștiință, iar creierul ei începea să funcționeze mai rentabil, devenea precis ca un motor bine uns, infailibil, care te duce întotdeauna la destinație.

Participa la un mare program consacrat dăunătorilor, nevăstuiților și oposumilor, care – aduși în chip necugetat de om – produceau acum distrugerii în rândul populației speciilor de păsări endemice, hrănindu-se în principal cu ouăle lor.

Lucra în echipa care testa otrăvuri destinate acestor mici mamifere. Otrava era injectată în ouă care erau apoi folosite

1. Mișcare modernistă în literatura și muzica poloneze, în perioada 1890-1914. S-a opus ideilor pozitivismului și a promovat și alte curente moderniste (n. red.).

ca momeală în cuști de lemn speciale, răspândite în păduri și tufișuri; otrava trebuia să fie rapidă, să nu chinuie animalele și, în plus, să se descompună fulgerător, pentru ca populațiile de insecte să nu se otrăvească de la hoiturile rămase. Otrava cristalin de pură, absolut inofensivă pentru lume, acționa doar asupra dăunătorilor selectați, doar asupra unui anumit tip de organism, autoneutralizându-se după ce-și îndeplinea sarcina. Un fel de James Bond al ecologiei.

Cu asta se ocupa. Crease această substanță, muncise la formula ei șapte ani buni.

El știa lucrul ăsta de undeva. Cu siguranță citise pe Internet, acolo găsești orice. Dacă nu exiști pe Internet, e ca și cum nu ai ființa deloc. Trebuie să ai acolo măcar și o însemnare mărunță, să figurezi măcar ca nume în lista absolvenților liceului tău. Și probabil că a găsit-o ușor, deoarece nu-și schimbase nicio dată numele. Cu siguranță tastase pur și simplu numele ei pe Google și au fost afișate mai multe pagini, articolele ei, programa cursurilor anuale pentru studenți și activitatea ei în ecologie. La început a crezut că asta îl interesează. Așa că s-a lăsat atrasă cu naivitate în discuțiile pe e-mail.

Era greu de dormit în avionul acela mare, transatlantic. Picioarele îi înțepeniseră și i se umflaseră. Adormea și se trezea repetat, fapt care o făcea să fie și mai dezorientată în timp. Noaptea poate fi atât de lungă? se miră trupul omului, rătăcit, smuls de pe pământ, de la locul său, unde soarele răsare și apune, iar epifiza, acest al treilea ochi ascuns, înregistrează cu atenție mișcarea lui pe cer. În cele din urmă, se crapă de ziuă și motoarele avionului își schimbă tonul. De la tenorul cu care se obișnuise deja urechea, trec deja în registrele mai joase, bariton și bas; pe urmă, mai repede decât și-a imaginat, mașina uriașă începe să coboare grațios spre pământ. Când merge spre aeroport prin tunelul avionului, simte cât este de încins aerul aici, se strecoară prin fisuri, lipicios, umed, plămânii se

răzvrătesc că trebuie să-l inspire. Dar din fericire nu va avea de-a face cu el. Următorul avion decolează peste aproape șase ore și ea intenționează să petreacă timpul la aeroport, dormind, moțâind, încercând să se regăsească în timp. Apoi o așteaptă alte douăsprezece ore de zbor.

Se gândea deseori la bărbatul care i-a trimis pe neașteptate acel e-mail. Și apoi încă unul, până când s-a legat o corespondență plină de supoziții și ambiguități. Asemenea lucruri nu se scriu în mod direct, dar cu oamenii cu care altădată ai fost în relații fizice apropiate acționează în fond un anumit soi de loialitate, așa vedea ea totul.

De aceea îi scrisese? Este evident. Pierderea virginității este un eveniment unic și ireversibil, nu poate fi repetat; din acest motiv poate deveni ceva atât de mareș, dacă vrei asta, indiferent de întreaga ideologie. Își amintea bine cum se petrecuse totul: o durere scurtă, ascuțită, tensiunea, împunsătura, că te și miri că a putut fi făcută cu un instrument atât de bont și de delicat.

Își mai amintește de asemenea și siluetele crem-murdar ale clădirilor de lângă universitate, farmacia întunecată unde lumina era veșnic aprinsă, indiferent de vremea de afară sau de anotimp, și recipientele cafenii, vechi, cu eticheta îngrijit scrisă. Blisterile galbene ale antinevralgicelor, aranjate câte șase, legate cu elastic subțire. Își amintește de forma drăguță, oviformă a aparatelor de telefon turnate din ebonită, de cele mai multe ori de culoare neagră sau cafenie – nu aveau disc, ci manivelă, iar sunetul lor semăna cu o mică tornadă care se dezlănțuia undeva de-a lungul tunelurilor cablurilor, pentru a invoca vocea dorită.

E surprinsă că vede totul atât de precis, pentru prima dată în viață. Cu siguranță începe să îmbătrânească, fiindcă se spune că la bătrânețe se reactivează cotloanele ascunse din creier care au înregistrat cu scrupulozitate tot ceea ce s-a întâmplat în

viață. Până în acel moment nu avusese timp să se gândească la chestiuni atât de îndepărtate; își vedea trecutul ca pe o fâșie estompată. Acum filmul acela își încetinește curgerea și dezvăluie detalii – creierul uman este ceva măreț. A rămas vie în el chiar și mica ei poșetă maro, de dinaintea războiului, rămasă de la mama ei, cu pereți moi și material gumat, cu închizătoare de metal drăguță care arăta ca o bijuterie. Interiorul ei era neted și răcoros și, când băgai mâna înăuntru, aveai impresia că a rămas prins acolo brațul mort al timpului.

Al doilea avion, cel spre Europa, este chiar mai mare decât primul, cu etaj. Zboară cu el turiști relaxați, bronzăți. Pe rafturile cu bagaje de mână încearcă să îngrămădească suveniruri excentrice – o tobă înaltă acoperită cu model etnic, o pălărie din iarbă de mare, un Budha de lemn. Stă îngrămădită între două femei, chiar la mijlocul rândului de scaune, într-un loc extrem de inconfortabil. Își sprijină capul de scaun, dar știe că nu va putea să adoarmă.

Au venit la studii din același orașel, el urma filosofia, ea – biologia. Se întâlneau zilnic după cursuri, oarecum speriați de marele oraș, pierduți. Uneori se strecurau pe ascuns în cămin, o dată – acum își amintește lucrul acesta – el chiar urcase pe burlan până la primul etaj. Își aduce aminte chiar și numărul camerei: 321. Dar orașul și universitatea au durat doar un an, a reușit să-și dea examenele și au plecat. Tatăl ei și-a vândut pe un preț de nimic cabinetul cu tot ce era în el: fotoliul de dentist, vitrinele de metal cu geam de sticlă, autoclavele și instrumentarul. Apropo, era curioasă: unde se afla acum tot acel instrumentar? La gunoi? Încă se mai scorojește de pe mobilier vopseaua crem? Mama a vândut mobilele. Nu erau nici disperați, nici triști; în modul cum se debarasau de posesiunile lor era neliniște, căci aveau să-și înceapă viața de la zero. Amândoi erau mai tineri decât era ea acum (deși la vremea aceea îi păreau a fi oameni bătrâni), gata să înceapă aventura,

tot una era dacă în Suedia, în Australia sau poate în Madagascar, oriunde, dar cât mai departe de viața nordică, searbădă, claustrofobică într-un stat absurd, ostil, comunist, de la sfârșitul anilor șaizeci. Tatăl ei era de părere că țara aceea nu era favorabilă oamenilor, chiar dacă apoi, tot restul vieții, părea că se stinge de dor. Cât despre ea, a vrut să plece, chiar își dorea lucrul acesta, la fel ca orice tânără de nouăsprezece ani – visa să plece în lume.

Țara aceasta nu e favorabilă oamenilor, ci micilor mamifere, insectelor și fluturilor de noapte. Ea doarme acum. Avionul plutește în aerul înghețat, curat, care ucide bacteriile. Fiecare zbor ne dezinfectează. Fiecare noapte ne purifică. Vede un tablou, nu-i cunoaște titlul, și-l amintește din copilărie: o tânără femeie atinge pleoapele unui bătrân care îngenunchează înaintea ei. Este un tablou din biblioteca tatălui ei, știe unde-i era locul, în dreapta jos, la un loc cu alte albume. Ar putea să închidă acum ochii și să intre în camera aceea cu ferestre arcuite, care dădeau în grădină. În dreapta, la înălțimea ochilor, era un întrerupător negru din ebonită cu comutator pe care trebuia să-l prinzi între degetul mare și arătător și să-l răsucești. Opunea o mică rezistență înainte de a pocni. Lumina apărea în lustra cu cinci abajururi lunguiete ca niște pahare, formând ceva de genul unui cerc care se învârtea. Dar lumina aceea de sub tavan era slabă și prea înaltă, nu-i plăcea. Prefera să aprindă lampa cu picior și abajur galben în care fuseseră băgate, nu avea idee cum, fire de iarbă și să ia loc în fotoliul vechi, cu tapiseria roasă. Când era mică își imagina că în el locuiesc creaturi cumplite, incerte. Cartea pe care și-ar pune-o acum pe genunchi este – își amintește – albumul lui Malczewski¹. Se deschide la pagina unde o tânără femeie frumoasă cu o coasă în mână îi închide ochii liniștit și dragăstos bătrânului îngenuncheat în fața ei.

1. Jacek Malczewski (1854-1929), pictor polonez simbolist (n. tr.).

Terasa ei dă spre lunci întinse, în spatele cărora sclipește apa albastră a golfului; fluxul are cromatica sa cu care se joacă, amestecă abil culorile, lăcuiește valurile cu un strat argintiu. Întotdeauna seara, după cină, iese pe terasă – asta e un obicei rămas din vremurile când încă fuma. Acum stă acolo și se uită la oamenii care se dedau plăcerilor și jocurilor. Dacă ar fi fost să le picteze, ar fi ieșit un tablou vesel, solar, un fel de Breugel infantil. Un Breugel sudic. Oamenii înalță zmeie la cer – unul are forma unui pește mare, colorat, ale cărui înotătoare lungi și subțirele plutesc în aer cu grația unor pești ryukin. Al doilea e un panda mare, oval, care se ridică deasupra figurilor mărunte ale oamenilor. Al treilea este o pânză mare albă care trage pe sol căruciorul plat al proprietarului său. Cum poți trage foloase de pe urma unui zmeu! Ce folositor este vântul! Ce bun!

Oamenii se distrează alături de câinii lor – le aruncă mingiute colorate. Câinii fac aport cu nețărmurit entuziasm. Micile creaturi aleargă, merg cu bicicleta, cu rolele, joacă volei, badminton, practică yoga. Pe șoseaua din apropiere alunecă mașini colorate cu remorci, iar pe ele, bărci, catamarane, biciclete, rulote. Bate un vânt lejer, soarele strălucește, păsări mici se sfădesc sub copac pentru niște firimituri de pâine.

Așa înțelege ea viața: viața pe planetă este acționată de o forță puternică cuprinsă în fiecare atom al materiei vii. Este o forță pentru care, deocamdată, nu există nici un fel de dovezi fizice, nu poate fi surprinsă de fotografiile celor mai exacte microscopice, nici de fotografiile spectrului atomic. Este ceva ce constă în a împinge, în a-și face loc în față, în depășirea constantă a ceea ce ești. Este un motor alimentat de schimbări, de energia puternică, oarbă. Să-i atribui un sens sau intenție ar fi o neînțelegere. Darwin a interpretat-o cum s-a priceput, dar nu a avut dreptate. Nici nu este vorba despre selecția naturală, despre luptă, victorie și impunerea celui mai puternic.

Concurența – asta nu înseamnă nimic. Cu cât devii un biolog mai experimentat, cu cât observi mai mult și mai atent complicatele orânduiri și legături din cadrul biosistemului, cu atât mai mult ți se întărește intuiția că tot ceea ce este viu se ajută reciproc în această creștere și împingere, se sprijină pe sine. Organismele vii se sprijină reciproc, permit unul altuia să fie de folos celorlalte. Dacă există o oarecare rivalitate, ea este un fenomen local, o tulburare a echilibrului. E adevărat, ramurile unui copac se împing una pe cealaltă pentru a ajunge la lumină, rădăcinile lor se întrec în a ajunge la sursa de apă, animalele se mănâncă între ele, dar există în toate acestea un soi de acord care i se pare înspăimântător omului. Putem avea impresia că asistăm la teatrul unui mare corp, ca și cum războaiele pe care le purtăm ar fi numai războaie interne. Asta – fiindcă ce alt cuvânt s-ar potrivi aici – trăiește, are milioane de caracteristici și calități, astfel încât cuprinde totul și nu mai rămâne nimic pe dinafară, fiecare moarte este o parte a vieții și, într-un anumit sens, nici nu există moarte. Nu există erori. Nu există vinovați și nevinovați, nu există merite și păcate, bine și rău; cel care a născocit aceste noțiuni a indus omenirea în eroare.

Se întoarce în cameră și îi citește scrisoarea care tocmai a sosit, anunțată de un clicet, și-și amintește propria disperare cauzată de bărbatul-expeditor cu mult, mult timp în urmă. Disperarea că el rămâne, iar ea pleacă. A venit atunci la gară, dar nu și-l amintește stând pe peron, chiar dacă știe că undeva păstra și imaginea aceasta; își amintește acum doar mișcarea trenului și tablourile de iarnă ale Varșoviei derulându-se cu viteză tot mai mare, precum și gândul care începea cu: nicio-dată. Acum cuvintele acestea sună foarte sentimental și, la drept vorbind, nu mai înțelege durerea aceea. A fost o durere bună, ca durerea din timpul menstruației. Ceva se împlinește, un anumit proces interior se încheie și ceea ce e inutil este

extirpat pentru totdeauna. De aceea doare, dar este o durere a purificării.

O vreme și-au scris scrisori; cele primite de la el soseau în plicuri albastre cu timbre de culoarea pâinii negre. Bineînțeles, plănuiau ca el să vină cândva acolo unde se afla ea. Dar – bineînțeles – nu a venit niciodată; de altfel, cine ar fi putut crede în asemenea asigurări? Au fost câteva motive, acum însă păreau neclare și de neînțeles – lipsa pașaportului, politica, iernile grele în care te afunzi ca într-o fosă glaciară, fără posibilitatea de a te mișca.

Imediat ce a ajuns aici a început să aibă atacuri de stranie melancolie. Stranie, fiindcă viza lucruri prea banale, pentru a putea tânji după ele: apa care se adună în băltoace în gropile din trotuar, culorile strălucitoare pe care le lasă în apa aceasta benzina scursă pe jos; ușile vechi, masive și scârțâinde de la casa scării. Tânjea chiar și după farfuriile de faianță cu dungă maro și inscripția „Społem“, în care la cantina studentască serveau colțunașii stropiți cu unt topit și presărați cu zahăr. Apoi, cu timpul, melancolia aceasta s-a infiltrat în noul pământ ca laptele vărsat, fără să mai rămână nici o urmă. Și-a terminat studiile, și-a făcut specializarea. A călătorit prin lume, s-a măritat cu bărbatul cu care este împreună până în ziua de azi și a născut gemeni care în curând vor avea proprii lor copii. Așa că se pare că memoria este un sertar cu hârtii învălmășite – unele din ele sunt absolut lipsite de importanță, documente ale unor lucruri de unică folosință, precum chitanțele de la spălătorie și garanțiile la ghetetele de iarnă, ca prăjitorul de pâine în urma căruia nu a mai rămas nici un semn. Dar mai sunt și altele, de uz repetat, mărturii nu ale unor evenimente, ci ale unor procese: carnetul de vaccinuri al copiilor, legitimația de student cu filele pe jumătate cu ștampile pentru fiecare semestru, diploma de bacalaureat, diploma de absolvire a cursului de croitorie.

În următoarea scrisoare a lui i-a spus că se afla la spital, dar deja aflase că îl vor externa de sărbători și că nu se va mai întoarce. Se făcuse tot ce se putea, fusese examinat și luat în evidență, așa că va rămâne acasă; locuiește lângă Varșovia, într-un sat, este zăpadă și geruri aprige stăpânesc toată Europa, s-a întâmplat chiar să moară oamenii înghețați. I-a spus și numele bolii de care suferea, dar în polonă, așa că nu știa ce anume este, pur și simplu nu cunoștea denumirea poloneză. „Îți amintești ce ne-am promis? – a scris. – Îți mai amintești ultima ta noapte, dinaintea plecării? Stăteam în parc, pe iarbă, era foarte cald, iunie, examenele le luaserăm cu zece, orașul încins în timpul zilei emana acum o căldură amestecată cu miros de beton, ca și cum ar fi transpirat. Îți mai amintești? Ai adus o sticlă de votcă, dar nu am putut să o bem. Am promis că o să ne mai vedem. Că, orice s-ar întâmpla, o să ne mai întâlnim. Și încă ceva – îți mai amintești?”

Bineînțeles că își amintește.

Avea un briceag mic cu mâner de os și una dintre lame era un tirbușon cu care tocmai deschisese sticla (iar pe atunci sticlele aveau dop de plută, acoperit cu un strat de lac), iar acum cu vârful tirbușonului își face pe mână, undeva între degetul mare și arătător, o rană prelungă, iar ea îi ia atunci din mână tăișul răsucit al tirbușonului și face același lucru la mâna ei. Apoi își ating petele de sânge, suprapunând rănile una peste cealaltă. Gestul acela tineresc, romantic, se numește înfrățirea sângelui și se trage cu siguranță din vreun film la modă la vremea aceea sau poate din cărți sau poate din *Winnetou*.

Își studiază acum cu atenție mâinile, și pe una, și pe cealaltă, fiindcă nu-și mai amintește la care din ele s-a tăiat, la stânga sau la dreapta, nu se mai vede nimic. Timpul vindecă și răni mai adânci de atât.

Bineînțeles că își amintește noaptea aceea de iunie – cu vârsta, memoria începe încetul cu încetul să-și deschidă abisul hologramelor, unele zile atrag după sine altele, ca mărgelele

înșirate pe un fir de ață, iar aceste zile atrag la rândul lor orele și minutele. Imaginile imobile prind a se mișca, mai întâi cu încetinitorul, repetând rând pe rând aceleași momente și procesul acesta seamănă cu dezgroparea din nisip a unor schelete străvechi: mai întâi iese la iveală un os izolat, dar imediat pensula dezvăluie și altele; până la urmă întreaga structură complicată se dezvăluie privirii: articulațiile, tendoanele, construcția pe care se sprijină trupul timpului.

Din Polonia au plecat în Suedia. Era anul 1970, avea la vremea aceea nouăsprezece ani. Doi ani mai târziu au ajuns la concluzia că erau prea aproape, că dinspre Marea Baltică ajung până la ei tot felul de fluide și miasme, melancolia și un aer neplăcut. Tatăl ei era un dentist bun, mama – tehnician dentar; asemenea specialiști primea orice țară din lume. Numărul locuitorilor trebuie întotdeauna înmulțit cu numărul dinților și atunci e ușor să-ți estimezi șansa. Și cu cât mai departe, cu atât mai bine.

I-a răspuns și la acel e-mail, confirmând cu surprindere bizara promisiune făcută cu ani în urmă. Iar a doua zi venea deja mesajul lui de răspuns, ca și cum acolo, de partea cealaltă a globului, el aștepta nerăbdător, cu textul ascuns undeva pe desktop, gata să fie atașat și expedit.

„Încearcă să-ți imaginezi durerea continuă și paralizia care avansează pe zi ce trece. Dar chiar și asta ar fi ceva de suportat, dacă n-ar fi gândul că nu există nimic în afara durerii și că nu voi avea nici o satisfacție, că fiecare oră care vine va fi mai rea decât cea care tocmai a trecut, ceea ce înseamnă că ne îndreptăm spre niște tenebre inimaginabile, spre un iad construit din halucinații, cu zece cercuri de suferințe. Și că nu există un ghid care să te conducă prin aceste târâmuri, nimeni care să te țină de mână și să-ți lămurească motivele, fiindcă nici nu există motive, nu există pedeapsă și nici răsplată.”

Și următoarea scrisoare, plină de generalități, în care se plângea că scrie cu foarte mare efort: „Știi că aici nici nu poate

fi vorba de așa ceva. Tradiția nu încurajează asemenea idei, la asta se mai adaugă și lipsa înăscută a înclinației spre reflecție a compatrioților mei (poate mai sunt încă și ai tăi?). De obicei, acest fapt este explicat prin istoria dureroasă care întotdeauna a fost necruțătoare cu noi, ne-a dus de nas. După entuziasmul cel mai avântat urma întotdeauna căderea din înalturi – și de aici s-a fixat ca un fel de normă un anumit nivel de angoasă și de lipsă de încredere în lume, încredere în forța mântuitoare a regulilor puternice și totodată înclinația de a nu ne supune celor pe care singuri le-am plăsmuit.

Situația mea se prezintă astfel: sunt divorțat și cu soția mea nu am nici un contact, de mine se îngrijește sora mea, dar eu nu mi-ar îndeplini niciodată rugămintea. Nu am copii și regret mult asta, uite, măcar și din motivul acesta ar trebui să avem copii. Sunt o persoană neagreată și, din păcate, publică. Nici un medic nu are curajul să mă ajute. Într-unul din multele scandaluri politice, am fost compromis și nu mai am un renume bun, o știu și nu-mi pasă defel. La spital mă vizita câte cineva din când în când, dar bănuiesc că nu din dorința adevărată de a mă întâlni sau din compasiune (așa cred), ci pentru un soi de satisfacție neconștientizată până la capăt – Iată ce a pățit! –, să dea din cap lângă patul meu. Înțeleg sentimentul, este pur omenesc. Iar în ceea ce mă privește, nici eu nu sunt curat ca lacrima, am făcut destule la viața mea. Am o singură calitate: mereu am fost bine organizat. Aș vrea să mă folosesc de caracteristica asta până la sfârșitul vieții“.

Îi era greu să înțeleagă în întregime, multe cuvinte le uitase de tot. Nu știa, de pildă, ce înseamnă „persoană publică“, a trebuit să presupună, acum cred că deja știe. Ce înseamnă „am făcut destule la viața mea“? A făcut cuiva probleme? Și-a făcut sieși rău?

Încerca să și-l imagineze compunând scrisoarea aceea, stă pe scaun sau culcat? Și cum arată: este în pijama? Dar în mintea ei persoana lui rămânea incertă, o umbră cu contur abia

nchițat, prin care privirea trecea nestingherit, oprindu-se pe câmpuri și la golf. După scrisoarea aceea lungă a căutat cutiile vechi de carton unde păstra fotografiile vechi din Polonia și, în cele din urmă, l-a găsit – un tânăr pieptănat îngrijit, cu o umbră de barbă și ochelari nostimi, într-un pulover de lână cam lălâi, cu mâna aproape de față – probabil vorbea atunci când fusese făcută fotografia aceea alb-negru.

O întâmplare sincronică – câteva ore mai târziu a venit un mesaj cu o fotografie în atașament. „Din păcate, scriu tot mai anevoie. Grăbește-te, te rog. Uită-te și tu cum arăt. Ar trebui să știi, chiar dacă e o fotografie de anul trecut” – un bărbat masiv, tuns foarte scurt și cu părul cărunt, proaspăt ras, cu trăsături molatice, cam neconturate, se află într-o încăpere cu rafturi arhipline de hârtii; o redacție? Între cele două fotografii nu este nici cea mai mică asemănare, ai crede că sunt doi oameni cu totul diferiți.

Nu știe ce boală are. Tastează numele polonez pe Google și acum înțelege imediat. Aha! Seara îl întreabă pe soțul ei despre ea. Îi explică detaliat mecanismul bolii, caracterul ei incurabil, paralizia care se instalează treptat.

Dar de ce întrebă? încheie el.

— Așa, din curiozitate. Un prieten al unui prieten suferă de boala aceasta, răspunde eschivându-se, apoi în treacăt, uimită de ea însăși, îi pomenește de congresul din Europa, o situație neașteptată, pentru că a fost invitată în ultimul moment.

Acest ultim zbor deja nu mai contează, a durat numai o oră – de la Londra la Varșovia. Aproape că nici nu a observat. O mulțime de tineri care se întorceau acasă de la muncă. Ce sentiment ciudat – toți vorbeau în polonă cât se poate de firesc. La început, pentru ea a fost o descoperire șocantă, ca și cum ar fi întâlnit niște greci antici. Toți erau îmbrăcați gros: căciuli, mănuși, geci de puf, ca cele în care te duci la schi – abia acum a înțeles ce înseamnă să aterizezi în toiul iernii.

Un corp obosit, întins pe pat asemenea unui tendon singular. Când a intrat, nu a recunoscut-o, e limpede. S-a uitat la ea cu atenție, știa că ea e, dar nu o recunoștea, sau cel puțin așa i se părea ei.

— Servus, a spus ea.

Atunci a zâmbit slab și a închis ochii o clipă îndelungată.

— Ești mare.

O femeie, cu siguranță sora despre care pomenise, s-a tras deoparte și i-a făcut loc lângă pat, astfel încât a putut să-și pună mâna peste a lui, osoasă și absolut cenușie; deja sângele lui transporta cenușă, nu foc.

— Vezi, a spus sora lui, ca și cum ar fi vorbit cu un copil, ai un musafir. Vezi cine a venit să te vadă? Luați loc, vă rog.

Stătea într-o cameră ale cărei ferestre dădeau spre curtea înzăpezită, patru pini uriași, în depărtare se vedea gardul și drumul, iar mai departe, vile în toată regula; opulența lor arhitectonică a surprins-o. Își aducea aminte cu totul altceva. Coloane, verande, alei iluminate. Auzea murmurul unui motor, unul dintre vecini încerca fără rezultat să-și pornească mașina. În aer simțea un miros discret de foc și fum de lemn de conifere.

O privea zâmbind, dar numai din buze – colțurile lor se ridicau ușor, ochii rămăseseră serioși. Stativul cu perfuzie se afla în stânga patului. Cateterul era înfipt în vena albastră, tumefiată, aproape secată.

Când sora lui a ieșit, a întrebat-o:

— Tu ești? A zâmbit.

— Ei vezi, am venit, pregătise din timp propoziția asta simplă. Și a ieșit chiar binișor.

— Mulțumesc. Nu am crezut, a spus și a înghițit saliva, ca și cum urma să izbucnească în plâns.

S-a speriat că va asista acum la o scenă jenantă.

— Hai, nu fi, a spus ea. Nu am ezitat nici o clipă.

— Arăți bine, tinerește. Ți-ai schimbat doar culoarea părului, a încercat el să glumească.

Avea buzele arse, a văzut pe măsuța de lângă pat un pahar, iar în el un bețișor înfășurat cu tifon.

— Vrei să bei?

A dat din cap afirmativ.

A înmuiat drenul în apă și s-a aplecat deasupra bărbatului care zăcea în pat, i-a simțit mirosul – dulceag, neplăcut. A închis ochii când i-a umezit ușor buzele.

Au încercat să discute, dar nu prea le ieșea. La fiecare câteva minute el închidea ochii și atunci ea nu știa dacă mai e conștient sau dacă alunecă undeva departe. A început să spună ceva de genul: îți mai amintești cum..., dar nu a prins. Când a tăcut, i-a atins mâna și a rugat-o:

— Spune-mi ceva. Vorbește-mi.

— Cât va mai..., își căuta cuvintele, dura?

I-a spus că mai poate dura chiar și câteva săptămâni.

— Ce-i asta? a întrebat, uitându-se la perfuzie. Din nou a zămbit.

— Trei în unu. Prânzul, micul dejun și cina. Șnițel cu varză, plăcintă cu mere și bere la desert.

A repetat încet după el „șnițel“, iar cuvântul, aproape uitat, a făcut-o să simtă împunsătura foamei. L-a luat de mână și i-a mângâiat precaut degetele reci. Mâini străine, un bărbat străin, nimic din el nu-i era familiar, un corp străin și un glas străin. La fel de bine putea să fie o greșeală, să fi nimerit la casa altcuiva.

— Chiar mă recunoști? l-a întrebat.

— Bineînțeles. Nu te-ai schimbat așa de mult. Vedeă totuși că nu e adevărat, că nu o recunoscuse deloc. Poate dacă ar fi avut șansa de a petrece mai mult timp împreună, timp să-și elaboreze expresiile feței, gesturile, deprinderile, mișcărilor... Numai că, la ce bun? I se părea că din nou se retrăsese

undeva în sine pentru o clipă îndelungată, închisese ochii și parcă dormea. Nu îl deranja. Se uita la chipul lui cenușiu și la ochii căzuți, la unghiile albe cu desăvârșire, de parcă erau din ceară, deși nu tocmai, întrucât granița dintre ele și pielea degetelor se estompase.

A revenit după o clipă, s-a uitat la ea de parcă ar fi trecut doar o secundă.

— Te-am găsit pe Internet, cu mult timp în urmă. Ți-am citit articolele, dar nu am înțeles mare lucru din ele, a zâmbit el slab. O terminologie prea complicată.

— Chiar le-ai citit? I-a întrebat surprinsă.

— Trebuie că ești fericită. Cel puțin așa arăți.

— Sunt.

— Cum ai călătorit? Câte ore?

I-a povestit despre escalele făcute și despre aeroporturi. A încercat să numere orele, dar nu ieșea socoteala, fiindcă zburase spre vest și era ca și cum timpul se dilatase. I-a descris casa și priveliștea golfului. I-a vorbit despre oposumi și despre fiul ei care a plecat pentru un an în Guatemala să predea engleză la o școală dintr-un sat. Despre părinții ei care muriseră de curând unul după celălalt, împliniți, cărunți, sușotind între ei în polonă. Despre soțul ei care face operații neurologice complicate.

— Ucizi animale, nu-i așa? a întrebat-o brusc.

S-a uitat la el surprinsă. După o clipă a înțeles.

— E dureros, dar trebuie să fac asta, a răspuns. Vrei să bei? A dat din cap în semn că nu.

— De ce?

A dat din mână. Nerăbdător. E clar de ce. Din cauză că oamenii au adus pe insulă animale de casă pe care ecosistemul local nu le cunoscuse niciodată. Unele fuseseră aduse necugetat cu foarte mult timp în urmă, acum mai bine de două secole, altele, care s-ar putea zice că au ajuns acolo într-un mod mai nevinovat, au scăpat. Iepuri. Oposumi și nevăstuici din

crescătoriile de animale pentru blană. Din grădinile caselor au scăpat plantele – în ultima vreme a văzut pe marginea drumului crescând pelargonii roșii ca sângele, de dimensiuni foarte mari. A scăpat usturoiul și acum crește sălbatic în pustiu. Florile sale au o culoare mai spălăcită acum, cine știe, poate peste câteva mii de ani va apărea aici vreo mutație locală a lui. Oamenii ca ea munceau din greu pentru ca insula să nu sfârșească infestată de restul lumii; ca din buzunare ocazionale să nu ajungă pe insulă semințe întâmplătoare, să nu nimerească aici pe coji de banane ciuperci străine pe care să se etaleze acum întreg ecosistemul. Iar pe pantofi, pe tălpile lor, să nu fie aduși acolo alți imigranți nedoriti – bacterii, insecte, alge. Trebuia să supravegheze totul, chiar dacă era o luptă sortită din start eșecului. Trebuia să accepte faptul că nu vor mai exista ecosisteme distincte. Lumea s-a contopit într-o singură masă.

Prevederile vamale trebuie respectate. Pe insulă nu ai voie să introduci substanțe biologice, ca să aduci semințe îți trebuie aprobare.

A observat că o asculta cu foarte mare atenție. „Dar era oare o temă potrivită pentru o asemenea întâlnire?” s-a gândit, tăcând brusc.

— Vorbește, povestește, a rugat-o.

I-a aranjat pijamaua care i se desfăcuse la piept, dezgolind o bucată de piele aproape albă cu câteva fire de păr cărunte.

— Uite, acesta este soțul meu, iar ei sunt copiii, a spus ea, scoțând din geantă portofelul unde într-un buzunărel transparent ținea fotografiile.

I-a arătat copiii. Capul nu și-l putea mișca, așa că i l-a ridicat ușor. A zâmbit.

— Ai mai fost vreodată aici? A dat din cap în semn că nu.

— Dar am fost în Europa, la congrese științifice. În total de trei ori.

— Nu te-a tras așa?

A stat puțin pe gânduri.

— Atâtea s-au întâmplat în viață, știi, am studiat, am născut, am lucrat. Ne-am construit casa pe malul oceanului, a început să spună, dar în cap auzea vocea tatălui său: „...e o țară potrivită pentru mamifere mici, pentru fluturi de noapte și insecte...”. Pur și simplu am uitat.

— Știi cum se face? a întrebat-o după o clipă îndelungată de tăcere.

— Da, a răspuns.

— Când?

— Când vrei.

A întors cu greu capul spre fereastră.

— Cât mai repede. Măine?

— Bine. Măine.

— Îți mulțumesc, a spus el și a privit-o ca și cum tocmai îi declarase dragostea sa.

Când a ieșit, a adulmecat-o un câine bătrân și gras. Sora stătea în ger, în pridvor, fuma.

— Fumați?

A înțeles că e o invitație la discuție și, spre mirarea sa, a întins mâna după o țigară. Era subțirică, mentolată. Primul fum a năucit-o.

— Ia morfină sub formă de plasturi, de aceea nu e întru totul lucid, a spus femeia. Veniți de departe?

Și atunci și-a dat seama că nu îi spusese nimic surorii sale. Nu știa ce să spună.

— Ah, nu. Am lucrat împreună o vreme, a răspuns fără ezitare; și nici măcar nu se așteptase să poată minți atât de firesc. Sunt corespondent în străinătate, a inventat, ca să poată justifica accentul străin.

— Dumnezeu este nedrept, nedrept și crud. Să-l chinuiască în felul ăsta, a spus sora lui cu o expresie de înverșunare pe chip. Bine că ați venit să-l vedeți, este atât de singur. Până la

prânz vine infirmiera de la policlinică. Spune că mai bine ar fi să-l internez la un azil, dar el nu vrea.

Au stins deodată țigările în zăpadă; nu au scos nici măcar un sfârâit.

— O să mai trec pe aici și mâine, a spus, să-mi iau rămas-bun, fiindcă o să plec.

— Mâine? Așa de repede? Atât de mult s-a bucurat de întâlnirea aceasta... Și ai venit numai pentru două zile... Femeia a făcut o mișcare de parcă ar fi vrut să o prindă de mână, de parcă ar fi vrut să adauge: Nu ne părăsi.

Trebuia să-și schimbe rezervarea biletelor, nu se gândise că va merge totul atât de repede. Zborul cel mai important, din Europa spre casă, nu a putut fi schimbat, așa că s-a trezit că are o săptămână liberă. A hotărât totuși să nu rămână în Polonia – mai bine să plece imediat; în plus, se simțea nelocalul ei în zăpada și întunericul de acolo. Pentru a doua zi după-amiaza s-au găsit locuri libere spre Amsterdam și Londra; a ales Amsterdamul. Va vizita orașul toată săptămâna.

A servit cina sigură, apoi s-a plimbat pe strada principală din Orașul Vechi. S-a uitat la vitrinele micilor magazine, care expuneau mai ales suveniruri și bijuterii din chihlimbar. Nu i-au plăcut. Iar orașul în sine i-a părut intangibil, prea mare și prea rece. Oamenii se mișcau în el înfולי, cu fețele pe jumătate ascunse în gulerile hainelor și fulare, din guri le ieșeau norișori de aburi. Pe trotuare, mormane de zăpadă înghețată. A renunțat să mai viziteze căminele studențești, unde locuise odinioară. Sincer, totul aici o făcea să bată în retragere. Brusc o uimi un fenomen, anume că oamenii revizitează cu atâta deschidere locurile tinereții lor, de bună voie și nesiliți de nimeni. Dar ce puteau găsi acolo, ce trebuiau să își confirme – că într-adevăr trecuseră cândva pe acolo? Că au făcut bine abandonându-le? Sau poate îi împingea de la spate speranța că memorarea exactă a locurilor de altădată va acționa ca un

fermoar miraculos ce va uni trecutul și viitorul într-o singură suprafață stabilă, dinte cu dinte, ca o cusătură de metal.

Și bineînțeles și ea respingea oamenii de aici; nu o priveau deloc, ochii lor o ocoleau. Se părea că i se îndeplinesc dorințele din copilărie – să fie invizibilă. Gadgetul din poveste, șapca fermecată care se pune pe cap, după care dispari pentru un timp din ochii oamenilor.

În decursul ultimilor ani a înțeles că pur și simplu este suficient să fii o femeie de vârstă mijlocie, fără semne particulare, pentru a deveni imediat invizibilă. Nu numai pentru bărbați, dar și pentru femei, deoarece nici ele nu mai vedeau în ea un adversar în competiții. O nouă trăire surprinzătoare – simțea cum privirea altor oameni alunecă pe fața ei, peste obraji și nas, fără măcar s-o mângâie. Privirea aceasta trecea prin corpul ei și neîndoielnic vedeau prin el reclamele, peisajele, orarul de mers al autobuzelor. O da, se părea că devenise transparentă și s-a gândit că, de fapt, acest lucru îi oferă posibilități uriașe, că abia învață cum să le folosească mai bine. Într-o situație dramatică nimeni nu și-ar putea aminti de ea, martorii ar declara: „o femeie...” și „mai era cineva aici...”. În chestiuni de acest gen, bărbații sunt mai necruțători decât femeile, care uneori mai bagă de seamă un cerceș sau altceva; bărbații nu observă nimic, o privesc cel mult o secundă. Uneori poate, din considerente necunoscute, un copil își fixează ochii asupra ei, îi scrutează cu atenție și imperturbabil fața, apoi și-o întoarce pe a sa spre viitor.

Și-a petrecut seara în sauna hotelului, apoi a adormit, prea repede, obosită de *jet lag*, nelalocul ei, stingheră ca o carte de joc scoasă din pachetul său și amestecată într-un alt pachet, exotic. Dimineața s-a trezit prea devreme și a cuprins-o spaima. Stătea întinsă pe spate, era încă întuneric; și-a amintit de soțul ei, de cum și-a luat rămas-bun de la ea pe jumătate dormind. S-a gândit panicată că n-o să-l mai vadă niciodată. Și apoi și-a imaginat cum lasă geanta pe scări, se dezbracă și se întinde

lângă el, așa cum îi place, lipindu-se de spatele lui gol, cu nasul la grumazul lui. L-a sunat – acolo era acum seară și el tocmai s-a întors de la spital. Pomeniște doar în treacăt de congres. A vorbit despre vreme, că e ger, că el nici nu ar rezista, probabil. Îi amintește să ude florile din grădină, mai ales tarhonul din zona pietroasă. A întrebat dacă a căutat-o cineva de la serviciu. Apoi a făcut un duș, s-a machiat cu multă grijă și a coborât prima la micul dejun.

A scos din gentuța de cosmetice fiola care arăta ca o probă de parfum. Pe drum a cumpărat de la o farmacie o seringă. Fusese destul de amuzant, întrucât uitase ciudatul cuvânt „seringă” și a spus în loc de asta „injecție”, ambele cuvinte sunau aproape la fel.

A mers prin oraș cu taxiul și acum ajungea încetul cu încetul până unde locuise ea de unde i se trăgea sentimentul de neapartenență care o stăpânea – era un oraș cu totul diferit, care nu mai semăna prin nimic cu cel pe care îl avea în cap, nu avea de ce să-și agățe memoria aici. Nimic nu i se părea cunoscut. Casele erau prea greoaie, masive, străzile prea largi, ușile prea solide, cu totul alte mașini circulau pe străzi, altfel decât știa ea și, în plus, nu mergeau pe drumul cu care se deprinsese ea. De aceea nu se putea debarasa de impresia că se află de partea cealaltă a oglinzii, într-o țară ireală, unde totul este neautentic, așadar totul este posibil. Nimeni nu o poate prinde de mână, să o țină pe loc. Se mișcă pe străzile înghețate ca o creatură venită din altă dimensiune, ca o ființă superioară; trebuie să se fi contractat în sine pentru a încăpea aici. Și singurul lucru pe care îl are aici de făcut este această misiune, evidentă și aseptică, misiunea dragostei.

Taximetristul a rătăcit puțin prin cartierul acela de vile, care avea și un nume de basm: Muntele Împădurit – peste șapte mări și șapte țări. I-a cerut să oprească după colț, la micul bar, și a plătit.

Cu pas alert a străbătut cele câteva zeci de metri, apoi și-a croit drum anevoie pe aleea nedeszăpezită, de la poartă până la casă. De pe poarta deschisă gulerul de zăpadă a căzut și a dezvăluit numărul casei: unu.

I-a deschis din nou sora, cu ochii înroșiți de plâns.

— Vă așteaptă, a spus și a dispărut. A cerut chiar să fie bărbierit.

Stătea întins pe patul cu așternuturile schimbate, lucid, cu capul întors spre ușă – într-adevăr o aștepta. Când s-a așezat pe pat lângă el și i-a luat mâna, a observat ceva ciudat: erau umede de transpirație, inclusiv pe partea exterioară. I-a zâmbit.

— Cum te simți? a întrebat.

— În regulă.

Mințea. Nu era în regulă.

— Lipește-mi plasturele ăla, i-a spus, arătând cu privirea cutia plată de pe măsută. Mă doare. Trebuie să așteptăm până își face efectul. Nu știam când o să vii și am vrut să te văd lucid. Nu te-aș fi recunoscut altfel. Aș fi putut crede că nu ești tu. Ești atât de tânără și de frumoasă...

L-a mângâiat pe tâmpla căzută. Plasturele s-a lipit ca o a doua piele de grație, puțin deasupra rinichilor. Vederea unei bucăți din trupul lui, maltratată și epuizată, a cutremurat-o. Și-a mușcat buzele.

— O să simt ceva? a întrebat, dar ea i-a spus să nu-și mai facă griji.

— Spune-mi cum ai dori: vrei să rămâi singur câteva momente?

A dat din cap că nu. Trupul lui era uscat ca iasca.

— Nu mă voi spovedi. Pune-mi doar mâinile pe față, a rugat-o și a zâmbit slab, oarecum șmecherește.

L-a ascultat fără ezitare. A simțit pielea subțire, oasele mărunte și adânciturile globilor oculari. Îi simțea sub degete pulsul, tremuratul, parcă de la încordare. Craniul – structura osoasă delicată, forma perfectă, puternică și fragilă totodată.

A simțit o gheară în gât și asta a fost prima și ultima oară când i-a venit să plângă. Știa că o asemenea atingere o să-l mai aline, simțea că îi mai liniștește tremuratul subcutanat. În cele din urmă a luat mâinile de pe el, iar el continua să stea cu ochii închiși. S-a aplecat ușor deasupra lui și l-a sărutat pe frunte.

— Am fost un om de treabă, a șoptit el, fixându-și privirea asupra ei.

A dat din cap. A rugat-o:

— Povestește-mi ceva.

A tușit, nepregătită pentru așa ceva. O îmboldea:

— Spune-mi cum e acolo la tine. Așa că a început.

— Este mijlocul verii, se coc lămâile...

A întrerupt-o.

— Vezi oceanul de la fereastră?

— Da, a spus. La reflux, apa lasă în urma ei scoici. Dar asta fusese numai un pretext, fiindcă nu avea nici o intenție să asculte, o clipă privirea i s-a încetșat, dar a revenit repede la acuitatea dinainte și atunci a privit-o de foarte departe, până când a înțeles că deja nu mai făceau parte din aceeași lume. Nu știa să spună cum era acolo: teamă și panică sau poate invers, ușurare. Bâiguia ceva ininteligibil, îi mulțumea sau ceva de genul asta, apoi a adormit. Atunci a scos din geantă fiola și a umplut seringă cu substanța din ea. A scos perfuzia din cateter și i-a injectat încet substanța, picătură cu picătură. Nimic altceva nu s-a mai întâmplat în afară de faptul că a încetat să mai respire, brusc și firesc, ca și cum faptul că mai devreme i s-a mișcat cutia toracică fusese doar o anomalie ciudată. A trecut mâna peste fața lui, i-a introdus înapoi perfuzia și a netezit locul de pe cearșaf unde se așezase. Apoi a ieșit.

Sora lui stătea din nou în pridvor și fuma.

— O țigară?

De data aceasta a refuzat-o.

— O să-l mai vizitați? a întrebat-o femeia. V-a așteptat atât de mult.

— Plec astăzi, a spus și, coborând treptele, a adăugat: Să aveți grijă de dumneavoastră.

Avionul a decolat și memoria ei s-a stins. Deja nu se mai gândea la asta. Au încetat să mai apară în fața ochilor amintiri de tot felul. A petrecut câteva zile la Amsterdam, vântos și rece în acel moment al anului, redus la o combinație de trei culori: alb, cenușiu și negru, pierzându-și timpul pe la muzee și înnoptând la hotel. Când s-a plimbat pe strada principală, a nimerit la o expoziție de preparate anatomice umane. Intrigată, a intrat și a petrecut acolo două ore, uitându-se la corpul omenesc conservat cu tehnici moderne în toate ipostazele posibile. Și fiindcă se afla într-o stare mentală stranie și era foarte oboșită, a văzut totul ca prin ceață, absent, numai contururile. A văzut rădăcini nervoase și canale deferente care semănau cu niște plante bizare, care au scăpat grădinarului de sub control, bulbi, orhidee, dantele și împletituri de țesuturi, rețele de nervuri, pistiluri și stamine, fire și mustăți, ciorchini, pârlăieș, falduri, valuri, dune de nisip, cratere, protuberanțe, munți, văi, șesuri, meandrele vaselor de sânge...

În aer, deasupra oceanului, a găsit într-o plasă colorată reclama la expoziție; se vedea pe ea corpul omenesc, fără piele, pozând după una din statuile lui Rodin: mâna sprijinită pe genunchi susține capul, corpul îngrijorat, aproape gânditor, și chiar dacă era jupuit de piele și fără chip (fața se dovedește a fi una dintre cele mai superficiale trăsături ale corpului), se vede totuși că ochii trupului sunt oblici, exotici. Pe urmă, pe jumătate adormită, cufundată în murmurul discret, întunecat al motoarelor, a visat că în curând, când va apărea tehnologia necesară, fiecare își va permite plastinația. Va fi posibil să expunem corpurile celor dragi, în loc de epitaf, cu inscripția: „Cu acest corp a călătorit în viață un număr de ani XY. Ne-a părăsit la cutare sau cutare vârstă“. Când avionul cobora pentru

aterizare, a cuprins-o brusc angoasa, panica. Și-a înfipt degetele în mânerele fotoliului.

Când în sfârșit a ajuns obosită în țara ei, pe insula aceea frumoasă, și a trecut de controlul vamal, grănicerul i-a adresat câteva întrebări de rutină: dacă unde a fost a intrat în contact cu animalele, dacă a fost la sat, dacă a intrat în contact cu o contaminare biologică.

Se vedea pe sine stând în pridvor, scuturându-și ghețele de zăpadă, vede câinele ghiftuit care, alergând pe scări, se freacă de picioarele ei. Își vede mâinile deschizând fiola care seamăna cu un tester de parfum. Așa că a dat din cap liniștit.

Atunci i-a cerut să se retragă deoparte și acolo, cu permisiunea ei, i-au spălat ghețele grele de iarnă cu o soluție dezinfectantă.

Nu te teme

Un tânăr sârb, pe care l-am dus o bucată de drum cu mașina în Cehia, se numea Nebojsza. Mi-a povestit tot drumul despre război, încât am început să regret că l-am luat. Spunea că moartea își marchează teritoriul asemenea unui câine care urinează de jur-împrejur. Unii oameni simt asta imediat, alții pur și simplu încep să se simtă după o vreme nelalocul lor. Fiecare achiziție dezvăluie prezența subtilă a morților. A spus:

— Mai întâi, întotdeauna vezi ceea ce este viu, ce este frumos. Te încântă natura, biserica de-acolo, cu multe culori, mirosurile și așa mai departe. Dar cu cât durează mai mult, frumusețea acelor lucruri pălește. Începi să te întrebi cine a locuit înaintea ta în casa și în camera aceea, ale cui sunt lucrurile, cine a zgâriat peretele de deasupra patului și din ce lemn au fost făcute pervazurile. Ale cui mâini au construit șemineul frumos ornamentat și cine a pavat curtea. Și unde se află ei

acum. Sub ce formă. Gândul cui a trasat cărări în jurul iazului și cine a avut ideea să pună sub fereastră o salcie. Toate casele, aleile, parcurile, livezile, străzile sunt impregnate de moartea altor oameni. Când începi să simți asta, ceva începe să te tragă în altă parte, ți se pare că e deja timpul să mergi mai departe.

A mai spus și că atunci când ne mișcăm nu e timp de meditații sterile. De aceea, oamenilor care călătoresc li se pare totul nou și curat, virgin și, într-un anumit sens, nemuritor.

Iar atunci când a coborât la Mikulec, mi-am repetat numele lui ciudat: Ne-boj-sza. *Nie bój się*¹.

Sărbătoarea Morților

Ghidul susține că ține trei zile. Când cade la mijlocul săptămânii, guvernul rotunjește durata sărbătorii și pentru școli sau pentru cei care lucrează la stat sărbătoarea ține o săptămână. Stațiile de radio transmit neconținut muzica lui Chopin, fiindcă se consideră că favorizează concentrarea și reflecția serioasă. Este de așteptat ca fiecare locuitor al țării să viziteze în această perioadă mormintele apropiatilor. Cum în decursul ultimilor douăzeci de ani statul a cunoscut o înflorire și o industrializare fără precedent, obiceiul implică faptul că aproape toți locuitorii celor câteva mari orașe moderne pleacă din ele și pornesc spre provincia îndepărtată. Toate avioanele, trenurile și autobuzele sunt rezervate cu luni înainte. Cei care mai devreme nu au avut un instinct bun vor fi acum nevoiți să meargă la mormintele strămoșilor cu mașinile personale. În preziua sărbătorii, drumurile de ieșire din orașe sunt deja gătuite de ambuteiaje. Cum sărbătoarea cade în luna august, să stai în ambuteiaj la o temperatură ridicată nu este deloc plăcut. De aceea oamenii, luând în calcul toate dezavantajele,

1. În polonă, nu te teme (n. tr.).

au cu sine minitelevizoare portabile de plasmă și frigidere de voiaj. Dacă sunt închise ferestrele cu geamuri fumurii și se pornește aerul condiționat, poți îndura cele câteva ore, mai ales în compania plăcută a familiei sau a prietenilor, cu bufetul de călătorie. Este un timp când îți suni cunoscuții. Grație faptului că mobilele ce permit conexiunea video sunt deja larg folosite, poți recupera restanțele în relațiile sociale. Ba chiar poți, stând într-un asemenea ambuteiaj, să organizezi cu prietenii o videoconferință, să bârfești și să stabilești întâlniri după întoarcerea acasă.

Spiritelor strămoșilor li se aduc daruri: prăjiturile special făcute pentru această ocazie, fructe, rugăciuni scrise pe bucățele de material.

Cei care au rămas în orașe au parte de senzații foarte stranie: marile centre comerciale sunt închise, ba chiar în această perioadă sunt stinse și uriașele ecrane publicitare. Este redus numărul trenurilor de metrou, iar unele stații sunt excluse de tot din traseu (de exemplu Universitatea și Bursa). Se închid barurile de tip fast-food și discotecile. Orașul este atât de pustiu, încât anul acesta autoritățile au hotărât să oprească sistemul operat electronic de fântâni arteziene ale orașului, fapt ce va aduce mari economii.

Ruth

După moartea soției, soțul a întocmit o listă cu locurile care au același nume ca al ei – Ruth.

A găsit destul de multe asemenea locuri, nu numai localități, dar și râuri, așezări, dealuri, ba chiar și o insulă. A spus că face asta pentru ea și, în plus, îi dă curaj faptul că ea încă mai există într-un fel ambiguu pe lume, măcar și cu numele. Și mai spunea și că atunci când se află la poalele dealului numit

Ruth, are impresia că ea nu a murit, că încă mai există, dar sub o altă formă.

Își finanțează călătoria din asigurarea ei de viață.

Recepțiile marilor hoteluri elegante

Intru acolo cu pas grăbit, întâmpinată de zâmbetul amabil al portarului. Arunc în jur o privire preocupată, ca și cum aș fi venit la o întâlnire. Joc teatru. Mă uit nerăbdător la ceas, apoi mă așez pe unul dintre fotolii, aprind o țigară.

Recepțiile sunt mai bune decât cafenelele. Nu trebuie să comanzi nimic, nu trebuie să intri într-o dispută cu chelnerii și nici nu trebuie să mănânci nimic. Hotelul își etalează în fața mea ritmurile, este un vârtej, iar epicentrul său sunt ușile rotative. Șuvoiul de oameni care intră se oprește, se foiește pe loc o noapte sau câteva, apoi pornește mai departe. Oricine ar trebui să vină nu vine, dar oare asta slăbește etosul așteptării mele? Este o activitate care seamănă cu meditația – timpul trece și nu aduce mai nimic nou, situațiile se repetă (în fața hotelului trage un taxi, din el coboară un nou client, portarul îi ia valiza din portbagaj, merg împreună la recepție, apoi cu cheia la lift). Uneori situațiile se dublează (sosesc două taxiuri deodată, din două direcții opuse, coboară din ele doi clienți, doi portari scot două valize din portbagaj) sau se multiplică, se aglomerează, contextul devine tensionat, amenință să se transforme în haos, dar aceasta este pur și simplu o figură complexă, e greu să-i vezi dintr-odată armonia complicată. Altă dată holul hotelului devine neașteptat de pustiu, atunci portarul flirtează cu recepționera, dar numai pentru vreo jumătate de oră, în șoaptă, păstrându-și intactă disponibilitatea de a interveni la timp.

Stau așa cam o oră, nu mai mult. Îi văd pe cei care ies pripit din lifturi și se precipită la o întâlnire, întârziați din

naștere, uneori se învârt grăbiți în ușile rotative, ca într-o râșniță care îi va preschimba într-o clipă în praf și pulbere. Îi văd pe cei care își târșăiesc picioarele, le trag după sine, ca și cum s-ar forța să facă următorul pas, amână următoarea mișcare. Văd femei așteptând bărbați, bărbați așteptând femei. Ele au machiajul proaspăt pe care seara care se apropie îl șterge gri-juliu, iar în jurul lor plutește un nor de parfum, o aureolă sfântă. Ei par dezinvolți, dar în realitate sunt încordați, locuiesc astăzi la etajele de jos ale trupurilor lor, în pânțele.

Așteptarea oferă uneori momente frumoase – iată, un bărbat conduce o femeie la taxi. Îi văd de la lift. Ea este mică, mărunță, brunetă, îmbrăcată într-o fustă mini și strâmtă, dar nu arată vulgar. O prostituată elegantă. El – merge în urma ei – înalt, încărunit, în costum gri, cu mâinile în buzunarele pantalonilor.

Nu vorbesc și păstrează distanța; e greu să crezi că o clipă în urmă mucoasele lor bucale s-au frecat una de alta, că el i-a cercetat cu limba interiorul gurii. Merg unul lângă altul, el o lasă să treacă prima prin râșnița rotativă a ușii. Taxiul așteaptă, înștiințat. Femeia urcă fără un cuvânt, cel mult zâmbește discret. Nu se rostește nici un „la revedere“, nici un „mi-a făcut plăcere“, nimic de genul acesta. El se apleacă ușor la fereastră, dar probabil că nu spune nimic. Poate doar un „la revedere“ absolut inutil, în mod evident nu și-a stăpânit deprinderea. Și taxiul pleacă. Iar el se întoarce cu mâinile în buzunare, degajat și mulțumit, ba chiar pe față îi flutură urma unui zâmbet. Deja începe să-și facă planuri pentru seară, deja și-a amintit de un anume e-mail sau telefon, dar nu se apucă de ele, se mai bucură de senzația de lejeritate, poate pur și simplu se duce să bea ceva.

Punctul

Când las în urmă orașe, știu că până la urmă va trebui să mă opresc într-unul din ele pentru o vreme mai lungă, poate chiar să mă stabilesc de tot. Le cântăresc în minte, le compar și le evaluez și întotdeauna mi se pare că fiecare dintre ele este fie prea departe, fie prea aproape.

Așadar se pare că există totuși un punct în jurul căruia îmi fac circumvoluțiile. Dar față de ce anume prea departe și față de ce anume prea aproape?

Secțiunea ca metodă de cunoaștere

Cunoașterea pe straturi; fiecare strat amintește doar în mare de următorul sau de precedentul strat; de obicei reprezintă o variațiune, o versiune modificată, fiecare se aranjează în rânduiala întregului, chiar dacă nu observăm asta atunci când le studiem individual, fără să ne raportăm la întreg.

Fiecare felie reprezintă o părticică dintr-un întreg, dar este guvernată de propriile legi. Ordinea tridimensională, încarcerată și redusă la dimensiunea bidimensională pare ceva abstract. Am putea crede chiar că nu există nici un întreg, că nu a existat niciodată.

Inima lui Chopin

Toată lumea știe că Chopin a murit la două dimineți (*in the small hours*, cum spune versiunea în limba engleză a Wikipediei), pe data de 17 octombrie. La patul său se aflau câțiva prieteni din cercul de apropiați, inclusiv Ludwika, sora lui care l-a îngrijit cu dedicare până în ultimul moment, dar

și preotul Jełowicki care, cutremurat de modul tăcut și animalic în care se stingea trupul acela complet distrus, de lupta ce se prelungea pentru fiecare gură de aer, mai întâi a leșinat pe scări, apoi, cuprins de o revoltă neconștientizată până la capăt, a plăsmuit în memoriile sale o versiune mai bună a morții virtuozului. A scris, printre altele, că ultimele cuvinte ale lui Fryderyk au fost următoarele: „Sunt deja la sursa fericirii depline“, fapt care era o minciună evidentă, chiar dacă frumoasă și emoționantă. În realitate, după cum își amintește Ludwika, fratele ei nu a spus nimic, era de altfel inconștient de câteva ore. Ceea ce a țâșnit de pe buzele sale în ultimul moment a fost un firicel subțire de sânge vâscos.

Acum Ludwika, obosită și înghețată, merge cu diligența poștei. Ajunge la Leipzig. Este o iarnă umedă, dinspre vest gonesc spre ei nori mari cu burți grele, cu siguranță va ninge. Au trecut multe luni de la înmormântare, iar pe Ludwika o așteaptă o altă înmormântare, în Polonia. Fryderyk repeta mereu că vrea să fie îngropat în țară și, întrucât știa bine că moare, și-a planificat cu grijă moartea. Și înmormântările.

Imediat după ce a murit, a venit soțul lui Solange. A venit atât de repede, încât parcă aștepta îmbrăcat și încălțat să i se bată la ușă, gata de multă vreme. A apărut cu întregul său atelier de lucru care încăpea într-o geantă de piele. Mai întâi a uns cu grăsime mâna inertă a mortului, a aranjat-o cu grijă și cu respect într-o albie prelungă și a turnat-o în ghips. Apoi, cu ajutorul Ludwikăi, a făcut de asemenea și masca mortuară – trebuia ca trăsăturile feței să nu devină prea rigide și să nu se aștearnă prea tare peste ele moartea, căci ea modelează fețele tuturor în același chip.

În liniște, fără zgomet, au îndeplinit următoarea dorință a lui Fryderyk. A doua zi după ce a murit, un medic recomandat de contesa Potocka a poruncit să fie dezbrăcat trupul până

la jumătate, apoi, acoperindu-i cutia toracică cu cearșafuri, a deschis-o cu o mișcare abilă, folosind un bisturiu ascuțit. Ludwikăi, care asista la toate acestea, i s-a părut că trupul a tremurat, ba chiar că a oftat. Mai târziu, când cearșafurile se coloraseră deja de la cheagurile de sânge aproape negre, a întors fața spre perete.

Medicul a clătit inima în lighean și Ludwika a fost surprinsă că era atât de mare, diformă și lipsită de culoare. Cu greu a încăput în borcanul plin cu spirt, așa că medicul a sfătuit-o să îl schimbe cu unul mai mare. Țesutul nu ar trebui să fie presat, nici să atingă pereții de sticlă ai recipientului.

Ludwika moșăie acum, legănată de hurea constant, iar în diligență, pe scaunul de vizavi, alături de tovarășa ei de călătorie, Aniela, mai apare o doamnă, străină, dar care seamăna cu o cunoștință de demult, din Polonia. E în rochie de doliu prăfuită, cum purtau văduvele insurecționiștilor, cu o cruce ostentativă pe piept. Are fața tumefiată, înnegrită de gerurile siberiene, mâinile ei în mănuși cenușii uzate țin borcanul. Ludwika se trezește cu geamăt și verifică vasul și conținutul lui. Totul este la locul său. Își îndreaptă boneta care îi alunecase pe frunte. Și înjură în franțuzește, fiindcă i-a înțepenit de tot grumazul. Din somn s-a trezit și Aniela și trage perdelele la ferestre. Peisajul de iarnă plat este sfâșietor de trist. În depărtare se observă așezări mici, colonii omenești scăldate în cenușiu și umezeală. Ludwika își imaginează că se mișcă pe o masă mare ca o insectă sub privirea atentă a unui entomolog uriaș. O străbate un fior și îi cere Aniei un măr.

— Unde suntem? întreabă, privind pe fereastră.

— Mai avem câteva ore, răspunde liniștit Aniela și îi întinde tovarășei sale un măr mic și zbârcit, de anul trecut.

Înmormântarea ar fi trebuit să aibă loc la La Madeleine, comandaseră deja slujba, dar în același timp în Piața Vendôme,

acolo unde expuseseră corpul, veneau încontinuu mulțimi de prieteni și cunoscuți. În ciuda ferestrelor acoperite, soarele încerca să pătrundă și să se amuze cu florile de toamnă în culori calde: steluțe violet și crizanteme de culoarea mării. Interiorul era luminat doar de lumânări ce dădeau impresia că florile au culori adânci și suculente, iar chipul defunctului nu este atât de palid ca la lumina zilei.

S-a dovedit că va fi greu de îndeplinit dorința lui Fryderyk de a se cânta la mormântul lui *Requiemul* lui Mozart. Prietenii defunctului au reușit să-și valorifice relațiile de care dispuneau și să adune cei mai buni muzicieni și cântăreți. A fost de acord să participe cel mai strălucit bas al Europei, Luigi Lablache – un italian mucalit, în stare să imite în chip desăvârșit pe oricine dorea. Și într-adevăr, într-una din serile de așteptare a înmormântării, cu ocazia unei întâlniri informale, l-a imitat pe Fryderyk atât de strălucit, încât societatea a râs în hohote, neștiind dacă se cuvenea un asemenea comportament – totuși, pământul nu înghițise încă trupul defunctului. În cele din urmă însă cineva a spus că în fond aceea era o dovadă de iubire și de comemorare a compozitorului. Și că în felul acesta rămâne mai multă vreme alături de cei vii. Toți își aminteau cât de abil și de malițios reușea Fryderyk să-i parodieze pe alții. Avea multe talente, da, da.

În final, totul se complicase. În biserica La Madeleine nu au putut să cânte femeile – nici în cor, nici solo. Aceasta era tradiția de secole – fără femei. Numai voci masculine, eventual voci ale castraților (pentru Biserică, până și un bărbat fără testicule este mai bun decât o femeie, a comentat soprana, o cântăreață italiană, domnișoara Graziella Panini), însă în ziua de azi, adică în anul 1849, unde să găsești castrați? Așadar, cum să cânți *Tuba mirum* fără soprană și alto? Parohul de la Magdalena a spus că nu poate schimba obiceiul nici măcar de dragul lui Chopin.

— Cât timp să mai ținem trupul? Oare trebuie, pentru numele lui Dumnezeu, să ne adresăm Romei pentru asta? a țipat Ludwika, ajunsă la capătul puterilor.

Fiindcă octombrie fusese destul de călduros, corpul a fost mutat la rece, într-o morgă. Acoperit cu flori proaspete, aproape că nu se mai vedea deloc de sub ele. Zăcea în semiîntuneric, mărunț, pipernicit, fără inimă; sub cămașa albă ca zăpada se ascundeau suturile nu prea iscusite care închideau cutia toracică.

În tot acest timp aveau loc repetițiile *Requiem*-ului, iar prietenii sus-puși ai defunctului purtau delicat tratative cu parohul. În cele din urmă au stabilit ca femeile soliste, la fel și cele din cor, să stea în spatele unei draperii negre, neobservate de credincioși. Făcea scandal numai Graziella, nimeni altcineva, dar au ajuns la concluzia că în situația aceea particulară mai bună este o asemenea soluție decât nici una.

În așteptarea înmormântării, prietenii lui Chopin se adunau în fiecare seară la sora lui acasă sau la George Sand și îl comemorau pe cel care murise. Luau împreună cina, împărtășeau bârfele din oraș. Erau zile ciudat de liniștite, de parcă nu făceau parte dintr-un calendar obișnuit.

Acea Graziella, scundă și oacheșă, cu o claie de păr creț, era cunoștință de-a Delfinei Potocka și de câteva ori au vizitat-o împreună pe Ludwika. Bând lichior, Graziella îi ironiza pe bariton și pe dirijor, dar vorbea bucuros și despre sine. Ca orice artistă. Șchiopăta puțin, fiindcă fusese bătută cu un an în urmă la Viena, în timpul unor încăierări de stradă. Mulțimea îi răsturnase trăsura, convinsă pesemne că în ea se află o aristocrată bogată, nu o actriță. Graziella avea o slăbiciune pentru caleștile somptuoase și toaletele bogate, poate din cauză că era de loc din Lombardia, dintr-o familie de croitori.

— O artistă nu poate merge într-o trăsură bogată? Dacă cineva a reușit în viață, nu-și poate permite o plăcere? vorbea cu accent italian și suna de parcă s-ar fi bâlbâit ușor.

Spre ghinionul ei, s-a aflat la momentul nepotrivit, în locul nepotrivit. Aflată într-o dispoziție revoluționară, neîndrăznind să atace palatul împăratului, înconjurat de gardă, mulțimea a început să vandalizeze colecțiile imperiale. Graziella văzuse cum scosese rădăcină din săli tot ceea ce vulgul asocia cu decadența aristocrată, cu luxul și cruzimea. Oamenii ațâțați aruncau pe ferestre fotoliile, destrăbeau husele canapelelor, sfășiau tapetul scump de pe pereți. Oglinzile frumoase de cristal pocneau cu zgomot. Au demolat de asemenea vitrinele cu colecțiile arheologice. Aruncând vestigiile pe caldarâm, spargeau geamurile la ferestre. Într-o secundă au jefuit colecția de pietre semiprețioase, apoi s-au luat și de scheletele și animalele împăiate. Un tribun al poporului a decretat ca exponatelor umane împăiate și altor mumii să li se facă o adevărată înmormântare creștină sau să se distrugă odată pentru totdeauna acele dovezi de uzurpare a puterii asupra corpului omenesc. Așa că au făcut un rug mare și i-au dat foc, fapt care s-a petrecut fulgerător.

Trăsura s-a răsturnat atât de nefast, încât sârmele crinolinei au rănit-o la genunchi și în mod evident i-au retezat nervii, iar membrul a rămas oarecum inert. Și relatând evenimentele nefericite, și-a ridicat fusta, arătându-le doamnelor piciorul său, imobilizat de un corset de piele cu balene de susținere și întărit de un cerc cu spițe pe care se sprijinea rochia.

— Iată la ce mai poate servi crinolina.

Tocmai această cântăreață, de a cărei voce și interpretare Ludwika s-a putut convinge pe deplin la slujba funerară, i-a dat ideea. Gestul de ridicare a clopotului fustei pentru a dezvălui secretul complicatei cupole susținute de balenele corsajului și de spițele metalice.

La înmormântare au venit câteva mii de oameni. A trebuit oprită circulația trăsurilor pe traseul convoiului funerar și

redirecționată pe alte străzi. Întreg Parisul se oprise din cauza înmormântării. Când *Introitus*, pregătit cu atâta devotament, a răsunat, iar vocile corului s-au lovit de bolta bisericii, oamenii au început să plângă. *Requiem aeternam* a sunat puternic și i-a mișcat pe toți până la oase, dar Ludwika nu s-a simțit deloc tristă, tristețea fusese deja spălată de lacrimi, ci furioasă. Ce lume mizeră și deplorabilă, ce haos o stăpânea, ce permitea oamenilor să moară atât de tineri, ce le permitea să moară în general? Și de ce tocmai el? De ce astfel? Și-a dus batista la ochi, dar nu pentru a-și șterge lacrimile, ci pentru a putea strânge ceva cu toată puterea și pentru a-și acoperi ochii în care cu siguranță nu era apă, ci foc.

*Tuba mirum spargens sonum
Per sepulcra regionum,
Coget omnes ante thronum,*

a început basul Luigi Lablache, atât de cald și de înduioșător, că durerea ei s-a mai înmuiat. Apoi a intrat tenorul și altul din spatele cortinei:

*Mors stupebit et natura,
Cum resurget creatura,
Judicanti responsura.
Liber scriptus proferetur,
In quo totum continetur,
Unde mundus judicetur.
Judex ergo cum sedebit
Quidquid lated apparebit:
Nil inultum remanebit.*

Până când, în cele din urmă, a auzit vocea curată a Graziellei, țâșnind spre cer ca niște focuri de artificii, ca dezgolirea piciorului infirm, ca dezvăluirea adevărului gol-goluț. Graziella cânta cel mai bine, era limpede, iar vocea ei era doar ușor înăbușită

de cortină. Ludwika și-o imagina pe italiancă transpusă, încordându-și ultimele puteri și cu capul ridicat semeț, cu venele gâtului umflate – așa cum a văzut-o la repetiții. Scoate din ea vocea aceea nemaipomenită, cântă pur, ca un diamant, în ciuda draperiei, în ciuda piciorului, în ciuda lumii aceleia blestemată:

*Quid sum miser tunc dicturus
Quem patronus rogaturus.*

Cu vreo jumătate de oră înainte de granița cu Ducatul Poznań, diligența s-a oprit la un han. Acolo drumețele mai întâi s-au îmborsărit și au mâncat un prânz frugal: niște friptură rece, pâine și fructe, apoi s-au tras deoparte și, la fel ca ceilalți pasageri, au dispărut în vegetația de la marginea drumului. O vreme s-au lăsat încântate de popilnicii înfloriți, apoi Ludwika a scos din coș borcanul mare cu bucata de mușchi maroniu și l-a băgat repede în plasa împletită din fâșii înguste de piele. Aniela i-a legat cu grijă capetele de sârmele crinolinei la înălțimea pubisului. Când rochia a căzut la loc, nu se vedea că ascunde sub crinolină o asemenea comoară. Ludwika s-a răsucit de câteva ori, și-a aranjat rochia și s-a întors la trăsură.

— Nu voi putea merge prea departe cu asta, i-a spus tovarășei sale. Mi se lovește de picioare.

Dar nici nu trebuia. Și-a ocupat locul în diligență, cu spatele drept, poate oarecum rigidă, dar era totuși o damă, sora lui Fryderyk Chopin. Era o poloneză.

La graniță, jandarmii prusaci le-au cerut să coboare din trăsură, verificând scrupulos dacă femeile nu introduc ilegal în Ducat ceva ce ar fi putut stârni spiritele polonezilor care aspirau la independență, dar bineînțeles că nu au găsit nimic.

De partea cealaltă a graniței, la Kalisz, le aștepta deja o trăsură trimisă de la Varșovia și câțiva prieteni. Și martorii acestei triste ceremonii. În fracuri negre și cu pălării înalte, au

format un șir, fețele lor palide, funebre tratau cu multă smerenie fiecare pachet scos. Totuși Ludwika, cu ajutorul Anielei, care era la curent cu toate, a reușit să se îndepărteze o clipă și să scoată borcanul din interiorul călduros al rochiei. Scufundându-se în dantele, Aniela a scos cu grijă borcanul, dându-i-l Ludwikăi cu același gest cu care întinzi unei mame pruncul nou-născut. Apoi Ludwika a început să plângă.

Escortată de câteva trăsură, inima lui Chopin a ajuns în capitală.

Preparatele uscate

Scopul unui pelerinaj îl reprezintă un alt pelerin. De data aceasta, în detaliile etalate pe rafturile de stejar, deasupra cărora tronează o inscripție deosebit caligrafiată:

*Eminet In Minimus
Maximus Ille Deus¹*

Au fost adunate aici așa-numitele preparate uscate ale organelor interne. Ele se fac astfel: mai întâi organul conservat se curăță, apoi se umple cu vată de bumbac și se usucă. După uscare se acoperă suprafața preparatului cu un strat de vernis, același care se folosește și pentru conservarea suprafeței tablourilor. De câteva ori. După îndepărtarea vatei, se acoperă cu vernis și interiorul preparatului.

Din păcate, vernisul nu este în stare să ferească țesuturile de îmbătrânire, de aceea cu timpul toate preparatele uscate capătă o culoare maronie, cafenie.

1. În lucrurile mici, divinitatea arată ce este mai bun; citat din Pliniu cel Bătrân (n. red.).

Iată, avem, de pildă, un stomac omenesc conservat în mod remarcabil, mărit, ca un balon, subțirel, parcă făcut din pergament; mai departe intestinele, cel subțire și cel gros – interesant ce bunătați ale acestei lumi a digerat acest sistem digestiv, câte animale au trecut prin el, câte semințe a măcinat, câte fructe a mistuit.

Alături, ca bonus, se mai află și un penis de broască țestoasă și un rinichi de delfin.

Statul Rețelelor

Sunt cetățeană statului Rețelelor. Ocupată cu deplasarea în diverse direcții, în ultimul timp mi-am pierdut simțul orientării în politica statului meu. Au avut loc discuții, negocieri, conferințe, sesiuni, întâlniri la nivel înalt. Pe mese au fost întinse hărți uriașe pe care erau însemnate cu stegulețe pozițiile cucerite, erau trasați vectorii direcțiilor următoarei victorii.

Cu doar câțiva ani în urmă, pe ecranul telefonului meu mobil, odată cu trecerea necugetată a unei granițe absolut invizibile sau pur și simplu convenționale, se modelau nume exotice ale unor rețele străine, de care astăzi nimeni nu-și mai amintește. Nu am băgat de seamă răsturnările de situație nocturne; nu a fost făcut public cuprinsul tratatelor de capitulare. Supușii nu au fost informați despre mișcările armatelor imperiale compuse din funcționari amabili, serviabili.

Telefonul meu, la fel de amabil, imediat ce cobor din avion, mă anunță pe loc în ce provincie a statului Rețelelor mă aflu. Îmi furnizează informațiile necesare, își declară solicitudinea, în caz că se va întâmpla ceva. Dispune de numere de asistență, iar din când în când, cu ocazia sărbătorii de Sf. Valentin sau a celor de peste an, mă îndeamnă să particip la promoții și loterii. Acest lucru mă dezarmează și starea mea de spirit anarhistă se dizolvă într-o clipă.

Cu emoții amestecate, îmi aduc aminte de o călătorie undeva departe, când m-am trezit în afara razei de acțiune a oricărei rețele posibile. Panicat, telefonul a căutat mai întâi să se agațe de ceva, dar nu a găsit. Comunicatele lui îmi păreau tot mai isterice. „Nu s-a depistat nici o rețea“, repeta. În cele din urmă a renunțat și se uita la mine rătăcit cu pupila lui pătrată, uite așa, devenise un gadget inutil, o bucată de plastic.

Îmi amintea intens de o anumită gravură veche cu un drumeț care a ajuns la capătul lumii. Surescitat, și-a aruncat desaga cu care călătorea și se uita în afară, în afara rețelei. Acest drumeț din gravură se poate considera fericit: vede stelele și planetele, răspândite cu grijă pe bolta cerului. Aude de asemenea muzica sferelor.

Noi am fost privați de acest cadou la capătul călătoriei noastre. În afara Rețelei este doar liniștea.

Svasticile

Într-un anume oraș din Orientul Îndepărtat s-a statornicit obiceiul de a însemna restaurantele vegetariene cu svastici roșii, simboluri străvechi ale Soarelui și forței vitale. Acest lucru ușurează foarte mult viața vegetarianilor într-un oraș străin – e suficient să ridici capul și să cauți simbolul. Se servește acolo curry din legume (de foarte multe feluri), pakora, samos și korma, pilafuri, chifteluțe, dar și rulourile mele preferate de orez înfășurate în foițe de alge uscate.

După câteva zile mi-am format reflexul condiționat asemenea câinelui lui Pavlov – salivez la vederea svasticii.

Vânzătorii de nume

Am văzut pe stradă prăvălioare unde se vând nume pentru copiii care urmează să se nască în curând. Trebuie să faci comandă și să le soliciți serviciile din vreme. Este nevoie de data precisă a concepției, dar și de copia ecografului, întrucât sexul copilului este nemaipomenit de important la alegerea numelui. Vânzătorul notează aceste date și îi cere clientului să revină peste câteva zile. În tot acest timp îi trasează copilului horoscopul și meditează. Uneori numele apare ușor, se materializează pe vârful limbii în două-trei sunete pe care saliva le lipește în silabe și pe care ulterior mâna iscusită a maestrului le preschimbă în semne roșii pe hârtie. Alteori numele apare anevoie, nebulos, vag; face nazuri. E greu de închis în cuvinte. Și atunci intră în acțiune tehnica auxiliară care constituie totuși secretul fiecărui vânzător de nume.

Îi poți vedea prin ușa deschisă a prăvăliilor, cufundați între hârtii de orez, statuete ale lui Budha și texte de rugăciuni pictate manual, nevoind cu pensula în mână deasupra hârtiei cerate. Uneori numele cade din cer ca o lovitură – surprinzător, clar, desăvârșit. În fața unei asemenea revelații rămâi nepuțincios. Se poate întâmpla ca părinții să nu fie deloc mulțumiți, ar fi preferat un nume blajin și plin de optimism, precum Strălucirea-Lunii sau Râul-Bun – pentru fete, iar pentru băieți, de exemplu – Cel-Care-Înaintează-Mereu, Neînfricatul sau Cel-Care-Își-Atinge-Mereu-Scopul. Nu servesc la nimic tălmăcirile prăvăliașului că însuși Budha i-a numit fiul Arcanul. Clienții pleacă nemulțumiți și, exprimându-și cu voce tare insatisfacția, se duc la concurență.

Drama și action

Departe de casă, într-un magazin de închirieri de filme, scotocind pe rafturi, înjur în polonă. Și brusc se oprește lângă mine o femeie scundă, de vreo cincizeci de ani, și îmi spune stălcit în propria mea limbă:

— A fost în polonă? Vorbești polona? Bună ziua. Din păcate aici s-a sfârșit întregul ei arsenal de propoziții în limba polonă.

Și începe să-mi povestească în engleză că a venit acolo pe când avea șaptesprezece ani, cu familia, iar acum se mândrește că este „mămică“. Apoi m-am trezit într-un impas și mai mare când s-a apucat să plângă, arătându-mi mâna ei, antebrațul, vorbindu-mi despre sânge, că acolo rezidă întregul suflet și că sângele ei este polonez.

Acest gest stângaci seamănă cu gestul unui narcoman – degetul ei arătător indică venele, locul unde ar trebui să fie împunsătura acului. Spune că s-a măritat cu un ungur și a uitat polona pe care o știa. Mă strânge de mână și pleacă, dispare printre rafturile cu indicațiile „*Drama*“ și „*Action*“.

Mi-e greu să cred că poți uita o limbă datorită căreia au fost trasate hărțile lumii. Trebuie mai degrabă să o fi rătăcit pe undeva. Poate zace legată fedeleș și prăfuită într-un sertar cu sutiene și chiloți, împinsă într-un colț, ca niște bichini cu ață sexy, cumpărați cândva într-un acces de entuziasm, dar pe care nu ai avut niciodată când să îi porți.

Dovezile

Am cunoscut ihtiologi pe care nu-i deranjează deloc în activitatea lor faptul că sunt creaționiști. Mâncăm la aceeași masă curry de legume și avem mult timp până la zborul următor. De aceea ne mutăm la barul unde un tânăr cu trăsături

orientale, cu fes cu ciucure, cântă la chitară hiturile lui Eric Clapton.

Povestesc cum a creat Dumnezeu peștii lor frumoși – păstrăvi, știuci, calcani europeni și calcanii laolaltă, cu întreaga evidență a evoluției lor filogenetice. La pachet cu peștii, pe care i-a făurit, chipurile, în cea de-a treia zi a creației, a pregătit scheletele lor din mină, amprentele lor brave în pietre de râu, vestigiile lor.

— De ce? am întrebat. La ce bun toate aceste false dovezi?

Erau pregătiți pentru îndoielile mele, așa că unul dintre ei a răspuns:

— Să-l descrii pe Dumnezeu și intențiile Sale e ca și cum un pește ar încerca să descrie apa în care înoată.

Iar celălalt a adăugat după o clipă:

— Și pe ihtiologul său.

Nouă

Într-un hotel mic și ieftin deasupra unui restaurant, în orașul X, am primit camera cu numărul nouă. Portarul, înmânându-mi cheia (una obișnuită, argintie, cu tăbliță cu număr prinsă de un inel de metal), a spus:

— Aveți grijă de cheie, vă rog. Cheia de la camera nouă se pierde cel mai des.

Am încremenit cu pixul ridicat deasupra rubricilor formularului.

— Ce înseamnă asta? am întrebat într-o stare de alertă interioară.

Bărbatul din spatele recepției nu putea să fi nimerit mai bine decât pe mine, un detectiv diletant, investigând privat cazuri și semne.

În mod evident mi-a receptat neliniștea, fiindcă m-a lămurit împăciuitor, aproape cu tandrețe – că nu înseamnă nimic.

Pur și simplu, prin legile eterne ale hazardului, cheia de la camera cu numărul nouă este cel mai frecvent rătăcită de călătorii distrați. Știa asta precis, fiindcă în fiecare an reînnoiește rezervele de chei și își amintește că trebuie să comande cele mai multe copii ale cheii de la camera nouă. Și lăcătușul s-a mirat de lucrul acesta.

În cursul celor patru zile ale șederii mele în orașul X mi-am tot amintit de cheie. Când mă întorceam la hotel o puneam mereu la loc vizibil, iar când plecam o lăsam în mâinile sigure ale recepționarilor. Când o dată am luat-o cu mine fără să vreau, am pus-o în cel mai sigur buzunar și toată ziua am verificat cu degetele prezența ei. E curios ce lege guverna cheia cu numărul nouă, ce cauze și efecte. Sau poate recepționarul avea dreptate, intuiția lui spontană, anume că era doar o întâmplare. Sau poate chiar, dimpotrivă, era doar vina lui; alegea fără să conștientizeze pentru camera nouă numai indivizi distrați și nedemni de încredere, ușor influențabili.

După ce am părăsit destul de în pripă orașul X din cauza unei schimbări bruște a orarului de zbor, câteva zile mai târziu, cutremurată, am găsit o cheie în buzunarul pantalonilor – așadar, fără să-mi dau seama, am plecat cu cheia după mine. Mi-a trecut prin minte să o trimit prin poștă, dar, sincer vorbind, nu-mi mai aminteam adresa hotelului. Mă bucura un singur lucru: că asemenea mie mai erau și alții – un grup de oameni care plecau din orașul X cu cheia de la camera numărul nouă în buzunar. Poate chiar, inconștient, formăm o minicomunitate, al cărei scop nu reușim totuși să îl descifrăm. Poate că în viitor, cândva, el va deveni evident. A rămas totuși un fapt ceea ce a spus portarul – din nou va trebui să comande o cheie pentru camera nouă la lăcătușul veșnic surprins.

Proba de stereometrie de călătorie

Odată, un individ se trezește dintr-un somn agitat într-un mare avion intercontinental și-și apropie fața de fereastră. Vede jos continentul negru, uriaș, doar pe alocuri punctat de mănunchiuri firave de lumini – orașele mari. Grație hărții care se vede pe ecrane, bănuiește că e deasupra Rusiei, undeva în Siberia centrală. Se învelește în pled și adoarme la loc.

Jos, într-una din acele pete întunecate, un alt individ tocmai iese din casa lui de lemn și ridică ochii spre cer, verificând vremea pentru a doua zi. Dacă ar fi trasată din centrul pământului o linie dreaptă ipotetică, s-ar dovedi că pentru o fracțiune de secundă cei doi indivizi s-au aflat în aceeași rază, poate pentru o clipă ea apare în privirea lor, poate raza aceea le atinge pupilele.

Pentru o clipă sunt vecini pe axă verticală, căci ce înseamnă unsprezece mii de metri? Cu puțin peste zece kilometri. Cu mult mai puțin decât cea mai apropiată așezare omenească de pe Pământ. E mai puțin decât distanța care desparte cartierele unui mare oraș.

Chiar

Mergând cu mașina, trec pe lângă *billboard*-uri uriașe pe marginea drumului, care anunță negru pe alb:

„*Jesus loves even you.*”¹ Mă simt încurajată de acest sprijin neașteptat; mă neliniștește doar acel *even*.

1. Iisus te iubește chiar și pe tine (n. red.).

Świebodzin

După câteva ore de marș pe coasta abruptă a oceanului printre frunze ascuțite de plante yucca, în petele de umbră, coborâm pe țărnul pietros. Acolo este un mic adăpost cu o cișmea cu apă dulce. În acel uriaș spațiu pustiu se înalță trei pereți cu un acoperiș. Înăuntru sunt bănci pe care te poți odihni și dormi. Pe una dintre ele – lucru ciudat – se află un caiet cu coperte negre de plastic și un pix Bic, galben. E o carte de oaspeți. Arunc rucsacul, hărțile și citesc cu aviditate, de la început. Rubricile, caracterele scrisurilor, cuvintele străine, datele laconice ale tuturor celor care prin hotărârea misterioasă a sorții au trecut pe acolo înaintea mea. Următorul număr, data, prenumele și numele, cele Trei Întrebări de Călătorie: țara de origine, locul de plecare, locul de destinație. Se dovedește că eram al o sută cincizeci și șaselea vizitator. Înaintea mea au mai fost acolo norvegieni, irlandezi, americani, doi coreeni, un australian, nemți (cei mai numeroși), dar erau printre turiști și elvețieni, ba chiar – uite! – și slovaci. Apoi privirea mea se oprește asupra unui nume: Szymon Polakowski, Świebodzin, Polonia. Privesc înscrisul acela grăbit ca hipnotizată. Rostesc cu voce tare numele: Świebodzin, și din acel moment am impresia că deasupra oceanului, a plantelor yucca și deasupra cărării abrupte cineva a întins o folie lăptoasă. Numele acela dificil de pronunțat și nostim, cu care limba se luptă neputincioasă, „ś”-ul moale, pervers, care provoacă imediat o trăire ambiguă, ceva ca răcoarea unei mușamale întinse pe masa din bucătărie, precum un coș cu roșii proaspăt culese din grădină, ca mirosul gazelor de la junkers¹. Toate acestea conferă autenticitate numai celui Świebodzin, și atât. Restul zilei atârnă deasupra oceanului – o mare fata morgana. Și cu

1. Marcă de boilere create de compania Bosch (n. red.).

toate că nu am fost niciodată în orașelul acela, îi văd ca prin ceață străduțele, stația de autobuz, măcelăria, turlele bisericii. Noaptea mă cuprinde un val de nostalgie, dezagreabilă ca o crampă la stomac și, pe jumătate adormită, văd niște buze străine care pronunță ireproșabil inegalabilul sunet „św“.

Kunicki. Pământul

Vara a trântit cu zgomot ușa în nasul lui Kunicki. Kunicki tocmai se face comod, schimbându-și sandalele cu pantofi, pantalonii scurți cu unii lungi, ascuțind creioane la birou, ordonând facturile. Trecutul încetează să mai existe, devine frânturi din viață – nu trebuie să ai regrete. Așadar ceea ce simte trebuie să fie o durere-fantomă, ireală, durerea unei forme incomplete, ciobite, care prin natura ei tânjește după întreg. Altfel nu poate fi explicată.

În ultima vreme nu poate vorbi. Adică adoarme seara, cade din picioare de oboseală, dar se trezește pe la trei-patru dimineața, așa cum s-a mai întâmplat cu ani în urmă, după inundație. Dar atunci știa de la ce i se trage insomnia – l-a traumatizat cataclismul. Totuși s-a produs o gaură, o pauză. Kunicki știe că o pot astupa numai cuvintele; dacă ar putea găsi numărul corespunzător de cuvinte adecvate, pline de sens pentru a explica cele ce s-au întâmplat, gaura ar putea fi peticită, nu ar mai rămâne nici o urmă după ea, iar el ar dormi din nou până la opt dimineața. Uneori, rareori, i se pare că aude în cap o voce, unul sau două cuvinte, rostite tare, străpungător. Cuvinte rupte atât din noaptea albă de insomnie, cât și din ziua care tămăduiește. Ceva face o sinapsă în neuroni, niște impulsuri sar din loc în loc. Oare nu așa se produce gândirea?

Sunt năluci confecționate, un produs „de-a gata“, care așteaptă la poarta rațiunii. Nu sunt deloc înfricoșătoare, nu sunt ca

potopul din Biblie, nu se petrec în el scene din infernul lui Dante. E pur și simplu vorba de inevitabilitatea îngrozitoare a apei, de omniprezența ei. Pereții locuinței sale sunt impregnați de ea. Kunicki palpează cu degetul tencuiala moale, bolnăvicioasă, vopseaua umedă lasă o urmă pe piele. Petele formează pe pereți hărți ale unor ținuturi pe care nu le cunoaște, nu e în stare să le denumească. Picăturile se infiltrează prin lemnia ferestrei, se scurg pe covor. Dacă bați un cui în perete țâșnește un firicel subțire de apă, dacă deschizi un sertar, apa bălțește în el. Dacă ridici o piatră, mă găsești sub ea, îi șoptește apa. Pe tastatura computerului se scurge apa șiroaie, ecranul dispare sub apă. Kunicki iese fugind din bloc și vede că au dispărut locul de joacă și straturile de flori, gardul viu scund a încetat să existe. Merge până la mașină în apa care îi ajunge până la glezne, va încerca să iasă cu mașina din cartier pe terenurile mai înalte, dar nu mai apucă. Se pare că sunt înconjurați, prinși în capcană.

Bucură-te că totul s-a terminat cu bine, își spune, ridicându-se noaptea să se ducă la baie. Bineînțeles că mă bucur, răspunde tot pentru sine. Și totuși nu se bucură. Se întinde înapoi în așternutul încălzit și stă așa cu ochii deschiși până dimineța. Picioarele îi sunt neliniștite, merg undeva, fac voluntar o plimbare ireală pe faldurile plapumei, îl mănâncă din interior. Uneori moșăie scurt și atunci îl trezește propriul sfârșit. Stă întins pe pat și vede cum în spatele ferestrei se face ziuă, cum încep să facă zgomot gunoierii, aude primele autobuze; de la depou pleacă tramvaiele. Dimineța se aude liftul pornind, se aude piuitul lui disperat, piuitul unei creaturi rămasă captive într-un spațiu bidimensional, în sus și în jos, niciodată transversal sau marginal. Lumea merge înainte, cu tot cu gaura aceea de neastupat, infirmă. Șontăcâind.

Kunicki șontăcăie și el deopotrivă cu ea până la baie, apoi își bea cafeaua în picioare, la bufetul din bucătărie. O trezește pe soția lui. Adormită, intră fără un cuvânt în baie.

A găsit și un avantaj în faptul că nu doarme – ascultă ce spune ea prin somn. Astfel se află secretele cele mai mari. Scapă involuntar ca niște fâșii de fum și dispar la fel de repede, trebuie să le prinzi chiar când ies de pe buze. Așa că se gândește și trage cu urechea. Ea doarme liniștit, pe burtă, aproape că nu i se aude respirația, uneori oftează, dar oftează fără cuvinte. Când se întoarce de pe o parte pe alta, mâna ei caută inert celălalt trup, încearcă să-l cuprindă, piciorul ei aterizează pe coapsa lui. Și atunci, pentru o clipă, el încremenește, fiindcă ce ar putea însemna asta? În cele din urmă admite că e doar o mișcare mecanică, un reflex, și îl acceptă.

Aparent nu s-a schimbat nimic, în afară de faptul că părul i se mai deschisese la culoare de la soare, iar pe nas i-au apărut pistrii. Dar când a atins-o, când a trecut mâna peste spattele ei gol, i s-a părut că a descoperit ceva. Nici el nu știa ce. Pielea ei opunea acum rezistență, era mai aspră, mai solidă, ca o pânză de cort.

Nu-și permite să cerceteze mai mult, se teme, își retrage mâna. În starea aceea de veghe își imaginează că mâna lui explorează un teren necunoscut, ceva de care nu fusese conștient vreme de șapte ani cât fuseseră căsătoriți, ceva rușinos, o cicatrice, o fâșie de piele acoperită de păr, un solz de pește, un puf de pasăre, o structură atipică, o anomalie.

De aceea se retrage pe marginea sa de pat și de acolo se uită la forma de lângă el, reprezentată de soția lui. În lumina slabă a cartierului, care pătrunde pe fereastră, fața ei este doar un contur palid. Adormea fixând această pată și când se trezește, în dormitor începe să se facă ziuă. Lumina zorilor este metalică, face culorile cenușii. Pentru o clipă are impresia cutremurătoare că ea a murit – îi vede cadavrul, un trup gol și uscat din care sufletul și-a luat zborul de mult. Nu se teme, doar se miră și imediat, pentru a face imaginea să dispară, îi atinge obrazul. Ea oftează și se întoarce cu fața spre el, punându-i mâna pe piept, sufletul se întoarce în corp. Din acel moment

respirația ei este uniformă, dar el nu îndrăznește să se miște. Așteaptă până când ceasul deșteptător îl va salva din situația incomodă.

Îl neliniștește apatia lui. Nu ar trebui să noteze toate aceste schimbări, pentru a nu scăpa nimic din vedere? Să se ridice încetișor, se iasă din așternut și să împartă în două o foaie de hârtie, pe masa din bucătărie, și pe ea să scrie: înainte și acum. Ce ar putea scrie? O piele mai aspră – poate pur și simplu îmbătrânește sau este un efect al soarelui. O cămașă de noapte în loc de pijama? Poate caloriferele sunt deschise mai mult decât de obicei. Mirosul? Folosește o altă cremă.

Și-a adus aminte de rujul pe care îl avusese pe insulă. Acum are altul! Celălalt era de culoare deschisă, bej, plăcut, culoarea buzelor. Acesta este roșu, carmin, nu știe cum să descrie culoarea, niciodată nu a stat bine la capitolul culori, niciodată nu a știut care este diferența dintre carmin și roșu, ce să mai zică de purpuriu.

Iese prudent din pat, atinge cu picioarele goale podeaua și se duce la baie pe întuneric, ca să nu o trezească. Abia acolo se lasă orbit de lumina puternică. Pe raftul de la oglindă se află gentuța ei cu cosmetice, cusută cu mărgele. O deschide delicat, pentru a-și confirma presupunerile. Este un alt ruj.

Dimineață reușește să joace totul perfect, așa crede: perfect. Spune că a uitat ceva și că trebuie să rămână acasă încă cinci minute.

— Tu pleacă, nu mă aștepta.

Se prefacă că se grăbește, chipurile caută niște documente. Ea își îmbracă haina în fața oglinzii, își înfășoară în jurul gâtului fularul roșu și îl ia pe cel mic de mână. Trânțește ușa. Îi aude coborând scările în fugă. Încremenește deasupra hârtiilor și ecoul ușii trântite mai ricoșează de câteva ori în capul lui, ca o minge – bum, bum, bum, până se lasă liniștea. Apoi trage adânc aer în piept și se îndreaptă de spate. Liniște. Simte cum aceasta se strânge în jurul lui, din acel moment se mișcă încet

și precis. Se apropie de dulap, glisează ușile de sticlă și stă față în față cu hainele ei. Întinde mâna spre o bluză de culoare deschisă, nu a purtat-o niciodată, este prea elegantă. O mângâie cu degetele, apoi o atinge cu întreaga palmă, își strecoară mâna în faldurile mătăsii. Bluza aceea nu-i spune totuși nimic, așa că trece mai departe; recunoaște costumul de cașmir, tot rar folosit, și rochiile de vară, și câteva cămăși, una peste alta; puloverul de iarnă este încă în folie, adus de la spălătorie, și paltonul negru, lung. Și în el a văzut-o rar. Iar atunci îi trece prin cap gândul că hainele acelea sunt agățate acolo pentru a-l păcăli, pentru a-l induce în eroare, pentru a-l amăgi.

Stau în bucătărie unul lângă celălalt. Kunicki toacă pătrunjelul. Nu vrea să înceapă iar, dar nu se poate abține. Simte cum i se adună cuvintele în gât, nu e în stare să le înghită. Așa că o va lua de la capăt:

— Ei, și ce s-a întâmplat?

Ea vorbește cu glas obosit, evidențiază prin tonul folosit că recită același lucru a nu știu câta oară, încât devine plictisitor că se tot ia de ea:

— Te rog încă o dată: mi s-a făcut rău, cred că am făcut o intoxicație, ți-am mai spus.

Dar el nu renunță atât de ușor:

— Când am plecat, nu-ți era rău.

— Da, dar apoi mi s-a făcut rău, rău de tot, repetă cu satisfacție. Și cred că pentru o clipă mi-am pierdut și cunoștința, copilul a început să plângă și asta m-a readus în simțiri. S-a speriat și atunci m-am speriat și eu. Am pornit să ne întoarcem la mașină, dar cu toată zăpăceala aia am luat-o pe alt drum.

— În ce direcție? Spre Vis?

— Da, spre Vis. Nu, nu știu dacă spre Vis, de unde să știu eu, dacă aș fi știut, m-aș fi întors, ți-am spus deja de o mie de ori, ridică vocea. Când am înțeles că m-am rătăcit, ne-am

așezat într-o dumbravă și copilul a adormit, iar mie îmi era în continuare rău...

Kunicki știe că ea minte. Taie pătrunjelul, nu-și ridică ochii de la fundul de lemn și spune cu voce de mormânt:

— Acolo nu era nici o dumbravă.

Ea aproape că țipă:

— Bineînțeles că era!

— Nu, nu era. Erau măslini ici și colo și podgorii. Ce dumbravă?

Se lasă tăcerea, apoi ea vorbește brusc cutremurător de serios:

— Bine, așadar. Ai întors totul pe toate părțile. Bravo. Ne-a răpit o farfurie zburătoare, au făcut pe noi experimente, ne-au injectat cipuri, o, uite aici, își ridică părul și îi arată grumazul, privirea ei este glacială.

Kunicki ignoră ironia.

— Bine, spune mai departe. Ea continuă:

— Am găsit o casuță de piatră. Am adormit, se făcuse noapte...

— Așa de repede? Și toată ziua unde s-a dus? Ce ai făcut o zi întreagă?

Ea o ține tot pe a ei:

— Dimineața ne-a plăcut. M-am gândit că o să-ți cam faci griji din cauza noastră și o să-ți aduci aminte că existăm. Ca un fel de terapie de electroșocuri emoționale. Am mâncat struguri și ne-am dus să înotăm...

— Ați stat fără mâncare trei zile?

— Ți-am spus că mâncam struguri.

— Și ce ați băut? o chestionează Kunicki.

Și atunci ea se strâmbă.

— Apă din mare.

— De ce nu-mi spui pur și simplu adevărul?

— Ți-am spus adevărul.

Kunicki taie cu atenție tulpinile cărnoase.

— Bine, și mai departe ce a fost?

— Nimic. În cele din urmă ne-am întors la șosea și am oprit o mașină care ne-a dus la...

— După trei zile!

— Și ce-i cu asta?

El aruncă furios cuțitul peste pătrunjel. Fundul de bucătărie cade pe jos.

— Femeie, tu știi ce ai făcut? Te-am căutat cu elicopterul. Întreaga insulă a fost în alertă!

— Nu era nevoie. Se mai întâmplă ca oamenii să dispară pentru o vreme, nu-i așa? Nu trebuia să crezi o asemenea panică. Putem susține mai departe că am leșinat, apoi mi-am revenit.

— Ce ți s-a întâmplat, pentru numele lui Dumnezeu? Ce se întâmplă cu tine? Cum explici toate astea?

— Nu e nimic de explicat. Ți-am spus adevărul, dar tu nu vrei să-l asculți. Țipă, dar apoi coboară tonul: Spune-mi, cum îți imaginezi tu că a fost?

Dar el nu-i mai răspunde. Discuția asta s-a repetat de câteva ori. Se pare că nici unul din ei nu mai are energie pentru ea.

Uneori ea se reazemă de perete, mijește ochii și își bate joc de el:

— A oprit lângă mine un autobuz plin de proxeneți și m-au dus cu ei la bordel. Pe copil l-au ținut pe balcon cu pâine și apă. În cele trei zile am avut șaiszeci de clienți.

Și atunci el își înfinge mâinile în blatul mesei ca să n-o lovească.

Niciodată nu l-a preocupat și nici nu s-a gândit în mod deosebit la faptul că nu-și mai amintește zilele care au trecut. Nu mai știe ce a făcut în nu știu care luni, ba chiar nici nu e vorba de o zi îndepărtată, a uitat și ce a făcut luna trecută. Nu știe nici ce a făcut alaltăieri. Încearcă să-și amintească joia dinaintea plecării din Vis și nu vede nimic. Dar când se concentrează, își amintește că mergeau pe cărare, că sub tălpile

lor trosneau vreascurile uscate și că iarba era absolut uscată, se fărâmița sub picioare. Își mai amintește și zidul de piatră scund, probabil numai din cauză că au văzut pe el un șarpe care a fugit de ei. I-a cerut să-l ia pe copil în brațe. Din acel moment l-a dus pe drumul în pantă, iar ea rupea frunzele unei plante și le freca între degete. „Ruginiță“, a spus ea. Și atunci și-a dat seama că acolo totul mirosea a ruginiță, chiar și rachiul, căci introduc în sticle rămurele întregi. Dar nu mai știe să spună cum s-au întors și ce s-a întâmplat în seara acelei zile. Și nu-și amintește nici alte seri. Nu-și mai amintește nimic, totul îi scapă. Iar dacă nu-ți amintești, înseamnă că nu a existat.

Detaliile, greutatea detaliilor: mai înainte nu le-a luat niciodată în serios. Acum este sigur că atunci când le aranjează ca verigile unui lanț, cauză plus efect, știe că totul o să devină limpede. Ar trebui să se așeze liniștit la birou cu o foaie de hârtie în față, de preferat de format mare, cel mai mare pe care îl are la îndemână, dispune de așa ceva de când a împachetat cărțile, și să aștearnă totul pe hârtie, pe puncte. Căci adevărul există.

Bine. Taie fâșiile de scotch de pe cutia de cărți și le scoate, aranjându-le în teancuri, fără măcar să se uite la ele. E unul dintre acele bestselleruri de doi bani. Scoate planșa de hârtie plumburie și o întinde pe birou. Suprafața ei cenușie, cuprinzătoare, ușor boțită, îl sperie. Cu o carioca neagră scrie: graniță. Acolo s-au certat. Dar poate ar trebui să aibă în vedere chiar perioada de dinaintea plecării? Nu, se va limita la graniță. Cu siguranță a întins pașaportul pe geamul mașinii. Asta era undeva între Slovenia și Croația. Apoi își aduce aminte că au mers pe o șosea asfaltată care ducea prin sate părăsite. Case de piatră fără acoperiș, cu urme de incendiu sau bombe. În mod evident, urme ale războiului. Câmpuri în paragină, pământ uscat, sterp, neîngrijit. Proprietarii ei au luat calea pribegiei. Cărări aproape șterse. Maxilare încleștate. Nu se întâmplă absolut nimic, sunt în purgatoriu. Merg cu mașina, uitându-se

tăcuți la peisajele acelea cutremurătoare. Dar pe ea nu și-o amintește, stătea prea aproape, lângă el. Nu-și amintește dacă s-au oprit acolo sau nu. Se pare că iau înghețată. Și vremea – este arșită. Cerul este lăptos.

Kunicki are un serviciu bun. La muncă este un om liber. Lucrează ca reprezentant comercial al unei mari edituri din capitală; reprezentant – adică agent de vânzări. Are în oraș câteva puncte pe care trebuie să le viziteze o dată la o anumită perioadă, elogiind oferta, recomandând noutățile, ispitind cu reducerile oferite. Se duce la o mică librărie de la marginea orașului și scoate din portbagaj comanda primită. Localul se numește „Librărie. Articole de papetărie“, este prea mic pentru a-și permite un nume mai particular, de altfel chiar și așa majoritatea venitului i-l asigură manualele școlare și caietele. Comanda este depusă într-o cutie de plastic – îndrumătoarele, două exemplare din volumul al șaselea al enciclopediei, memoriile unui actor celebru și ultimul bestseller cu un titlu care nu-i spunea nimic – *Constelații*, trei exemplare. Kunicki își promite să-l citească și el. Primește o cafea și o bucătică de cozonac de casă, îi plac. Bându-și cafeaua și mușcând din cozonac, le arată noul pliant al editurii. Asta se vinde bine, spune, și tocmai pentru asta este făcută comanda. Așa arată munca lui. Înainte să plece cumpără un calendar cu preț redus.

Seara, în micul lui birou notează comenzile strânse în formularele colective; le trimite prin e-mail. A doua zi va primi cărțile.

Răsuflă ușurat, trage adânc din țigară, și-a terminat treaba pe ziua aceea. Aștepta momentul acesta de dimineață, ca să se poată uita liniștit la fotografii. Conectează aparatul la computer.

Sunt 64 în total. Nu șterge nici una. Se deschid automat, fiecare după câteva secunde. Fotografiile sunt plicticoase. Singurul lor merit este acela de a immortaliza clipa care altfel ar dispărea cu desăvârșire. Dar oare merită să le salveze? Și

totuși. Kunicki le salvează pe un disc, închide computerul și pleacă spre casă.

Face totul din reflex: răsuțește cheia în contact, dezarmează alarma, își pune centura, pornește radioul cu degetele fără măcar să se uite la el, bagă în viteza întâi și mașina deja rulează încet din parcare intrând pe strada intens circulată, bagă în viteza a doua. La radio se transmite prognoza meteo: va ploua. De altfel chiar începe să plouă, ca și cum picăturile de ploaie ar fi așteptat gata pregătite imprecția rostită la radio; pornește ștergătoarele. Și brusc ceva se schimbă. Nu e vorba de vreme, de ploaie, de ceea ce vede în fața mașinii, dar într-o clipă vede totul altfel. Are impresia că și-a scos de pe nas niște ochelari fumurii sau că ștergătoarele au îndepărtat de pe parbriz ceva mai mult decât praful depus. Îl trec căldurile și involuntar ridică piciorul de pe pedala de accelerație. Este claxonat. Se adună laolaltă și bagă în viteză ca să ajungă imediat în spatele Volkswagenului negru. Încep să-i transpire mâinile. Ar fi tras bucuros pe dreapta, dar nu are unde, trebuie să meargă mai departe.

Vede cu înspăimântătoare claritate că tot acel drum bine cunoscut este plin de semne ți pătoare. Sunt informații destinate numai lui. Cercuri pe un singur stâlp, triumphiuri galbene, pătrățele albastre, tabele verzi și albe, săgeți, indicatoare. Semafoare. Linii trasate pe asfalt, tabele de informații, avertismente, aduceri-aminte. Un zâmbet de pe un *billboard*, la fel de esențial. Le-a văzut și azi dimineață, dar atunci încă nu-i spuneau nimic, dimineață le-a putut ignora, acum deja nu mai reușește să o facă. Îi vorbesc cu ton liniștit, dar categoric, sunt mult mai multe de atât, la drept vorbind spațiul înconjurător e plin ochi de ele. Firmele magazinelor, reclamele, simbolurile poștei, farmaciilor, băncii, paleta ridicată de un preșcolar care conduce copiii pe zebră, semnul duce la alt semn, prin semn, un semn care indică un alt semn – puțin mai încolo, un semn ridicat de alt semn, transmis mai departe, o conspirație a

semnelor, o rețea de semne, o înțelegere a semnelor în spatele lui. Nimic nu este inocent și fără importanță, ci un rebus infinit.

Caută panicat un loc unde să parcheze, trebuie să închidă ochii, altfel înnebunește. Ce s-a întâmplat cu el? Începe să tremure. Găsește ușurat o stație de autobuz și trage acolo pe dreapta. Încearcă să se stăpânească. Crede că e posibil să fi făcut o comotie. Se teme să se uite împrejur. Poate că a descoperit un anumit mod de a privi, un alt Punct de Vedere, scris cu litere mari, totul scris cu litere mari.

Respirația i se normalizează în câteva clipe, dar mâinile continuă să-i tremure. Își aprinde o țigară, o da, nicotina îl mai amortăște puțin, cu norișorii de fum se tămâiază de demoni. Dar știe deja că nu va merge mai departe, nu ar fi în stare cu ceea ce știe acum, cu convingerea care îl cuprinde. Gâfâie cu capul sprijinit de volan.

Trage mașina pe trotuar, cu siguranță îi vor da amendă pentru asta, și iese cu grijă. Carosabilul asfaltat i se pare acum mocirlos.

— Domnule Nu-Mă-Atinge, spune ea.

Provocator. Kunicki nu-i răspunde. Ea trânteste ușile dulă-piorului, scoate o cutie de ceai, așteaptă un moment reacția lui.

— Ce se întâmplă cu tine? întreabă, de data aceasta agresiv. Kunicki știe că dacă acum nu va răspunde, ea va trece la atac frontal, așa că spune liniștit:

— Nu se întâmplă nimic. Ce să se întâmple? Ea pufnește și enumeră cu ton monoton:

— Nu deschizi gura, nu mă lași să te ating, te tragi pe partea ta de pat, nu dormi noaptea, nu te uiți la televizor, te întorci acasă târziu cine știe de unde, duhnești a alcool...

Kunicki se gândește o clipă cum trebuie să reacționeze. Știe că, orice ar face, nu e bine. Așa că încremenește. Stă drept pe scaun, privește fix masa. Îi este atât de incomod, ca și cum ar

fi înghițit ceva ce nu vrea să-i alunece pe gât. Simte mișcarea amenințătoare a aerului din bucătărie. Încearcă pentru ultima oară:

— Trebuie să spunem lucrurilor pe nume..., începe, dar ea îl întrerupe.

— Aha, măcar de-ai ști ce nume au.

— OK. Tot nu mi-ai spus cu adevărat ce... Dar nu apucă să termine, fiindcă ea aruncă ceaiul pe jos și iese în fugă din bucătărie. Un moment mai târziu aude ușa de la intrare trântindu-se.

Kunicki crede despre ea că este o actriță desăvârșită. Ar fi putut face neîndoielnic carieră.

Întotdeauna a știut ce vrea. Acum nu mai știe. Nu știe nimic, nici măcar nu știe ce ar trebui să știe. Deschide paginile catalogelor și se uită distrat la cartonașele prinse de el cu bolduri. Nu știe ce caută și cum să caute.

Noaptea trecută a stat pe Internet. Și ce a găsit? O hartă inexactă a Visului, pagina departamentului de turism croat, orarul de navigare a bacurilor. Când a tastat numele Vis, i-au apărut zeci de pagini. Numai câteva erau despre insulă. Prețurile hotelurilor și atracții turistice. Și Visible Imaging System, cu fotografiile din satelit, din câte înțelegea. Și Vaccine Information Statements. Victorian Institute of Sport. Și încă System for Verification and Synthesis.

Internetul îl purta singur de la un cuvânt la altul, îi sugera linkuri, i le arăta cu degetul. Când nu știa ceva, tăcea cu tact sau arăta cu încăpățănare aceleași pagini, până te plictiseai. Și atunci Kunicki a avut impresia că a ajuns la granițele lumii cunoscute, la un zid, la bolta cerului. Nu poți să o străpungi cu capul și să arunci o privire în afară.

Internetul este o mare păcăleală. Promite multe – că îți îndeplinește cerința, că îți găsește ceea ce cauți; cererea, împlinirea, răsplata. Dar în fond această promisiune este o

momeală, fiindcă imediat intri în transă și hipnoză. Drumurile se bifurcă rapid, se înmulțesc și se multiplică, le prinzi urma, gonind atunci după o țintă care începe să se estompeze și se metamorfozează. Pierzi terenul de sub picioare, uiți care a fost locul de plecare, iar ținta finală o scapi până la urmă din ochi, dispare în strălucirea următoarelor pagini, cărți de vizită care mereu promit mai mult decât pot oferi, pretinzând fără nerușinare că sub suprafața ecranului se află cosmosul. Dar nu e nimic mai iluzoriu decât asta, dragă Kunicki. Ce cauți tu, Kunicki? Ai chef să-ți desfaci mâinile larg și să te arunci în el, în acest abis, dar nu e nimic mai iluzoriu: peisajul se dovedește un tapet, nu te lasă să treci mai departe.

Biroul lui este mic, o singură încăpere pe care o închiriază pe bani puțini la etajul patru al unei clădiri de birouri cam scorjite. Alături este o agenție imobiliară, iar ceva mai încolo un cabinet de tatuaje. Are loc acolo pentru un birou și un computer. Pe jos zac pachete cu cărți. Pe pervaz e un ceainic electric și un borcan de cafea.

Deschide computerul și așteaptă până mașina își vine complet în fire. Apoi își aprinde prima țigară. Se uită încă o dată la fotografia, dar de data aceasta se uită la fiecare îndelung și atent, până când ajunge la cele făcute la sfârșit – conținutul genții ei răsturnat pe masă și biletul cu inscripția: „Kairos“, da, chiar își amintea cuvântul acela: καιρός. Da, cuvântul acela îi va explica tot.

Așadar a găsit ceva ce nu observase până atunci. Trebuie să fumeze o țigară, atât este de surescitat. Privește misteriosul cuvânt, el îl va conduce acum, îi va da drumul în aer ca un zmeu și îl va urmări. „Kairos“, citește Kunicki, „kairos“, repetă nesigur că așa se pronunță. Probabil e grecesc, se gândește vesel, grecesc, și se repede la rafturile cu cărți, dar nu găsește un dicționar grec, numai *Proverbe latine utile*, o carte niciodată folosită. Acum știe deja că e pe o pistă bună. Nu se mai poate opri. Etalează fotografiile cu conținutul poșetei, bine că le-a

făcut atunci. Le aranjează una lângă cealaltă ca pe o pasență, pe rânduri uniforme. Aprinde o altă țigară și se învâрте în jurul mesei ca un detectiv. Se oprește, trage fumul în piept, se uită fix la rujul fotografiat și la pix. Brusc simte că sunt unghiuri diferite. Dintr-unul se văd numai obiectele, obiecte folositoare, oneste și concrete, se știe imediat la ce folosesc și cum se folosesc. Dar mai este și privirea panoramică, generală, grație căreia observi legăturile dintre obiecte, rețeaua lor de raporturi. Lucrurile nu mai sunt lucruri, faptul că au o anumită utilitate are o importanță secundară, e o aparență. Acum ele sunt simboluri, indică ceva ce nu apare în fotografii, trimit în afara ramei fotografiilor. Trebuie să te concentrezi mai mult ca să poți menține acea privire de ansamblu, în esență este un dar, o favoare. Lui Kunicki începe să-i bată inima mai tare. Pixul roșu cu inscripția „Septolette” crește adânc într-un sens tenebros, de nedescifrat.

Recunoaște locul acesta, ultima oară a fost aici când deja apa se retrăgea, imediat după inundație. Biblioteca, un venerabil Ossolineum¹, se află lângă râu, își întoarce fața spre ea, iar aceasta este o greșală. Cărțile ar trebui ținute pe dealuri.

Își amintește priveliștea aceea, atunci când s-a arătat deja soarele și apa scădea. Inundația a lăsat în urmă noroi și mâl, dar unele locuri fuseseră curățate și funcționarii bibliotecii întindeau acolo cărțile la uscat. Le așezau întredeschise pe jos, erau sute, mii. În poziția aceea nefirească pentru ele semănau cu niște creaturi vii, o încrucișare între o pasăre și o anemonă. Măinile în mănuși subțiri de latex dezlipseau răbdător filele umede, lipite între ele, pentru ca frazele și cuvintele să se usuce. Din păcate, foile se încrețiseră, se înnegriseră de la mâl și apă, se strâmbaseră. Oamenii mergeau printre ele prudent,

1. Referire la Institutul Național Ossoliński, important centru al culturii poloneze, ce cuprindea și o bibliotecă foarte bogată, a doua ca mărime din Polonia (n. red.).

femei în halate albe, ca la spital, deschideau volumele spre soare; să le citească soarele. Dar în esență era o priveliște cutremurătoare, ceva ca o confruntare a intemperiiilor. Kunicki stătea și se uita la acel spectacol cu groază, apoi, înflăcărat de exemplul unui alt trecător, s-a alăturat grupului, oferindu-și ajutorul.

Astăzi în biblioteca aceea din mijlocul orașului, frumos renovată după inundație, cu o fântână ascunsă între clădirile ridicate în jurul unei curți interioare, se simte nelalocul său. Când intră în sala de lectură mare, spațioasă, vede măsuțe aranjate pe șiruri uniforme, la o distanță discretă una de cealaltă. Aproape la fiecare din ele stau spinări aplecate, încovoiate. Lemne peste un mormânt. Un cimitir.

Cărțile aranjate pe rafturi le arată oamenilor numai cotoarele, așa gândește Kunicki, ca și cum oamenii ar putea fi văzuți numai din profil. Nu poartă ca momeală coperte colorate, nu se laudă cu banderole pe care fiecare secvență începe cu „cel mai”; ca niște recruți pedepsiți, își prezintă numai distincțiile: titlul și autorul, nimic mai mult.

În loc de pliante, afișe și reclame, există cataloage. Egalitatea micilor fișe îndesate în sertare trezește respect. Numai câteva informații, numere, o scurtă descriere, nimic epatant.

Nu a fost niciodată aici. În timpul studiilor folosea numai biblioteca universitară modernă. A înmănat fișa pe care a notat titlul și autorul și după un sfert de oră a primit cartea. Dar chiar și așa nu se ducea acolo prea des, la drept vorbind doar excepțional, căci majoritatea textelor se xeroxau. Aceasta este noua generație a literaturii – un text fără cotor, un xerox volant, ceva în genul unei batiste igienice de unică folosință care a preluat puterea după abdicarea batistelor de pânză. Batistele igienice au produs o revoluție modestă, au estompat diferențele de clasă. După folosire se aruncă la coș.

Are în față trei dicționare. *Dicționar grec-polon*. Autor Zygmunt Węclewski, Lvov, 1929. Librăria lui Samuel Bodek,

str. Batory 20. *Dicționar de buzunar grec-polon*. Teresa Kambureli, Thanasis Kamburelis, Editura Wiedza Powszechna, Varșovia, 1999. Și *Dicționar grec-polon* în patru volume, redactat de Zofia Abramowiczówna, 1962, Editura PWN. Acolo descifrează cu greu, ajutându-se de tabelul alfabetic, cuvântul care-l interesa: καιρός.

Citește numai ceea ce era scris în polonă, cu alfabet latin: „1. «Despre măsură», măsura cuvenită, măsură, moderație; diferență; semnificație, 2. «Despre loc» vital, un loc sensibil de pe corp, 3. «Despre timp», un moment critic, momentul potrivit, prilej, ocazie, prilejul potrivit, momentul potrivit este vremelnice; cei care au apărut pe neașteptate; a pierde o ocazie; când a sosit momentul prielnic, în caz de furtună să ajuți la timp, la momentul oportun, pretimpuriu, perioade critice, stări periodice, succesiunea cronologică a faptelor, situație, stare de fapt, situație, pericol extrem, beneficiu, folos, în ce scop?, ce te ajută?, unde ar fi mai convenabil?”.

Acesta a fost un dicționar. Al doilea, mai vechi – Kunicki parcurge cu privirea rândurile mărunte, trecând peste cuvintele scrise în grecește și poticnindu-se la scrierea veche: „măsură bună, moderație, relație justă, a ajunge la destinație, peste măsură, moment prielnic, momentul potrivit, clipă binevoitoare, prilej la îndemână, precum și numai, timp, oră, dar la nr. pl. circumstanțe, relații, raporturi, vremuri, evenimente, incidente, momente revoluționare ferme, pericole, primejdii; prilejul este potrivit, se ivește prilejul, tocmai la timp. Se mai spune și: ceva se întâmplă la momentul potrivit”. În dicționarul cel mai recent se indica între paranteze drepte și pronunția: [kieros]. În plus: „vreme, timp, moment, cum este vremea? acum este vremea strugurilor, pierde vremea, din când în când, o dată, cât timp? ar fi trebuit de mult să”. Kunicki aruncă disperat o privire în sala de lectură. Vede vârfurile capetelor aplecate deasupra cărților. Se întoarce la dicționare, citește titlul

anterior care arăta la fel, de fapt se deosebea printr-o singură literă: καιριος. Iar aici e puțin altfel: „făcut la timp, precis, eficient, muritor, fatal, întrebare decisivă și: loc periculos pe corp, unde rănilor sunt eficiente, ceva ce este mereu punctual, ceva ce trebuie mereu să se întâmple“.

Kunicki își strânge lucrurile și se întoarce acasă. Noaptea găsește pe Wikipedia o pagină despre Cairo, de unde află pur și simplu că este un zeu elen, insignifiant, uitat. Și că a fost descoperit la Troia. În muzeul acela se află portretul lui, de aceea a scris ea numele acela. Nimic altceva.

Când fiul lui era mic, când era încă prunc, Kunicki nu se gândea la el ca la un om. Și era bine, fiindcă erau apropiați. Omul este mereu departe. A învățat să schimbe cu îndemânare scutecele, făcea asta din câteva mișcări ale mâinilor, doar scaiul pampersilor pârâia ușor. Cufunda trupul lui mititel în cadă, îi săpunea burtica, apoi, înfășurat în prosop, îl ducea în cameră și îl îmbrăca în body. Era ușor. Când ai un copil mic nu trebuie să te gândești la nimic, totul este evident și firesc. Copilul lipit de piept, greutatea lui pe tine; mirosul lui – propriu și emoționant. Dar un copil nu este încă un om. Devine om când se smulge din brațele tale și spune „nu“.

Acum îl neliniștește liniștea. Ce face copilul? Kunicki se oprește în cadrul ușii și îl vede pe jos, printre cuburile de construit. Se așază lângă el și ia în mână una din mașinuțele de plastic. O face să gliseze pe drumul desenat. Poate ar trebui să înceapă de la o poveste: a fost odată ca niciodată o mașinuță care s-a rătăcit. Deja se pregătește să deschidă gura, dar băiețelul îi smulge din mână jucăria și îi întinde alta – un camion de lemn încărcat cu lego.

— Construim? spune copilul.

— Ce vrei să construiești? îl întreabă Kunicki.

— O casă.

Bine, fie, o casă. Aranjează cuburile sub formă de pătrat. Camionul aduce materiale.

— Sau poate construim o insulă? întreabă Kunicki.

— Nu, o casă, spune copilul și aranjează haotic cuburile unul peste altul. Kunicki le îndreaptă delicat, pentru ca întreaga construcție să nu se răstoarne.

— Dar marea ți-o mai amintești?

Copilul dă din cap, camionul răstoarnă o nouă încărcătură de materiale de construcție. Și Kunicki nu mai știe ce să spună, despre ce să întrebe. Arătând covorul, spune că aceea era insula și că ei sunt pe insulă, dar băiețelul se pierde pe insulă, tata își face griji, unde poate fi copilul lui? Face asta, nu îi iese prea convingător.

— Nu, se încăpățânează băiețelul. Facem o casă.

— Ți mai amintești cum te-ai rătăcit cu mama?

— Nu! strigă copilul și împrăștie vesel cuburile.

— Te-ai pierdut undeva? întreabă iar Kunicki.

— Nu, răspunde copilul și camionul intră cu avânt în construcția proaspăt ridicată, pereții se dărâmă. Bum, bum! râde băiețelul.

Răbdător, Kunicki începe să construiască iar.

Când ea se întoarce acasă, Kunicki o privește de pe covor, ca un copil. Este mare, îmbujorată de frig, suspicios de surescitată. Are gura roșie. Aruncă pe spătarul scaunului fularul roșu (sau poate carmin) și îl strânge la piept pe copil. „Vă e foame?“, întreabă. Lui Kunicki i se pare că odată cu ea a intrat în cameră și vântul, unul vijelios ca vântul mării, ca briza. Ar fi vrut să o întrebe: „Unde ai fost?“, dar nu-și poate permite să facă asta.

Dimineață are o erecție și trebuie să se întoarcă cu spatele la ea; trebuie să ascundă ideile stânjenitoare ale corpului, ca să nu le interpreteze ca pe niște îndemnuri, ca pe niște încercări de împăcare, ca pe o dovadă de afecțiune. Se întoarce cu fața la perete și celebrează această erecție, acea disponibilitate

ineficientă, starea de alertă, mădularul încordat, aderent; îl are numai pentru sine.

Vârful penisului se îndreaptă ca un vector în sus, spre fereastră, spre lume.

Picioare. Labele picioarelor. Chiar și atunci când se oprește, când se așază, ele continuă să meargă, se mișcă virtual, nu se pot opri, străbat spațiul cu pași mici și iuți. Când vrea să le oprească, se revoltă. Kunicki se teme că picioarele lui vor răbufni și vor începe să o ia la fugă, că îl vor purta într-o direcție cu care el nu e de acord, că vor sălta în pas de dans în pofida voinței sale sau vor intra în curțile sumbre ale unor case mucegăite, că vor urca niște scări străine spre niște trape de acces către acoperișuri abrupte și-i vor cere să se plimbe pe țiglele alunecoase ca niște solzi, asemenea unui lunatic.

Cu siguranță Kunicki nu poate dormi din cauza picioarelor sale neastâmpărate: de la brâu în sus este relaxat, destins, somnolent; de la brâu în jos – invincibil. În mod evident în el trăiesc două persoane. În partea de sus tânjește după liniște, dreptate; în partea de jos este ca un infractor gata oricând să calce orice reguli. Sus are prenumele, numele, adresa și codul numeric personal; jos – nu are nimic de spus despre sine, ba chiar e foarte sătul de sine.

Ar vrea să-și înăbușe picioarele, să le ungă cu o cremă care să le detensioneze; gâdilătura aceea interioară este, în fond, dureroasă. În cele din urmă ia un somnifer. Pune picioarele la punct. Kunicki încearcă să-și controleze membrele. Găsește o modalitate pentru asta: le lasă să se miște neîncetat, chiar și degetele din pantofi, când restul corpului stă liniștit. Iar când se așază, le și eliberează puțin din strânsoare, n-au decât să se agite. Se uită la vârfurile pantofilor și vede mișcarea delicată a pielii, când picioarele lui își încep marșul obsedant pe loc. Dar merge mult și prin oraș. I se pare că de data asta străbate

toate podurile posibile de pe Odra și de pe canale. Că nu a ratat nici unul.

A treia săptămână din septembrie este ploioasă și vântoasă. Trebuie să scoată din debara lucrurile de toamnă, paltoanele și cizmele de cauciuc pentru cel mic. Îl ia de la grădiniță și merg acum cu pas iute spre mașină. Băiatul sare într-o baltă și împrăstie apă împrejur. Kunicki nu observă lucrul ăsta, se gândește la ce urmează să spună, își pregătește propozițiile. De exemplu: „Mă tem ca nu cumva copilul să fi suferit un șoc“, sau cu mai multă siguranță de sine: „Mi se pare că fiul meu a suferit un șoc“. Își amintește de cuvântul „traumă“, din „a avea o traumă“.

Merg prin orașul ud, ștergătoarele funcționează la capacitate maximă și adună apa de pe parbriz, dezvăluind pentru o clipă lumea cufundată în ploaie, ștearsă.

Asta este ziua lui – joia. Joia îl ia pe cel mic de la grădiniță. Ea este ocupată, lucrează după-amiaza, are niște cercuri de activități, se întoarce târziu, așadar Kunicki este singur cu fiul său.

Mașina trage în fața unei clădiri renovate din centrul orașului și o clipă Kunicki caută un loc de parcare.

— Unde mergem? întreabă cel mic și, întrucât Kunicki nu răspunde, băiatul începe să repete întrebarea ca o placă stricată: Undemergem, undemergem?

— Liniște, spune tatăl, dar pe urmă, după o clipă, îi explică: La o doamnă.

Copilul nu protestează, probabil că e curios.

În sala de așteptare nu este nimeni și imediat în fața lor apare o femeie de circa cincizeci de ani, îi invită în cabinet. Încăperea este luminoasă și plăcută – în mijloc este un covor mare și moale, iar pe el jucării, cuburi de construit. Mai încolo, o canapea și două fotolii, un birou și un scaun. Copilul se așază

prudent pe marginea fotoliului, dar ochii îi sunt atrași de jucării. Femeia zâmbește și îi întinde mâna lui Kunicki, îl salută și pe copil. Vorbește cu băiețelul de parcă în mod ostentativ nu l-ar băga în seamă pe tată. Așa că el e cel care vorbește primul, anticipând eventualele ei întrebări.

— De ceva vreme fiul meu doarme prost, a devenit nervos și..., minte el, dar femeia nu-l lasă să termine.

— Mai întâi o să ne jucăm, spune.

Sună absurd, Kunicki nu știe dacă și cu el o să se joace. Încremenește, surprins.

— Câți ani ai? îl întreabă femeia pe copil.

Cel mic ridică trei degete.

— A împlinit trei ani în aprilie, spune Kunicki.

Ea se așază pe covor lângă copil și îi dă cuburile; spune:

— Tata o să stea pe hol și o să citească, iar noi doi o să ne jucăm, uite așa.

— Nu, spune copilul, se ridică și fuge la tatăl său. Kunicki a înțeles. Îl convinge pe cel mic să stea.

Ușa va rămâne deschisă, îl asigură femeia.

Ușa se închide ușor, dar nu de tot. Kunicki stă în sala de așteptare și le aude acum vocile, dar neclar, nu știe ce își spun. S-a așteptat să i se pună multe întrebări, ba chiar a adus cu el și carnetul de sănătate al micuțului – acum citește că s-a născut la termen, natural, că a primit 10 puncte pe scara Apgar, vaccinurile, greutatea: 3750, lungimea: 57 cm. Despre un adult se spune că e „înalt“, despre un copil că e „lung“. Ia de pe masă o revistă colorată, o deschide mecanic și găsește imediat reclame cu ultimele noutăți editoriale. Recunoaște titlurile, compară prețurile. Simte împunsătura plăcută a adrenalinei – la el e mai ieftin.

— Spuneți-mi, vă rog, ce s-a întâmplat. Ce vă preocupă? întreabă femeia.

I se face rușine. Ce să-i spună, că nevastă-sa a dispărut cu tot cu băiat, că nu au fost de găsit trei zile, patruzeci și nouă

de ore, numărate exact? Și că nu știe unde au fost? Întotdeauna știa totul despre ei, iar acum nu știe ce era cel mai important. Apoi, într-o fracțiune de secundă, își imaginează că spune: „Ajutați-mă, vă rog. Hipnotizați-l și reconstituiți clipă de clipă cele patruzeci și nouă de ore. Trebuie să știu“.

Iar ea, o femeie înaltă, dreaptă ca bradul, se apropie de el atât de tare, încât îi simte mirosul antiseptic al puloverului – la fel cum odinioară, în copilărie, miroseau asistentele medicale – și îi prinde capul în mâinile mari și calde și îl strânge la piept.

Dar lucrurile se petrec totuși altfel. Kunicki minte:

— În ultima vreme este neliniștit, se trezește noaptea, plânge. În august am fost în vacanță, m-am gândit că poate a suferit ceva ce nu realizăm, că poate ceva l-a speriat...

E convins că nu îl crede. Femeia ia un pix în mână și se joacă. Vorbește cu un zâmbet fermecător, cald.

— Aveți un fiu extraordinar de dezvoltat, sociabil, inteligent. Uneori un simplu desen poate trezi unui copil asemenea reacții. Să nu se uite prea mult la televizor. După părerea mea, copilul nu are nimic, absolut nimic.

Apoi se uită la el îngrijorată – cel puțin așa i se pare. Când ies, când cel mic nu mai face „pa, pa“ doamnei doctor, începe să-i zică în gând „curvă“. Zâmbetul ei îi pare nesincer. Ascundea ceva. Nu i-a spus tot. Acum știe că nu ar fi trebuit să meargă la o femeie doctor. În oraș nu erau psihologi de copii bărbați? Femeile au stabilit un monopol asupra copiilor? Niciodată nu sunt ușor de citit; nu poți ști la prima vedere dacă sunt slabe sau puternice, cum se comportă, ce vor; trebuie să fii mereu vigilent. Își amintește pixul pe care îl ținea în mână. Un Bic galben, la fel ca cel din poșetă, pe care l-a fotografiat.

Este marți, ea are zi liberă. Surescitat de dimineață, nu doarme, se preface că nu bagă de seamă vânzoleala ei matinală

prin casă, din dormitor la baie, din bucătărie pe hol și încă o dată în baie. Țipătul scurt, nerăbdător al copilului, cu siguranță atunci când îi leagă șireturile. Fâsăitul deodorantului. Fluieratul ceainicului.

Când în sfârșit pleacă, stă lângă ușă și ascultă dacă a venit liftul. Numără până la șaizeci – cam atât le ia până să ajungă la parter. Apoi își trage repede pantofii și scoate din plasă geaca pe care a cumpărat-o de la second-hand. Ca să nu fie recunoscut. Închide ușa în urma lui. Numai să nu aștepte prea mult timp liftul.

Da, totul merge ca uns. Pornește în grabă după ea, urmând-o la o distanță sigură, în geaca străină. Privirea lui rămâne agățată de spinarea ei, e curios dacă ea simte un oarecare disconfort, probabil că nu, fiindcă merge cu pas iute, grăbit, ar putea spune chiar vesel. Sare împreună cu băiețelul peste bălți, nu le ocolesc, ci sar peste ele – de ce? De unde are atâta energie în dimineța aceea ploioasă de toamnă, să fi început deja cafeaua să-și facă efectul? Alți trecători îi par lenți și somnolenți, ea este colorată, fularul ei de un roz ținător reprezintă o pată stridentă pe fundalul zilei, Kunicki se agață de el ca de un colac de salvare.

În cele din urmă ajung la grădiniță. Asistă la despărțirea de copil, dar faptul nu-l emoționează. Poate în timpul acestor îmbrățișări tandre ea îi șoptește ceva la ureche băiețelului, un cuvânt, poate chiar acel cuvânt pe care Kunicki îl caută cu atâta înfrigurare. Dacă l-ar ști, l-ar putea nota în rubrica motorului cosmic de căutări și aceasta i-ar deschide pe ecran într-o fracțiune de secundă un răspuns scurt și obiectiv.

Acum o vede cum se oprește la trecerea de pietoni, așteptând să se facă verde, scoate mobilul și selectează un număr. O clipă Kunicki speră că telefonul lui din buzunar va începe să sune, are propriul sunet – un țârâit ca de cicadă, da, a ales pentru mobilul său sunetul acesta de insectă tropicală. Dar buzunarul său tace. Ea traversează strada, vorbind cu cineva

scurt. Acum e rândul lui să aștepte culoarea verde, e cam periculos, fiindcă ea tocmai face colțul și dispare, așa că și el, imediat ce poate, grăbește pasul și deja se teme că a pierdut-o, începe să se supere pe sine și pe semafor. Oh, să o piardă tocmai acum, la două sute de metri de casă. Dar o vede; fularul intră pe ușa rotativă a unui magazin. E un magazin mare, un centru comercial deschis de curând, este aproape gol, de aceea Kunicki ezită dacă să intre după ea, dacă va reuși să se ascundă între buticuri. Dar trebuie să intre, întrucât acolo există o a doua ieșire care dă spre o altă stradă, așa că își trage gluga pe cap – la urma urmelor poate face asta, doar plouă – și intră. O vede – merge printre standuri încet, ca și cum ar fi reținut-o ceva, și se uită la produsele cosmetice, la parfumuri, se oprește în fața unui raft și întinde mâna după ceva. Ține în mână un flacon. Kunicki scormonește printre șosetele la preț redus.

Când ea se mută îngândurată la raionul de genți, Kunicki ia flaconul în mână. Carolina Herera, citește. Să memoreze numele ăsta sau să-l șteargă imediat din memorie? Mai bine să-l rețină, îi spune ceva. Totul înseamnă ceva, numai că nu știm ce, repetă în gând.

O vede de la depărtare – stă în fața oglinzii cu o geantă roșie în mână, se privește când dintr-o parte, când din cealaltă. Apoi se duce la casă, direct spre Kunicki. Acesta, panicat, se retrage în spatele rafturilor cu ciorapi, lasă capul în jos. Ea trece pe lângă el. Ca o stafie. Dar apoi brusc se întoarce, ca și cum ar fi uitat ceva și privirea ei cade direct asupra lui, aplecat, cu gluga trasă peste ochi. Kunicki îi vede ochii măriți de uimire, îi simte privirea care îl atinge, trece peste el, cercetându-l.

— Ce faci tu aici? De ce arăți așa? Apoi într-o clipă ochii aceia devin blânzi, îi acoperă o ceață ușoară, clipește: Dumnezeuule, ce se petrece cu tine, ce s-a întâmplat?

E ciudat, Kunicki nu s-a așteptat la asta. S-a așteptat la scandal. Când colo, ea îl îmbrățișează și îl strânge la piept, își

bagă fața în geaca lui ciudată de la second-hand. Lui Kunicki îi scapă un oftat, un mic „oh” rotund, nu prea știe dacă din cauză că e surprins de reacția ei neașteptată sau din cauză că brusc simte nevoia să plângă în hohote, ascuns în haina ei de puf care miroase frumos.

Sună de pe mobil după un taxi, așteaptă în tăcere. Abia în lift ea îl întreabă:

— Cum te simți?

Kunicki răspunde că bine, dar știe că acum se îndreaptă împreună spre ultima confruntare. Bucătăria lor va fi câmpul de luptă, iar ei vor aborda pozițiile de atac – el cu siguranță așezat la masă, ea – cu spatele la fereastră, ca de fiecare dată. Și știe că nu ar trebui să desconsidere momentul acela important, că este, poate, ultimul și singurul moment posibil pentru a afla în sfârșit ce s-a întâmplat. Care este adevărul. Dar știe de asemenea că se află pe un teren minat. Fiecare întrebare este o bombă. Nu este laș și nu se va da bătut de la a încerca să reconstituie faptele. Când liftul urcă, Kunicki se simte ca un terorist, ca un atentator cu bombă ascunsă în haine, un explozibil care se va declanșa imediat ce vor deschide ușa locuinței, spulberând totul în jur.

Ține ușa cu piciorul pentru a face loc mai întâi pungilor de cumpărături, apoi se strecoară după ele în casă. De fapt, nu remarcă nimic ciudat, aprinde lumina și scoate produsele din sacoșe, înșirându-le pe bufetul din bucătărie. Toarnă apă într-un pahar și bagă în ea o legătură de pătrunjel cam ofilit. Pătrunjelul îl face să-și mai revină puțin.

Merge prin propria casă ca o nălucă, i se pare că trece prin pereți. Camerele sunt goale. Kunicki este ochiul care se distrează căutând diferențele: „Găsește detaliile prin care se deosebesc cele două imagini”. Și Kunicki le caută. Nu are nici o îndoială că imaginile sunt diferite – felul cum arată casa acum și cum arăta mai înainte. Este un joc pentru cei cu simț de

observație slab. În primul rând, pe cuier nu mai e haina ei, nici fularul, nici geaca băiatului, mulțimea ghetelor (au rămas la locul lor doar papucii lui de casă, stingheri), nu e nici umbrela. Camera copilului pare într-o totul părăsită, la drept vorbind a mai rămas în ea doar mobila. Pe covor e o mașinuță uitată, ca o epavă după un accident cosmic inimaginabil. Dar Kunicki trebuie să se convingă – așadar merge prin dormitor cu mâna întinsă înainte, se apropie de dulapul cu uși de oglindă și glicează ușile grele; se mișcă fără ghes, cu mârâit morocănos. A mai rămas doar bluza de mătase, prea elegantă pentru a o purta. Atârnă solitar în dulap. Mișcarea ușii a făcut mâneca ei să se miște ușor – arată de parcă s-ar bucura că a fost în sfârșit găsită, acolo unde a fost uitată. Kunicki se uită la rafturile goale din baie. Au mai rămas doar articolele lui de bărbierit, înghesuite într-un colț. Și periuța de dinți cu baterie.

Are nevoie de mai mult timp pentru a înțelege priveliștea aceea. O seară întreagă, o noapte întreagă și dimineața următoare.

În jurul orei nouă își face o cafea tare, apoi aruncă într-o geantă unele produse cosmetice din baie, câteva cămăși din dulap, pantaloni. Înainte să iasă din casă, de fapt chiar în fața ușii, verifică dacă are portofelul: documentele și cardurile. Apoi coboară repede pe scări, spre mașină. În timpul nopții a nins, așa că trebuie să dezăpezească mașina. Face asta la întâmplare, cu mâna. Contează pe faptul că spre seară ar putea să fie deja la Zagreb, iar la Split – a doua zi. Adică a doua zi va vedea marea.

Pornește pe drumul drept ca o linie spre sud, în direcția graniței cehe.

Simetria insulelor

În psihologia de călătorie se spune că senzația de similitudine a două locuri este direct proporțională cu distanța dintre ele. Ceea ce este aproape nu pare că se aseamănă, ne apare ca necunoscut, străin. De cele mai multe ori asemănările cele mai mari le găsim – este de părere psihologia de călătorie – la capetele extreme ale lumii.

Fascinant este, de pildă, fenomenul simetriei insulelor. Nedeslușit, nelămurit; un fenomen care merită o monografie proprie. Gotlandia și Rodos. Islanda și Noua Zeelandă. Fiecare dintre aceste insule, privită fără membrul comparației, ni se pare incompletă, imperfectă. Stâncile golașe, calcaroase ale Rodosului își au complinirea în stâncile acoperite de mușchi ale Gotlandiei; strălucirea orbitoare a soarelui devine mai reală abia atunci când este comparată cu după-amiaza blândă, aurie, a nordului. Zidurile medievale ale orașului apar în două versiuni: una dramatică și una melancolică. Știu asta turiștii suedezi, care au înființat pe insula Rodos o colonie ONU informală, ferită de ochiul publicului.

Punga de vomitat

În avionul Varșovia-Amsterdam m-am jucat apatic cu o pungă de hârtie pe care abia după o clipă am observat că scria cu pixul:

„12.10.2006 Zborul de noapte spre Irlanda. Locul de destinație: Belfast. Studenții Politehnicii din Rzeszów“.

Scrisul se vedea pe fundul pungii, acolo unde fusese lăsat un spațiu gol, înre două părți cu text tipărit. Pe pungă, textul tipărit era repetat în mai multe limbi: *do you want air sickness bag... sac pour mal de l'air... Spuckbeutel... bolsa de mareo*. Între

rândurile tipărite, o mână de om a notat rândurile acelea cu prima literă mare îngroșată, ca și cum autorul a stat o clipă pe gânduri dacă să lase în avion acea expresie anonimă a neli-niștii. A bănuir că informația de pe pungă își va găsi un cititor? Că eu voi deveni astfel martora călătoriei altcuiva?

M-a emoționat acest act de comunicare unidirecțional, eram curioasă ce mână l-a scris, cum arătau ochii care au inserat cuvintele de-a lungul liniei textului tipărit. Eram curioasă dacă acei studenți din Rzeszów au avut la Belfast o ședere prielnică. Și, sincer vorbind, m-aș aștepta să primesc răspunsul la întrebarea mea într-un alt avion, în viitor. Aș fi vrut să scrie: „Călătoria a fost reușită. Ne întoarcem în țară“. Dar știu că numai angoasa și nesiguranța te împing să scrii pe pungi. Nici eșecul, nici cel mai mare succes nu favorizează scrisul.

Sfârcurile pământului

Cei doi tineri – fata, cel mult nouăsprezece ani, studentă la literatură scandinavă, și iubitul ei, un blond scund cu păr *dreadlock*, se încăpățâneau să meargă de la Reykjavik la Isafjordhur cu autostopul. Au fost sfătuiți să nu facă asta din cel puțin două motive: în primul rând, mai ales în nord traficul nu este intens, ar putea rămâne undeva pe drum; în al doilea rând – în perioada aceasta a anului temperatura poate să scadă pe nepusă masă destul de drastic. Dar tinerii aceia nici nu voiau să audă. Ambele avertismente, pare-se, s-au adeverit întocmai: au rămas undeva în pustiu, unde i-a lăsat o mașină înainte de a o lua spre cine știe ce sat îndepărtat, și nici o altă mașină nu a mai apărut, iar în decurs de o oră vremea s-a schimbat radical, a început să ningă. Stăteau tot mai înspăimântați la marginea drumului care străbate de la un capăt la altul un șes plin de pietre vulcanice, și se încălzeau fumând, sperând că în cele din urmă o să apară o mașină. Dar nu a apărut nici una. În mod

evident, oamenii au renunțat în seara aceea la a mai merge la Isafjordhur.

Nu aveau cu ce să facă focul – numai mușchi umed și niște tufe pe ici, pe colo, pe care focul nici nu voia să pună gura, ce să mai vorbim de a le mistui. Și-au întins sacii de dormit printre pietre, pe mușchi, iar când norii de zăpadă au dispărut și au dezgolit un cer înghețat și înstelat, au observat că pietrele vulcanice au căpătat chip și totul a început să șoptească, să murmure și să foșnească. Au aflat că e suficient să întindă mâna sub mușchi, sub pietre, astfel încât să ajungă direct la pământul cald. Mâna simte vibrațiile îndepărtate, delicate, o mișcare depărtată, respirația – nu există nici o îndoială: pământul este viu.

Apoi au aflat de la islandezi că nu li s-a întâmplat nimic neobișnuit: pentru rătăciți ca ei, pământul e capabil să-și dezgolească sfârcurile calde. Trebuie să sugi din ele cu recunoștință, să bei laptele din ele. Se pare că are gustul unui lapte îmbogățit cu magneziu – din cel pe care îl găsești de vânzare în farmacii pentru hiperaciditate și arsuri în gât.

Pogo

Măine e Sabatul. Tinerii hasizi dansează pogo pe trotuar în ritmul unei muzici moderne, săltărețe, sud-americe. „Dansează” nu e cuvântul potrivit. Sunt salturi sălbătice, extatice, vânzoleală pe loc, corpuri ricoșând unul de altul și despărțindu-se – este un dans ținut de toate adolescențele din lume la concerte, în fața scenei. Aici muzica se aude din difuzoare așezate pe o mașină în care stă rabinul, atent la toate.

Niște turiste scandinave, amuzate, se alătură băieților și, stângaci, ținându-se de mâini, încearcă un cancan. Totuși, sunt rugate de unul dintre băieți să se dea la o parte:

— Vă rugăm frumos: femeile care vor să danseze să o facă mai deoparte.

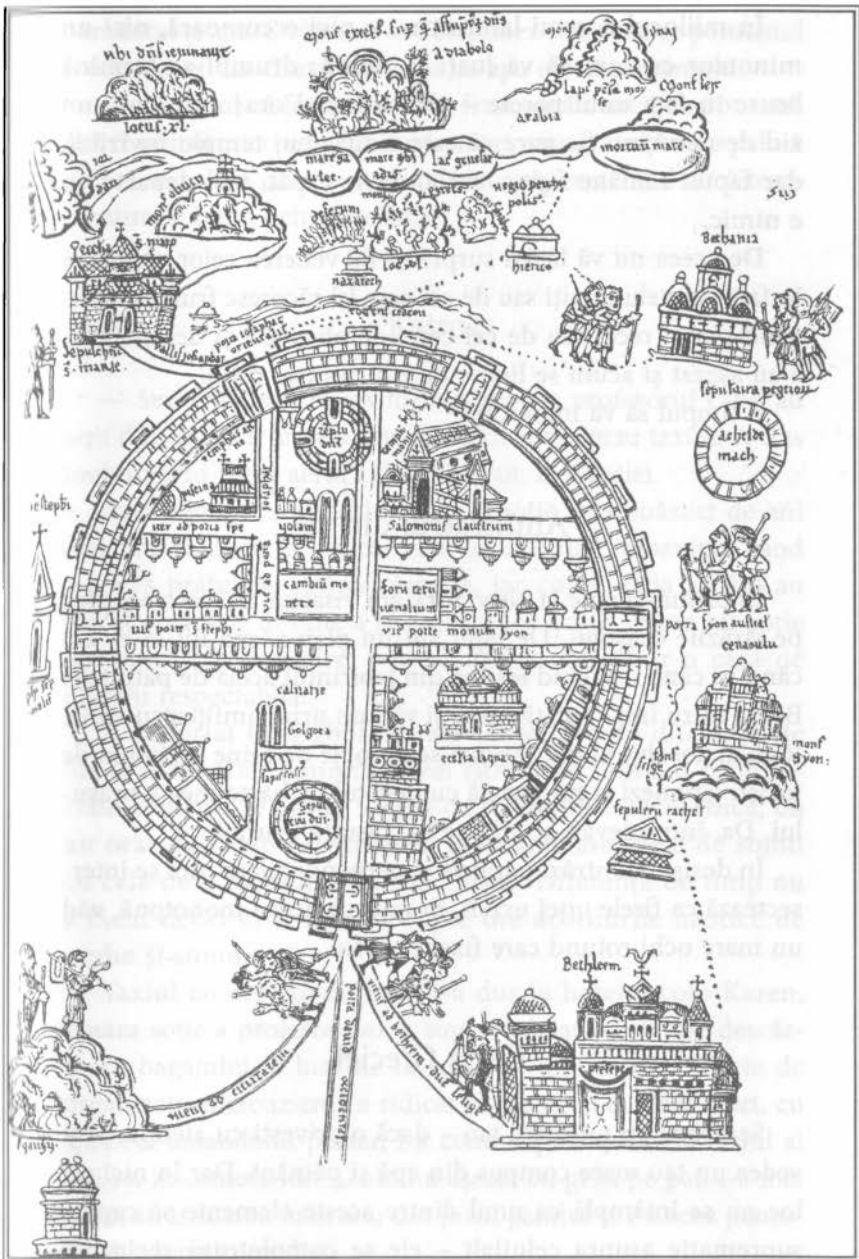
Peretele

Unii cred că am ajuns la capătul călătoriei.

Orașul este cu desăvârșire alb, ca niște oase rămase în pustiu, linse de limbile vipiei, lustruite de nisip. Arată ca o colonie de corali calcificată care a acoperit dealul din vremuri demult apuse, când aici se întindea marea.

Se mai spune că orașul este o pistă de start inegală, dificilă pentru orice pilot, de unde cândva zeei și-au luat zborul spre cer. Cei care mai au o idee despre acele vremuri de demult, perpetuează, din păcate, informații contradictorii. Nici în ziua de azi nu se poate stabili o variantă omogenă.

Fiți cu băgare de seamă, voi, pelerini, turiști și pribegi care ați ajuns în călătoria voastră până aici – cu vaporul, cu avionul sau pe jos, prin defileuri și pe poduri; trecând de cordoanele de armată și de baricade. De multe ori v-au fost oprite mașinile și convoaiele, vi s-au verificat riguros pașapoartele, ați fost priviți în ochi. Fiți cu băgare de seamă, mergeți prin labirintul acesta de străduțe după semne, stații, lăsați-vă ghidați de degetul arătător al mâinii întinse, de numerotarea versetelor din Biblie, de cifrele romane pictate pe pereții caselor. Să nu vă lăsați amăgiți de tarabele cu coliere de perle, covorașe, pipe de apă, monede (chipurile) săpate în nisipurile pustiuului, de condimentele aranjate în grămăjoare colorate; să nu vă lăsați privirea furată de mulțimea colorată a celor ca voi, de toate felurile posibile, de la culoarea tenului, a părului, a pielii, a hainelor, la cea a pălăriilor și rucsacurilor.

În mijlocul acestui labirint nu e nici o comoară, nici un minotaur cu care să vă luați la trântă; drumul se termină brusc în fața unui perete – alb ca restul orașului, înalt, un zid de neînvins. Se pare că este zidul unui templu invizibil, dar faptul rămâne fapt – am ajuns la capăt, mai departe nu e nimic.

De aceea nu vă lăsați surprinși de vederea celor care stau în fața peretelui uluiți sau de cei care își răcoresc fruntea, atingând piatra rece, sau de cei care, de oboseală și dezamăgire, s-au așezat și acum se lipesc de zid ca niște copii.

E timpul să vă întoarceți.

Amfiteatrul din vis

În prima noapte la New York am visat că rătăcesc noaptea pe străzile orașului. De fapt, am un plan și mă uit la el din când în când, căutând ieșirea din labirintul acela de pătrățele. Brusc intru într-o piață mare și văd un uriaș amfiteatru antic. Rămân absolut uluită. Atunci se apropie de mine un cuplu de turiști japonezi și mi-l arată cu degetul pe harta mea a orașului. Da, într-adevăr, se află pe ea, răsflu ușurată.

În desişul de străzi paralele și perpendiculare care se intersectează ca firele unei urzeli, în rețeaua aceea monotonă, văd un mare ochi rotund care fixează cerul.

Harta Greciei

Seamănă cu un mare tao – dacă o privești cu atenție, poți vedea un tao mare compus din apă și pământ. Dar în nici un loc nu se întâmplă ca unul dintre aceste elemente să capete supremație asupra celuilalt – ele se completează reciproc:

pământul și apa. Strâmtoarea Peloponez este ceea ce pământul îi oferă apei, iar Creta este ceea ce apa oferă pământului.

Dar eu cred că forma cea mai frumoasă o are Peloponezul. Are conturul unei palme materne mari, cu siguranță nu o palmă de om; o palmă care se scufundă în apă, cercetând dacă temperatura e bună pentru scăldat.

Kairos

— Suntem cei care ies în față, a spus profesorul când au ieșit din clădirea mare a aeroportului și așteptau taxiul. A tras mulțumit în piept aerul călduț, plăcut, al Greciei.

Avea optzeci și unu de ani și o soție cu douăzeci de ani mai tânără decât el, cu care s-a însurat din chibzuință când s-a ales praful de prima căsnicie, iar copiii, deja adulți, au plecat de acasă. Și bine a făcut, fiindcă acum prima lui soție are nevoie de îngrijire, petrecându-și zilele într-o casă de bătrâni respectabilă.

A suportat bine zborul, cele câteva ore de diferență de fus orar nu erau semnificative; ritmul de somn al profesorului semăna de multă vreme cu o simfonie cacofonică, cu un orar de somn care alterna la întâmplare orele de somn cu cele de o luciditate buimăcitoare. Diferența de timp nu a făcut decât să amâne cu șapte ore acordurile haotice de veghe și somn.

Taxiul cu aer condiționat i-a dus la hotel; acolo Karen, tânăra soție a profesorului, a supravegheat cu atenție descărcarea bagajului, a luat de la recepție informațiile lăsate de organizatorii croazierei, a ridicat cheile și cu evident efort, cu ajutorul amabilului portar, l-a condus pe soțul ei la etajul al doilea, în camera lor. Acolo l-a așezat cu grijă pe pat, i-a mai slăbit strânsoarea fularului din jurul gâtului și i-a scos pantofii. A adormit imediat.

Și iată că se aflau la Atena! S-a bucurat, apropiindu-se de fereastră, luptându-se o clipă cu sistemul ingenios de închidere. Atena în aprilie. Primăvara se instalase pe deplin, frunzele împânzeau febril spațiul. Pe străzi aproape că apăruse praful, încă nu supărător; iar zgomotul, oh, e cel dintotdeauna. A închis fereastra.

La baie, Karen și-a aranjat părul scurt și cărunț și a intrat sub duș. Acolo a simțit imediat cum toată încordarea se scurge de pe ea odată cu spuma, dispărând de tot în gura de scurgere.

Nu trebuie să mă enervez, își repeta în sinea ei, orice corp trebuie să se adapteze la viață, nu există altă ieșire.

— Ne apropiem deja de finiș, a spus cu voce tare, stând nemișcată sub jetul de apă caldă. Și întrucât gândea într-un fel obstinent în imagini, fapt pe care îl considera neîndoielnic o piedică în cariera ei științifică, a văzut ceva ca un gimnaziu grecesc cu blocstartul caracteristic ridicat pe frânghii, și cu alergători – soțul ei și ea însăși, cum fug chinuit spre linia de finiș, chiar dacă abia au luat startul. Apoi s-a înfășurat într-un prosop pufos și și-a uns cu grijă fața, gâtul și decolteul cu cremă hidratantă. Mirosul cunoscut al produsului cosmetic a liniștit-o deplin, așa că s-a întins pentru o clipă pe patul așternut, alături de soțul ei, și a adormit, fără să știe când.

La cina pe care au mâncat-o în restaurantul hotelului (limbă de mare și broccoli la aburi pentru el și o farfurie de salată cu feta pentru ea), profesorul a întrebat dacă i-a luat însemnările, cărțile, notele, până când, printre toate acele întrebări uzuale, a apărut una ce trebuia să se ivească mai devreme sau mai târziu, dezvăluind cea mai recentă situație de pe frontul de luptă:

— Draga mea, unde ne aflăm, de fapt?

A reacționat calm. I-a explicat în câteva propoziții simple.

— Ah, bineînțeles, a spus vesel. Sunt totuși cam distrat.

A comandat pentru ea o sticlă de retsina și a aruncat o privire în restaurant. Mâncau aici în general turiști bogați – americani,

NEW YORK

SÜDL. TEIL.

Maßstab 1:40 000

20 40 60 80 100 Meter

Ferrenbahnen
Untergrundbahnen

Boothbahnen
Straßenbahnen

germani, englezi, dar și cei care, datorită liberei circulații a banilor, urmărind doar confortul material, își pierduseră deja semnele particulare. Erau pur și simplu frumoși, sănătoși și treceau cu ușurință incredibilă de la o limbă la alta.

La masa vecină s-a așezat, de pildă, o companie plăcută, niște oameni poate cu puțin mai tineri decât ea, niște cvincvagenari veseli, rumeni și robuști. Trei bărbați și două femei. Karen și-ar fi găsit și ea locul printre hohotele lor de râs (chelnerul le aduce o nouă sticlă de vin grecesc). S-a gândit că și-ar putea lăsa soțul care tocmai scormonea cu furculița tremurând în mână corpul palid al peștelui, să-și ia vinul și, natural ca puful de păpădie suflat în vânt, să se așeze pe un scaun la masa lor, să mai prindă ultimele acorduri de râs și să-și alăture lor alto-ul mat al vocii ei.

Dar bineînțeles că nu a făcut asta. În schimb, a strâns de pe fața de masă broccoli care, revoltate de stângăcia profesorului, aleseseră să părăsească farfuria în semn de protest.

— O, Zei, a spus pierzându-și răbdarea și chemând chelnerul să le servească deja ceaiul de plante. Să te ajut?

— Nu accept să fiu hrănit, a răspuns și, adunându-și forțele, furculița lui a atacat peștele.

Adeseori era furioasă pe el. Omul acela era într-un total dependent de ea și totuși se comporta ca și cum ar fi fost invers. A crezut că bărbații cei mai inteligenți, conduși poate de un instinct de autoconservare, sunt atrași de femei mult mai tinere, inconștient, în pragul disperării, dar nu o fac deloc din motivele pe care le vehiculează sociobiologii. Nu, nu e vorba aici de reproducție, despre gene, de împingerea ADN-ului lor pe canalele înguste ale materiei, prin care curge timpul. Este mai mult vorba de presentimentul pe care îl au în orice moment al vieții lor, un presentiment trecut cu mare grijă sub tăcere și disimulat – că, rămași singuri cu sine în tovărășia tăcută și plictisitoare a timpului care trece, suferă un proces accelerat

de atrofiere. Ca și cum au fost proiectați pentru un scurt interval de timp, pentru uvertură, pentru o întrecere emoționantă, pentru victorie și imediat apoi – pentru epuizare. Că îi ține în viață excitarea, iar aceasta este o strategie de viață foarte costisitoare; resursele de energie se epuizează în cele din urmă, iar atunci trăiesc pe datorie.

S-au cunoscut la o petrecere dată de o cunoștință comună care tocmai își încheiase cei doi ani de cursuri ținute la universitatea lor. În urmă cu cincisprezece ani. Profesorul i-a adus vin, iar când i-a întins paharul, a observat că vesta lui de lână absolut demodată pocnește la cusături și că pe coapsa profesorului atârna diafan o ață neagră, lungă. Ea tocmai venise să ocupe locul profesorului care ieșea la pensie și să îi preia studenții; își mobila casa închiriată și încerca să își revină după divorțul care ar fi putut fi și mai dureros, dacă ar fi avut copii. Soțul ei, după cincisprezece ani de căsnicie, a părăsit-o pentru altă femeie. Karen are peste patruzeci de ani, este deja profesor, a scris câteva cărți. S-a specializat în cultele antice ale insulelor grecești, puțin cunoscute. Este istoric al religiilor.

S-au căsătorit la câțiva ani după ce s-au întâlnit. Prima soție a profesorului era grav bolnavă, așa că i-a fost greu să obțină divorțul. Dar chiar și copiii lui au fost de partea lor.

Adeseori s-a gândit la cum i s-a aranjat viața și a ajuns la concluzia că adevărul este simplu: bărbații au nevoie de femei mai mult decât au femeile nevoie de bărbați. De fapt, gândea Karen, femeile s-ar putea descurca foarte bine și fără bărbați. Suportă bine singurătatea, se îngrijesc de sănătatea lor, sunt mult mai rezistente, au grijă de relațiile de prietenie – a căutat în cap și alte calități și și-a dat seama că descrie femeile ca o rasă de câini foarte utilă. Cu nespusă satisfacție, a început să înmulțească aceste înșușiri canine: învață repede, nu sunt agresive, iubesc copiii, sunt prietenoase, stau pe lângă casă. E ușor să trezești în ele, mai ales când sunt tinere, instinctul misterios

care le face inofensive, legat uneori doar de dorința de a avea copii. Fiindcă în mod sigur acest instinct înseamnă ceva mai mult de atât, înseamnă cuprinderea lumii, înseamnă bătători-rearea unor cărări, făcutul patului zi și noapte, stabilirea unor ritualuri care calmează. Nu e greu să trezești acest instinct cu mici exerciții de neputință. Apoi orbesc, algoritmul surprinde, iar atunci poți înălța corturi și te poți face comod înăuntrul lor, aruncând din ele tot, iar ele nici măcar nu observă că puiul este ceva monstruos, că e doar un rebut.

Profesorul a ieșit la pensie cu cinci ani în urmă, a primit la plecare premii și medalii, a fost trecut în cartea de onoare a universității, alături de alte nume meritorii în domeniul științelor, au scos un volum omagial cu articolele studenților lui; au fost organizate în cinstea sa și câteva petreceri. La una din ele a participat și un comedian cunoscut de la televizor și, la drept vorbind, asta l-a bucurat și animat cel mai mult pe profesor.

Apoi s-au stabilit definitiv într-o casuță confortabilă din campus și acolo s-a apucat de „aranjatul hârtiilor“. Dimineața, Karen îi făcea ceaiul și îi pregătea un mic dejun frugal. Îi lua corespondența și răspundea la scrisori și invitații, ceea ce consta de regulă în refuzuri politicoase. Dimineața încerca să recupereze startul lui foarte matinal și-și făcea adormită o cafea, în timp ce lui îi pregătea o fiertură de cereale. Îi pregătea haine curate. Pe la prânz venea menajera, Karen avea așadar câteva ore numai pentru ea, când el își făcea siesta. După-amiază din nou ceai, de data aceasta de plante, apoi îl pregătea pentru plimbarea lui zilnică, pe care o făcea singur. Citea cu voce tare din Ovidiu, cina și pregătirea de seară pentru culcare. Și toate acestea diversificate cu administrarea pastilelor și picăturilor. În fiecare an, de cinci ani liniștiți, exista o singură invitație la care răspundeau pozitiv – croaziera de vară cu un vapor de lux prin insulele grecești, unde profesorul le ținea zilnic pasagerilor un curs. Fără să pună la socoteală sâmbetele

și duminicile, erau zece cursuri pe teme considerate de profesor fascinante, în fiecare an altele; nu exista o listă fixă a temelor care urmau să fie discutate.

Vaporul se numea Poseidon (literele lui negre, grecești, ieșeau în relief pe fundalul alb al vasului: ΠΟΣΕΙΔΩΝ), avea două punți, restaurant, sală de biliard, cafenea, salon de masaj, solar și cabine confortabile. De câțiva ani ocupau mereu aceeași cabină, cu pat dublu matrimonial, baie, măsuță cu două fotolii și birou minuscul. Podeaua era acoperită de o mochetă moale de culoarea cafelei și Karen, privind-o, spera de fiecare dată să găsească în buclele ei cercelul pe care îl pierduse aici în urmă cu patru ani. Din cabină ieșeau direct pe puntea de la clasa întâi și seara, când profesorul deja dormea, lui Karen îi plăcea să profite de această facilitate – stătea la barieră și își fuma singura țigară din zi, privind luminițele îndepărtate pe lângă care treceau. Puntea încălzită de soarele din timpul zilei emana acum căldură, iar dinspre apă venea un aer răcoros, întunecat, iar lui Karen i se părea că trupul ei se află la granița dintre zi și noapte.

— Slăvit fii, o, Poseidon, protector al corăbiilor și îmblânzitor al armăsarilor, o, Poseidon, tu cel cu păr negru și iubit de soartă, tu cel care stăpânești pământul, îndură-te de marinari, spunea în șoaptă, apoi îi arunca zeului mării țigara abia începută, doza ei zilnică; pură extravagantă.

Traseul croazierei era același în fiecare an.

Vaporul pleacă din portul Pireus și se îndreaptă spre Elefsis, apoi către Corint, iar de acolo înapoi spre sud, spre insula Poros, ca turiștii să vadă ruinele templului lui Poseidon și să se plimbe prin orașel. Apoi drumul îi poartă spre insulele Ciclade – totul se petrece fără grabă, ba chiar lenevos, pentru a te putea bucura de soare și mare, de priveliștea orașelor situate pe insule, de orașe cu pereți albi și acoperișuri portocalii, mirosind a crânguri de lămâi. Sezonul încă nu a început, așa că nu sunt mulțimi de turiști – profesorul vorbește despre

ele întotdeauna cu aversiune, nu e în stare să-și ascundă nemulțumirea. E de părere că ei se uită fără să vadă totuși nimic, că doar își lasă privirea să alunece, privind numai ceea ce le indică ghidul tipărit în milioane de exemplare, echivalentul tipografic al McDonald'sului. Se opresc apoi pe Delos, unde se arată interesați de templul lui Apollo, iar pe urmă merg prin insulele Dodecanezului la Rodos, unde își încheie croaziera și, de pe aeroportul local se întorc acasă.

Lui Karen îi plăceau foarte mult după-amiezele când acostau în micile porturi și, îmbrăcați adecvat pentru o plimbare – nelipsitul fular al profesorului – mergeau în oraș. Adeseori în port acostau și bacuri mai mari și atunci negustorii localnici își deschideau imediat prăvăliile pentru a le oferi celor sosiți prosoape cu numele insulei, seturi de scoici, bureți, amestecuri de plante uscate în coșulețe frumoase, ouzo sau pur și simplu înghețată.

Profesorul mergea brav și arăta cu bastonul vestigiile – porțile, fântânile arteziene, ruinele îngrădite de o barieră firavă, povestind lucruri pe care ascultătorii săi nu le-ar fi putut descoperi niciodată nici în cele mai bune ghiduri. Acele plimbări nu erau totuși incluse în contract. Doar un singur curs pe zi.

A început:

— Cred că omul are nevoie pentru a trăi cam de aceleași condiții climatice precum citricele.

Își ridică privirea spre plafonul plin de lămpi mici, rotunde și rămânea așa ceva mai mult decât ar fi trebuit.

Karen și-a încleștat mâinile până aproape i s-au albit, dar a reușit să-și mențină pe față zâmbetul interesat, ușor provocator – sprâncenele ridicate, ironia i se citea pe chip.

— Acesta este punctul nostru de referință, a continuat soțul ei. Nu întâmplător suprafața civilizației grecești se suprapune, în linii mari vorbind, cu suprafața citricelor. În afara acestui spațiu însorit, dătător de viață, totul este supus unui proces lent, dar inevitabil, de degradare.

Părea un start lung, nepriplit. Karen vedea întotdeauna totul în imagini: avionul profesorului începe să ruleze, roțile intră în gropi, poate chiar depășesc pista, și avionul va decola de pe spațiul verde. Totuși, în cele din urmă, mașinăria se ridică de la sol, se balansează ezitant, dar deja se știe că va zbura. Pe nevăzute, Karen răsuflă ușurată.

Cunoștea temele cursurilor, cunoștea planul lor notat pe fișe cu scrisul mărunț al profesorului și propriile notițe cu care îl ajuta, căci, dacă se întâmpla ceva, se putea ridica de unde stătea, continuând de unde rămăsese el, urmând firul povestirii. Cu siguranță însă nu ar fi putut să vorbească cu atâta vervă și nici nu și-ar fi permis micile excentricități cu care involuntar menținea în alertă atenția ascultătorilor. Aștepta întotdeauna un anumit moment, când profesorul se ridica și începea să meargă – pentru Karen însemna, apelând din nou la un simbol imagistic, că avionul atinsese înălțimea adecvată de zbor, că totul era în ordine, că putea deja să iasă fără zgomot pe puntea de sus și să-și aștearnă liniștit privirea pe întinderea apei, să o agațe pe catargele iahturilor pe lângă care treceau, pe piscurile munților care se vedeau prin perdeaua delicată de ceață alburie.

Se uita la cei care ascultau – stăteau așezați în semicerc; cei din primul rând aveau notițe în fața lor pe măsuțele rabatabile, notau cu lăcomie cuvintele profesorului. Cei din ultimele rânduri, undeva sub ferestre, făceau front separat și erau ostentativ nepăsători, dar ascultau. Karen știa că din rândurile lor erau recrutați cei mai pătrunzători, care apoi îl chinuiau cu o mulțime de întrebări, iar ea trebuia să se lupte cu ei, ferindu-și soțul de consultații suplimentare, care erau gratuite.

O uimea omul acesta, soțul ei. I se părea că despre Grecia știe tot ce s-a scris, ce s-a descoperit, ce s-a spus. Cunoștințele lui nu erau atât foarte vaste, cât monstruoase; se compuneau din texte, citate, aluzii, note de subsol, cuvinte descifrate cu

mare greutate pe cioburi de vase, desene nu întotdeauna ușor de înțeles, din săpături arheologice, din parafraze în scrierile de mai târziu, din cenușă, corespondențe și concordanțe. Era în asta ceva inuman – ca să adune în sine atâta știință, profesorul trebuie să fi suferit o intervenție biologică care a permis acestei cunoașteri să-i crească în țesuturi; și-a deschis corpul în fața acestei cunoașteri, a devenit un hibrid. Altfel, era imposibil.

Este limpede că asemenea cunoștințe uriașe nu pot fi ușor ordonate; există mai degrabă sub forma unui burete, a unui coral care cu anii crește tot mai mult, până când începe să alcătuiască formele cele mai fantastice. Este o cunoaștere care a atins deja o masă critică și acum trece într-o nouă stare – pare să se înmulțească, să se multiplice, să se organizeze în forme complicate și bizare. Asociațiile urmează trasee atipice, similitudinile se găsesc în versiuni cât mai neașteptate, ca relațiile dintr-o telenovelă braziliană, unde fiecare se poate dovedi a fi copilul, soțul, sora cuiva. Cărările bătătorite se dovedesc lipsite de valoare, în schimb, cele care au părut la început de nestrăbătut s-au preschimbât în drumuri largi. Ceva ce nu a avut ani de zile nici o importanță, brusc – în capul profesorului – devine punctul de plecare al unei mari descoperiri, al unei veritabile schimbări a paradigmei. Avea o convingere de nezdruccinat că e soția unui mare om.

Când vorbea, fața i se transfigura, ca și cum cuvintele îi ștergeau ca prin farmec bătrânețea și oboseala. Ieșea la iveală o altă față: acum ochii îi străluceau, obrazii se ridicau și căpătau vigoare. Impresia deplorabilă de mască, pe care o lăsase fața lui în urmă cu doar câteva momente, dispăruse. Era o asemenea schimbare, de parcă ar fi primit un narcotic, puțină amfetamină. Știa că atunci când narcoticul – oricare ar fi fost el – încetează să-și mai facă efectul, fața îi devenea la loc imobilă, ochii își pierdeau strălucirea, corpul se lăsa greoi pe scaunul cel mai apropiat și prelua binecunoscuta-i înfățișare

neputincioasă. Și va trebui să îl ridice cu multă grijă de braț, să-l împingă ușor și să-l conducă împleticit, cu pași mărunți și ezitanți, la cabină să se odihnească – corpul său consuma cu această ocazie prea multă energie.

Cunoștea bine desfășurarea cursurilor. Dar de fiecare dată îi făcea plăcere să îl observe, căci era ca atunci când pui în apă un trandafir din pustiu, era ca și cum povestea despre sine, nu despre Grecia. Toate personajele pe care le enumera erau în mod evident chiar el însuși. Toate problemele politice erau problemele lui, cât se poate de personale. Ideile filosofice, chiar dacă îi alungau somnul de pe gene, erau întru totul ale sale. Zeii – pe aceștia îi cunoștea personal – au mâncat alături de el prânzurile în restaurantul de lângă casă, purtau discuții nopți de-a rândul, au băut împreună mult vin grecesc. Le cunoștea adresele și numerele de telefon, putea să îi sune la orice oră. Cunoștea Atena ca pe propriul buzunar, dar în mod clar nu era orașul din care tocmai plecaseră – acela nu-l interesa absolut deloc –, ci Atena de demult, Atena din vremurile lui Pericle, de exemplu, și planul ei se suprapunea peste structura actuală a orașului și făcea prezentul fantomatic, ireal.

Karen îi trecuse și ea în revistă pe pasagerii vasului încă de dimineață, când s-au imbarcat în portul Pireus. Toți, chiar și francezii, vorbeau în engleză. Taxiurile îi aduceau direct de la aeroportul din Atena sau de la hotel. Erau manierați, frumoși, inteligenți. Iată un cuplu, în jur de cincizeci de ani, amândoi supli, cu siguranță mai în vârstă decât arată, în haine de culoare deschisă de in și bumbac, el se joacă distrat cu pixul, ea stă destinsă, cu picioarele întinse, ca cineva care are antrenament la tehnici de relaxare. Ceva mai departe – o tânără cu ochii sticloși de la lentilele de contact notează, e stângace, face litere rotunde și mari, pe marginea foii desenează opturi. În spatele ei doi gay, curați, îngrijiți, unul dintre ei poartă ochelari *à la* Elton John. Lângă fereastră – tatăl și fiica, fapt menționat imediat ce se prezintă, bărbatul se teme desigur să nu fie bănuț

de flirt cu o minoră; fata e mereu îmbrăcată în negru, aproape rasă pe cap, are o gură frumoasă, proeminentă, cu buze negre, pe care flutură o expresie de aversiune imposibil de disimulat. Un alt cuplu – amândoi la fel de cărunți, suedezi, pare-se ihtiologi – Karen își amintea lucrul ăsta din lista participanților la curs, pe care o primiseră mai devreme; cei doi sunt liniștiți și seamănă unul cu celălalt, dar nu au genul acela de asemănare din naștere, ci unul rezultat în urma lungilor ani de căsnicie. Câțiva tineri – croaziera aceasta este prima din viața lor; încă nu sunt siguri dacă Grecia antică este pentru ei sau dacă ar vrea mai degrabă să aprofundeze secretele orhideelor sau ale ornamentelor orientale de la răscrucea secolelor. Nu știu încă dacă sunt la locul potrivit pe vasul acela, alături de bătrânul care își începe discursul de la citrice. Karen l-a privit mai atent pe bărbatul roșcat cu ten alb, în blugi largi, lăsați pe șolduri, care își freacă îngândurat barba gălbuie, nerasă de câteva zile. Pare să fie neamț. Un neamț frumos. Și alte câteva persoane tăcute, concentrate, cu ochii fixați asupra vorbitorului.

Iată un nou tip de intelect, s-a gândit Karen, care nu se încrede în cuvintele din cărți, din cele mai bune manuale, din studii, monografii și enciclopedii, disprețuite în timpul studiilor, iar acum sughite. S-a lăsat corupt de ușurința cu care descompunea în factori primi orice construcție, chiar și una complicată. Corupt de reducerea la absurd a oricărei argumentații insuficient elaborate, de începerea o dată la câțiva ani a studiului unui noi limbi, a uneia la modă, care – la fel ca ultima și cea mai mediatizată versiune a unui briceag-minune – poate să facă absolut orice: să deschidă cutii de conservă, să curețe peștii de solzi și măruntaie, să interpreteze un roman și să prevadă evoluția situației politice din Africa Centrală. E un intelect căruia îi plac șaradele, unul care operează cu trimiteri și note la fel cum mânuiește cuțitul și furculița. Un intelect rațional și discursiv, solitar și steril. Un intelect care își dă

seama de tot, inclusiv de faptul că nu înțelege prea multe; dar se mișcă rapid, agil, ca un impuls electronic inteligent, nelimitat, făcând tot felul de conexiuni, convins că toate acestea la un loc înseamnă ceva, dar încă nu știm ce anume.

Profesorul a început acum să dezbată cu însuflețire etimologia numelui lui Poseidon și Karen și-a întors fața spre mare.

După fiecare curs avea nevoie de confirmarea ei că totul a mers bine. În cabină, când se schimbau pentru cină, îl strângea la pieptul său, părul lui mirosea delicat a șampon de mușețel. Sunt gata să plece – el în sacou subțire, de culoare închisă, cu fularul iubit și demodat la gât, ea într-o rochie de mătase verde –, stăteau în mijlocul micuței cabine, cu fețele spre fereastră. I-a întins paharul cu vin, a luat o înghițitură și a șoptit câteva cuvinte, apoi și-a cufundat în el degetele și a stropit cu vin prin cabină, dar cu grijă, pentru a nu murdări mocheta moale de culoarea cafelei cu lapte. Picăturile au fost înghițite de textura moale a fotoliului, au dispărut printre mobile; nu se va vedea nici urmă. A făcut și ea la fel.

La cină, la masa lor, pe care o împărțeau cu căpitanul, s-a așezat bărbatul auriu și a observat că soțul ei nu era deloc încântat de asta. Totuși bărbatul s-a dovedit plin de tact și amabil. S-a prezentat ca fiind programator, a spus că lucrează la Bergen, în zona subpolară. Este norvegian. În lumina delicată a lămpilor, pielea lui, ochii și ramele subțiri, de metal ale ochelarilor păreau din aur. Cămașa albă de în îi acoperea absolut inutil torsul de aur.

Bărbatul era curios în legătură cu un singur cuvânt al profesorului, folosit în timpul cursului, și pe care conferențiarul, de altfel, îl explicase pe larg.

— Co-intuiția, a spus profesorul cu nerăbdare mascată cu grijă, așa cum am mai spus este genul de înfățișare care dezvăluie în mod spontan prezența unei forțe mai mari decât cea a omului, a unei ființe peste putință a fi diferențiată. Măine

voi expune mai amănunțit această temă, a adăugat cu gura plină.

— Da, a spus bărbatul cam încurcat. Și totuși, ce anume înseamnă?

Nu a așteptat mult răspunsul, deoarece profesorul a rămas pentru o clipă pe gânduri, sondând neîndoielnic resursele memoriei sale abisale și, în cele din urmă, ajutându-se de mâna cu care trasa cercuri mici în aer, a recitat:

— Trebuie să încetăm să mai privim și, închizând ochii, să schimbăm acest mod de a vedea cu un altul, trezind o facultate pe care toată lumea o are, dar pe care prea puțini o folosesc.

Era atât de mândru de sine, încât se înroșise.

— E din Plotin.

Căpitanul a dat din cap cunoscător, apoi a ținut un toast, căci erau deja a cincea lor croazieră împreună:

— Pentru mica noastră aniversare rotundă.

E ciudat, dar în clipa aceea Karen s-a gândit că este și ultima.

— Să ne întâlnim aici și la anul, a spus.

Însuflețit, profesorul le-a povestit căpitanului și roșcatului, care se prezentase ca numindu-se Ole, despre următoarea lui idee.

— O călătorie pe urmele lui Odiseu, a dezvăluit și a așteptat o clipă pentru a le oferi timp să se gândească la ideea lui. Bineînțeles, una cu aproximație. Trebuie gândit cum poate fi organizată logistic, a completat și s-a uitat la Karen, iar ea a spus:

— Lui Odiseu călătoria i-a luat douăzeci de ani.

— Nu-i nimic, a replicat profesorul vesel. În lumea de azi o asemenea călătorie se poate face în două săptămâni.

Și atunci ea a schimbat involuntar priviri cu Ole. În noaptea aceea sau în următoarea a avut un orgasm, ea singură, în vis. Era un vis legat oarecum de roșcatul Ole, dar nu era ceva clar, întrucât nu-și mai aducea aminte prea multe din cele

întâmplare în vis. Pur și simplu o penetrase bărbatul auriu. S-a trezit, simțind niște contracții palpabile în partea de jos a pântecului, surprinsă, uluită și, în cele din urmă, chiar rușinată. Fără să-și dea seama, a început să le numere și le-a mai prins pe ultimele patru.

A doua zi, când navigau de-a lungul coastei, Karen și-a dat seama că în multe locuri nu mai aveau deja ce să vadă.

Drumul până la Elefsis – o șosea asfaltată pe care gonesc mașinile; treizeci de kilometri de urâtenie și banal, vegetație uscată, case de beton, reclame, parcuri și pământ care nu rentează în nici un chip să fie cultivat. Depozite, rampe de încărcare, portul uriaș și murdar, termocentrala.

Când au coborât pe țărnișă, profesorul a condus întregul grup la ruinele templului lui Demeter, care acum arătau destul de trist. Pasagerii nu și-au ascuns dezamăgirea, așa că le-a cerut să-și imagineze că au dat timpul în urmă.

— Șoseaua care vine de la Atena pe atunci abia dacă era consolidată cu pietre, era îngustă și, priviți, pe ea merg spre Elefsis mulțimi de oameni, merg ridicând nori de praf, de care se tem cei mai mari conducători ai lumii. Această mulțime compactă strigă din sute de gâtleejuri.

Profesorul s-a oprit, și-a înfipt călcâiele în pământ, s-a sprijinit pe baston și a spus:

— Ar putea suna cam așa, a tăcut pentru o clipă, trăgând aer în piept, apoi a țipat din toate puterile gâtului său bătrân. Și vocea i s-a dovedit brusc puternică și pură. Strigătul lui a fost purtat de aerul înfierbântat, determinându-i pe turiștii care nu făceau parte din grup și care se plimbau lenevos printre pietre să ridice privirea surprinși, dar și pe vânzătorul de înghețată sau pe muncitorii care montau bariere, fiindcă sezonul urma să înceapă, și pe copilul care îmboldea cu un bețișor un gândac speriat, și doi măgari care pășteau în apropiere, pe partea cealaltă a versantului.

— Iacchos, Iacchos¹...! țipa profesorul cu ochii închiși.

Chiar și atunci când a tăcut, strigătul lui mai plutea în aer, astfel încât totul își opriase suflarea pentru câteva clipe, pentru câteva zeci de secunde. Treziți de comportamentul acesta excentric, ascultătorii nici nu mai îndrăzneau să se uite unii la alții, iar Karen se făcuse roșie ca racul, de parcă ea ar fi strigat. S-a tras deoparte să îi mai treacă stânjeneala și fierbințeala bruscă.

— ...și este posibil, a auzit, să privim în trecut, să aruncăm o privire spre el ca într-un panopticum sau, dragi prieteni, să tratăm trecutul ca și cum ar continua să existe, fiind doar mutat într-o altă dimensiune. Poate nu trebuie decât să ne schimbăm modul de a privi, poate nu trebuie decât să privim totul pieziș. Căci, de vreme ce viitorul și trecutul sunt infinite, atunci „odinioară“ de fapt nu există. Diverse momente din timp plutesc în aer ca niște cearșafuri, ca ecrane pe care se proiectează o anumită secvență; lumea este compusă din asemenea momente imobile, din metafotografii uriașe, iar noi nu facem decât să sărim dintr-una în alta.

S-a oprit pentru o clipă să-și tragă sufletul, fiindcă urcau pe un drum în pantă și, după o clipă, Karen a auzit cum scuiپă cuvintele printre respirații șuierătoare:

— În realitate, mișcarea nu există. La fel ca țestoasa din paradoxul lui Zenon, nu ne deplasăm nicăieri, călătorim doar în interiorul momentului și nu există nici capăt al drumului, nici destinație. La fel am putea spune și despre spațiu – de vreme ce cu toții suntem la fel de departe de infinit, nu există „unde“, nimeni nu e prins în urzeala zilei sau a locului.

Seara, Karen a făcut în gând un deviz al costurilor croazierei: nasul și fruntea arse de soare, piciorul julit până la sânge.

1. Figură din mitologia greacă, având ca reprezentare un copil conducând adesea procesiunea Misterelor din Eleusis (n. red.).

Sub curelușa sandalei îi intrase o pietricică, iar el nici măcar nu o simțise. Era fără îndoială un semn îngrijorător al arteriosclerozei care avansa și de care profesorul suferea de ani de zile.

Cunoștea bine corpul acela, ba chiar prea bine – decăzut și mărunț, cu pielea uscată, acoperită de pete cafenii. Pe piept avea resturi de fire cărunte, un gât subțire care îi susținea cu greutate capul tremurând, oase subțiri sub pielea subțire și scheletul, aparent de aluminiu, fiindcă era ușor ca al unei păsări.

Se întâmpla uneori să adoarmă înainte să apuce ea să-l dezbrace și să-i pregătească patul, și atunci trebuia să-i scoată ușor sacoul și pantofii, apoi să-l convingă pe adormit să se mute în așternut.

În fiecare dimineață aveau aceeași problemă – pantofii. Profesorul suferea de o afecțiune deranjantă, unghiile de la picioare îi creșteau foarte repede. Atunci degetele i se inflamau, apoi unghiile se încovoiau, făcându-i găuri în ciorapi, și se frecau dureros de vârful interior al pantofilor. Să bagi un asemenea picior dureros în pantoful negru de piele era o cruzime inutilă. De aceea în fiecare zi profesorul purta sandale, iar pantofii îi comandau la un cizmar care mai rămăsese în zona lor și care pentru sume exorbitante îi făcea profesorului pantofi frumoși, moi, cu bolta înaltă, comozi.

Seara, probabil de la soare, a făcut febră, drept care Karen a renunțat la cina în restaurant și a comandat de mâncare în cabină.

Dimineața, când vasul a ajuns la Delos, imediat după ce s-a spălat pe dinți și s-a bărbierit chinuit, au ieșit împreună pe punte cu prăjiturile rămase de la gustarea din seara precedentă. Le-au sfărâmat și le-au aruncat în mare. Era devreme, cu siguranță ceilalți pasageri încă dormeau. Soarele nu mai era roșiat, se lumina, cu fiecare clipă devenea tot mai puternic. Apa ajunsese aurie ca miera, groasă, valurile s-au liniștit și fierul

mare al soarelui o călca drept, fără nici o încrețitură. Profesorul a cuprins-o pe Karen cu brațul și acesta a fost singurul gest pe care îl mai putea face în fața unei epifanii atât de evidente.

Să privești în jurul tău încă o dată tabloul în care, sub un milion de detalii, se află ascunsă în haos forma. Dacă reușești să o vezi o dată, n-o mai poți da uitării.

Nu voi relata fiecare zi a croazierei, nu voi istorisi fiecare curs – de altfel, poate Karen le va publica cândva. Vasul navighează, în fiecare seară pe punte se dansează, pasageri cu pahare în mâini, sprijiniți de balustradă, discută alene. Alții contemplă marea noaptea, întunericul rece, cristalin, iluminat din când în când de luminile marilor vapoare, cele cu mii de pasageri, care în fiecare zi opresc în alt port.

O să mai pomenesc aici doar un curs, de altfel, preferatul meu. A fost ideea lui Karen. Ea a propus să povestească despre zeii care nu au ajuns în paginile cărților cunoscute și populare, despre zeii neamintiți de Homer și pe care mai apoi i-a ignorat și Ovidiu; despre zeii care nu au devenit celebri prin scandaluri și flirturi; despre zeii care nu erau suficient de înfricoșători, nici suficient de vicleni și volatili pentru a atrage atenția, despre zeii abia cunoscuți din fragmente de stâncă, din mențiuni, din evidențele bibliotecilor care au ars. Dar datorită acestora s-a păstrat ceva ce zeii arhicunoscuți au pierdut pentru totdeauna – caracterul lor divin și intangibilitatea, fluența formei, incertitudinea genealogiei. Acești zei s-au născut din umbră, din ceva fără formă și din nou au fost acoperiți de umbre. De exemplu, Kairos, care acționează mereu în punctul de intersecție a timpului liniar uman și a timpului divin, circular. Dar și în punctul de intersectare a locului și timpului, în momentul ce se deschide pentru câteva clipe pentru a cuprinde acea unică posibilitate, irepetabilă și adecvată. Este punctul în care linia dreaptă care vine de niciunde se intersectează pentru un singur moment cu cercul.

A intrat cu pas vioi, călcând apăsător și gâfâind, și s-a oprit în fața catedrei, o masă obișnuită de restaurant, și a scos de sub braț un sul. Îi cunoștea metodele. Sulul era un prosop, luat din cabină, din baia lor. Știa bine că imediat ce începe să-l desfășoare, în sală se va lăsa tăcerea, iar cei din ultimul rând își vor sumeți capul să vadă mai bine. Oamenii sunt ca niște copii. Sub prosop mai era șalul ei roșu și în el, în sfârșit, sclipea ceva alb, o bucățică de marmură, putea la fel de bine să fie o bucată de stâncă. În sală tensiunea creștea, iar el, conștient de curiozitatea pe care o stârnise, o celebra cu un zâmbet strâmb pe sub nas, lungindu-și gesturile, de parcă ar fi jucat într-un film. Apoi a ridicat bucățica de piatră de culoare deschisă aproape la înălțimea ochilor, în palma întinsă înainte, parodiindu-l pe Hamlet, și a început:

— Cine e și de unde e sculptorul? Echepolos.

Și prenumele? Lysippos.

Iar tu cine ești?

Kairos cel care subjugă totul.

De ce calci pe vârfurile picioarelor? Străbat neconținut lumea.

De ce ai aripi la fiecare picior? Fiindcă zbor pe aripile vântului.

Iar în mâna dreaptă de ce porți un briceag?

Pentru oameni, e un semn că sunt mai ascuțit decât orice tăiș.

Iar părul de ce îți intră în ochi?

Ca să mă poate prinde de el cel ce îmi stă împotriva.

Dar, pentru numele lui Zeus, de ce ești chel la spate?! Pentru ca, odată ce am prins a goni cu picioarele mele înaripate, nimeni să nu mă poată înșfăca de la spate, chiar dacă ar dori s-o facă.

De ce te-a creat sculptorul?

Din cauza voastră, a străinilor, și m-a pus la intrare spre luare-aminte.

A început cu această frumoasă epigramă a lui Posidipos – cu siguranță ar fi trebuit folosită ca epitaf. Profesorul s-a apropiat de primul rând de scaune și a înmânat publicului dovada existenței aceluși zeu. Adolescența cu buzele umflate și rânjet disprețuitor a întins mâna după basorelief exagerat de precaut, scoțându-și de emoție limba ușor afară. L-a dat apoi mai departe, iar profesorul a așteptat în tăcere, până când micul zeu a ajuns la jumătatea drumului, apoi, cu o expresie împietrită, a spus:

— Nu vă faceți griji, e un mulaj de ghips cumpărat de la magazinul muzeului. Cincisprezece euro.

Karen a auzit râsete, corpurile mișcându-se pe scaun, un scaun scârțâind – semn că tensiunea dispăruse. A început bine. Probabil că avea o zi bună.

A ieșit pe nesimțite pe punte și și-a aprins țigara, privind insula Rodos de care se apropiau și bacurile mari, plajele pustii în acel moment al anului și orașul care se cățăra ca o colonie de insecte pe versantul abrupt în direcția soarelui puternic. Stătea acolo, cuprinsă de liniștea care s-a revărsat asupra ei brusc, fără să știe de unde.

Vedea malurile insulei și grottele ei. Galeria de arcade și coloane, naosurile sculptate în stâncă de apă o făceau să se gândească la niște temple stranii. Ceva le-a construit cu multă grijă vreme de milioane de ani, aceeași forță care le purta acum micul vapor, care îl legăna pe valuri. Noaptea adâncă, transparentă, care își avea și pe continent atelierele.

Iată, acestea sunt prototipurile catedralelor, ale turelor zvelte și ale catacombelor – s-a gândit Karen. Aceste straturi de stânci, aranjate uniform pe țărm, pietrele perfect rotunde, alese cu grijă de secole, firele de nisip, ovalurile peșterilor. Venele granitului în pietrele de nisip, modelul lor asimetric, misterios, linia regulată a țărmului insulei, nuanțele nisipului pe plaje. Construcții monumentale și bijuterie filigranată. Ce sunt față de ele rândurile mici de case înșirate de-a lungul liniei țărmului, micile porturi, vaporeșele, prăvăliile unde negustori siguri de sine vând idei vechi, simplificate și miniaturizate?

Și-a adus aminte acum de grota de apă pe care au văzut-o cândva în Adriatică. Grota lui Poseidon, unde o dată pe zi prin deschizătura din boltă pătrundea soarele. Și-a adus aminte de emoția pe care a simțit-o la vederea mănunchiului de lumină care a străpuns cu ascuțimea unui ac apa verde, descoperind, pentru un moment, fundul nisipos. Totul a durat doar o clipă, până când soarele a plecat mai departe.

Țigara a dispărut cu fâsăit în gura uriașă a mării.

Dormea pe o parte, cu mâna sub obraz, cu gura întredeschisă. Cracul pantalonilor se răsucise și îi dezgolea acum ciorapul gri de bumbac. S-a întins ușor lângă el, l-a cuprins de mijloc și l-a sărutat pe spate prin vesta de lână. I-a trecut prin cap că atunci când el va muri, ea va trebui să mai rămână o vreme pe pământ, măcar și pentru a lăsa în ordine lucrurile în urma lor și pentru a face loc altora. Îi va aduna notițele, le va ordona și elabora, apoi cu siguranță le va publica. Va rezolva tot ce e de rezolvat la edituri; câteva din cărțile lui au devenit deja manuale. Și de fapt nu avea motive să creadă că nu i-ar putea continua ea cursurile, chiar dacă nu este sigură că universitatea îi va propune asta. Dar cu siguranță va dori să preia în urma lui seminarul mobil poseidonic, pe vasul de croazieră (dacă o vor invita). Iar atunci cu siguranță va adăuga multe și de la ea. S-a gândit că nimeni nu ne-a învățat să îmbătrânim, nu știm cum este. Când suntem tineri, ni se pare că boala asta îi atinge întotdeauna pe alții. În schimb noi, din rațiuni nedesluite până la capăt, vom rămâne veșnic tineri. Pe bătrâni îi tratăm ca și cum ei înșiși ar fi vinovați, de parcă și-ar fi meritat boli, precum diabetul sau arterioscleroza. Și doar victime ale acestei boli, ale bătrâneții, cad cei mai nevinovați. Iar când deja i se închideau ochii, s-a mai gândit la ceva: că spatele ei va rămâne dezgolit. Pe ea cine o va strânge în brațe?

Dimineața, marea era atât de liniștită iar vremea atât de frumoasă, încât toată lumea a ieșit pe punte. Cineva insista că

pe o asemenea vreme se va putea vedea în depărtarea țărmlui turcesc Muntele Ararat. Dar au văzut numai țărmul stâncos înalt. De pe mare, masivul părea impunător, decorat din loc în loc cu petele deschise ale stâncilor golașe care arătau ca niște oase. Profesorul stătea ghemuit, cu gâtul înfășurat în șalul ei negru, mijind ochii. Karen a văzut o imagine: înotă sub apă, căci în realitate nivelul apei este ridicat, ca în vremurile potopului; se deplasează în spațiul verzui, strălucitor, care le încetinește mișcările și le înăbușă cuvintele. Șalul nu mai flutură zgomotos, ci se răsucesc silențios și ochii negri ai soțului ei o privesc moale, blând, spălați de lacrimile sărate omniprezente. Părul roșcat-auriu al lui Ole strălucește și mai tare și întreaga lui figură seamănă cu o picătură de rășină în apă, care se va întări imediat pentru totdeauna. Sus, deasupra capetelor lor, mâinile cuiva slobozesc o pasăre în înălțimi, în căutarea continentului, și peste o clipă se dovedește că știm într-adevăr încotro ne îndreptăm; și tocmai acum aceeași mână arată vârful muntelui, un loc sigur unde se pot odihni.

În același moment a auzit din față țipete și imediat după aceea un fluierat isteric, de avertisment, iar căpitanul, care până atunci se aflase în apropiere, fugea acum spre puntea mobilă, ceea ce pe Karen a speriat-o, din cauza prestanței sale. Într-o clipă pasagerii au început să țipe și să facă semne cu mâna; cei care se aplecaseră peste balustradă aveau acum ochii largi și nu priveau miticul Ararat, ci ceva din apă. Atunci a simțit cum marele vas a frânat atât de brusc, încât puntea le-a fugit pe neașteptate de sub picioare, iar ea s-a prins în ultimul moment de metalul balustradei, încercând să-l prindă imediat de braț pe soțul ei, dar a văzut cum profesorul face pași mici îndărăt, ca și cum s-ar fi uitat la un film derulat înapoi. Pe fața lui se citește amuzament amestecat cu surprindere, nici urmă de panică. Ochii lui spun ceva de genul: prinde-mă. Apoi îl vede cum se lovește cu spatele și capul de scheletul de fier al scărilor, cum ricoșează și aterizează în genunchi. În aceeași

clipă din față se aude zgomotul unei coliziuni și țipete, apoi plescăitul colacilor de salvare și izbitura puternică rezultată la impactul bărcii de salvare cu suprafața apei, întrucât, intuia Karen din țipetele acelea, se ciocniseră de un mic iaht.

În jurul ei oamenii se ridică de pe punte, nimeni nu a pățit nimic, iar ea îngenunchează lângă soțul ei și încearcă să-l aducă blând în simțiri. Mișcă pleoapele, le flutură prea mult parcă, apoi spune cât se poate de clar: „Ridică-mă!”. Dar nu mai reușește să facă asta, corpul lui refuză să asculte, așadar Karen îi pune capul pe genunchi și așteaptă ajutoare.

Asigurarea de sănătate a profesorului, corespunzător aleasă, a făcut ca în aceeași zi să fie transportat cu elicopterul din Rodos la un spital din Atena, unde a fost examinat amănunțit. Tomograful a arătat leziuni extinse ale emisferei stângi și o hemoragie abundentă. Nu putea fi stopată. Karen a stat lângă el până în ultima clipă, mângâindu-i mâna inertă. Partea dreaptă a corpului îi paralizase complet, ochiul rămăsese închis. Karen i-a sunat pe copii și desigur erau deja pe drum. A stat lângă el toată noaptea, i-a șoptit la ureche, știind că o aude și o înțelege. L-a condus toată noaptea pe drumul prăfuit printre reclame, depozite, rampe de încărcare, garaje murdare, pe marginea autostrăzii.

Dar oceanul roșu din interiorul capului profesorului colecta tot mai mulți afluenți și încetul cu încetul a invadat și alte zone – mai întâi șesurile Europei, unde s-a născut și a crescut. Au dispărut înghițite de apă orașele, podurile și digurile construite cu atâta trudă de generațiile strămoșilor săi. Oceanul ajunge în pragul casei lor acoperite cu trestie și apoi, cu îndrăzneală, înăuntru. A acoperit cu covorul său roșu pardoseala de piatră, podeaua din bucătărie, spălate în fiecare sâmbătă, pentru ca în cele din urmă să stingă focul din cămin, să urce spre bufet și masă. Apoi s-a revărsat înghițind gările și aeroporturile de unde profesorul pleca în lumea întreagă. S-au înecat în

șuvoiul apelor orașele în care a călătorit, iar în ele, străzile unde a locuit în camere închiriate; hotelurile ieftine unde a stat, restaurantele unde a mâncat. Suprafața roșie, strălucitoare a mării a ajuns la primele rafturi ale bibliotecilor sale iubite, s-au umflat paginile cărților, chiar și ale celor ce îi purtau numele pe prima pagină. Limba de carmin lungea literele și cerneala neagră a tiparului se dizolva la atingerea ei. Roșul se îmbiba în pereții și scările pe care a umblat pentru a ridica diplomele copiilor lui și în trotuarul pe care mergea îmbrăcat festiv pentru a-și ridica diploma de profesor. Petele roșii au invadat așternutul pe care s-a trântit prima oară cu Karen pentru a descheia nasturii trupurilor lor mature, stângace. Lichidul cleios a lipit pentru totdeauna buzunarele portofelului unde își ținea cărțile de credit, biletele de avion și fotografiile nepoților. Torentul a inundat gările, liniile de cale ferată, aeroporturile și pistele de stat – nu va mai decola de pe ele nici un avion, nu va mai intra în gară nici un tren.

Nivelul mării s-a ridicat nemilos, a măturat cuvintele, noțiunile, amintirile; a stins luminile pe străzi, a crăpat becurile lămpilor; a produs scurtcircuit în cabluri, întreaga rețea de conexiuni s-a transformat într-o pânză de păianjen moartă, nefolositoare, infirmă, într-un telefon surd. S-au stins ecranele. Și în cele din urmă oceanul acela infinit, lenevos, a ajuns cu apele sale la spital și întreaga Atena băltea în sânge, templele, drumurile sacre și crângurile, Agora pustie la vremea aceea, statuia albă a zeiței și măslinul ei.

Era lângă el când a fost deconectat definitiv de la aparatura devenită inutilă și când mâinile moi ale asistentei elene i-au acoperit fața cu o singură mișcare.

Corpul a fost incinerat, iar cenușa a împrăștiat-o împreună cu copiii lui în Marea Egee, conștienți că o asemenea înmormântare i-ar fi plăcut cel mai mult.

Sunt

Am crescut. La început, când mă trezeam în locuri străine, credeam că sunt acasă. Abia după o clipă recunoșteam detaliile necunoscute, dezvăluite de lumina zilei. Draperiile grele ale hotelului, conturul televizorului, valiza mea cu lucruri aruncate de-a valma, prosoapele albe, frumos aranjate. Noul loc se dezvăluia de după perdele, ca ascuns de hijab, misterios, de cele mai multe ori crem sau gălbui de la felinarele de pe stradă.

Apoi am intrat în faza pe care psihologii de călătorie o numesc „Nu știu unde sunt“. Mă trezeam complet dezorientată. Mă străduiam – asemenea unui alcoolic – să-mi amintesc ce am făcut cu o seară mai înainte, unde am fost, unde m-au purtat drumurile, reconstituiaam detaliu cu detaliu pentru a le interpreta pe „aici“ și „acum“. Și cu cât mai mult dura procedura aceasta, cu atât era mai mare panica și mai intensă starea dezagreabilă, similară cu boala urechii interne care te face să-ți pierzi echilibrul și să vomیți. Unde mă aflu? Însă detaliile lumii sunt generoase și, în cele din urmă, mă pun pe pista cea bună. Mă aflu la M. Mă aflu la B. Acesta este un hotel, iar acesta este apartamentul prietenei mele, aceasta este camera de oaspeți a familiei N. Sau canapeaua unor amici.

Trezirile de acest fel erau precum compostarea unui bilet ce face posibilă continuarea călătoriei.

Totuși urmează etapa a treia, după cum susține psihologia de călătorie, care încununează o etapă decisivă, reprezentată de destinația finală; oriunde am călători, călătorim mereu în direcția destinației. „Nu contează unde sunt“, e totuna unde sunt. Important e că sunt.

Despre apariția speciilor

Suntem martorii apariției pe Pământ a unor ființe noi, care deja au cucerit toate continentele și majoritatea nișelor ecologice. Trăiesc în colectivități și sunt anemofile, ajungând fără dificultate la mari depărțări. Le văd acum pe geamul autobuzului, actiniile acelea aeriene, un grup întreg, făcându-și culcușul în pustiu. Specimene individuale agățându-se spasmodic de vegetația mărunță din pustiu, fluturând în vânt foșnitor – poate acesta este modul lor de a comunica.

Specialiștii sunt de părere că pungile de plastic reprezintă un nou capitol al existenței, că schimbă radical legile naturii, întrucât se compun numai din stratul lor exterior, înăuntru sunt goale și resemnarea aceasta istorică de orice conținut le oferă posibilități evolutive neașteptat de mari. Sunt mobile și ușoare; toarte le permit să se agățe de obiecte sau de organele altor ființe și, astfel, să-și lărgască habitatul. Au început de la periferiile orașelor și de la gropile de gunoi și le-a luat câteva anotimpuri vântoase pentru a ajunge în provincie și în zone mai îndepărtate. Au pus stăpânire pe suprafețe întinse ale Pământului – de la marile intersecții ale autostrăzilor până la plajele sinuoase, de la piețele pustii din fața supermarketurilor până la versanții osoși ai Himalayei. La prima vedere par delicate și firave, dar e doar o iluzie – sunt eterne, aproape indestructibile; corpurile lor ușoare se descompun în vreo trei sute de ani.

Niciodată nu am avut de a face cu o formă de viață atât de agresivă. Unii, în elan metafizic, consideră că natura ei este aceea de cuprindere a lumii, de cucerire a tuturor continentelor; că este o formă pură care își caută conținutul, dar se plictisește imediat de el și se ridică înapoi în aer. Că este un ochi călător, care aparține unui „acolo” ireal, un observator misterios care participă la acest panopticum. Alții, cei cu picioarele

bine înfipite în pământ, afirmă că evoluția promovează azi forme efemere care populează Pământul doar pentru o vreme, dar devin, în schimb, omniprezente.

Orarul de călătorie definitiv

Scopul acestui pelerinaj a fost un alt pelerin; astăzi, la capătul ei – scufundat în recipiente din plexiglas sau (ca în alte săli) supus plastinației. A trebuit să-mi aștept rândul la coadă să-l văd și să merg laolaltă cu alții de-a lungul exponatelor bine iluminate, descrise în două limbi. Expoși înaintea ochilor noștri, arătau ca niște mărfuri de preț, aduse de peste mări contra unor sume exorbitante și pe care acum privirea le devorează.

Mai întâi m-am uitat cu multă atenție la preparatele care pluteau în recipiente din plexiglas, mici fragmente de corp – s-ar putea spune: o expoziție de șuruburi, piulițe, elemente de legătură și articulații, acele elemente mărunte din corp de obicei neapreciate la justa lor valoare și de care nici nu ne amintim că există. E o metodă bună – aerul nu intră, lichidul nu se evaporă, nu există pericolul de a se degrada. Dacă ar fi venit un război, maxilarul pe care îl aveam în acel moment sub ochi ar fi avut mari șanse să rămână neatins, chiar și sub ruine sau cenușă. Dacă ar fi izbucnit vreun vulcan, dacă s-ar fi revărsat marea și s-ar fi năruit pământul – arheologii viitorului s-ar fi putut bucura de această descoperire.

Dar acesta este abia începutul. Pelerinii înaintau în tăcere, în șir indian, cei din spate îi grăbeau delicat pe cei din față. Ce avem aici, ce va urma imediat, ce parte a corpului ne mai arată iscușii plastinatori, urmașii celor care împăiau animale, ai anatomiștilor și ai prelucrătorilor de piei.

Iată o coloană vertebrală scoasă din corp, expusă într-o vitrină de sticlă. Păstrându-și curbura naturală, semăna cu

Străinul – un pasager care călătorește într-un corp uman spre destinația sa, un uriaș miriapod. Un Gregor Samsa compus din antene, gHEME de nervi, făcut dintr-un șirag de mărgele de oase împletite cu vase de sânge. Am putea rosti la capul lui „Rugăciune pentru cei adormiți“, de mai multe ori, până când, în cele din urmă, cineva se va îndura și îl va lăsa să doarmă somnul cel de veci.

Ceva mai departe era un om întreg, corpul – mai bine spus: un trunchi de corp uman – secționat transversal, în jumătate, dezvăluind ordinea fascinantă a organelor interne. Se evidenția prin frumusețea lui rinichiul, un bob de fasole uriaș, bobul sfânt al zeiței subteranului.

Și mai departe, în următoarea sală – un om, un corp de bărbat, zvelt și cu ochii oblici, în ciuda lipsei pleoapelor și a pielii ne prezenta nouă, tuturor pelerinilor, punctele de plecare și de destinație ale mușchilor. Știați că mușchii încep întotdeauna mai aproape de linia centrală a corpului și se termină departe, la periferie? Și că dura mater nu e o actriță porno exotică, ci o membrană a meningelui? Și că mușchii străbat corpul de la un capăt la altul? Și că mușchiul cel mai puternic din corpul omului este limba?

În fața exponatului care se compunea numai din mușchi, pelerinii verificau involuntar dacă ceea ce spune inscripția exponatului este adevărat și-și încordau mușchii somatici, cei care ascultă de voința noastră. Din păcate, există și mușchi care nu ne ascultă, nu avem nici un control asupra lor, nu putem face nimic cu ei. S-au instalat în noi în vremurile demult apuse și acum ne controlează reflexele.

Apoi am aflat multe despre funcționarea creierului și despre faptul că tocmai amigdalelor – *corpus amygdaloideum* – le datorăm existența mirosurilor, exprimarea emoțiilor și reacțiile de luptă sau de a o lua la fugă. În schimb, hipocampului, acestui cal de mare – memoria pe termen scurt.

Septal area – e un mic segment din amigdală, care reglează relația dintre plăcere și dependență. Ar trebui să știm asta când vine vremea să ne măsurăm forțele cu năravurile noastre. E bine să știm la cine trebuie să ne rugăm pentru a primi ajutor și sprijin.

Următorul exponat era compus din creier și nervi cranieni desfăcuți cu grijă pe o suprafață albă. Ai fi putut lua desenul acela roșu pe fundal alb ca fiind o hartă de metrou – iată stația principală și din ea pleacă artera de comunicare principală, iar pe părți se bifurcă alte linii. Trebuie să recunoaștem – bine gândite.

Preparatele moderne apăreau în mai multe culori, stridente; vasele de sânge, venele și arterele erau prezentate în lichid, pentru a le evidenția în chip desăvârșit rețelele tridimensionale. Soluția în care pluteau liniștit e fără îndoială Kaeiserling III, se pare că ea conservă cel mai bine.

Ne-am mai îngrămădit și în fața Omului-Făcut-Numai-din-Vase-de-Sânge. Semăna cu o variantă anatomică a unei stafii, una care bântuie locurile bine luminate, bine faianțate, ceva între o măcelărie și un laborator cosmetic. Am oftat; niciodată nu ne-am imaginat că avem în noi atâtea vene, nici nu e de mirare că sângerăm chiar și la cea mai mică zgârietură.

Să vezi înseamnă să știi, nu aveam nici o îndoială. Cel mai mult ne plăceau secțiunile transversale.

Un astfel de om-corp stă în fața noastră secționat în felii. Avem astfel ocazia să dobândim puncte de vedere absolut neașteptate.

Conservarea polimerică, pas cu pas:

- mai întâi se pregătește tradițional corpul pentru disecție, printre altele prin pomparea sângelui afară din corp;
- în timpul disecției se evidențiază ceea ce se dorește a fi prezentat – de exemplu, dacă e vorba de mușchi, trebuie să

îndepărtezi pielea și țesutul gras. În etapa aceasta se conferă corpului poziția dorită;

- apoi preparatul astfel pregătit se scufundă într-o baie de acetona pentru a elimina din el apa;
- preparatul deshidratat se scufundă apoi într-o baie de poli-meri de silicon, care să pătrundă până în cele mai adânci cotloane ale țesutului;
- siliconul se întărește, dar rămâne flexibil.

Am atins un rinichi și un ficat astfel preparate – semănau cu o jucărie gumată din cauciuc dur, cu o minge pe care o arunci câinilor să facă aport. Granița dintre ceea ce e artificial și ceea ce este adevărat a devenit aici mai susceptibilă. Aveam de asemenea senzația neliniștitoare că tehnica aceasta preschimbă pentru totdeauna originalul în copie.

Boarding

Și-a scop pantofii, rucsacul l-a pus între picioare și acum așteaptă să fim chemați pentru îmbarcare. Are barba nerasă de câteva zile, e aproape chel, vârsta lui e între patruzeci și cincizeci de ani. Arată ca un om care și-a dat seama de curând că nu se deosebește prea mult de alții, adică, am putea spune: a avut un fel de revelație. Pe fața lui se mai văd încă urmele acestui șoc: ochii privesc numai în pământ, în jurul pantofilor, probabil pentru a nu-și lăsa privirea să alunece peste alții, lipsa oricărei mimici și gesticulații, acum inutile. După o clipă, scoate un caiet, o agendă frumoasă cusută de mână, cumpărată cu siguranță dintr-unul din magazinele unde se vând scump produse contrafăcute în Lumea a Treia; pe coperta din hârtie reciclabilă stă scris cu litere negre *Traveller's Log Book*. E scris pe trei sferturi. Îl desface pe genunchi și pixul lui negru cu gel începe prima propoziție.

Așa că și eu îmi scot jurnalul de bord și îl descriu pe bărbatul care scrie. Este foarte probabil ca și el să scrie acum: „O femeie care scrie. S-a descălțat, și-a pus rucsacul între picioare...”.

Nu vă jenați – mă gândesc la alții, la cei care așteaptă să se deschidă porțile de îmbarcare –, scoateți-vă jurnalele și scrieți. Căci suntem mulți cei care scriem. Nu lăsăm să se vadă că privim la ceilalți, nu ne ridicăm ochii de la propriile ghete. Vom scrie despre noi, asta este cel mai sigur mod de comunicare, ne vom preschimba reciproc în litere și inițiale și ne vom imortaliza pe foi de hârtie, ne vom plastina, ne vom scufunda în formaldehida propozițiilor.

După ce ne întoarcem acasă, jurnalul scris se alătură celorlalte – există o cutie în spatele dulapului, unde le ținem pe toate, în sertarul cel mai de jos al biroului, pe un raft al nopțierei. Acolo ne-am istorisit călătoriile, pregătirile în vederea călătoriei și întoarcerile noastre cu bine. Entuziasmul simțit la apusul soarelui pe o plajă murdară, plină de sticle de plastic, și o anumită seară într-un hotel încins. O stradă exotică, unde un câine bolnav ne-a cerut ceva de mâncare, dar nu am avut să-i dăm nici o firimitură, și copiii care ne-au călcat pe picioare în orașelul unde autobuzul a trebuit să-și răcorească radiatorul încins. Găsești acolo și rețeta pentru supă cu alune de pământ, cu gust de infuzie de cârpă, și mai e și un om care înghițea foc, cu buzele arse. Ne-am contabilizat scrupulos cheltuielile și fără succes am încercat să desenăm un ornament care ne-a atras pentru o clipă privirea în metrou. Visul straniu avut în avion și frumusețea unei călugărițe buddhiste în veșminte cenușii, care a stat câteva clipe în fața noastră la coadă. Aici găsești totul, chiar și pe marinarul care dansează step pe țărmul pustiu, de unde cândva plecau vasele de pasageri.

Cine le va citi?

Imediat se deschide poarta de îmbarcare. Stewardesele deja se foiesc la postul lor, iar pasagerii, până atunci cuprinși de

letargie, se ridică de unde stau, aranjându-și bagajul de mână. Își caută cartea de îmbarcare, lasă deoparte fără nici un regret ziarele necitite. Fiecare face în cap un calcul mut – dacă are totul, pașaportul, biletul și cardurile, dacă a schimbat banii în numerar. Și încotro zboară. Și de ce. Și dacă acolo va găsi ceea ce caută, dacă a ales direcția care trebuie.

Stewardesele, frumoase ca niște îngeri, se asigură că putem începe călătoria și cu o mișcare delicată a mâinii ne permit să ne afundăm în rotunjimile moi, mochetate, ale tunelului care ne va duce la bordul avionului și apoi, pe calea rece a aerului, în direcția unor noi lumi. Ni se pare că în zâmbetul lor se ascunde o promisiune, că poate ne vom naște din nou și de data aceasta va fi la momentul potrivit și în locul potrivit.

Itinerarium

Viena, Narrenturm Viena, Josephinum Dresda
Berlin
Leiden
Amsterdam
Riga
Sankt Petersburg
Philadelphia

Mulțumiri

Mulțumesc fundațiilor Het Fond voor de Letteren a Amsterdamu și Nederlands Literair Productie – en verfallingen Fond, precum și Casei Internaționale a Literaturii Passa Porta din Bruxelles.

Sunt recunoscătoare lui Lech Trzcionkowski pentru minunata traducere a epigramei lui Posidipos despre Kairos și pentru acordul de a fi publicată.

Olga Tokarczuk

În carte au fost folosite hărți din *The Agile Rabbit Book of Historical and Curious Maps*, The Pepin Press, Amsterdam, 2005 (www.pepinpress.com). Harta de la p. 9: *Comperative overview of importans rives* (nedatată); p. 38: *Details of St. Petersburg* (1850); p. 53: *Boufarik, Algeria* (1882); p. 72: *Chinese map* (1984); p. 101: *Parc de Monceau* (1878); p. 164: *Chinese map* (1984); p. 205: *Nova Zembla. Russia* (1855); p. 232-233: *Russian map* (nedatată); p. 331: *Plan of Jerusalem based on a manuscript from 1200* (nedatată); p. 334: *New York, USA* (nedatată); p. 348: *The wanderings of Odysseus represented on a map reconstructed from the Odissey* (1911).

Bernhard Schlink – *Cititorul*
Elias Khoury – *Copiii ghetoului. Numele meu este Adam*
Peter S. Beagle – *În Calabria*
Janice Pariat – *Inima cu nouă încăperi*
Hisham Matar – *Întoarcerea. Tați, fii și pământul dintre ei*
Juan Gabriel Vásquez – *Forma ruinelor*
David Grossman – *Cineva cu care să fugi de acasă*
Golnaz Hashemzadeh Bonde – *Ceea ce datorăm*
Azar Nafisi – *Citind Lolita în Teheran*
Sayaka Murata – *Femeia minimarket*
Chuck Palahniuk – *Fight Club*
Kazuo Ishiguro – *Nemângăiații*
Yan Lianke – *Zile, luni, ani*
Carlos Ruiz Zafón – *Labirintul spiritelor*
Jeffrey Eugenides – *Marele Experiment*
Jesmyn Ward – *Cântec pentru cei neîngropați*
Michel Bussi – *Nuferi negri*
Paolo Cognetti – *Băiatul sălbatic*
Olga Tokarczuk – *Rătăcitorii*

în pregătire:

Azar Nafisi – *Lucruri nespuse*

www.polirom.ro

Coperta: Radu Răileanu
Tehnoredactor: Gabriela Ghețău

Bun de tipar: iulie 2018. Apărut: 2018
Editura Polirom, B-dul Carol I nr. 4 • P.O. BOX 266
700506, Iași, Tel. & Fax: (0232) 21.41.00; (0232) 21.41.11;
(0232) 21.74.40 (difuzare); E-mail: office@polirom.ro
București, Splaiul Unirii nr. 6, bl. B3A,
sc. 1, et. 1, sector 4, 040031, O.P. 53
Tel.: (021) 313.89.78; E-mail: office.bucuresti@polirom.ro

Contravaloarea timbrului literar se depune în contul
Uniunii Scriitorilor din România
Nr. RO44RNCB5101000001710001 BCR UNIREA

OLGA TOKARCZUK, născută în Sulechów în 1962, este unul dintre cei mai iubiți scriitori polonezi contemporani. Ea se află pe lista nominalizaților la Premiul Nobel și se numără printre câștigătorii celei mai prestigioase distincții literare poloneze, Premiul Nike. Este autoare a mai multor romane (printre care *Casă de zi, casă de noapte*, *Călătoria oamenilor Cărții* și *Străveacul și alte vremuri*) și volume de povestiri, traduse în mai multe limbi europene. În anul 2018, *Rătăcitorii*, romanul la a cărui lansare *The Bookseller* spunea că Olga Tokarczuk este „probabil unul dintre cei mai mari scriitori în viață de care n-ați auzit”, îi aduce prestigiosul Man Booker Prize International.

„O carte de proză e un mediu lucid, în care cristalele poveștii cresc până la dimensiunea ideală, structuri independente care nu distrug echilibrul întregului.”

Olga Tokarczuk

„O scriitoare magnifică.”

Svetlana Aleksievici

(laureată a Premiului Nobel pentru Literatură în 2015)

„Rătăcitorii îmbină observațiile unei călătoare moderne cu povestea unei secte religioase mereu rătăcitoare, biografia unui anatomist de acum mai bine de patru secole și descrierea drumului postum al inimii lui Chopin de la Paris, unde a murit compozitorul, la Varșovia.”

The Guardian

„Unul dintre puținii scriitori europeni remarcabili ai ultimului sfert de secol.”

The Economist

ISBN 978-973-46-7525-8

9 789734 675258

www.polirom.ro

Carte publicată și în ediție digitală

